SIR MOSES MONTEFIORE.

נוה תהלה

מקדש מעט לאביר גבירי יעקב

הוא אחינו, הוא אבינו, משגבנו לעתות בצרה, המקדש שם קדוש ישראל ברבים

סיר משה מונטיפיורי

ס״ו.

בנה בניתיו לכבודו אנכי הצעיר בסופרי יהודה וישראל

יוסף כהן צדק.

נדפס בבית דפוסי פה קריה נאמנה

לעמבערג.

☜שמות החותמים יחרת לדור אחרון כי יבא, אי"ה בראש החלק השני מספר נוה תהלה, והיו לפני י"י לזכרון.

מנחת גרשון

תוספת אהבה

לכבוד

גור אריה אשר ירון לבבי לעשות טוב בעמו ועדתו

הרב החכם השלם האמתי הדרשן הנפלא המשכיל

כש"ת

מו"ה צבי הערמאן דאקטאר אדלער נ"י

דרשן בפה לאנדאן

ברא דבי נשיאה מרנא ורבנא הנשר הגדול

האב"ד דמדינות בריטניא הגדולה

ואת

אוהבו מכבדו ומוקירו כערכו

RUHMESHALLE.

Ein Album zur Verherrlichung

des

SIR MOSES MONTEFIORE,

des hochherzigen Menschen, des gottbegeisterten Juden, des unerschrocknen, unermüdlichen Kämpfers

für das Recht und die Freiheit seiner Glaubensgenossen

in Europa, Asien und Afrika,

dessen thatenreiches Leben für Israel

eine unversiegbare Quelle der Hilfe und des Heiles wurde.

Gesammelt bei Gelegenheit seiner Reise nach Marokko

und herausgegeben von

JOSEPH KOHN,

Rabbinats-Candidat, Inhaber der k. k. österr. grossen goldenen Medaille, ordentlichem Mitgliede der gelehrten deutschen morgenländischen Gesellschaft zu Halle und Leipzig, und Redakteur mehrerer Journale.

Lemberg, 1868.

Druck und Verlag des Herausgebers J. Kohn.

נוה תהלה

מקדש מעט לאביר גבירי יעקב

נשיא אלהים בתוכנו, המלאך הגואל אחיו מכל רע, איש חמודות, אין
על עפר משלו
ד

רבי אליעזר בן חרסום השני

הוא אחינו, הוא אבינו, משגבנו לעתות בצרה, המקדש שם קדוש
ישראל ברבים

סיר משה מונטיפיורי

הי"ו.

בנין עולם כי לזכר עולם יהיה צדיק, לספר לדור אחרון צדיק מה
פעל ועשה מעודו עד עת זקנתו למען אחיו שבטי־יה אשר בצרתם
לו צר.

ליסד לב כמוהו נאוה תהלה, ובנה המקדש הלזה בעת מצוא, בנסוע
משם ארצה **מאראקא** להציל עשוקים מיד עשקיהם כח.

בנה בניתיו לכבודו אנכי הצעיר בסופרי יהודה וישראל

יוסף כהן צדק.

בשנת תרכ"ד יסדתי יסודו
ובשנת תרכ"ח כליתי בנינו.

נדפס בבית דפוסי פה קריה נאמנה

לעמבערג.

רבי אליעזר בן חרסום מחייב עשירים(יומא ל"ח א')

מאי דכתיב (תהלים ל"ג א') רננו צדיקים בי"י לישרים נאוה תהלה? אל תקרא נאוה תהלה אלא **נוה תהלה** זה **משה** ודוד, שלא שלטו שונאיהם במעשיהם. (סוטה ט' א').

לישרים נאוה תהלה.

אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על גבור ועשיר חכם
ועניו, וכולן ממשה. (נדרים ל"ח א').

מי גוי גדול אשר תהלות האלהים קרובות אליו, כתהלות
י"י אלהינו אלינו בכל קראנו אליו ? בכל עת תהלת י"י ידבר
פי היהודי הנצחי: בצאת השמש בגבורתו להאיר לארץ ולהעם
ההולכים עליה, והנה העברי עומד עטוף לשפוך שיחו לפני
אלהיו. שחר יקום להודות אל האל המחזיר נשמות לפגרים
מתים; בנטות צללי-ערב, חלף יום ועוד מעט ויבוא לילה,
והנה הישראלי יוצא לשוח ולכפר את פני אלהיו במנחה;
וכבוא השמש, בצאת הירח כחתן מחופתו ורבבות כוכבים
ישתחוו לאלומתו, והיהודי הנצחי עודנו עומד לפני אלהיו ויפלל
„שומע תפלה! ערב תשמע קולי, תחנוני עלה אליך בבקר
ושועתי באה אליך בעלות המנחה, ראה גם רנוני בערב! —
אערך לך תפלתי, ואצפה לשמוע סלחתי כדברך! כי בידך
עתותי! משגבי היית מן הנשף עד הנשף על כן שפתי ישבחונך
בכל עת!" — ואף גם בעלותו על ערש יצועו תעלה תפלתו
השמימה „אל אלהי הרוחות לכל בשר! מן התוהו יצרת את
„השמים ואת הארץ וכל צבאם, ובידך להשיב את כל היקום
„אל הבהו, ומי יאמר לך מה תעשה? הנשמה לך והגוף שלך,
„בידך אפקיד רוחי! ואני זאת תפלתי כי בשוב השמש להאיר
„לארץ ולדרים עליה, תשיב גם אור נרי (נר י"י נשמת אדם)
„הוא העבוט אשר משמרת עמדך!" — ובשוב נפשו אליו, עוד
„טרם המוני מעלה זה אל זה קרא „קדוש!" והנה קהלות יעקב
„קוראות בהדרת קדש „קדוש הוא קדוש י"י מכובד! לו **נאוה**
„**תהלה**!"

א.

„עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו !" אמר החוזה מחזה שדי (ישעיה מ"ג כ"א). רשע מה הוא אומר בראותו קהלות יעקב נקהלות להרבות תפלה : „מה העבודה שבלב זו תפלה , לכם ? העברים „הנכם עורים ! את מי תשבחו תפארו ותעריצו ? את המהולל „בתשבחות ! מה בצע לשוכן מעונה אם שוכן בית חומר לשכנו „ידרשנו ? גם כי תרבו תפלה איננו שומע תפלתכם, יסך בענן „לו מעבור תפלת טמא שפתים לפני כסא קדשו ! היהולל נורא „תהלות אם בן אדם אשר בחטא החמיתו אמו שבע ביום יהללהו ? „הן ישא איש בשר קדש בכנף בגדו ונגע בכנפו אל לחם „הפנים , היקדש ? אף כי ישא טמא שפתים שם כבוד המלך „הקדוש על דל שפתיו , היקדש ? אם כן איפוא זאת עשה עפר „מן האדמה : בוא במחלת עפר מפני פחד י"י והדר גאונו—ראה „מך ערכך ותן לבך להבין גדלו , ראה כי ערום אתה – והחבא— „כי מה פרי תהלתך ותפלתך אם יראתך כסלתך ?!"

כה בגאוה ובוז יבוז הרשע בגובה אפו את תפלת העבד העברי לאדונו האדון י"י צבאות. יגדיל שם הגבוה מעל גבוה ויקטין את יקר האדם , למען יסור היהודי מדרכי אבותיו אשר בכל עת תהלת י"י ספרו. — פליאה דעת נשגבה מני קט שכלו : במה יתרצה זה אל אדונו אדון כל היקום, קונה שמים וארץ !

גם אלה להכמים , הכם מה הוא אומר על דברת בני יעקב לאלהי העברים : „נחפשה דרכנו ונחקורה במה נעבדה את האלהים ?" מה המה התוארים אשר נתאר שם קדשו ויקדש בם ? „אל קנא!" — „אל נקמות !" – „י"י מלך גאות לבש !" – „מלך הכבוד!" — מי הוא זה ואי זה הוא האיש אשר לא ידע כי שלש אלה (הנקמה , הגאוה והכבוד) יוציאו את האדם משני העולמים ; ואיככה נרהיב בנפשנו עוז לגשת אל הקדש לתאר במו את חי העולמים ? — בן אדמה ! הטרם תדע כי הנקמה תועבה היא , הגאוה תבל היא , והכבוד הבל הוא – ואיככה תהין לעלות בהר הקדש לאמר לאלהי צבאות „מלכי ואלהי ! שמע קולי בשועי אליך כי אליך אתפלל ! לך הקנאה ולך הגאוה אף לך הכבוד !" הם כל בשר מלתאר תוארים אשר להרפה יחשבו בעיני היצורים, אל היוצר-כל !" לא נאוו תארים כאלה לאשר לו **נאוה תהלה** !

ב.

אלהי קדושי ! ארוממך אלהי המלך כי הביאתני עד הלום, להבין חכם ורשע מה המה אומרים על אדות תפלת עמך ישראל אשר שבע ביום יהללך לעולם ועד ! לך יי׳ הגדולה והתפארת על אשר אתה החונן לאדם דעת הננת את עבדך בן אמתך לחקור אלה . . . הנני נא וצו במפגיע על אחד השרפים משרתיך עושי רצונך העומדים לשרת לפניך „שרף ! בשתים תעופף על כנפי רוח , וקח בידך רצפה במלקחים מעל המזבח אשר יקריבו עליו עבדי העברים את זבחי לבבם רוח נשברה לפני הדר גאוני , וגע על פי ועט הכהן צדק בתתו לחכם ויחכם עוד ובהוכיחו לרשע מומו , לדעת כי ישראל הוא עם חכם ולא נבל ! ״

אהה יי׳ אלהים ! עטי הביאני הפעם במשעול צר , אין דרך לנטות ימין ושמאל—רעיוני העמיקו שאלות עמוקות ופותר אין אותנה . לא ידעתי נפשי שמתני , אם כה אומר לרשעים „מה לכם להפריע את העם מעבודתו לאלהיו ? אלהי אבותנו ישכון את דכא , רם יי׳ ושפל יראה !״ ואמרו לי „תנה לנו אות או מופת כי לא שתם תפלתם !״ מה אומר אליהם ? מה אני ומה חיי לגלות פני הלוט הלוט מעל פני סתרי אל מסתתר ? — וגם לא אוכל לשית עצות בלבבי מה אענה לחכמים, אם כה אומר „בלי תפונה שארית ישראל לא יעשו עולה !״ ואמרו לי „תצדק בדברך, ואולם מה ת ו א ר י שמו ?״ מה אומר אליהם ? על כן בחרדת קדש אשפוך לפניך שיחי ורוחי : היה נא עם עטי והורתני את אשר אכתוב . לי מערכי לבבי ולך מענה פי ועטי . למען דעת כי לך **נאוה תהלה .**

ג.

ואתה בן אדם אחי הקורא ! הלא אנוש כערכי הנך : כמוך כמוני , בבטן עשך עשני , וכנפשך גם נפשי ב ח ו מ ר יושבת , והשבות אל לבבך כי בעת אעפיל לכתוב את הדברים האלה אשר ממקום קדוש יהלכו , יראה ורעד יבוא בי ואשוה ב ו ר א י ב א ר י ו ב ו ר י לנגדי (אבות פ״ג מ״א) וכי תאוה נפשך להבין אלה , התנער מעפר ושוה נא גם אתה בוראך בורך ובארך לנגדך, אז תבין את אשר לפניך ודעת קדושים תמצא .
אם בינה ולבך ראה הרבה חכמה, בינה הגיגי כי בהגיגי

תבער איש דת. ואולם רק הגיון לבי אתן לפניך, ואל תקשה לשאול ממני כי ארחיב צעדי-עטי והיה לבאר כל פרטי הדבר הגדול הזה העומד ברום עולם. בידעך נאמנה כי כבוד אלהים ותאריו הקדושים הסתר דבר. שכן חובת כל היצורים להעלימם מעיני העדה, ולא לדרוש עליהם ברב ענין בקהל רב (חגיגה אין דורשין) הכי ק״א שמו הקדוש אל מסתתר? הוא מרומם ישכון ושך בענן לו, ונתן השכל ממרומים לגלות טפח ולכסות טפחים. ועל בינתך אשען כי תתן את לבך להבין אלף מונים מאשר אתן לפניך, אז תבין כי לאלהינו **נאוה תהלה.**

ד.

הלא ידעת כי בין הדברים אשר ינוס האדם מפניהם כמפני הארי, ימצאון גם דברים אשר לא ינוס מפניהם על דבר היותם רעים ומשחיתים, זולתי יען וביען המה יקרים וטובים ממנו. האדם ראה רוש ולענה וינס, הגבר יראה סף רעל ויסוג לאחור, כי משחתם בם — סם-מות המה, על כן רוחו זרה למו וזהמתו היתו לאכול אותם — ואולם מה לך האדם כי תנוס מללבוש מלכות ומתת בראשך את העטרה אשר עטרו בני ארצך בראש מלכך ביום נתן כתר מלכות בראשו? האם משחתה בה? הן היא עטרת תפארת וצניף תפארה, והיכרת נושאה בראשו כאוכל מות בסיר? — אין זאת, חי נפשי וחי נפשך, כי רק מך ערכך ורום ערך המלך נושא העטרה יפילו עליך אימתה ופחד ותירא מהשתמש בשרביטו של מלך!

הנה כי כן הנקמה הגאוה והכבוד. אל תדמה בנפשך כי על דבר היותם מדות פחותיות צוך ה׳ אלהיך „השמר לך בנפשך מאד, מהם ומהמהם!״ כי אם על דבר היותם בגדי קדש להמלך הקדוש. קדושים המה בלתי לה׳ לבדו. **הנקמה** היא **עטרה** עטרת תפארת ביד ה׳; **הגאוה**, **נזר** תפארה לחי העולמים; **והכבוד**, **כתר מלכות** בראש מלך הכבוד. בהיותם כתלג חור כמוהו, ולבשם הדור ללבושו; ומה לאדם יליד אשה אשר כבגד יבלה וכלבוש יחלוף, ללבוש אותם? הלא יתעבוהו שלמותיו! — אם ילבשם העוטה אור כשלמה,

ונקדש בם ; וכאשר ילבשם העוטה עור כשלמה , דמיונו כלובש בגדי השרד על בשרו וכאיש זר אשר ישים את כתר מלכות בראשו—ועונו ישא !

והיה כי ישאלון בניכם כחכם כרשע „למה זה אתם נוקבים את שם אלהינו בתוארים אשר לחרפה יחשבו בעיני בני האדם ?" ואמרתם להם „הכעושיהו יטהר גבר ? הכמהו ישא עטרת תפארת ביד י"י, נזר אלהים וכתר מלכות שדי ? – כי שם י"י נקרא „אל קנא" או „אל נקמות" הוא תאר יערך בלתי לי"י לבדו , נאוה לקדוש פאר מקדושים להיות נאפר נקמה כי במי יקנא האלהים אשר אין לו ראשית ואין לו אחרית ? הבאלהים כמהו ? הנמצא כזה בשמים ממעל ובארץ מתחת או במים אשר מתחת לארץ ? הן השמים מספרים „אין בלתו" הארץ אומרת „הוא ואפסו עוד !" והים אומר „אחד הוא ממעל ומתחת !" ואם בשמים אין כאלהינו , בארץ אין כיוצרנו ובמים אין כמלכנו, יקנא רק באלילים מעשי ידי אדם, בהראותו לעין כל מופתיו ונפלאותיו וכי לכל אלהי העמים יש ראשית ואחרית, למען דעת כל הארץ כי הוא אחד בארץ מתחת ואין שני להמשיל לו בשמים ממעל, לדעת כי הוא ברא את השמים מתהו ואת הארץ מבהו ; והחי יתן אל לבו כי כל אלהי העמים אלילים, אלהי מסכה פה להם ולא ידברו, אלהי זהב עינים להם ולא יראו , וכאלהי אבן אין נשמת רוח חיים באפם והמה לא אלהים .

ובהביאנו גודל לאלהינו כי גאות ילבש , הוא דמות יערך וידמה לו : בהיותו חי לעד וקים לנצח , וכל אלהי העמים כצל יחלופו התעיף עיניך בם ועוד אינם , על כן נשירה לי"י כי גאה גאה . ברעיוננו ובדמיוננו נתארהו : למלך גאות לבש ביום הנתן כתר מלכות בראשו , וביום שובו ממלחמה שערה אחרי אשר ידו היתה בערף אויביו ואחד ממנו הניס רבבות . בדמיון כזה נדמהו , ליוזא מפניו . לכן יתגאה חי העולמים , בהיותו מלך עליון .

וככה אמרו לאלהים „מלך הכבוד !" כבודו מלא עולם , על כן הכבוד מילתא אלבישייהו יקירא לקדוש י"י מכובד ! ומה מאד נאוה תהלה כזאת להאלהים אשר מלכותו נצח וממשלתו בכל דור ודור. תהלת י"י ידבר פינו בנשאנו מרום עינינו ונראה את השמים המספרים כבודו , ובהביטנו לארץ

המגדת מעשי ידיו, ותהלתו נספר בראותנו את השמש הירח והכוכבים אשר רק בהלו נרו עליהם יאירו עיני כל, ובשימנו עין לראות כי בטובו יחדש בכל יום תמיד מעשי בראשית, הלא אז יודע לנו כי הוא בראם אף יצרם, ובהדרת קדש נהלל את האלהים אשר לו דומיה תהלה ונקראהו בשם „מלך הכבוד!״ לדעת כי לו נאוה תהלה!

ד׳.

ואתה בן אדם! הלא בעטותך קנאה ובלבשך בגדי נקם תלבושת, נגד מי תלבשם? נגד הדגה אשר במים או לעומת השרץ השורץ על הארץ? או נגדה נא לכל העוף החיה והבהמה? הן רק נגד אנוש כערכך שארית המות תחגור — והלא כמוך כמוהו! במה כחך גדול לקנא בו ולקחת ממנו נקם? העל דבר ההון והכבוד אשר חננו אלהים תעבור עליך רוח קנאה לקנא בו? הן גם הלחם אשר אתה אוכל ואף גם המים במשורה אשר אתה שותה, מתת אלהים הוא! ובתתו לרעך הון ועושר, מעשה ההשגחה העליונה היא, אלהים הבין דרכה. — תולעת ולא איש! שים כבוד לאלהיך על הלחם נקודים אשר יאכלך ותן תודה על המים אשר ישקך חנם. הגד בן אדם, האם הנשמה אשר נפח באפך, מתת האלהים איננה? הלא כל הגבורים כאין נגדו, ומי מנה עפר גבורי כח אשר שבו לעפרם; ואתה גבר אין איל עודך בחיים! — ואף גם אם עשה רעך לך רעה, ויש לאל ידך לקחת את נקמתך ממנו, איככה תרהיב בנפשך עוז לעשות את הדבר הרע הזה? אולי ציר הצור הנהו, לעשות בך שפטים בתבל, למען ענותך ליסרך למען יכנע לבבך הערל ותשוב עד יי׳ אלהיך, ובשוב נפשך השמימה תהי ברה ליולדתה ותשובתה הרמתה כנעוריה בית אביה! אם כן איפוא טובתו עליך בעשותו לך רעה קטנה או גדולה, ולא לקנא בו.

הנה כי כן גאות אדם תשפילנו. יחטא לאלהים ואישם ופללו אלהים! אם לא נכחד קימנו, במה כחנו גדול להתגאה על אחינו? ונהפוך הוא, אם ברך אלהים את האדם בכל וימלא מלוא ביתו כסף וזהב, עליו להודות לאל גמל עליו על החיים ועל החסד עשה עמדו. הן כל העושר והכבוד אשר ירכש, עמל ידיו איננו, מאבינו שבשמים הוא. והן עלינו לשבח

לאדון-כל על הנשמה אשר נפח באפינו, ולתת גדולה ליוצר בראשית שבשפלנו זכר לנו ויתן לנו לב מבין. לולא י״י הותיר לנו שריד, כבהמות-ארץ היינו לחית-האדמה דמינו.

ואתה בן אדם! הלא בהתכבדך על פני כל העדה, תחטא לאלהים ואשם. הן כבודך כאפס ואין, התעיף עינך בו ואיננו— הלא יסע יתרך בך, והיית כלא היה — ומדוע תתנשא על דל ותשפוך עליו בוז, אם ברגע ילך הבוז לגאיונים כשבלול תמס ותהיה ללעג השאננים! -- מה בצע בכבודך ברדתך קבר? הלא אז יתוש יקדמך, הוא ישופך ראש ואתה תשכב בירכתי בור והשלטן לא יהיה לפניך לשופהו עקב! — אנוש ימות! אם בינה הבן במראה ולבוש ענוה. בריח דודי מקנאה גאוה וכבוד אם בעל נפש אתה למען ייטב לך. אם את הדבר הזה תעשה ויכלת עמוד במקום ישרי לב, ותנחל כבוד רוחני ולא גשמי כי לישרים **נאוה תהלה**.

ו.

על כן אל תתמה אל החפץ בקראך בספר תורת אלהים חיים, כי האלהים ברך את אברהם „ו א ג ד ל ה ש מ ך" (בראשית י״ב ב׳) לאמר „מה בצע לאיש אשר עמד במסה וינסהו אלהים זה עשר פעמים וימצא את לבבו נאמן לפניו, כאשר יגדל שמו? הן ראשית הגדלת השם הוא כבוד, ואם הכבוד ל י ו ת ר ת יחשב, במה נחשב הוא? גם חלילה לאברהם לבקש לו גדולות הן לא רמו עיניו וידע כי במות האדם כדוק יטל כבודו ותהלתו כשחק מאזנים תחשב; ומה היא זאת הברכה אשר ברכהו אלהיו?

וככה לא יפלא ממך דבר למשפט: מה ראה החכם מכל אדם לכתוב על ספר „כבוד חכמים ינחלו (משלי ג׳ ל״ה) מה להכמי-לב לרדוף אחר צל-כבוד והוא בורח? ונהפוך הוא, נאוה לחכם לב כמוהו אשר אמר הבל הבלים למשול משל לכתוב בספר זכרון ליראי י״י והושבי שמו „נשיאי אלהים בתוכנו, נוסו מפני הכבוד כמפני הארי, הבל הבלים הקנאה הגאוה והכבוד הכל הבל" ? —

ואולם שני הכתובים האלה אשר הבאתי כאחד, הדר המה לכל חסידיו. מודעת זאת כי מיום ראשון אדם מת עד היום

הזה, חוק הוא לבני האדם משפט לכל הארצות: אדם כי ימות וישאיר אחריו רב או מעט, הבן אשר יצא מחלציו יירשנו. ואם בן אין לו כי אם בת, ותסוב לה נחלתו. ואם הלך ערירי, ותחלק נחלתו בין שאריו הקרובים אליו ממשפחתו ויירשו אותו. הנה זאת תורת הירושה והנחלה. — על כן הושם לחוק כי גם במות המת אשר לא צוה לביתו אחריו, כל הקרב הקרב אליו לו משפט הירושה. בן השנואה יבוכר על פני האח האהוב אף כי על פני אוהב דבק מאח אשר לא ממשפחתו הוא. למען לא תסוב נחלתו לאיש זר.

זאת התורה הורת הירושה חקת עולם היא יען בדעת כוננה. בידענו נאמנה כי אדם לעמל יולד וכל עמל אנוש לפיהו, וידוע נדע כי גם לב העשיר יודע מרת נפשו כי יבוא יומו ונספה, על כן כל ימי חייו יתחנן אל י״י אלהיו כי בעת ההיא (היא עת מותו) יוכל לאמר „תנו כל הוני ורכושי אל יוצאי חלצי״ ואף גם בלכתו ערירי יואל לצות ביומו האחרון „הקרובים אלי ממשפחתי יחלקו בנחלתי כי אליהם נשאתי את נפשי בעודני חי״ על כן אף אם לא אסתייע ליה שעתיה כי מת לפתע פתאום או חליו נשא ואשתקיל מלוליה, שודא דדיינא. הלא השופטים יחקרו זאת וישפטו „אלו היה הדבר אתו היה מצוה לביתו: הבו כספי וזהבי וכל אשר לי אל יוצאי חלצי (או אל קרובי) אשר למענם עמלתי תחת השמש. ואם נסגר פיו לפני מותו, איגלאי מלתא למפרע כי אם היה מדבר ביומו האחרון, אנן סהדי כי היה מציה: כזה וכזה תעשו!״ והשופטים יחלקו את נחלתו הלק כחלק אל היותר קרובים אליו, בראותם כי גם בחייו הענק העניק להם מאשר ברכו האלהים.

ועתה שפטו בני אדם גם בני איש: מה משפט הבן היחיד לאביו העשיר, אשר הרהיב בנפשו לקחת מזוזט ועד שרוך נעל מיד אביו בחזקת היד? האין משפטו כמשפט בן סורר ומורה וממר ליולדתו? האמנם צדק ידבר כי לו יהיה משפט הירושה במות אביו; בכל זאת בחטפו מידו בחייו, לא יוכל לרחוץ בנקיון כפיו לאמר „אין חטפתי ודידי חטפתי!״ — והלא כדנא תאמרון ליה „אמת נכון הדבר כי ביום מות אביך יהיה לך משפט הירושה, ולא בעודנו חי! — כל ימי לכתו על פני האדמה רק לו לבדו המושל בכל אשר לו; ואתה בן מביש בקחתך בחזקה מידו, דבר י״י בזית!״

אמנם כן כבוד חכמים ינחלו ולא יחטופו כחתף. ממרום שלח כבוד, ועל בני האדם להנחלהו לחכמי דור דור ודורשיו; ואולם אל להחכמים לקחת להם כבוד ויקר בחזקת היד. החכם מכל אדם בראותו כי לא לחכמים לחם ולא לנבונים עושר, נתן להם תקוה טובה והבטח הבטיח אותם לאמר

„פקוד יפקד האלהים אתכם ויעלכם גם עלה מעלה כי כבוד חכמים ינחלו. מאד מאד היו שפלי-רוח (אבות פ"ד מ"ד) ושמחו בחלקכם (שם פ"ד מ"א) וסוף הכבוד לבוא אל תוך בתיכם ברכה בתורת נחלה!"

וכבוד כזה, הבטיח מלך הכבוד אל אברהם אוהבו „ואגדלה שמך!" לאמר „אנכי אנכי הוא מכבדך בתתי בלב האדם לנטלך ולנשאך ועל פני כל העדה תכבד. ואולם חלילה לך לקחת לך כבוד. והלא בעשותך זאת ותרדוף אחר הכבוד, ינוס מפניך ונצח לא תשיגהו!"

לא אמר „ותגדל שמך" כי אם „ואגדלה שמך" דברה תורה כלשון בני אדם, משל למה הדבר הזה דומה? לאדם האומר לבנו אשר יאהב סלה „בני! בני! אני היום ילדתיך והנני מצוך היום כי לא תיגע להעשיר, ואנכי אביך אעמול מן הבקר עד הערב למענך, השלך עלי יהבך ואנכי אכלכלך ותשבע ותותר!" עתה אתה אחי הקורא ברוך י"י! הראת לדעת כי לישרים **נאוה תהלה.**

ז.

ואם לישרים נאוה תהלה, איה שוקל חסדי **סיר משה מונטיפיורי** ואיה סופר צדקת פרזונו בישראל? יאמרו נא כל חכמי הגוים אם ימצא בינותם שר וגדול אשר כמוהו הקדיש כספו וזהבו ימיו ושנותיו נזיר להזיר לאלהים ולעמו? י"י ברכו בכל: בגבורה אזרהו ובעושר עטרהו, ההונן לאדם דעת הננו בחכמה בתבונה ובדעת והאיש משה עניו מאד מכל האדם; האם לאיש אשר אלה לו, לא נאוה תהלה? כל העמים יעידון יגידון צדקתו ואנחנו מחשים?

גבור, מעודו עד היום הזה לא נדבק בידו מן החרם מאום, על יצרו כארי יתנשא ויוכל לו. ואם אמנם מפונק מנוער הנהו, ולעת זקנתו לבו נשבר בקרבו על פרידת יונתו

תמחו **יהודית** . . . בכל אלה גשם ושלג, קיח וכפור, סופות וסערות לא יעצרוהו מלעבור ארחות ימים ומדברי תלאובות להוציא ממסגר אסיר — זו כחו לאלהו! —

עשיר, ביתו מלא כל טוב, כסף וזהב וכל שכיות החמדה ואין קצה לאוצרותיו (יוסיף האלהים אשר לו הכסף והזהב, על אשר לו כהנה וכהנה), וכל עשרו כאפס וכאין בעיניו, ועת צדק יקראהו לרגלו אין גבול לרוח נדיבתו, על כן יאמרו המושלים „משה מונטיפיורי מחייב עשירים כרבי אליעזר בן חרסום!" (יומא ל"ה ב').

חכם, איש אשר לפני מלכים יתיצב כפעם בפעם, וכסאו מוטלת בין גדולי בריטניא-הגדולה, אות כי לבו ראה הרבה חכמה ודעת, אשר כח בו לעמוד בהיכלי מלכים ורוזנים, וידבר נגד קסרים נכתרים ולא יבוש. — והאיש משה מונטיפיורי

עניו מאד, ענותו קודמת לגבורתו לעשרו ולחכמתו (אבות ג' י"א). לכבוד לא ירעב ולתהלה לא יצמא, וכל אשר הוא עושה הוא בלתי לי"י לבדו. הכי קרא שמו משה? לאמר „ממשה ועד משה לא קם בישראל עוד עניו כמשה!" ואף גם שמו למטה בית אבותיו להתיחש הוא **מאנתי־פארי!** - אם כן איפא במה נכף ובמה נקדמה פניו?

אולם מי **גבור** מהאומר לתהו „הוא ארץ!" לבהו „יהי שמים!" ויהי; — ומי **עשיר** מאשר לו השמים והארץ וכל צבאם; — ומי **חכם** מהעושה גדולות אין חקר המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשי בראשית; — ומי **עניו** מהשוכן את דכא ושפל רוח; וגם לפניו נשפכה את שיחנו על אלפי ורבבות טובותיו עלינו, לא להגדילו (הס כי לא להזכיר) כי אם להשביח שאון גלי רגשי לבותנו; אף כי ליציר כפיו, המעושהו יטהר גבר? ולישרים **נאוה תהלה.**

ה.

יגידו בגוים צדקת **סיר משה מנטיף־יורה** בבקר זרע זרע לצדקה וגם לערב בל תנח ידו ויסע למאראקא להוציא אחיו ממר-עקא!" ואנחנו העברים מחשים מהודות לו על רב טיבו לבית ישראל ובמה יודע איפא כי נושי טובה איננם היהודים?

אי לזאת האספו סופרי ישראל ואגידה לכם את אשר רחש לבי דבר טוב, הקבצו ושמעו רבני ערי יהודה ושמעו אל הכהן צדק אחיכם הקטן באלפי אפרים והצעיר ברבבות מנשה: עיניכם הרואות את אשר עשה **משה מונטיפיורי** לעיני כל ישראל מעודו עד היום הזה, על כן עלינו לשבחו ולתת כבוד לשמו ולהציב לו שם עולם אשר לא יכרת. — ואליכם אישים אקרא העתירו בעדו אל יי׳ בכל בתי מקדשי-מעט כי ישיבהו ממאראקא לנוהו שלם בגופו ולא תאונה אליו רעה. ואל שדי יתן לכם רחמים ויאזין תפלתכם וגם חובתנו היא כי עיר ועיר תשלה אליו מכתב תודה, על אשר לא ייעף ולא ייגע מעשות טוב בישראל וגם אתם משוררי שירי קדש זמרו **למשה מונטיפיורי** זמרו. והואילו נא לשלוח העתקית תפלותיכם, מכתבי תודותיכם ושיריכם אלי; ואדפיסם בספר מיוחד אשר פי יקבנו „**נוה תהלה**" ובשמכם אניף את הטנא לפני אחינו העושה צדקה וחסד בכל עת.

האמנם קצה רבני ומשוררי דורנו הללוהו כפעם בפעם על צאתו לישע עמו, אולם איש איש היה בודד במועדו, ואיידי דזוטר מירכם. **וברב** מהללים ומספרים תהלת אשר לו נאוה תהלה, הדרת שר וגדול כמוהו.

אלה הדברים אשר דברתי בקהל רב פעמים ושלש (המבשר שנה רביעית) עת צדק קראהו לרגלו ללכת ארצה מאראקקא לראות בסבלות אחיו -— ויהי מכירי ברוך, עמי שמע בקולי, ומכנף הארץ נשלחה לידי העתקות נאמנות מהתפלות השונות אשר התפללו אחינו בעדו, וגם ממכתבי התודה אשר שלחו ערי יהודה אליו בשובו בשלום. ואף גם שירים שונים מאת משוררים אנשי השם אשר השמיעו מעשיו ברנה. - עתה נדרי אשלמה, ובשם מכבדי-שמו אביא את הספר הזה אל השר המכובד לתשורה. וקצה תהלתו ידבר גם פי במאמר „**צדיק מה פעל**" לדעת כי לישר לב כמוהו **נאוה תהלה**!

יוסף כהן צדק.

צדיק מה פעל?

להודיע ענותנותו ושבחו של משה!

(במדבר רבה פ׳ ב״ך יצחק יסראל).

הרי ישראל האזינו! שמעו דברי אחיכם הקטן, וישמע האל הגדול אליכם! ראו נסיתי דבר אליכם, ואנכי העירותי בצדק את רבניכם וחכמיכם, כי יחדיו נביא תשורה אל אחינו המלאך הגואלנו ממות והפודנו מחרב רעה הוא הישר באדם **סיר משה מונטיפיורי**. ידעתי גם ידעתי כי תקדימו נעשה לנשמע, יען יקר כבודו מאד בעיניכם, ובלעדי תענו את שלומו. כי למי כל חמדת ישראל אם לא לאיש מהיר במלאכתו מלאכת שמים אשר כפעם בפעם לפני מלכים יתיצב לבקש רחמים על אחיו! —

זה הדבר נתן לי העוז להרהיב בנפשי עוז לקרוא בגרון „בית יעקב! הקבצו אל בית האלהים להתנפל לפני שומע „תפלת עמו ישראל, כי ישיב את שיבת משה עבדו ממאראקא „אל ארצו ואל מולדתו אל ביתו ואל נוהו! בואו לפני מונטיפיורי „בתודה ביום שובו להיכלו וארמונו! ומי בכם אשר י״י „אלהים נתן לו לשון למודים ורוח השירה תפעמהו, ישיר „למשה״ זמרו לבן יוסף אליהו זמרו, זמרו משכיל!״

ובהרהיבי בנפשי עוז לבקש את זאת מידכם, הובתי היא להגיד לאדם גדול ישרו, ולספר באזניכם קצה מעלליו ומפעליו הטובים וצדקתו לבית ישראל אשר פעל ועשה מעודו עד היום הזה. למען תדעון כי למחיה שלחו אלהים לפנינו בדורנו, להחיות עם רב. וידעתם היום **צדיק מה פעל**, והשבותם אל לבבכם כי לישר-לב כמוהו **נאוה תהלה**!

א.

משה מהרהר בלבו ואומר „מפני מה נשתעבדו ישראל מכל האומות ?"
(שמות רבה פ' א')

זה **משה** האיש העוזב עתה היכלו האומר כבוד, וילך הלוך ונסוע ארצה מאראקא, הוא מן השרידים אשר י"י קורא בגלות החל הזה זה **מונטיפיורי** האיש ההולך מבריטניא מקום יהל שמש הצדקה אל ארץ יהל שם ערבי, בצרת אחיו לו צר אף כי י"י ברכו בכל.

זה היום איננו תחלת מעשהו לטוב עמו, הן פעמים אין ספורות פעל ועשה חסדים לאלפים. כי יופיע מבית ישרים ואתא מדור ישרים יבורך. אביו הישר באדם מו"ה יוסף אליהו, צדיק תמים היה בדורותיו, כיוסף אמר „את אחי אנכי מבקש!" וכאליהו אמר לכל העם „גשו אלי!" ויגשו ויפתח שקו וישביע רעבים. — גם אמו הנדיבה מרת רחל, כרחל אמנו בכתה בשמעה אנחת דל ואנקת אביון. קול ברמה נשמע „רחל מבכה על אחיה!" כה אמר י"י „מנעי קולך מבכי, הנך הרה וילדת בן וקראת את שמו משה, כמשה יהיה רועה נאמן והוא יפדה את ישראל מכל צרותיו!"

גם במעלליו יתנכר נער, באביב הלדו נתן אותותיו אותות כי לגדולות נוצר, לפעיל ישועות בקרב הארץ. מוסר אביו שמע, ותורת אמו לא נטש. ראה תורה כי טוב ויראה כי נעמה, ויט שכמו לסבול סבלות אחיו אף כי בית הוריו היה מלא כל טוב. גאה לא ידע, גאון שנא הכלית שנאה, לא גבה לבו ולא רמו עיניו, ועל נדיבות קם לקראת כל מבקש חסדו.

ויאמר אלהים „לא טוב היות משה בהירי לבדו, אעשה לו עזר כנגדו, שמה יהיה יהודית, לאמר אם כל היהודים!"

ויקח משה את יהודית בת נדיב וחכם לבב מו"ה יהושע לוי כהן. ויהושע היה מן הכהנים הלוים אשר ילוו אל משמרת הקדש. —

הנה מה טוב ומה נעים שבת רודף צדקה וחסד עם אשתו

אשת חיל יראת י״י אוצרה גם יחד! כל רואיהם הכירום כי זרע ברך י״י המה, וכל יונקי שד חסדם ברכו אותם „ראו זרע והאריכו ימים על הארץ, והבנים אשר ממעיכם יצאו בעקבותיכם ילכו!״— אהה י״י אלהים, הפעם שכות בענן לך מעבור תפלה, ותמנע פרי בטן ממשה עבדך ומיהודית אמתך! ומי יאמר לך מה תעשה ומה תפעל? אתה י״י ידעת! —

ויעל יוסף אליהו בסערה השמימה ורחל מתה על פני משה בנה, גם נפש יהושע לוי חותן משה שבה ותשובתה הימתה — לשבוע מפרי מעלליה. — ויהי אחרי מותם ויאמר משה אל יהודית אשתו „הן י״י מנע משנינו פרי „בטן, זאת עשי: מהרי עשי צדקה וחסד בארץ, למען ייטב „לך. הנה עם ישראל הוא נגש ונענה, העם אשר האיר עיני „העמים הנהו עתה לפיד בוז לעשתות עמים שאננים ובכל עת „הה הוא נכון למועדי רגל — נחפשה צדק ככסף וחסד ממטמונים, „נופלים נסמוך וכפופים נזקוף עד ימוך אחינו אתנו — ואם לא „תדעי לך היפה בנשים במה כהך גדול לעשות טוב בעמנו, צאי „לך בעקבי אבותי ואבותיך, ואני וביתי נעבוד את י״י!— הלא „טובו עוללות אפרים מבציר בנים ובנות, הלא טוב לך הבן „יקיר אפרים (כלל ישראל) מעשרה בנים והלא טובה לך הארץ „הקדושה מעשר בנות!״

כזורע בארץ דשנה ופוריה; כן עשו דבריו פרי תבואה על תלמי לבבה הטהור. בעוד מלתו על לשונו, החישה לענות אותו דבר „כן נעשה כאשר דברת!״

בכל דרכיו הלכה, ובכל מסעיו נסעה. על כן כי שם משה אקרא, הבי גודל ליהודית, כי בצדקתה פעלה בכל מפעליו. כאשר עיניכם תחזינה מישרים במאמרי הלזה הכי קראתי שמו **צדיק מה פעל**.

ב.

וישלח מלאך. והלא **משה** היה?
מכאן שהצדיקים נמשלו למלאכים.

(במדבר רבה פ׳ ט״ז וע׳ ויקרא רבה פ״א).

בשנת חמשת אלפים ושש מאות למיום ברוא י״י אלהים ארץ ושמים, התנכלו אויבנו על אחינו היושבים בדמשק;

ויאמרו על בתולת בת יהודה „אוכלת אדם את!“ (יחזקאל ל״ו י״ג).

עת צרה היתה ליעקב ויאכל חצי בשרנו. דם הבן בדמי אביו נמהלו, דם הבת בדם אמה נגעו, ותחנף הארץ בדמי נקיים .. בכל רחובות יהודה קינה ובכל חוצות ישראל מספד תמרורים... העם בכה למשפחותיו, ואין מוחה דמעה. — הה לשמע אוזן דאבה נפשנו, פלגי מים הורדנו, ואולם קצרה ידינו מהושיע... הן אנחנו מה? עם קטן ודל ומפוזר ומפורד בין העמים! —

והקול נשמע בית משה מונטיפיורי, ויאמר „מעי מעי על שבר בת עמי, ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו הערביים אל אחי העברים, כיד ה׳ הטובה עלי אעשה עד אוציא לאור צדקת אחי!“ ויקם ויקח את יהודית אשתו ואת נביאו אליעזר הלוי, ויקרא גם לאהרן קרעמיע ויסעו יחדיו עד באכה דמשקה. וימחו כעב את כל התואנות וכענן את כל העלילות אשר העלילו אויבנו חנם, וגם דמעה מחה מעל כל פנים.

וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה׳ ביד משה, ונודע בגוים **צדיק מה פעל.**

ג.

ושפל רוח יתמוך כבוד זה **משה.**
(במדבר רבה פי״ג)

למקצה שש שנים מיום עלות משה ויהודית מן הרהצה אשר רחצו את אחיהם מכל כתמי דם, מצפון פתחה הרעה את לועה לאכול את יעקב בכל פה בימים ההם הדת נתנה בארץ רוסיא „איש איש מבני ישראל היושב קרוב אל אחת הגבולות — עד המישים מיל (ווערסט) מן הגבול — כלה גרש יגרש מעירו, מביתו ומנהלתו, ילך נדוד עד מצאו מקום לגור שם!“

לחנם נסו גדולי קציני יהודה אשר ברוסיא, דבר אל היושבים כסאות למשפט, כי דבר מלכות היה. פקודת הקיסר ניקאלויס שמרה רוח הפקודים, וישימו כסף עונש על כל העובר על הפקודה. ועוד מעט והנה כלה גרש נגרשו בחזקת היד. ויאנחו בני ישראל ויזעקו גם מכתבי העתים, ואין מושיע —

והעל שועתם אל משה הרב את ריבנו. ורוח נדיבה לבשתהו ויסע למסעיו עד בואכה פעטערסבורגה. יהודית

אשתו ונביאו הלוי הלכו אתו גם בפעם ההוא. ויעמוד לפני הקיסר ויפלל, ויעתר לו, ולישראל היטיב בעבורם.

ותקטן עוד זאת בעיניו, ויסע מפעטערסבורג ויחן בווארשא, וינסה דבר גם אל נציב-מלך פירסט פאסקעוויטש, ויחל פניו כי יט חסד גם אל היהודים אשר בארץ פולין, ויבטיחהו גם הוא להשלים חפצו הטוב.

בכל מקום עברם הרבו עשות צדקה וחסד. כל איש צר ומציק נגש אליהם, ונושע. והדברים עתיקים הלא הם כתובים על ספר „האורח" (הנדפס פעם ראשונה בווילנא ושנית בהנשר שנה רביעית) כל קורא בו ידע **צדיק מה פעל.**

ד׳.

מי יעלה בהר ה׳? זה **משה**!
(דבר ס רבה פ׳ י״ח).

הנה עם יצא מירושלים ובצאתו יצא הדרו והדרה. ובעת יד אויבו היתה בערפו, פנה זיוו ופנה זיוה. הארץ הקדושה מיום כהניה ונביאיה כרעו לטבח, הלצה שד רק אל בני נכר ולא לבניה -- חילה לזרים, ופליטי צאצאיה לא אכלו מטובה ולא שבעו מדבשה. הנותר בציון שבע מרורים והנשאר בירושלים שבע לענה ורוש, ותקצר נפשו למות.

ויהי כשבת משה בהיכלו, נועץ עם יהודית אשתו ועם משק ביתו הוא דמשק אליעזר כדת מה לעשות ליהודים השרידים בארץ הקדושה. ויעלו ירושלימה (עד שש מונים) להון עפרה ולרצות שארית אבניה השרופות באש, ולכבות בפלגי עיניהם את האש העצורה בחרבותיה ובעצמות יושביה מזי רעב — ויעש להם בתים לתורה ולמדע, בית תלמוד לעלמות-בנות-ציון, בית-מרקחת בירושלים, בית מטוה-בד. מוסדות עבודת האדמה בערי צפת וטבריא, וגם ביפו (יאפפא) קנה גן ושדה-אחוזה לעבוד את האדמה ולשמרה. כי מאד מאד יתאוה משה לכנוס לארץ הקדושה (סוטה י״ג א׳).

עוד יתרה עשה בהקימו בית דפוס בירושלים עיר הקדש להגדיל תורה ולהאדיר תבונה. מציון תצא תורה ודבר ה׳ מירושלים. למען לא יצמד העם אחרי מתעי ומסיתי בני ישראל הצידדים נפישות להדיח זרע אברהם מאחרי תורת אלהיהם. כעת יאמר ליעקב ולישראל **צדיק מה פעל.**

ו׳.

ללכת כתורת אלהים אשר נתנה ביד משה.
(נחמיה יו״ד ל׳)

אחר הדברים האלה והאלהים נסה את קציני יהודה, הילכו לישע אמונתם ואם לא. בעיר הכמרים היא רומי נגזול נגזל נער עברי מבין זרועית הוריו בחזקת היד ויובא אל הכנסיה הנוצרית להמיר דתו.

ומודעת זאת בכל הארץ, כי כשמחים אלי גיל ישישו הכמרים במצאם איש מבני ישראל הבא או המובא לחסות בצל כנפי דתם. באמרם בלבבם כי בעשותם זאת, יביאו גודל לאלהיהם. ואם אמנם נואלו כדבר הזה, האם בכתוב נפש אחת מישראל על קרן השור „אין לי חלק באלהי יעקב״ תרוממנה קרנות אמונתם וקרן משיחם? הברב גרים הדרת אמונה? הדרת דת היא, כאשר מאמיניה האמונים עליה, יאמינו בה בכל לב נפש ומאד. אי גוי קטן ודל מיעקב המעט מכל העמים, ואי גוי שומר אמונים כמהו? היהודי והנצחי יבחר לו להשרף באש עת לשטף מימי הכנסיה יגיע — כי לפיד אש דת בוער בקרבו, שלהבת-יה מים רבים לא יכבוה, אש תמיד לא תכבה. דעת לנבון נקל כי בצדק יחשב האיש אשר המר ימיר את דתו, כספחת. הן בקדושיו לא יאמין אף כי במלאכי עם זר ישים תהלה —

ובהמירו אלהיו, לא ימירנו באלהים אחרים כי אם בעלמה יעלת חן אשר יואל לארוש, או לקנות לו נחלת שדה וכרם אשר לא יוכל לקנות בשגם הוא יהודי. אם כן איפוא, לא ימיר עולם עומד בעולם עומד; כי אם כלבוש יחליף עולם עומד בעולם עובר כצל—ובכל אלה נואלו וישלחו ציריהם למרחוק לצוד ציד נפש עברי להסיתו ולעור את עיניו בשוחד עד יסלף דרכו ויאמר „אזנח ישראל במצאי טוב!״ והזה גר יבחרהו האיש החפץ להרים קרן דתו? הן לא מלבו ומדעתיה דנפשיה סר מאחרי אלהיו, כי אם בכסף מכרו. הוי איש הדמים! המוכר אלהים חיים בכסף! הנה סרת מאחרי אלהינו, מהר קח הכסף אשר ישקל על ידך והפרד ממנו, ובתודה נברך „ברוך שפטרנו מעונשו של זה! כי מה לנו לקחת עוד ערובתך עלינו?״ —

ויהי כשמוע משה כי גנב נגנב נער עברי מבית העברים

ובחזקת היד מי-כנסיה זורק עליו, וירע בעיניו מאד. ויסע למסעיו ויבא עד עיר הכמרים ויעמוד לפני ראש נשיא הכנסיה הוא הפאפסט ויפלל.

ואם אמנם הה בדבר הזה לא הצליח חפצו בידו, כי מאן הפאפסט למלא רצונו בדבר הזה אף כי קבלהו בסבר פנים יפות; בכל אלה ישמח משה במתנת חלקו ושכרו הרבה מאד על מחשבתו אשר חשב טוב על היהודים, בוחן כליות צדיק יבחן ויחשבה לו צדקה (קלוסין ת׳ ע״ג).

גם אלה לחכמים להבין כי מסע משה הפיל אימתה ופחד על הכמרים מעשות עוד כדבר הזה. והאות כי מיום עמדו לפני הפאפסט ברומי, רק לעתים רחוקות נשמע כי הומר ילד בחזקה, תחת אשר לפנים קרו מעשים כאלה מדי יום ביומו ויודע לעינינו **צדיק מה פעל.**

ו.

ואם כך הגיע **למשה הצדיק**
עאכו״כ שאר כל הבריות.
(דברים רכה)

שמש ירח וכוכבים קנאו באהבת משה ויהודית כי לא לבשר אחר כי אם לנפש אחת היום ורוח אחד (היא נשמת שדי אשר תבינם) לשניהם. מטרתו היתה מטרתה וחפצה חפצו. נכח י״י דרכם, ודבר י״י בקשו גם שניהם.

ויהי היום (זה ראש השנה) ויבואו בני האלהים להתיצב על י״י ויבוא גם השטן בתוכם ויאמר י״י אל השטן „השמת לבך על עבדי מישה מונטיפיורי כי אין כמוהו בארץ איש תם וישר ירא אלהים וסר מרע!“ ויען השטן את י״י „החנם ירא מישה אלהים? הלא אתה ברכתהו בכל, כל אשר ישאלו עיניו לא אצלת ממנו: חיים שאל נתת לו, וגם אורך ימים לאשתו; ואולם שלח נא ידך והעל את נפש יהודית אשתו אשר נפלאת אהבתו אליה, אם לא על פניך יברכך!“ ויהי כשמוע בני האלהים את דברי השטן ויהסו אותו ויאמרו „יגער י״י בך השטן!“ ויען אלהים „החשו! גם אני ידעתי כי משה עבדי ישב בדד וידום ולא יתן לי תפלה. בחנתי לבו, צרפתי כליותיו כצרף כסף וזהב בעליל לארץ מזוקק שבעתים, ומצאתי

את לבבו נאמן לפניו. אִסהו גם הפעם למען דעת כי אין כמשה עבדי בכל הארץ איש תם וישר ירא וחסיד אל דברי!״

בליל התקריש הכסה לשנת אבוי אבל כבד שבר גדול (תרכ״ג לפ״ק) בכסה ליום חגנו, בחג שההדש (ש ה י ר ה) מתכסה בו (ר״ה ק׳) כסו השמים בעבים והאדמה לבשה שממה — כי בלילה ההוא מתה בת יהושע הנמשל לירח היא אשת משה הנמשל להמה (ב״ב ע״ה א׳) למותה יבכיון בני ישראל שנמשלו לככבים (מגלה ע״ז א׳) כי נכבה אור השמש הירה והככבים . . .

יום שנהרג בו גדליהו בן אחיקם יהשב ליום משנה שברון, כי בעצם היום ההוא נקברה יהודית. — במבחר קברות העיר ראמסגאט, אצל המקדש מעט אשר בנתה מקדש לאלהי יעקב, נקברה. גדולי רבני וחכמי לונדן הבירה, קראו עליה לבכי ולמספד. וכל יושבי עיר רוכלת העמים, רבתי עם, שרתי במדינת בריטניא הגדולה, קראו עצרה למלאכתם. צור מסחר, התום חניות, אין עושה מלאכה אין גם אחד. כי ירט הדרך לנגדם לבוא ראמסגאטה לספוד לצ־ה ולבכותה. — והאיש משה בלב נשבר ונדכה ובעינים נוזלות מקור דמעה, הלוך הלך אחרי ארונה ובכה, ובכל זאת לא הטא בשפתיו וידום משה...

מיום שובה למנוחות, לא עברה שעה אשר מש זכרונה ממנו, ולא חלף רגע אשר תמונת צדקתה על פניו לא תחלוף ומדי דברו בה זכור יזכור תהלתה וצדקתה ויאמר „אהה י״י אלהים אתה לקחת את מחמד נפשי! לך י״י הצדקה ומי יעמיק שאלה **צדיק מה פעל**?״

ז.

וכי לא היה לו למשה כר או כסת לישב עליה?
אלא כך אמר **משה** „הואיל וישראל שרוין בצער
אהיה עמהם בצער וכל המצער עצמו עם הצבור
זוכה ורואה בנחמת הצבור (תענית י״א א׳)

ויהי אחרי מות יהודית, ויאמר י״י אל משה בן יוסף אליהו עבד י״י לאמר „יהודית אמתי מתה, ועתה קום עבור ארחות ימים
י״ד ·
ואיים רחוקים, וצא לישע בני ישראל אשר בארץ מאראקא, אשר הערביים מעבידים אותם!״

וימהר משה לעבור ארחות ימים ומדברי תלאובות ויבא עד ארץ מאראקא הלא היא ברבת בני אפריקא. ויושע את ישראל תשועה גדולה ונקדש שם קדוש י״י מכובד לעיני כל העמים.

בצאתו מלונדן, לקח עמו דברים, מאת ממשלות בריטניא, צרפת איטליא ואף גם מא עריקא, אל ממשלות ספרד ומאראקקא. והשר לארד רוססעל כתב אל מלאכיו היושבים בשתי המקומות האלו, „הנה ידידנו סיר משה מונטיפיורי „נוסע עתה למרחקים להציל לקוחים ממות. לדרכו דרך הקדש „יסע, כמעשהו תמיד. מה טוב לגבר כי ישא עול אחיו „לזקוניו, זה האות כי גם לערב בל תנח ידו. על כן „פקורותי תשמור רוחכם: כל אשר תאוה נפשו, ינתן לו „בלי התמהמה. פי המדבר אליכם בשם מולכת ארצנו. דבריה „על פי בהיות האיש משה נכבד בעיניה מאד מאד!״

כבואו מדרידה נתנו לו המלך והמלכה משמעת (אוידיענץ) בכבוד שר וגדול כבדוהו, ויבטיחוהו רב טוב לבית ישראל.

בפעם ההוא נסעו אתו שלשה אנשי השם הר״ר גדליהו (H. Geudalla), הר״ר סאמפטאן שמואל ורופאו הר״ר הארגקין.

„כל הדרכים בחזקת סכנה״ כל לאתויי מאי?״ לאתויי מסע שר וגדול ליהודים כמונטיפיורי ארצה מאראקא. המפונק מנוער הלזה, בנסעו לאפריקא, לא דרכו כפות רגליו על שושנים ופרחים, כי אם על קוצים ודרדרים. והימים ימי חרף וקפאון, עת החרף הנורא השליך קרחו כפיתים, עת גם צעירים-לימים ואביוני-אדם יפחדו פחד לשום בים דרכם, שם משה הישיש והעשיר את נפשו בכפו וישם במים עזים נתיבה! — במקום שודדי-לילה, חלף עבר עד בואו אל ארץ נושבת לראות בסבלות אחיו. עמל הדרך היה כאפס ואין בעיניו וילעג לתלאה. ויסע לילה כיום הלוך ונסוע, להחיות עם רב.

בכתוב י״י קדושיו יכתב שם **משה מונטיפיורי**. ולפני שמש התולדה ינון שמו. על כן יאמר בספר דברי הימים לבני ישראל בגלות החל הזה „ממשה ועד משה לא קם מושיע בעת צרה כמשה!״

וכל מעשה תקפו וגבורתו ופרשת גדולת **משה** אשר גדלוהו מלכי ספרד ומאראקא, ולכל היד הגדולה אשר עשה לעיני כל ישראל, הלא הם כתובים במאמר „שער הישועה״ בספר הלזה למען ידע דור אחרון **צדיק מה פעל**.

יוסף כהן צדק.

שער התפלה

הוא השער הראשון מספר

נוה תהלה,

זה השער לי״י, תְּפִלּוֹת עָרֵי יהודה תבאנה בו.

כולל

קצה תפלות ערי יהודה וישראל בארצות שונות, בעד שלום הישר וגדול ליהודים, הַמֹּשֶׁה אחיו ממימי הזדונים, אשר בכל צרותם לו צר, וכל ישעו וכל חפצו לדוממם לנטלם ולנשאם לעיני העמים.

כקש״ת

נו״ה סיר משה מונטיפיורי

לתשובתו בשלום אל נוהו, מנסעו למאראקא

להושיע ולהציל אחיו היהודים ממר-עקא.

בשנת לידיד יי״ מאד נאוה תהלה לפ״ק.

רבי נתן אומר: מנין שאין הקב"ה מואס בתפלתן של רבים? שנאמר (איוב ל"ו ה') הן אל כביר ולא ימאס, וכתיב (תהלים נ"ה י"ט) פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי (ברכות ח' א')

תְּפִלַּת הַסְּפָרַדִּים בְּלוֹנְדְרֶן .

Gebeth

der isr. Gemeinde London's.

I.

אַב הָרַחֲמָן ! מִכָּל הַיְצוּר אֶת הָאָדָם בָּחַרְתָּ, וְאֶת זֶרַע יְשֻׁרוּן מִכָּל הָעַמִּים הִבְדַּלְתָּ, חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים אוֹתָם צִוִּיתָ, וּמִבְחַר תֵּבֵל לָהֶם לְנַחֲלָה נָתַתָּ . וְאַף כַּאֲשֶׁר עַל חַטֹּאתָם וְעַל פִּשְׁעֵיהֶם עֲלֵיהֶם קָצַפְתָּ וּבְכָל קְצוֹת הָאָרֶץ אוֹתָם הִגְלֵיתָ, גַּם אָז לֹא עֲזַבְתָּם וְלֹא גְעַלְתָּם , וּבְכָל דּוֹר וָדוֹר הֶעֱמַדְתָּ לָהֶם נְדִיבִים וְשׁוֹעִים וַתֵּט לָהֶם חֶסֶד לִפְנֵי מַלְכֵי הַגּוֹיִם לְמַעַן יַעַמְדוּ לִימִין עַמְּךָ וְנַחֲלָתֶךָ .

וְעַתָּה יְיָ הַשְׁקִיפָה נָא מִמְּעוֹן קָדְשְׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם וּבָרֵךְ אֶת הַשַּׂר מֹשֶׁה מוֹנְטִפְיוֹרִי אֲשֶׁר זֶה יָמִים כַּבִּירִים הִתְנַדֵּב לָשׂוּם נַפְשׁוֹ בְּכַפּוֹ לָבֹא לִפְנֵי מְלָכִים וְאַדִּירִים לְמַעַן דַּבֵּר טוֹב עַל עַמּוֹ, וְכָעֵת עָרַב אֶת לִבּוֹ לָלֶכֶת אֶל אֶרֶץ מֶרְחַקִּים וּלְהוֹצִיא לָאוֹר מִשְׁפַּט אֶבְיוֹנִים .

צוּר יִשְׂרָאֵל וְגוֹאֲלוֹ! כַּאֲשֶׁר עַד הֵנָּה גָּנוֹתָ עָלָיו; כֵּן מֵעַתָּה וַעַד עוֹלָם הֱיֵה עִמּוֹ, פְּצֵה אוֹתוֹ וְהַצִּילֵהוּ מִכָּל צָרָה וּמְצוּקָה וּמִכָּל מַחֲלָה וָנֶגַע וְהַגִּיעֵהוּ לְשָׁלוֹם אֶל מְחוֹז חֶפְצוֹ, תֵּן חִנּוֹ בְּעֵינֵי הַשָּׂרִים וְהָרוֹזְנִים, הַדְרִיכֵהוּ בְּדֶרֶךְ הַנְּכוֹנָה לְהוֹעִיל, וְאַתָּה יְיָ תִּגְמוֹר בַּעֲדוֹ וַהֲשִׁיבֵהוּ לִנְוֵה שַׁאֲנָן, בְּהַשְׁקֵט וּבִטְחָה, יְבַלֶּה יָמָיו בַּטּוֹב וּשְׁנוֹתָיו בַּנְּעִימִים, וְיִזְכֶּה לַעֲמוֹד עַל מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ עַד עֵת בִּיאַת גּוֹאֵל בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, אָמֵן!

תְּפִלַּת הָאַשְׁכְּנַזִּים בְּלוֹנְדוֹן·

II.

רוֹעֵה יִשְׂרָאֵל!

אַתָּה הוֹדַעְתָּנוּ עַל יְדֵי נְבִיאֶיךָ כִּי אָבִינוּ אָתָּה, בְּאַהֲבָתְךָ וּבְחֶמְלָתְךָ תְּנַשְּׂאֵנוּ וּתְנַטְּלֵנוּ כָּל יְמֵי עוֹלָם· אַתָּה קִשַּׁרְתָּ לִבּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִהְיוֹת אֲגוּדָה אֶחָת וְצִוִּיתָ לָהֶם לְפַתֵּחַ חַרְצֻבּוֹת רֶשַׁע וּלְשַׁלַּח רְצוּצִים חָפְשִׁי· בְּכָל דּוֹר וָדוֹר שָׁלַחְתָּ לָהֶם מוֹשִׁיעִים אֲשֶׁר הִלְבִּישׁוּ צְדָקָה כְּשִׁרְיוֹן וַיַּעְטוּ כַּמְעִיל קִנְאָה· בְּךָ בָּטְחוּ וְלֹא בוֹשׁוּ לַעֲמוֹד בְּפֶרֶץ בְּעַד הָעָם נֶגֶד הַקָּמִים עֲלֵיהֶם וּלְהִתְפַּלֵּל וּלְהִתְחַנֵּן בַּעֲדָם·

גַּם הַיּוֹם נְשִׂיא אֱלֹהִים בְּתוֹכֵנוּ הַשַּׂר מֹשֶׁה מוֹנְטִיפִיוֹרִי, זֶה פְּעָמִים רַבּוֹת שָׂם נַפְשׁוֹ בְּכַפּוֹ וַיֵּצֵא אֶל אֶחָיו וַיַּרְא בְּסִבְלוֹתָם לָגוֹל מֵעֲלֵיהֶם חֶרְפַּת חוֹרְפֶיךָ וּלְהוֹצִיא לֶאֱמֶת מִשְׁפָּטָם·

גַּם עַתָּה נָדַב לִבּוֹ לָשׂוּם לְדֶרֶךְ פְּעָמָיו לְאֶרֶץ מוֹרוֹקוֹ לְהַמְלִיץ בְּעַד אַחֵינוּ הָאֻמְלָלִים אֲסִירֵי עֳנִי וּבַרְזֶל לָבֹא לְעֵזֶר הַנֶּאֱנָחִים וְנֶאֱנָקִים עַל לֹא חָמָס בְּכַפָּם לְהוֹצִיא מִמַּסְגֵּר אַסִּיר וּמִבֵּית כֶּלֶא יוֹשְׁבֵי חֹשֶׁךְ.

שְׁלַח נָא מַלְאָכְךָ לְפָנָיו וְלִפְנֵי כָּל הַנִּלְוִים אֵלָיו לְשָׁמְרֵם בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר יֵלְכוּ לַהֲבִיאָם אֶל מְחוֹז חֶפְצָם. אַל יִמְעֲטוּ לְפָנֶיךָ כָּל הַתְּלָאוֹת אֲשֶׁר עִנָּה בַדֶּרֶךְ כֹּחוֹ בִּימֵי זִקְנָה וְשֵׂיבָה, זְכוֹר עֵינוֹ הַפְּקוּחָה וְאָזְנוֹ הַקַּשֶּׁבֶת וְיָדוֹ הַפְּרוּשָׂה אֶל הֶעָשׁוּק וְאֶל הָרָצוּץ, לֹא תְאֻנֶּה לָהֶם רָעָה, צֵאתָם וּבוֹאָם יְבוֹרָךְ.

אֵל הָרַחֲמִים! אֲשֶׁר לֵב מְלָכִים כְּפַלְגֵי מַיִם תַּטֶּנּוּ, הוֹפַע הַסְדְּךָ עָלָיו בְּהִתְיַצְּבוֹ לִפְנֵי נְסִיכִים, הֱיֵה עִם פִּיהוּ גַּם הַפַּעַם בְּהוֹכִיחוֹ לְמִישׁוֹר אֶת עַנְוֵי הָאָרֶץ וּלְהוֹצִיא כָאוֹר מִשְׁפַּט דַּלִּים. אוֹהֲבֵי רָע יֵאָחֲזֵמוֹ רָעַד, וְיַעַלְזוּ כָּל תְּמִימֵי לֵב.

הָשִׁיבָה לָנוּ שְׂשׂוֹן יִשְׁעֶךָ. וְרוּחַ נְדִיבָה תִּתְמוֹךְ אַרְצֵנוּ וּנְסַפֵּר בְּצִיּוֹן שִׁמְךָ וּתְהִלָּתְךָ בִּירוּשָׁלָיִם. אָמֵן!

תפלת פראג.

Gebeth

der isr. Gemeinde Prag's.

כבוד רבני העדה הקדושה בצירוף הראש והמנהיג קהל עדת ישרון פק"ק פראג, שלהו זו התפלה והברכה בכל בתי כנסיות, לאמר אותה בשבת חוה"מ של פסח, שנת תרכ"ד כפי הנרשם פה.

בשבת חוה"מ אחרי תפלת „מי שבירך" ואחרי התפלה בעד המלך והמלכה, יאמר המברך, גם תפלה זו.

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, הוּא יְבָרֵךְ צַדִּיק תָּמִים דּוֹרֵשׁ טוֹב לְעַמּוֹ, הַשַּׂר הַנִּכְבָּד וּנְשׂוּא פָנִים, וְגַם בָּעַמִּים יַגִּידוּ תְהִלָּתוֹ, הוּא מֹשֶׁה מוֹנְטִיפְיוֹרִי, אִישׁ אֲשֶׁר בִּימֵי שֵׂיבָתוֹ הִשְׁלִיךְ נַפְשׁוֹ מִנֶּגֶד וְהָלַךְ לְמֶרְחַקֵּי אֶרֶץ· וְלִפְנֵי מְלָכִים וְרוֹזְנִים הִתְיַצֵּב, לְהַצִּיל כַּמָּה וְכַמָּה נְפָשׁוֹת מִיִּשְׂרָאֵל הַנְּתוּנִים בְּצָרָה וּבְשִׁבְיָה, מֵהֶרֶג וּמִמַּאֲסָר, וְלָגוֹל מֵעֲלֵיהֶם עֲלִילוֹת שָׁוְא אֲשֶׁר הֶעֱמִיסוּ עֲלֵיהֶם אַנְשֵׁי דָמִים וּמִרְמָה, וְכִמְעַט הִסְגִּירוּ לַמָּוֶת נַפְשָׁם וְחַיָּתָם לַמְמִיתִים לוּלֵא יְיָ שֶׁהָיָה

לָנוּ, וַיִּשְׁלַח לָנוּ מוֹשִׁיעַ זֶה אֲשֶׁר הוֹצִיאָם לַחָפְשִׁי לְאוֹר בְּאוֹר הַחַיִּים וְהַשָּׁלוֹם. כֵּן הָיָה לָנוּ לְמַלְאָךְ מֵלִיץ אֶחָד מִנִּי אֶלֶף לִפְנֵי יָמִים רַבִּים, בְּדַמֶּשֶׂק קִרְיַת מוֹשֵׁל רַב רֹאשׁ אֲרָם, וְהֵן בִּזְמַן חָדָשׁ מִקָּרוֹב בְּמַלְכוּת מַארָאקָא אֲשֶׁר בְּאַפְרִיקָא; וְהוֹסִיף עוֹד לְעֵת כָּזֹאת, כִּי פָּעַל טוֹבוֹת לְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר שָׁם, אַחֲרֵי מָצָא חֵן בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ וְשָׂרִים, כִּי נָתַן לָהֶם מִשְׁפָּט אֶחָד וְשָׁוֶה לְכָל מִשְׁפְּטֵי הַתּוֹשָׁבִים אֲשֶׁר תַּחַת מֶמְשַׁלְתּוֹ, בַּאֲחֻזּוֹת אֶרֶץ וְנַחֲלַת שָׂדֶה וָכֶרֶם, כִּי יֵשְׁבוּ אִישׁ תַּחַת גַּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֵנָתוֹ, בְּאֵין מַחֲרִיד וְאֵין פּוֹצֶה פֶּה וּמְצַפְצֵף. — הֲנִמְצָא אִישׁ כָּזֶה בֵּין הַרְבֵּה דוֹרוֹת הַחוֹלְפִים, אֲשֶׁר פָּעַל רַב טוּב כָּאֵלֶּה לְבֵית יִשְׂרָאֵל? וּבַעֲבוּר זֶה אֲנַחְנוּ מִתְפַּלְלִים אֵלֶיךָ טוֹב וּמֵטִיב, הוֹסֵף יָמִים עַל יָמָיו, וּשְׁנוֹתָיו יִהְיוּ כְּמוֹ דוֹר וָדוֹר, יַאֲרִיךְ יָמָיו בְּטוֹב וּשְׁנוֹתָיו בַּנְּעִימִים. יְגַדֵּל שְׁמוֹ עוֹד בְּתֵבֵל אַרְצָה, וְיִהְיֶה לְאוֹת וּלְמוֹפֵת בְּיִשְׂרָאֵל; וּלְזִכָּרוֹן טוֹב לְכָל יִשְׁרֵי לֵב וְאוֹהֲבֵי צֶדֶק וָחֶסֶד, וָעַד נֶצַח בּוֹ יִתְהַלָּלוּ. אָמֵן!

תְּפִלַּת לֶעמבֶּערג.

Gebet

der isr. Gemeinde zu Lemberg.

I.

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, הוּא יְבָרֵךְ אֶת מוֹרֵנוּ הָרַב רַבִּי משֶׁה בֶּן מוֹרֵנוּ הָרַב רַבִּי יוֹסֵף אֱלִיָּהוּ מוֹנְטִיפְיוֹרִי, בַּעֲבוּר שֶׁשָּׂם נַפְשׁוֹ בְּכַפּוֹ לְעֵת זִקְנָתוֹ, וַיַּעֲבוֹר אָרְחוֹת יַמִּים וְאִיִּים רְחוֹקִים לְמֶרְחַקֵּי אָרֶץ, לְהַצִּיל מִמָּוֶת רִבְבוֹת נַפְשׁוֹת אַחֵינוּ הָעִבְרִים הַנְּתוּנִים בְּצָרָה וּבְשִׁבְיָה. וְחֵפֶץ יְיָ בְּיָדוֹ הִצְלִיחַ, וְהֵרִים קַרְנָם וּמַצָּבָם לִהְיוֹתָם לוֹקְחִים חֵבֶל לְהֵחָיוֹת בְּכָל מֵיטַב הָאָרֶץ כְּכָל הָעַמִּים. בִּשְׂכַר זֶה יִשְׁמְרֵהוּ הָאֱלֹהִים שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל, יְחַיֵּהוּ וְיַאֲרִיךְ יָמָיו, וִיזַכֵּהוּ לִרְאוֹת פְּנֵי מָשִׁיחַ צִדְקֵנוּ בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ עִם כָּל אַחֵינוּ הַנְּפוּצִים בְּאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ. וְנֹאמַר: אָמֵן!

II.

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב ,
הוּא יְבָרֵךְ וִירוֹמֵם וִיגַדֵּל וִינַשֵּׂא אֶת הַשַּׂר מוֹרֵנוּ
הָרַב ר׳ מֹשֶׁה בֶּן מוֹרֵנוּ הָרַב ר׳ יוֹסֵף אֵלִיָּהוּ
מוֹנְטִיפְיוֹרִי. בַּעֲבוּר שֶׁגָּמַל טוֹב וְעָשָׂה חֶסֶד
וֶאֱמֶת עִם בְּנֵי עַמּוֹ עֲדַת יִשְׂרָאֵל , בְּכָל צָרוֹתָם
לוֹ צָר , וַיְהִי לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ נֶגֶד אוֹיְבֵיהֶם אֲשֶׁר
קָמוּ עֲלֵיהֶם בְּכָל קַצְוֵי אָרֶץ. לִפְנֵי מְלָכִים הִתְיַצֵּב,
וְלֹא בוֹשׁ , לְהַמְלִיץ טוֹב עַל שֶׂה פְזוּרָה יִשְׂרָאֵל
וּלְדַבֵּר עַל לֵב מְחֹקְקֵי הָעַמִּים לְהָסִיר עוֹל
הָעֲבוֹדָה הַקָּשָׁה וְנֵטֶל הַבּוּז וְהַחֶרְפָּה , מַשָּׂא
הַצָּרוֹת הַנּוֹשָׁנוֹת מֵעַל שִׁכְמָם גּוֹי קָדוֹשׁ. בַּבֹּקֶר,
בִּימֵי שַׁחֲרוּתוֹ , זָרַע זֶרַע הַצְּדָקָה מְלוֹא-חָפְנַיִם
לְיֵשַׁע יַעֲקֹב ; וְגַם לִזְקוּנָיו לֹא תָנַח יָדוֹ , עוֹדָהּ
נְטוּיָה לְעֶזְרַת עַבְדֵי יְיָ הַנְּפוֹצִים בְּכָל עֵבֶר וּפִנָּה.
מִבּוֹר הַבַּרְזֶל , מִבֵּית כֶּלֶא , מִמְּקוֹם חֹשֶׁךְ
וְצַלְמָוֶת שַׁוְעַ מֵרָחוֹק צַעֲקַת עֲנִיִּים מְרוּדִים אֲשֶׁר
נִשְׁפַּךְ דָּמָם עַל לֹא חָמָס בְּכַפָּם. וַיֵּלֶךְ נֶגְדּוֹ מִנֶּגֶד,
בֵּיתוֹ עָזַב , וַיֵּלֶךְ לְמֶרְחַקִּים דֶּרֶךְ יָם וּמִדְבָּר ,

וּבְרוּחַ פִּיו הוֹצִיא אֲסִירִים לַחָפְשִׁי וּבְשֵׁבֶט שְׂפָתָיו הִשְׁלִיךְ פֶּשַׁע זָדוֹן וָרֶשַׁע אָרְצָה. וּבִמְקוֹמָם נָטַע נִטְעֵי נַעֲמָנִים מַטָּעֵי כֶּרֶם יְיָ צְבָאוֹת, הֲלֹא הֵמָּה: מִשְׁפְּטֵי צְדָקָה וְיוֹשֶׁר, אַהֲבָה אַחֲוָה וְשָׁלוֹם בֵּין עַמֵּי הָאָרֶץ וּבֵין בֵּית יְהוּדָה אֲשֶׁר תַּחַת שִׁבְטָם. לָכֵן תְּהִי מַשְׂכֻּרְתּוֹ שְׁלֵמָה מֵאִתְּךָ יוֹשֵׁב שָׁמַיִם צוּר יִשְׂרָאֵל וְגוֹאֲלוֹ. תַּאֲרִיךְ יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו בַּנְּעִימִים וְתָרִיק שִׁפְעַת בִּרְכָתְךָ עַל רֹאשׁוֹ עַד בְּלִי־דָי. כַּנֶּשֶׁר תְּחַדֵּשׁ נְעוּרָיו, וְתַרְאֵהוּ בְּנֶחָמוֹת צִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם, אֲשֶׁר אֵלֶיהָ תְּשׁוּקָתוֹ, אֵלֶיהָ מְגַמַּת פָּנָיו וְחֵפֶץ נַפְשׁוֹ. תֵּן יְיָ אֱלֹהִים! מַה תִּתֵּן? תֵּן הַצְלָחָה בְּכָל מַעֲשֵׂי יָדָיו מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם, וּבְרִנָּה יִקְצוֹר אֲלֻמּוֹת צִדְקָתוֹ. אָמֵן!

תפלת חערסאן.

Gebet

der isr. Gemeinde zu Cherson.

יְיָ אֱלֹהֵי צְבָאוֹת יוֹשֵׁב הַכְּרוּבִים, הַשְׁקִיפָה
מִמְּעוֹן קָדְשְׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם, וּבָרֵךְ אֶת עַבְדְּךָ
בְּחִירֶךָ אֶת משֶׁה בֶּן יוֹסֵף אֵלִיָּהוּ מוֹנְטִיפִיוֹרִי;
כִּי שָׂם אֶת נַפְשׁוֹ בְּכַפּוֹ לַעֲבוֹר אָרְחוֹת יַמִּים,
וּבְמִדְבָּר בְּתוֹהוּ לֹא דֶרֶךְ הָלַךְ לְעֵת זִקְנָתוֹ,
לְהִתְיַצֵּב לִפְנֵי מֶלֶךְ מַאֲרָאקָא, וּלְהַרְבּוֹת תְּחִנָּה
לִפְנֵי שָׂרָיו וּזְקֵנָיו, לְהַצִּיל אֶת בְּנֵי עַמְּךָ הַמָּטִים
לַהֶרֶג, וּלְשַׁלַּח רְצוּצִים חָפְשִׁי, לְהוֹצִיא מִמַּסְגֵּר
אַסִּיר, מִבֵּית כֶּלֶא יוֹשְׁבֵי חשֶׁךְ. כִּי שָׂמוּ עֲלִילוֹת
בְּרֶשַׁע, וַיְּהַפְּאוּ עֲלֵיהֶם דְּבָרִים אֲשֶׁר לֹא כֵן.
וִידֵיהֶם נְקִיּוּ מֵעָוֹן אַשְׁמָה, וּבְכַפֵּיהֶם לֹא דָבַק
מְאוּם מֵחִיל זָרִים. לִפְדּוֹת הַלְכָּאִים מִכַּף עָרִיצִים.
וְעָנִי וּנְכֵה רוּחַ מִיַּד חָזָק מִמֶּנּוּ. וְאַתָּה נָתַתָּ אֶת
חִנּוֹ בְּעֵינֵי מֶלֶךְ וְשָׂרִים, וַיִּפְדֶּה אֶת יִשְׂרָאֵל מִכָּל
צָרוֹתָיו. גַּם מִשְׁפָּט אֶחָד עִם אֶזְרָחֵי הָאָרֶץ לָהֶם

נִתַּן, וְחֻקָּה אַחַת בְּיֶתֶר תּוֹשְׁבֶיהָ. לַיְּהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה, וְשָׂשׂוֹן וִיקָר לְזֶרַע יַעֲקֹב; עַל כֵּן יָמִים עַל יְמֵי מֹשֶׁה תּוֹסִיף וּשְׁנוֹתָיו יְבַלֶּה בַּנְּעִימִים תַּשְׁכִּין שָׂשׂוֹן בְּבֵית מוֹנְטִיפְיוֹרִי נֶצַח וּבְאָהֳלוֹ אַל יְהִי עֶצֶב, לִפְנֵי שֶׁמֶשׁ יִנּוֹן שְׁמוֹ, וּכְבוֹד בֵּיתוֹ לְדוֹר דּוֹרִים סֶלָה. יִפְרַח בְּיָמָיו צַדִּיק, וּלְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה אוֹר בְּמוֹשְׁבוֹתָם, יִזְכֶּה לִרְאוֹת בְּשִׂמְחַת בְּחִירֶךָ, בְּשׁוּב עַמְּךָ אֶל נָוֵהוּ בְּשָׁלוֹם, בְּיָמָיו וּבְיָמֵינוּ תִּבָּנֶה בֵּיתְךָ וְעֵינָיו תֶּחֱזֶינָה מִקְדָּשְׁךָ עַל מְכוֹנוֹ, אָמֵן וְאָמֵן הַלְלוּיָהּ.

תפלת קאנישא הגדולה.

Gebet

der isr. Gemeinde zu Gross-Kanizsa.

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב
הוּא יְבָרֵךְ וְיִשְׁמוֹר וְיִנְצוֹר אֶת הַגְּבִיר הַנִּכְבָּד
מוֹרֵינוּ הָרַב הַשָּׂר משֶׁה בֶּן הָרַב ר׳ יוֹסֵף
אֵלִיָּהוּ מוֹנְטִיפְיוֹרִי בַּעֲבוּר שֶׁהָלַךְ לִכְבוֹד
הַמָּקוֹם וְלִכְבוֹד כְּלַל יִשְׂרָאֵל לְהַצִּיל לְקוּחִים
לַמָּוֶת וְלִפְתֹּחַ אַסִּירַת רְצוּצִים וּבְתֻמַּת לְבָבוֹ פִּנָּה
בַמִּדְבָּר דֶּרֶךְ יְיָ וְיִשַּׁר בָּעֲרָבָה מְסִלָּה לֵאלֹהֵינוּ;
בִּשְׂכַר זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יְבָרְכֵהוּ מִמְּקוֹר
בִּרְכָתוֹ הַטְּהוֹרָה, וִיזַכֵּהוּ לַחֲזוֹת בְּנֹעַם יְיָ, צַדִּיק
כַּתָּמָר יִפְרַח וּכְאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּה, עוֹד יָנוּב
בְּשֵׂיבָה דָּשֵׁן וְרַעֲנָן שֹׂבַע שְׂמָחוֹת וְעָלָיו יָצִיץ
נִזְרוֹ נֵזֶר הַקֹּדֶשׁ וִיכַלֶּה בַּטּוֹב וּבַנְּעִימִים אֶת
שְׁנוֹתָיו, וְנֹאמַר אָמֵן!

תפלת מעזעריטש הגדולה.

Gebet

der isr. Gemeinde zu Gr.-Meseritsch.

יי אלהים אל רחום וחנון ! הנה אנחנו עומדים לפניך להתפלל ולהתחנן בלב ישר ותמים בעד שלום אדוננו השר היקר משה מונטיפיורי הצדיק והישר באדם, אשר שם נפשו בכפו ללכת לעת זקנתו אל ארץ מרחקים, אל ארץ מאראקא; לבקש ולהתחנן מאת המלך בעד נפש אחינו בני ישראל האמללים להושיעם מיד לוחציהם ודוחקיהם ולהצילם מכל צרותיהם.

ועתה יי אלהים: אלהי הרוחות לכל בשר אשר בחרת בעבדך במשה להיות ציר נאמן לשולחיו, שמע נא את קול שועת צעירי ילדי בני ישראל המתפללים אליך להצליח את דרכו אשר הוא הולך עליה. ולתתנהו לחן ולחסד ולרחמים בעיני המלך ובעיני כל השרים אשר אתו.

אָב הָרַחֲמִים שׁוֹכֵן מְרוֹמִים ! שְׁלַח מַלְאָכֶיךָ הַקְּדוֹשִׁים לְשָׁמְרֵהוּ מִכָּל פֶּגַע וּמַחֲלָה, וְכָל רָעָה לֹא תְאֻנֶּה אֵלָיו, וְחַדֵּשׁ כַּנֶּשֶׁר נְעוּרָיו לְהַחֲזִקֵהוּ וּלְאַמְּצֵהוּ לַעֲשׂוֹת תּוּשִׁיָּה לְאַחֵינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר עָשָׂה מֵעוֹדוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה, וְהָיָה זֶה שְׂכָרוֹ בְּעַד מִפְעֲלוֹתָיו הָרַבּוֹת וְהַיְקָרוֹת, כִּי יַגִּיעַ אֶל מְחוֹז חֶפְצוֹ בְּלִי פֶּגַע וְיָבֹא אֶל בֵּיתוֹ בְּשָׁלוֹם. אָמֵן !

Gebet

der isr. Gemeinde zu Wien.

תפלה למשה ·

התפללנו לי״י בעד צבי עדיינו ופאר עמנו הישיש הנכבד השר הטפסר כמה״ר **משה מונטיפיורי** נרו יאיר לעולם בעת נסע מביתו לעבור דרך ים למאראקא להצ״ל נפשות מישראל אסירי עוני וברזל לעמוד לימין משה ולהצליח דרכו אשר הלך עליה בקהל קדוש ספרדים יצ״ו פה וויען יע״א פ׳ יתרו שנת רנ״י ושמח״י לפ״ק ·

אָנָּא מֶלֶךְ רַחוּם וְחַנּוּן, בּוֹרֵא כָּל הָעוֹלָמוֹת, יוֹצֵר כָּל הַנְּשָׁמוֹת וְיוֹדֵעַ כָּל תַּעֲלוּמוֹת, הַנֶּעֱלָם וְנִשְׂגָּב מִכָּל רַעֲיוֹן, הָעוֹנֶה בְּצָרָה אֶת יְרֵאָיו וּמַצְמִיחַ יֶשַׁע וּפִדְיוֹן, מֶלֶךְ נוֹרָא יוֹשֵׁב בְּסֵתֶר עֶלְיוֹן, חוּס נָא עַל עַם דַּל עָנִי וְאֶבְיוֹן, יִשְׂרָאֵל בְּנֵי רְחוּמֶיךָ אֲשֶׁר בְּתוֹכָם בָּחַרְתָּ לִשְׁכּוֹן שְׁכִינַת עֻזְּךָ בִּנְוֵה אַפִּרְיוֹן · בִּמְקוֹם הַמִּקְדָּשׁ אֶבֶן פִּנַּת יִקְרַת נְקוּדַת צִיּוֹן, בְּאֶרֶץ צְבִי אֲשֶׁר הִנְחַלְתָּם בֵּין לְבָנוֹן וְשִׂרְיוֹן · אָמְנָם אֲדֹנָי ! גַּם כִּי בַּעֲוֹנוֹת

אֲבוֹתֵינוּ אֲנַחְנוּ עַתָּה בְּבוֹר גָּלוּת לְלַעַג וּלְבִזָּיוֹן, עֲמוּסֵי הַתְּלָאוֹת מְפוּזָּרִים בְּכָל פֵּאוֹת, בֵּין זְאֵבֵי־עֶרֶב אֲרָיוֹת וּלְבִיאוֹת, וְנוֹסַף עוֹד כִּי עֲוֹנוֹתֵינוּ אֲשֶׁר רָבוּ לְמַעְלָה רֹאשׁ אֶחֱרוּ קֵץ הַפְּלָאוֹת. עִם כָּל זֶה אַתָּה כְּאָב רַחֲמָן בְּרוֹגֶז רַחוּם תּוֹדִיעַ, גַּם בְּהִשְׁתָּעֵר סוּפָה וּסְעָרָה, יְשׁוּעָתְךָ עַנְנֵי עֲרָפֶל תַּבְקִיעַ. אֹיֵב וּמִתְנַקֵּם מֵעַל עַמְּךָ תַּפְרִיעַ, בְּלֵב מַלְכֵי וְרוֹזְנֵי אֶרֶץ חֶסֶד וְרַחֲמִים תַּזְרִיעַ. כִּי אִלוּלֵי הֲמוֹן רַחֲמֶיךָ עָלֵינוּ תּוֹפִיעַ, יוֹנָה יְקוּשָׁה בֵּין תַּחְמָס וְשַׁחַף אֵיכָה תַּרְגִּיעַ? כֵּן בְּכָל דּוֹר וָדוֹר תְּצַו יְשׁוּעָתֵנוּ בְּמַפְגִּיעַ. כַּאֲשֶׁר בִּזְמַנֵּנוּ הֵאַרְתָּ פָּנֶיךָ עַל עַבְדְּךָ משֶׁה מוֹנְטִיפְיוֹרִי לִהְיוֹת לָנוּ לְגוֹאֵל לְמוֹשִׁיעַ. פְּאַרְתּוֹ בְּחֵן וְכָבוֹד בֵּין אַלּוּפֵי מַגְדִּיאֵל. לְשַׁמֵּשׁ וּלְמָגֵן עַל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל. עַל עֵדָה סוֹעֲרָה וְגַלְמוּדָה בֵּין אָהֳלֵי קֵדָר וְאַדְבְּאֵל. לְאִישׁ כִּי יִהְיֶה לוֹ גוֹאֵל. אַהֲבָתְךָ וְיִרְאָתְךָ וְאַהֲבַת עַמּוֹ וְאֶחָיו בְּרִשְׁפֵּי אֵשׁ בְּלִבּוֹ יוֹקֵד. שׁוֹד וָשֶׁבֶר כִּי יִשְׁמַע כָּאֲרִי יִתְנַשֵּׂא וּכְנָמֵר שֹׁקֵד. לִרְכּוֹב אֳנִיּוֹת וְלִדְרוֹךְ יְשִׁימוֹן. לִמְקוֹם אֲשֶׁר יִחַן שָׁם יִשְׂרָאֵל בֵּין עֶקֶן וּבִלְהָן. וַיָּקָם משֶׁה וַיּוֹשִׁיעָם.

זְכוֹר נָא אָב רַחֲמָן הֲלִיכוֹת צַדִּיק זֶה נָתַתָּ לָנוּ לְעֵינָיִם. עֵת בְּדַמֶּשֶׂק בָּנֶיךָ כַּצֹּאן לַטֶּבַח הוּבָלוּ. אֲסִירֵי בַרְזֶל וּנְחֻשְׁתַּיִם. מִי כְמשֶׁה מִהֵר

לְהוֹרִיד אֶל פַּחַת מִצְרַיִם ? וְהִצִּיל בְּעֶזְרָתְךָ נְפָשׁוֹת מִיַּד כּוּשַׁן רִשְׁעָתַיִם׃ לְפָנֶיךָ נִגְלוּ כָּל מַסְעֵי מֹשֶׁה לְהָקִים שִׁפְלוּתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִבֵּין תַּנּוּר וְכִירָיִם׃ גַּם אֶת שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַיִם דָּרַשׁ מֹשֶׁה זֶה פַּעֲמַיִם עִם גְּבִרְתּוֹ הַחֲסִידָה יְהוּדִית נִשְׁמָתָהּ בְּצֵל צַח עַתָּה בַּשָּׁמַיִם׃ לְחוֹנֵן אֶבְיוֹנֶיהָ וְלִבְנוֹת חָרְבוֹתֶיהָ תָּמִיד מְגַמָּתוֹ׃ חָקוּק עַל לוּחַ לִבּוֹ׃ וְעַל אֶבֶן טַבַּעְתּוֹ׃ גַּם עַתָּה לְקוֹל נְהִי נִשְׁמַע מֵאֶרֶץ בַּארְבַּארְיָה׃ קוֹל מַר יִצְרִיחַ אֶנְקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַנְחוֹתָיו׃ כִּי נְפָשׁוֹת נְקִיִּים נֶהֶרְגוּ בְּעִנּוּיִים׃ וּמֵהֶם בְּזִיקִּים בִּידֵי אַכְזָרִים בְּבוֹר בְּרִיחָיו׃ מִיַּד וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל אֶחָיו׃ בְּלֵב לֹהֵט בְּקִנְאַת הָאֻמָּה כְּאֵשׁ לֶהָבָה׃ לְעֵת זִקְנָה וְשֵׂיבָה׃ בִּזְמַן הַקָּרָה הַנּוֹרָא׃ מִהֵר לַעֲלוֹת מֶרְכָּבָה׃ עַל חַיָּיו לֹא חָרַד׃ לַעֲבוֹר מִשְׁבְּרֵי יָם לְאֶרֶץ סְפָרָד׃ מִשָּׁם נִשְׁעָן עַל רוֹכְבֵי חַסְדֶּךָ בָּא בְּשָׁלוֹם לְמוֹגַאדוֹר׃ וְהִצִּיל הִצִּיל שָׁם בְּעֶזְרָתְךָ מֹשֶׁה אֲבִי־גְדוֹר׃ זָכְרָה לוֹ אֱלֹהֵינוּ לְטוֹבָה׃ בְּנַחַת וְשׁוּבָה׃

עַל זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ יְדִיד נַפְשֵׁינוּ בָּאנוּ לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְהִתְפַּלֵּל וּלְהִתְחַנֵּן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁתָּגֵן עָלָיו וְעַל כָּל הַתְּמִימִים הַשְּׁלֵמִים שֶׁעָלוּ עִמּוֹ בִּשְׁלִיחוּת מִצְוָה זוֹ׃ וְתִשְׁלַח

לָהֶם מַלְאֲכֵי חֵן וָחֶסֶד לְלַוּוֹתָם לְתַמְכָם וּלְסַעֲדָם וּלְהַצִּילֵם מִכָּל אוֹיֵב וּמִקְרֶה וָפֶגַע. וְתַתְמִיד בְּרִיאוּתָם וּמִזְגָם שֶׁלֹּא יֶחֱלוּ מִשִּׁנּוּי הָאַוִּיר וְהַמַּיִם. וּבִפְרַט לְהַזָּקֵן עַבְדְּךָ מ שֶׁ ה יְמִינְךָ יְיָ תִּסְעָדֵהוּ. חוּט שֶׁל חֶסֶד מִשְּׁכִינַת עֻזְּךָ מְשׁוֹךְ עַל פְּנֵי מ שֶׁ ה לְמַעַן יִמְצָא חֵן וְשֵׂכֶל טוֹב בְּעֵינֵי הַמְּלָכִים וְרוֹזְנֵי אֶרֶץ לְמַלֵּא כָּל בַּקָּשׁוֹתָיו בְּטוֹבָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וּלַהֲשִׁיבוֹ עִם סִיַּעַת מְרַחֲמוֹהִי לִמְחוֹז חֶפְצָם בְּלֵב שָׂמֵחַ כִּי הִצְלִיחוּ בְּעֶזְרָתֶךָ בִּשְׁלִיחוּתָן. שִׂמְחָה שֶׁאֵין לְמַעְלָה מִמֶּנָּה. וְאֵין כְּמוֹתָהּ בְּכָל תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם. וּבִזְכוּת תּוֹרָתְךָ הַקְּדוֹשָׁה שֶׁקָּרִינוּ הַיּוֹם לְפָנֶיךָ תְּצַוֶּה חַסְדְּךָ תָּמִיד עָלָיו וְעָלֵינוּ. וּבִזְכוּת קְדוּשַּׁת הַשַּׁבָּת. וּבִזְכוּת אָבוֹת הָעוֹלָם. וּבִזְכוּת מֹשֶׁה רַבֵּינוּ רַעְיָא מְהֵימְנָא כִּי שְׁמוֹ בְּקִרְבּוֹ. תַּאֲרִיךְ יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו כָּמוֹהוּ בְּטוֹב וּבַנְּעִימִים בְּעוֹשֶׁר וְכָבוֹד וְהַצְלָחָה. יַעֲמוֹד עַל הַבְּרָכָה. הוּא וְהַנִּלְוִים עִמּוֹ. בְּגִיל וְחֶדְוָה פְּרִי צִדְקָתָם יִבְצְרוּ. וּתְהִלַּת יְיָ יְסַפֵּרוּ. אכי״ר.

Gebet

der isr. Gemeinde zu Graetz.

תְּפִלָּה לְמשֶׁה.

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב ' הוּא יְבָרֵךְ וְיִשְׁמוֹר וְיִנְצוֹר וְיַעֲזוֹר לְהַשַּׂר ר' משֶׁה מוֹנְטִיפְיוֹרִי, אֲשֶׁר כְּבַר זָכָה כִּי הִצִּיל יְיָ עַל יָדוֹ הַלְּקוּחִים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְעִנּוּיִם קָשִׁים בְּחֵלֶק אֶרֶץ אַזְיָא. וְגַם עַתָּה יִסּוֹב דֶּרֶךְ יַמִּים לִפְדּוֹת מִצָּרוֹת רַבּוֹת מִיתָה וִיסוּרִים וְעִנּוּיִם מֵעַמֵּנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחֵלֶק אֶרֶץ אַפְרִיקָא. יִתְּנֵהוּ יְיָ לְחֵן וּלְחֶסֶד בְּעֵינֵי הַשָּׂרִים הַמְּלָכִים וְהַקֵּסָרִים בְּכָל מָקוֹם בּוֹאוֹ לִפְעוֹל הַכֹּל לִרְצוֹנוֹ. יוֹסִיף יְיָ לוֹ כֹּחַ וְאוֹמֶץ בְּגוּפוֹ וְנַפְשׁוֹ. וְיוֹלִיכֵהוּ לְשָׁלוֹם וִיסַעֲדֵהוּ וְיִתְמְכֵהוּ וִיבִיאֵהוּ לִמְחוֹז חֶפְצוֹ לְשָׁלוֹם. בַּהֲלִיכָתוֹ וּבְשׁוּבוֹ לְבֵיתוֹ. וְיִמְצָא הַכֹּל לְשִׂמְחַת לִבּוֹ וְיִזְכֶּה לִהְיוֹת בֵּין כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בְּעֵת יָבוֹא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל. אָמֵן!

Gebet

der isr. Gemeinde zu Jaroslau.

תְּפִלָּה לְמֹשֶׁה׃

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב הוּא יְבָרֵךְ אֶת הַשַּׂר מוֹרֵינוּ הָרַב רַבִּי מֹשֶׁה בֶּן מוֹרֵינוּ הָרַב רַבִּי יוֹסֵף אֵלִיָּהוּ מוֹנְטִיפְיוֹרִי בַּעֲבוּר שֶׁשָּׂם נַפְשׁוֹ בְּכַפּוֹ וּלְעֵת זִקְנָתוֹ עָבַר אָרְחוֹת יַמִּים וּבְתוֹהוּ יְלֵיל יְשִׁימוֹן לְהַצִּיל מִמָּוֶת כַּמָּה נְפָשׁוֹת מִיִּשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מֶרְחָק, וְהֵרִים קַרְנָם בְּכָבוֹד לִקְרוֹא לָהֶם דְּרוֹר וְלָתֵת לָהֶם מִשְׁפָּט אֶחָד עִם הָעַמִּים אֲשֶׁר הֵם יוֹשְׁבִים בְּקִרְבָּם׃ בִּזְכוּת זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יִשְׁמְרֵהוּ וְיַצִּילֵהוּ וְיַאֲרִיךְ יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו וִיזַכֵּהוּ לִרְאוֹת פְּנֵי מָשִׁיחַ צִדְקֵנוּ בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ עִם כָּל יִשְׂרָאֵל אַחֵינוּ וְנֹאמַר אָמֵן!

Gebet

der isr. Gemeinde zu Alt-Constantinow

תְּפִלָּה לְמֹשֶׁה.

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב הוּא יְבָרֵךְ אֶת הַשַּׂר הַצַּדִּיק רַבִּי מֹשֶׁה מוֹנְטִיפְיוֹרִי, בַּעֲבוּר שֶׁהִקְדִּישׁ עִתּוֹתָיו לְטוֹבַת עַמּוֹ, לַעֲמוֹד לִפְנֵי מְלָכִים וְשָׂרִים לְהוֹצִיא לָאוֹר מִשְׁפָּטָם, וְזֶה פְּעָמִים רַבּוֹת חֵרֵף נַפְשׁוֹ לְמַעַן אַהֲבָתָם, וַיַּעֲבוֹר אָרְחוֹת יַמִּים וַיֵּלֶךְ בַּמִּדְבָּר בִּישִׁימוֹן לֹא דָרֶךְ, וַיֵּט שִׁכְמוֹ לִסְבּוֹל עָמָל וְטוֹרַח הַרְבֵּה וּסְכָנוֹת הַדֶּרֶךְ, וְגַם זִקְנָה וְשֵׂיבָה לֹא עֲצָרוּהוּ וַיֵּלֶךְ הָלוֹךְ גַּם הַפַּעַם לְאֶרֶץ רְחוֹקָה לְהַצִּיל עֲשׁוּקֵי-אֶחָיו מִיַּד עוֹשְׁקֵיהֶם כֹּחַ. וַיְיָ הָיָה עִמּוֹ וְהִצְלִיחַ דַּרְכּוֹ לְהוֹצִיא אֲסוּרִים בַּכּוֹשָׁרוֹת הַלְקוּחִים לַמָּוֶת, וְהֵסִיר מִסֵּבֶל שֶׁכֶם אַחֵינוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מַאראָקָא, וְהֵקֵל מֵעֲלֵיהֶם עֻלָּם הַקָּשֶׁה. כֵּן יִהְיֶה יְיָ אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ עִמּוֹ בְּכָל אֲשֶׁר יִפְנֶה, וְיִתֵּן חִנּוֹ בְּעֵינֵי מְלָכִים וְרוֹזְנֵי אָרֶץ, לְהַטּוֹת אֵלָיו חֶסֶד וְרַחֲמִים

יַאֲרִיךְ אֱלֹהִים יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו, וְיִתֵּן לוֹ כֹּחַ וְאוֹמֶץ בְּגוּפוֹ וּבְנַפְשׁוֹ לְהוֹצִיא מַחֲשַׁבְתּוֹ הַטּוֹבָה לִפְעוּלַּת אָדָם, וִיבִיאֵהוּ בְּשָׁלוֹם לְבֵיתוֹ יִשְׁמְרֵהוּ וִיחַיֵּהוּ לְאוֹרֶךְ יָמִים בְּעוֹלָם הַזֶּה; וּלְעֵת פְּקוּדַּת כָּל בָּשָׂר יִפָּקֵד, וְיָבֹא עַל שְׂכָרוֹ בָּעוֹלָם הַבָּא, כִּי יְיָ תִּתְהַלֵּל נַפְשׁוֹ וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל רֹאשׁוֹ, בִּמְחִיצָה אַחַת עִם אִשְׁתּוֹ אֵשֶׁת חַיִל יִרְאַת יְיָ אוֹצָרָהּ מָרַת יְהוּדִית זִכְרָהּ לִבְרָכָה. אֶפֶס יַאַרְכוּ הַיָּמִים בְּטֶרֶם יָבֹא אֶל מִקְדְּשֵׁי־אֵל בָּעוֹלָם הַנְּשָׁמוֹת, וְעוֹד יַאֲרִיךְ יָמִים בְּתֵבֵל אַרְצֵנוּ, וּבְיָמָיו וּבְיָמֵינוּ תִּוָּשַׁע יְהוּדָה, וְיִשְׂרָאֵל יִשְׁכּוֹן לָבֶטַח, וּבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל, וְנֹאמַר אָמֵן!

שער התודה

הוא השער השני מספר

נוה תהלה׃

זה השער ליי׳, מכתבי תודות ערי יהודה יבואו בו׃

כולל

קצה מכתבי תודה ותהלה אשר הודו וברכו אחינו בני ישראל
היושבים בערי ארצות שונות, את שם כבוד אחינו הוא אבינו,
הישר וגדול ליהודים המלאך הגואל אחיו מכל רע

כקש״ת

מו״ה **סיר משה מונטיפיורי** הי״ו

בשובו בשלום אל ביתו, ממסעו למאראקא
אחרי הצילו אחיו היהודים ממר-עקא.

בשנת **אך הוא הגבר הקם על. מלאך הגואל** לפ״ק.

נְקַדְּמָה פָנָיו בְּתוֹדָה

(תהלים צ״ה ב׳) .

Adresse

der isr. Gemeinde zu Lemberg.

מזמור לתודה.

ב״ה לבוב במדינת גאליציען ד׳ ז׳ ניסן תרכ״ד לפ״ק.

עטרת שלום ואמת, אל כבוד שר וגדול ליהודים, כלו ממתקים וכלו מחמדים, חכמה, יראה, וענוה, יחדיו בו מתאמים. פאר הזמן, חמדת הימים, ראש הנשיאים, לעמים עטרת, ולראשי בית ישראל כבוד ותפארת, מורינו רב **סיר משה מונטיפיורי** נ״י על ישראל הדרתו, לאורך ימים אין קץ בכבוד גדולתו ויקרתו —

רגשת לבבי, לתת תודות לגבר הוקם על כארי וכלביא, סוערים עלי כהמות ים לגליו השקט לא אוכל עד אם דברתי דברי. אם אמנם זה רבות בשנים אשר הקול נשמע מבשר צבא רב: זה משה האיש אשר שם לבבו לראות את הארץ הקדושה, והיו לבו ועיניו שם על צאן קדשים אשר ממרחק יבואו, כי נכסף נכספה נפשם להסתפח בנחלת י״י ורובם עניים אביונים אשר אין לאל ידם לכלכל לחם לפי הטף, וכבודו עליהם יראה, פתח שקו ויושט להם חסדו, וטובו, וכסף וזהב ירבה, ונתן לאיש ואיש לפי ערכו ומדותיו, זה **משה** האיש המשה אותנו ממעמקי מצולות מבוכות ותלאות רבות, אשר חרף נפשו הלוך ונסוע לדמשק לגולל מעל בית ישראל חרפת עמים אשר שמו עלינו עלילות דברים, בפס דמים, ולהראות לעיני העמים כי נקיים

אנחנו מבוא בדמים . וי״י נתן חנו בעיני המלך והשרים אשר שמעו דבריו הישרים וראו כל עמי הארץ כי שם י״י נקרא עליו ונחה עליו רוח חכמה ושפת חן, דברים היוצאים ממעמקי לבו הכו שורש בלב המלך , ויאמר כי אך שקר בכנפותם , ונקיים בני ישראל מכל אשמותם . ותהי להפך כי בני ישראל יוצאים ביד רמה במדותם ובמעלותם . אמנם אשר עשה כעת עוד גדלה שבעתים , אשר לעת זקנתו בימי כלחו עוד עברה עליו רוח טהרה וירק את חניכיו לעבור גבולות ימים, ארץ אשר לא דרכה בו איש , ארץ מאראקקא , אשר חתחתים בדרך , ולא שת לבו על ימי הקרה , והנה כל מחשבותיו היו להסיר המשטמה אשר שטמו ורבו בני עמנו על לא חמס בכפם . זה האיש משה הובב עמים , ולבבו מלא מועצות ודעת לעשות חיל , להכות צור לבבם ויצאו מי החמלה על דלי בית ישראל המורדפים בלי השך , ובארץ מאפליה האירו ברקיו רוח הכמה ודעת, לבנות ולטעת שרש בארץ ציה, לעניי בית ישראל חמדת שכיה, וינטלם וינשאם להרים ראש אשר גם המה יחשבו בין מתים מחלד אנשי מדות תרומיות, והנה כי כן יבורך גבר ירא י״י , ובכל נפשי ורוחי וגויתי **אברך אותו בשם קהל עדתי** , ואומר בקול גדול : ברוך אתה בצאתך ! ברוך אתה בבואך ! יתן י״י ויחודשו ימי נעוריך, ימים ושנים רבות תאריך על כסא גדולתך , עוד תנוב בשיבה טובה לראות פני משיחנו אשר לזה כל מגמתך ותשוקתך , ירושלים עיר הקדש אשר בהר לו קשורה על לבבך , כנפות כסותך ומרכבות כבודך חרותה עליהם ירושלים עיר קדשנו , כן יזכנו י״י אלהינו ותחז בציון עינינו כאות נפש המשתחוה מול כבודך באור פניך.

מוקירו ומכבדו כערכו הרב,

הצעיר **יוסף שאול הלוי נאטהאנזאהן**

אבד״ק לבוב והגליל.

Antwort
Sir Moses Montefiore's.

וזאת מענת השר:

Holy Land.

בע״ה פה ק״ק לונדן מ״ו למב״י התרכ״ד לברי״ע.

לכבוד הרב הגאון המפורסם בתורה ויראת י״י טהורה
מו״ה יוסף שאול הלוי נאטהאנזאהן אב״ד
דק״ק לבוב והגליל שלום וברכה כי׳ ויזרח עב״י.

יקרת מכתבו מיום ד׳ ז׳ ניסן הגיעני לנכון, והנני נותן לו את ברכתי עבור שורותיו הנחמדות אשר ערך אלי, הן הראני י״י אלהי אבותנו כי לא עזב חסדו ואמתו ממנו עד היום הזה הגדיל לעשות עם אחינו בערי מאראקקא, כל השופטים והפקידים וכל עמי הארץ היושבים תחת צל שבט שלטן מאראקקא יתנהגו כעת על פי הצדק והמשפט, לא יכירו פנים במשפט, תורה אחת וחקה אחת לכלם תהיה. ועתה נבואה נא יחדיו להודות לי״י על כל הטוב אשר גמלנו. יוסף י״י להאר פניו אלינו, ימהר לגאלנו ויקבץ פזורינו.

כעתירת מוקירו

משה מונטיפיורי.

Adresse

der Redaction des Hamagid.

מכתב תודה.

אדון יקר ונכבד! מה רב טובך אשר פעלת לבני עמך אהבת סלה. כמשה איש האלהים הקדשת גם אתה כל ימי חייך להושיעם ממצוקותיהם ולרומם קרנם בכבוד. לדמשק הלכת לראות בצרות אחיך אשר ברזל באה נפשם, ואמרת למשחית הרף. אל מלך הצפון שמת פעמיך לדבר לפניו טובות על עמך ישראל להטיב גורלם. ילד מילדי העברים כי לוקח ביד חזקה מזרועות אבותיו ומדת קדשם, הלכת רומא לאמר השב לאיש אשר נמצא בידו הגזלה. ומה יקר הסדך לאחיך החוננים עפר ציון וירושלים. אוהב אתה שערי ציון ומשואות הרבותיה מכל שכיות החמדה. פעמים רבות הלכת לראות שלום אחיך על אדמת הקדש. ראית מהסוריהם והמון מעיך לא התאפקו, עזרת ללא כח וידך הנדיבה פתחת לכלכל חיי העטופים ברעב בעוני והוסר כל. מלך תוגרמה נדרש לבקשתך לשום עינו לטובה על בני עמך בצלו יחסיו. ותדבר נגד מלכים ורוזני ארץ לטובת אחיך בכל ארצות פזוריהם. גם עתה קול דמי אחיך צעקו אליך מירכתי המערב בארץ מאראקא. רוח י״י לבשה אותך ותתגור בעוז מתניך ותאמר הנני. עזבת היכלי עונג ומשכנות מבטחים, ותמהר ללכת להתיר הרצובות הלקוחים למות. לא הבטת אל רפיון גיוך בנטות צללי ימיך, רק כי ככחך אז כחך עתה בכל עת שועת בת עמך תעלה באזניך. שמת נפשך בכפך עברת ארחות ימים, וסללת לך מסלה בישימון ציה. בזכות תפלת רבבות אלפי ישראל הצליח י״י דרכך והיה נועמו עליך. באברתו סך לך ושמרך בדרך וכל רעה לא תאונה אליך. נתן חנך בעיני

מלכי ורוזני ארץ ובקשתך בעד אחיך האומללים לא שבה ריקם. הלקוחים למות הצלת ומטים להרג חשכת, ועוד יתרה עשית כדרכך בקדש תמיד. הגשת בקשתך להדום כסא מלך המערב בעד כל אחיך יושבי ממלכתו להטיב להם גם לימים יבואו. וי״י שומר ישראל אשר בו בטח לבך תמיד היה עם פיך ואל אשר חפצת הטה את לב המלך למלא כל משאלותיך.

והנה ידענו שר וגדול בישראל כי לא למען לנחול כבוד ותהלה הגדלת מעשיך לישע בני אמך בכל ימי חלדך. כי מה יתן ומה יוסיף כבוד ותהלת אנוש לאיש אשר מקור כל מפעליו ממקום קדוש יהלך. לאיש השש לעשות צדק רק למען מעשה הצדקה. לאיש כמוך אשר רוח ממרום תפעמהו באהבת עמו ודת קדשו, לאיש אשר אלה לו דומיה תהלה. גם אנחנו החתומים מטה בשם קהלות בני עמך לא באנו להוסיף לך כבוד על כבודך ותהלה על תהלתך. רק עצור במלים לא יכולנו להגיש לפניך אדונינו משה רגשות תודתנו וברכתנו על כל הטוב אשר פעלת לבני עמך. הואילה אדון יקר וקבל ברצון מנחת תודתנו זאת בשם אחיך אשר לשמך וזכרך תאות נפשם.

וי״י הטוב יוסיף ימים על ימיך במנוחה ועונג. עוד תנוב בשיבה טובה דשן ורענן למען יהי עוד לאל ידך להיטיב לבני עמך כאשר הסכנת לעשות עד כה. בימיך ובימינו תושע יהודה וישראל ישכון לבטח כאשר יחפוץ לבך, עוד תחזינה עיניך בשוב י״י את שיבת ציון וירושלים. אמן!

ואלה שמות הערים אשר באו על החתום:

ליק בפרייסען, באמבערג בבייערן, ראגאזען בפרייסען, ליעגניץ בפרייסען, גרידץ בפרייסען, טרענשין באונגארן, קסאנטען בפרייסען, שמיעגעל בפרייסען, סאמבור בגאליציען, שאטמאנסדארף באונגארן, בערנשטאדט בפרייסען, נאכאד בבעהמען, גראס-מעזע-ריטש במעהרען, טשערנאוויץ בבוקאווינא, וועספרים באונגארן, צארטקאוו בגאליציען, וויסקירכען במעהרען, יאראטשין בפרייסען,

מיראגען ברוסלאנד, גאללוב בפרייסען, ווריעשען בפרייסען, הערשמאן מיעסטיץ באונגארן, בעלגראד בזערביען, הילניק קאטעשע באונגארן, גראסבעטשקערעק באונגארן, סאססין באונגארן, פעררארא באיטאליען, סאנדארף באונגארן, גלאגוי רבתי בפרייסען, קאסטען בפרייסען, טארנאוו בגאליציען, שעמפען בפרייסען, בעלעניעס באונגארן, קרושוויטץ בפרייסען, דילקען בפרייסען, באטושאן במאל-דויא, אנאד באונגארן, נ. פיק באונגארן, פאדהייצע בגאליציען, אפפעלן בפרייסען, שיגעט באונגארן, ליססא בפרייסען, שאבאץ בזערביען, מעזעריץ בפולען, דעעש בזיבענבירגען, גארץ דאדר בפרייסען, זאלעשציק בגאליציען, איפאלישאג באונגארן, טרעביטש במעהרען, יונגבונצלויא במעהרען, ניקאלאיי בפרייסען, פאדובה בעסטרייך, לאנגענטהאל באונגארן, לושע בבעהמען, פראג בבעהמען, ויניציא באיטאליען, וואראנוב באונגארן, דראהאביטש בגאליציען, ווירונה באיטאליען, אהרושור בזיבענבירגען, בערלאד במאלדויא, באלעהאב בגאליציען, טאבור בבעהמען, סערהיי בפולען, מאנטובה באיטאליען, וואלקאוויסק בפולען, גליוויטץ בפרייסען, אשמיאני ברוסלאנד, פיזלינג במעהרען, קראקא בגאליציען, ליפנא בפולען, סארוואר באונגארן, אושיאן ברוסלאנד, וואראן באפריקא, בלידאה צאפריקא, ירושלים חברון, צפת, טבריא, ראזינאי ברוסלאנד, ראוויגא בעסטרייך, ראמטען במאלדוי, האמאנא באונגארן, קראייאווע בוואלאכייא, שאקי בפולען, ריבניק בפרייסען, וויען הס' לעטטערים, פראנקפארט דאדר בפרייסען, יורבורג ברוסלאנד, לובלין בפולען, וואקאוואר בסלאוואניען, הושט באונגארן, ניישטאדטעל באונגארן, יעקאטערינאסלאוו ברוסלאנד, גומבינען בפרייסען, טיקטין ברוסלאנד, באר ברוסלאנד, עלס פרייסען, בעלגארד בפרייסען, אוהעל באונגארן, קולא באונגארן, מסטיסלאוו ברוסלאנד, ברזעזאווא באונגארן, המשורר שלמה זלמן זלקינד מווילנא, שמואל מרדכי דאנציגער מבריסק קויאווען, הרב הגאון וכו' כש"ת צבי הירש קאלישער בטהארן בפרייסען הרב הג' אורי מיללער ברעסלאוו באונגארן, גאלטש יעניקוי בבעהמען.

Adresse
der isr. Gemeinde zu Wien.

יעלה לרצון

לפני מעלת עטרת ראשנו, ידיד נפשנו, ומאור עינינו, צניף תפארתנו
הוא הישיש השר הטפסר הנגיד הנרומם, אור יומם, המתחסד עם
קונו, בנפשו והונו, וכנשר יעיר על עמו כש"ת הקצין מורנו הרב

סיר משה מונטיפיורי

נרו יאיר ויהל, כאור שמש כי יהל, ובימיו תושע יהודה וישראל אכי"ר.
מזכרת אהבה ומזמור לתודה מקהל קדוש ספרדים יצ"ו בווין יע"א
בשנת רני. ושמחי לפ"ק.

אדוננו היקר!

מנחת תודת פרי עטנו אשר הקרבתי לפניך, בעדי ובעד קהל קדוש הספרדים פה עי"מ ווינה יע"א יצ"ו הגם שהיא קלה בכמותה, בלי שרק השיר, ובלי פירכוס המליצה, תערב נא לפניך כמנחת פרי קודש הלולים תודות ושלמים, אשר הקריבו לפניך אישי ישראל בסלי זהב המליצה, ובכלי פז התבונה. — להיות מן הנמנע ליתוש כמוני קצוץ הכנפים, להגביה עוף אחרי נשרי שמים, ולשיר כמוהם כשירת משה רבנו על ים סוף, שירת **משה מונטיפיורי** בנועם צוף —. ואין בשבט הראובני תשורה להביא, כי אם תפלה לעני, אשר לפני י"י שפכתי שיחי בקהל עדתי, עליך השר. בעת יצאת לישע נפשות עניי עמך אסירי עני וברזל. לעבור בים דרך בזמן הקור הנורא. לשמרך

מכל רע. ולהטות חנך בעיני השררה. גם מזמור לתודה. שרנו לאלהינו בקול רנה. בעת השמיע המגיד בואך לשלום. ובתפלתי יבהן גבר, כל הטובה אשר עשה משה לעיני כל ישראל. ותקף יקרת ברכת הודיה ואהבתם של ישראל למשה הוא כבוד שם תפארתך נ״י. כי ידעתי כי נחת ינחת איש צדיק תמים כמוך לקרא תפלתם של ישראל. כאשר איש איש ממקומו תמכו בידי משה ברחמים, ובתחנונים אל י״י. ועל ידי זה ירים משה וגבר ישראל. ועוד בו טעם כעיקר כי מעת בקודש חזיתך פה במח״ק לי מה יקרו נעימות מדותיך התרומיות. והעולה על גביהן היא ענות נפשך היקרה הזוהרת כשמש אשר כברק נוצץ תשקיף ההוצה על העין. בעת יראבו אותה בכניעה והלולים. היות נגד טבעה הצח והפשוט, העזות והשבחים, ותארי נחוחים. — אולם, גם כי יסגירו בערך בתל גבוה כמגדל דוד, לא תוכל לעצור ולעמוד נגד מים אדירים השוטפים במרוצתם מלבם של ישראל המלא על כל גדותיו מרוב טובך והסדך אשר תמיד כאב היית להם. — גם אם יהי בידך מטה משה לא בו תבקע נחל איתן וים צוק כזה —. ומעין זה שמעתי רוחי בקרבי, ככנור תהמה מדבר בדומה, לאמר:

כמשה רועה נאמן לגאולת אחיך, נבחרת,
כמהו להציל את עמו, נפשך עליהם חרפת,
כמשה עניו מאד, לזיו הכבוד פניך הסתרת,
כמהו תאמר מהולל „מי אנכי כי אותי האמרת״
כמשה תקרא „רב לכם לפאר מפעלי
הלא לי״י הבו העוז, כי הוא הגומל עלי״
כן כמוהו תאמר אבל בני ישראל לא שמעו אלי.

ועל מה שאחרו פעמי רגלי עני לבא בתוך הבאים לברך את אדונינו נ״י! שתים יתנצל עבדך היום. האחת: עדי שערתי בנפשי עתה כי הקיף כמעט השנה. נפשך היקרה אולי השיגה המנוחה כאשר היתה באמנה ולא עוד עבור תעבורי כעד הנה

תמיד בשאון גלי ים אגרות ומליצות ממקור אהבתם של ישראל למשה. — ואת השנית אעשה עולה, להיות מנחת תודתי כמו מי אפסים. לא הרפתיה לתתה להלוך בתוך אדירי משברי נהרי גדולי ישראל יצ"ו למען לא תבלע ותבטל כטפה בתוך ים — ואוחילה בהסדך הגדול כי תקבל באהבה וברצון פנינה זו קטנה. כאבני שוהם ספיר ויהלום, אשר הביאו נשיאי ישראל. המשובצים בעטרת פז הגדולה וכתם השם טוב, אשר בה עטרו ראשך היקר לכבוד ולתפארת לשם עולם. וזו הפנינה תאהב כהנה. לתת לה מקום בין אבני המלואים בדיוטא התחתונה. ובכתר כבודך תאירי ותזהירי כאור שמש במרומים. ובהיכל הזכות שם בשחק זכות צדקתך עם ישראל יהיו נרשמים. ופה בארץ תאכל מפרי קרנך מעדני עולם בהיכלי עונג מור ואהלים עם כל ראשי בשמים: העושר והכבוד, הזקנה והשיבה, ובריאות הגוף יחדו יהיו תמים. כאות נפשך היקרה תאריך ימים ושנים בטוב ובנעימים. וכאות נפש ידידיך קהל עדינה. וכאות נפש עבדך עוב"ק פה ווינה.

הצעיר **ראובן** לבית **ברוך** ס"ט.

Adresse

der isr. Gemeinde zu Odessa.

I.

תהלה למשה

איש האלהים, נחמד לגבוהים, אהוב לאנשים, חכם חרשים, מעוז עמנו, נזר דורנו, גולל תורה כאישון, לנדיבות ראש וראשון,

סיר משה מונטיפיורי

זכרו לא ימיש לפ"ק

מאת ראשי קהל עדת ישרון תושבי קרית אדעססא.

מאז שלח י"י את משה עבדו, להוציא את עמו מאפלה לאורה ומשעבוד לגאולה, עברו אלפי שנה טרם קם בישראל כמשה רועה משכיל ונאמן אשר אמרו עליו „ממשה עד משה לא קם כמשה" יען בידו החזקה בקע מי המבוכות לעבור נבוכים משעבוד הבערות. אבל אם נשוה לנגדנו כל מעשיך פעלת לבני אנוש בכלל ולעמך בפרט, אז נבין כי בצדק יענו עליך כיום:

„ממשה עד משה לא קם כמשה"

אתה עמדת לפני מושל מצרים, לבקש מלפניו על עמך,

הפכת דם למים, הוצאת אחיך מתגרת לוחציהם, העברתם תוך מים זדונים והצא מול המזנבים את הנחשלים אחריהם, קרבתם להררי אמונה להתימר בכבודה, עלית למרומי כס מלכים, להוריד עוז מבטחה — עדות ליעקב, יחיו בהן בארצות מכורותיהם. בקעת צורי לבבות במטה לשונך, ותוציא מי חמלה וחנינה, להשיב נפש אחיך במדבר שוממותם, נהית בחסדך עם אלהי יעקב אל המנוחה ואל הנחלה; כן קרן אור פניך, עד כי כל רואיך יכירו כי בך בחר י"י להרים קרן עמו על ידך. בן שמנים שנה שנסת מתניך לעבור ארחות ימים ומדברות, להתיצב לפני שלטון מרוקא, להוציא רצוצים חפשי, ואת עם מחצבתך מעבדות להרות.

כל זאת עשית, ומי אפוא לא יודה כי רוח משה עבד י"י דובר בך, על כן באנו ביום להשיב לך תודה ויקר, וזאת הברכה אשר נברכך בשם י"י מקרב ולב עמוק:

יוסף י"י לך שנות חיים ורצון, והיו ימיך כימי **משה**, לא תכהה עינך ולא ינום ליחך; פה תעלה על ראש פסגת אושר נפשך, ושם יראך י"י את אחיך יושבים לבטח בארצות אחוזתם, אשר זה כל ישעך וכל חפצך פה עלי אדמות, וכל זרע יעקב יספרו תהלתך לבניהם ובניהם לדור אחרון, לפני שמש ינון שמך, כאות נפש כל ישראל ובתוכם גם אנחנו היושבים על מדין וראשי נכבדי קהל עדת ישרון פה אדעסא, החותמים בשם כל העדה.

יום ג' ח"י אייר **בעזר אל שדי** לפ"ק.

II.

מכתב תודה.

אל כבוד האדם הגדול בענקים, עושה צדקה לעשוקים,
אמונתו עד שחקים, נזר החכמות והתעודה, לבת עמו
השדודה, אלף המגן אלוף ביהודה, השם ועושה צדק,
להחזיק כל בדק, ולהרים מכשול ודחק, מדרך בת
עמו, להרים קרנו ושלומו, כשמן תורק שמו;
הלא הוא כבוד השר הנכבד והמפואר גדול ליהודים
מוה' **משה מונטיפיורי** יצ"ו.

מכנף הארץ זמירות שמענו „צבי לצדיק" יאמרו גאולי י"י; „קראו נדבות השמיעו הללו", הוא קול ענות התהלה והתפארת העולה מכל עיר וקרת; כי לא יכילו רבבות אלפי ישראל את שפעת השמחה אשר נתת בלבם משה עבד י"י. כנהר שוטף שטף צדקתך למו וכנחל איתן יעברו משכיות לבבם רגשות התודה לכבוד שמך הגדול על כל החסדים והאמת, אשר הִפלאת לאחיך עם קרובך. לא אחת ולא שתים, כי עד חמש פעמים עזבת משכן כבודך ומקום מנוחתך ותקם צועה בחוסן אמונתך משד עניים מאנקת אביונים הצועקים לעזרה. כאיש מלחמות עוררת קנאתך וכגבור משכיל יצאת לשית בישע לבני עמך אשר נחלית על שברם ויקר דמם בעיניך. וכפעם בפעם הצלת גאלת והושעת. — עוד צללו שפתותינו מתשועתך בדמשק, והנה קול מפעטערסבורג מגיד תהלתך. עוד הללנו בשמך הליכותיך בקדש לירושלים, והנה נשמעו

מרחוק לתפארת צעדי אונך לרומי. וזה הדרך האחרון הכי נכבד אשר הלכת לעשות גדולות בממלכת מארוקא. הנה כי כן ברוך י״י לא תיעף ולא תיגע במעשה הצדקה, גם שיבה זרקה בך ורגלך רגל ישרה במעגלי צדק, וידיך אמונה עודנה נטויות בחסד ורחמים. אשריך איש החיל כי הרימך י״י בחור מעם ויתן לך חן ושכל טוב לעמוד לפני שרים ומלכים, להיות מלאך מליץ אחד מני אלף לעמו, מושיע ורב לשארית נחלתו. הכי קרא שמך משה אשר לזכרו תאות נפש; כי גדול וקדוש הוא לישראל מאז מעולם, בו נכללו כל הרוח וההצלה האורה והיקר שהיו לנו מימי קדם קדמתה. מאז בחר י״י במלאכיו הנקובים בשם משה להמשות את צאן ידו משאון מים הזדונים או להאיר עיניהם ולהשכיל לבותם לתורה ולתעודה. אשרי הלקך וגורלך וברוך כבוד שמך משה האיש; גם לך שם בשלשה מצדיקי הרבים, עם בנו-עמרם, בנו-מימון, ובנו-מנחם, ינון שמך לפני שמש וירח דור דורים!

והנה בתוך שאר הקהלות אשר יפצחו רנה וקול תודה לכבודך נבואה עדיך היום גם אנחנו קהל אדעססא במגלת ספר זה להקריב לך קרבן מנחת תודתנו על תגמולי חסדך אשר הפלאת לאחינו, ואשר לא תמלא האזן לשמוע. תקצר כל לשון ותאלם כל שפה להודות לך כעל כל גמולות. אמנם לך דמיה תהלה, אולם לך נשלם נדר תודתנו לא למען כבודך, כי במה נחשבה היא לך, הנה שברך אתך וששון פעולותיך בלבבך, לא להתפאר בם עשיתם ולא לתודה מגמת פניך; רק למען כבודנו נודה לך ונהללה שמך להודיע כי לא נופלים אנחנו תושבי אדעססא מהמון קהלות ישראל לשמוח בשמחת עמנו ולהתענג על רוב שלומו, כי גם לנו עינים לראות ולב רגש לדעת את כל תקף העלילות וחסן הישועות אשר פעלת לעמך זו אהבת. משגב היית להם לעתות בצרה, הרימות פעמיך שבית שבי לקחת מתנות באדם, שרית עם שרים גם יכלת, גם הצלת נפשות רבות מישראל ותחיה לב נדכאים ורצוצים מיומים. בעל

הגמולות, המשלם לאדם כמעשהו, הוא ישלך לך, ומאת אלהי ישראל אשר שלהך למהיה ולפלטה גדולה תהי משכורתך שלמה. אליו נשא גם אנהנו יושבי אדעססא לבבנו אל כפים: כי ישלח לך עזרתו מקדיש ומציון יסעדך, יוסיף ימים על ימיך כימי ארזי הלבנון אשר נטע, יבריאך ויחלימך יחדש כנשר נעוריך ועצמותיך יחליץ; ישביעך שבע שמחות ונעימות נצח כחפץ מכבדיך ומוקירי שמך. —

כה דברי רחשי קהל אדעססא ונכבדיה, המשתחוים ומנרחק למול הדרת כבודך, החותמים בשם כל העדה ביום ג׳ ח״י אייר (ל״ג בעומר) שנת התרכ״ד ליצירה.

Adresse

der isr. Gemeinde zu Berditschow.

מנחת תודה.

בשם י"י יום ג' ד' אייר תרכ"ד פה ברדיטשוב יע"א.

שלום רב לאוהב עמו ודורש לעמו, השר הנכבד ובישראל
גדול שמו **סיר משה מונטיפיורי** לעולם יחיה!

ברדיטשוב העיר, רבתי יהודים וגדולה במדינות רוסיא, הנה היא הביאה לך היום ברכה מפי קהלת רבבות בני ישראל המברכים אותך על החסדים ועל הפורקן, על הטובות ועל התשועות שעשית ליהודים בדמשק בימים ההם ובמרוקא בזמן הזה, וברכתה תעלה לראשך בין ברכות כל זרע יעקב, אשר תפארת עוזמו אתה וברצונך תרום קרנם. כי בצאתך מאנגליא, בצעדך בישימון ארץ קדם, לגלות חרפת עלילות דם מעל היהודים הנדכאים, הלא בזאת הראית לדעת כי ישראל גוי אחד בארץ, אם אמנם מפוזר ומפורד בין העמים, והנוגע ביהודי במצרים, נוגע בבבת עין יהודי בלונדן. וברגשי נפשך העדינה הלא נתת אות ומופת כי עוד ישראל חי וכי לא נמר ריחו, ולא התפרדו ולא כלו עצמיו, אם כי עם ממושך ומורט מן הוא והלאה, ואם בשר אחד במזרח יכאב, נפש רעהו במערב עליו תאבל. מהעת ההיא ידו היהודים פלאך אדוננו, אף צדקתך בקהל קדושים. ועתה כאשר משכת חסדך ליהודי מרוקא

הרציצים, וגם בימי זקנה ושיבה ענית בדרך כחך ותלך לפדות עשוקים מיד עושקיהם כח ולקרוא לשבוים דרור, הנה בהליכותיך אלה אדונינו יספת להפליא את עם י״י הפלא ופלא, ובפינו אין די מלין לשלם תודות לך, כי צדקתך כהררי אל וטובך תהום רבה, רק אנחנו לי״י אנחנו נתפלל, כי ירבה ימיך ויוסיף לך שנות חיים ובימי זקנה ושיבה אלהים אל יעזבך ויהי שלום בחילך שלוה באבריך, יברכך י״י מציון וראה בטוב היהודים כל ימי חייך. הן זה הוא כל חפצך כי ישליו בני ציון היקרים ויהי שלום על ישראל.

(שמות החתומים, כל נכבדי העדה)

Adresse

der isr. Gemeinde zu Prag.

מזמור לתודה.

משה מונטיפיורי!

מה אעידך וידמה לך, למי אערכך וישוה לך, אדמך אל רבינו משה אשר הוציא את עם ב״י מתחת יד סבלות מצרים אשר רדו בהם בפרך, ומתחת יד העריץ פרעה מלכם אשר נתחכם להם בפחדו פן ירבו וילחמו בו, או יעלו למעלה מאזרחי הארץ ולכן צוה להשליך זכוריהם ליאור מצרים, וי״י ברוב רחמיו עשה את אשר זמם כי מגוית הארי הטורף יצא צוף דבש והלב תחת לשון היונק, כי נתגדל זה אשר צפו מים על ראשו על ברכי בתו ובבית האבזר, ובזה למד טכסיסי מלכות ונהייתה לו מצחת נחושה לילך במלאכות י״י הנראה לו אל מלך נורא הזה בשם מלכו של עולם לצותו כי ישלח עם ב״י להוג לי״י במדבר, גם לאמור לו גם אתה תתן בידינו זבחים ועולות ועשינו לי״י אלהינו, מאשר תעבוד אתה ועמך לו; וכן גם אתה בהגיעך למספר שניו לא השת למי ים הגדול אשר גליו יעלו השמימה, ותשחק לרוח סערה אשר ירחף עליו המפרק הרים ומשבר סלעים, אף לא לדרך רחוקה ומסוכנת, בשמעך כי עמך הם בצרה גדולה, כי אולי תעצר כח להושיעם מיד צריהם ולמלט חיתם מני שחת, לזאת השלכת את נפשך — נפש יקרה כמוה מי נמצאה — מנגד, ותשלך יהבך על י״י והוא היה בעזרך למצוא חן בעיני המלכה המפורסמת לשם ולתהלה בכל אפסי ארץ מלכת בריטאניא, וגם בעיני יועציה ושריה הגדולים היושבים ראשונה במלכותה.

ורב מהלל כל, האומר לצולה חרבי, והנותן בים דרך, הדריכך והליכך תמיד בדרך סלולה ותשא חן וחסד בעיני כל אנשי הארצות אשר עברת, וכל מקום אשר דרכה בו כף רגלך מצאת מנוח ויקר אשר כגילו כמעט לא נעשה לאדם עד הנה, יען שמעו עמים גדלך וכבודך במדינה אשר יצאת משם, וירגזון ויכחשו אויביך לך, והיית ביניהם כמלך במסבו, בשמחה יצאת ובשלום תובל אל מחוז חפצך אל בירת הקיסר הגדול במדינת מאראקקא, ובחסד י״י מעולם על יראיו הטה לב המלך עליך לטוב עד כי מלא כל משאלותיך ורצוצים נעשו חפשים והעם היושב בחושך ראו אור גדול.

אכן בשומי על לבי את שאהבה נפשי! מצאתי דרכך גדלה ונפלאה מדרך המושיע מלכנו משה אשר נקרא שמו עליך. כי זה האיש אשר כמהו לא קם בנביאים, הובטח כי יהיה י״י עמו ולא יעזבנו עד יבצע מעשהו, ועיניו הרואות המופתים הגדולים אשר נעשו על ידו, מראשית שליחתו עד כלה מלאכתו להוציא עמו בששון מתחת יד פרעה, לזאת אל יפלא בעינינו אשר פעל ועשה לטובת עמו; אבל לא כן הדבר הנעשה על ידך, משה מונטיפיורי! כי אליך לא נגלו אלהים לצוות אותך להוציא את עמו מאדונים קשים, ואף בחלום לא בא לך פקודה, וגם אחרי הלכת בדרך לא הובטחת מאת י״י כי תשכיל לעשות כחפצך, ואך גודל יראתך אותו ושוב לבך הם המלאכים גבורי כח אשר נגלו אליך והרהיבו עוז בנפשך לילך בדרך אשר הלכת; ואף כי בעזה״י הגעת לימים אשר אין בהם חפץ להטיב לעצמו, ומה גם לאחרים, ימים אשר בהם ישתוקק האדם להרגיע ולנוח בביתו, בהם קמת אתה משה! ויצאת לישע עמך אשר כצאן ההריגה לטבח הובלו, ואשר מעולם לא ראו עינך, ואיש אין בארץ עמך מתעורר להחזיק בך ולעזרך להסיר דמעת העשוקים האלה ואתה לבדך בדד הלכת, לכן עם לבבי אשיחה אסורה נא ואראה, מי זה האיש ירא י״י ובמצותיו חפץ מאד אשר היה לך לעינים לעשות מעשים גדולים ונפלאים כאלה? ונזכרתי ימים מקדם ימים ראשונים הטובים מאלה ויחפש רוחי

וימצא איש אשר דרכיו אולי היו לנגד עיניך, איש רק בשנים אשר אזר כגבור חלציו ללחום מלחמת י״י ועמו אשר בחר בהם מאד, ורק בעת סרו מן הדרך אשר נצטוו לילך בו, הסתיר פניו מהם כרגע, אך בעת זעקו אליו נמלטו, והקים להם מושיע איש כלבבו, איש אשר חרף נפשו למות למען הציל את אחיו מיד שוסיהם ומבקשי נפשם, הלא זה דוד מלכנו משיח אלהי יעקב, אשר בראותו כי נמוג לב המלך ועמו בראותם מלחמת הפלשתים, ובתוכם הענק הפלשתי מחרף מערכות ישראל ועל משענם יפער פיו, הוא בעודנו נער שומר צאן אביו, לא נסה מעולם להגור חרב ולהרק חנית, שם נפשו בכפו לילך נגד איש הנורא הזה ולבו לב מלא דעת ויראת י״י הנותן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה, לקחו להעיר קנאה קנאת י״י צבאות וקנאת עמו, בבטחו בי״י ובישועתו כי יעמוד לימינו לדכא עושק ולהושיע עמו מיד צריו, והקרוב לכל קוראיו ענהו עד כי בקלעו אבן אחת על מצח הזר, נפל על פניו ארצה, וכל חילו נסו והפנו עורף לרודפיהם אשר הפילו מהם חללים רבים ושסו את מחניהם.

להצדיק הזה נעים זמירות ישראל אשר הוקם על, אעריך אותך אתה משה! מושיע ישראל, כי גם אתה ידעת כי אין מעצור לי״י להושיע ובטחת בחסד י״י ובבריתו אשר כרת עם אבותינו, שמת כסלך כי לא יטוש י״י את עמו לעולם ואל ישליכם מנגד פניו, אך כי ישחרו פניו ימצא להם וישיש להטיב להם, ולכל המטיב אותם יגמול כצדקו, ולכן תחת אשר בטחת בעזרתו יגל לבך בישועתו, וכל אשר שאלת מעמו לטובת עמך מלא, וכן תמיד ישלח לך עזרך מקדש לך ולכל בני משפחתך הרמה, ויקר שמך בארץ כאשר הוקיר לדוד עבדו, ובימיך ובימינו תושע יהודה וישראל, ולא ישא עוד גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה אמן.

אלה דברי העבד לעבדי י״י המוקירו מכל פז וכתם אופיר פראג יום ב׳ ה״י למספר בני ישראל לפ״ק.

Adresse

der isr. Gemeinde zu Kiszienow.

אגרת תודה.

בששה ועשרים יום לחדש אדר שני שנת תרכ"ד קישינאוו.

יחי אדוננו, נזר ראשנו, תפארת עמנו,

סיר משה מונטיפיורי!

מא־ין רחוקה באו אחיך, מארץ בעססאראביען כעיר קישינאוו, להודות לך ולברך את שמך על כל הטוב והחסד שגמלת לבני עמך בימים ההם, בזמן הזה. הן אמנם שמענו שמעך, ואת כל ההסדים והאמת אשר עשית את אחיך בימים שעברו. עזרת עמנו אתה מאז, ומושיעו לעתות בצרתה. בהכנע עמך לפני צר, ואין עוזר לו, ותראה בעניו, ותשמע בקולו, ותושע לו ימינך, וזרועך סמכתהו. רעב כי היה בארץ, דבר כי היה, כל נגע כל פגע, כי הצר אויבו לעמך באחד שעריו, כי שמו צריו עליו עלילות דברים; ותמהר ותחיש לישע לו, ותתן לכל איש כשאלתו ואיש כבקשתו. ואולם הפלאת עוד לעשות, אדוננו! הפלאת מאד לעשות בימנו אלה. עתה הראת לדעת את אמון לבך, ואהבתך לעמך כי רבה היא. גם לעת זקנתך בל תעזבהו, ככלות כוחך בל תרחק ממנו. כי מי כמוך בישראל, אדוננו! מי כמוך, איש זקן שבע ימים, יעזוב ביתו, יפר מנוחתו, ישים נפשו בכפו ויעבור ארחות ימים, לא יירא מפני סואה, וסער לא יפחידנו, לא ינוח ולא ירגיע, לא ייעף ולא ייגע,

עדי יבא ארץ מאראקא, ארץ מדבר, אשר יושביה פראים, למען הציל ממות נפש בני עמו, ולההיותם בחסד ובצדקה, להוציא אסורים, ולפדות ענוים ולהגביה שפלים מרום. וגם אל הנכרים אשר לא מבני ישראל המה, אשר באו אליך למען רחמיך, כי שמעו את שמעך ואת כל אשר עשית לבני עמך, ותשמע אליהם גם הם, ותעש ככל אשר שאלו ממך. הצלת מצרה נפשם, והפכת אבלם לששון ולשמחה. ונשמע את כל אלה, וישמח מאד לבבנו, ויאמרו אלינו אחינו כל יושבי עירנו לאמר „קחו נא בפיכם ברכה, וברכו נא את אדוננו, על כל טובו וחסדו, על רחמיו הרבים ועל לבו הרך". וזאת הברכה אשר ברכנוך היום בשמנו ובשם כל עדתנו „ברוך „אתה לאל עליון, אדון רם ונשא! עליך משמים יביט י״י, „ממכון שבתו ישגיח על כל מעשיך, וישלם לך שכרך על „כל תגמוליך, חן וחסד ירדפוך, כבוד והדר יעטרוך, אורך ימים „ושנות חיים, ברכה ושלום וכל מתנות שמים, יתן לך אלהינו „כשאלתנו וכבקשתנו. ואתה משה איש האלהים! הוה גביר „לאחיך, ומושיע לבני עמך, והיית ברכה בכל הארץ!" — ואנחנו אחיך בני יעקב אוהביך, זכור נזכור אותך כל ימי חיינו, והיו מעשיך אלה אשר אתה עושה כל היום, חרותים על לוח לבבנו ולבב זרענו אחרינו לזכרון עד העולם.

(ועל החתום באו הרב ובית דינו הצדק, ידם בראשונה, ויד כל נכבדי העדה באחרונה).

Adresse

der isr. Gemeinde zu Verono.

ברכה לראש צדיק.

אות זה מדבר כי גם אנחנו ה"מ היושבים על מדין בק"ק וירונה יע"א לא נחשוך פינו, כי גם עלינו להודות לשבח ולפאר לכבוד הזקן ונשוא פנים, איש אלהים קדוש הוא, מהולל ממזרח שמש עד מבואו ה"ה כ' **משה מונטיפיורי** נר"ו על כל הטובות והישועות שעשה לאחינו בית ישראל הנפוצים בכל הארצות, כי בכל צרותם התגבר כארי ללכת עזרתה למו, והצמיח ישועה לעם בזוי ושסוי, ויושיעם מיד לוחציהם: ועתה הפליא לעשות עם אחינו תושבי **מארוקן**, אשר הציל ממות נפשם, ויוציאם מיגון לשמחה, ובזכותו הקל עול הגלות מעליהם, ולא יהיו עוד למשסה, וישבו בנוה שלום ובמשכנות מבטחים; וגם לא אטם אזנו מצעקת האמללים אשר לא מזרע ישראל המה, אשר שמעו את שמעו, והפילו תחינתם לפניו להושיעם מיד עושקיהם. והוא רחום לא כלא חסדו מהם, רב את ריבם, והטיב להם והקדיש שם שמים בגוים. ישלם י"י פעלו ויאריך ימיו ושנותיו בנעימים, ששון ושמחה ישיג, **משה** ידבר והאלהים יעננו בכל מכל כל, כמו שכתוב והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע וגו'. על כן הרשות נתונה מאתנו לכתוב התימתנו תחת מכתב הלולים המתוקן לבא לפנינו כפי הנוסח הנדפס במ"ע הנקרא „המגיד" לשנה זו דף פ"ב. כי אמרנו הנה זה משה האיש עניו מאד, ולא תהי ברכת הדיוט קלה בעיניו. כ"ד הכו"ה פה וירונה יע"א עש"ק ט' לחדש ניסן שנת התרכ"ד ליצירה.

Adresse

der isr. Gemeinde zu Bialystok.

לכבוד זיר משה

לפ״ק.

אדוננו זקן ונשיא פנים!

מגמת פנינו במכתבנו זה לתת אל רגשת לבבנו דבר שפתים ואל המית רוחנו אליך, ניב ולשון; אבל אין מלה בלשונינו. רפה כל שפה, וכי נזכיר שמך הגדול נפשנו תדרוך עז, ומרוב שרעפינו בקרבנו גם שפתנו נאלמה, כי כגבהי שמים מעל גבהו דרכיך מכל תהלוכות אדם עלי תבל ארצה. ולמן היום הופיע לנו האיש לא קם כמוהו זה משה משוי מן היאור, שלהך אלהים זה שנית משה מונטיפיורי. מני גיחך מרחם הפלך י״י חסיד לו, שמך צי אדיר ומחסה עוז לפני אחיך הנדכאים, לענות חורפנו דבר, לחלצם ממצר לפליטה גדולה ולרחמים לפני שוביהם, בבוקר ימיך גם אתה שמעת קול אחיך צועקים אליך מתחת יד לוחציהם, אזרת חיל שמת נפשך בכפך להצל דמי נקיים; ועתה לעת ערב, גאלת בזרוע עוז שבט נחלתך, יושבי מאראקקא, שמתם לחסד ולרחמים בעיני מושליהם, להושיבם עם נדיבים עם אזרחי ארץ.

האמת הוא הקסם אשר על שפתיך. ונסך נם התנוסס מפני קושט סלה, אלוה צור משגבך, ואת חותמו זה תקח

בידך לעשות בו כל האותות והמופתים, תעבור אורחות ימים, תצעד בישימון לא דרך, תקדיש שם אלהינו, ועיני כל העם רואות.

ואנחנו אחיך מרחוק, נקדישה את שם תפארתך, נרים פנינו גם לבבינו אל אבינו שבשמים. וברגש קדש קוראים כלנו יחד: „צדיק כתמר יפרח עוד ינוב בשיבה יחודיש כנשר נעוריו, ויהי שמו מבורך מעתה ועד העולם!"

ביאליסטאק יום ה׳ י״ב אדר שני תרכ״ד לפ״ק

(הותמי החותמים).

Adresse

der isr. Gemeinde zu Szegedin.

תהלה להר־פורח.

הוֹד פְּאֵר וְכָבוֹד יִהְיוּ עֲנוּדִים,
לְרֹאשׁ הָאָדוֹן הַגְּבִיר צְבִי הַיְּהוּדִים,
הַחוֹמֵל וְהַמְרַחֵם עַל אֶחָיו הַמְּרוּדִים,
לְפַתֵּחַ חַרְצֻבּוֹת וּלְהַתִּיר אֲגוּדִים,
עוֹמֵד אַף לִימִין בְּנֵי עַם לוֹעֵז הַלְּכוּדִים
לִפְנֵי מְלָכִים יִתְיַצֵּב כְּאֶחָד הָעֲמוּדִים,
בְּחָכְמָה יִפְתַּח פִּיו לְאֻמְלָלִים וּשְׁדוּדִים,
מִי לֹא יַטֶּה לוֹ אֹזֶן לִשְׁמוֹעַ בַּלִּמּוּדִים,
כְּבוֹד שְׁמוֹ מָרָנָא וְרַבָּנָא מו״ה

משה מונטיפיורי נר״ו.

יְבָרְכוּהוּ כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גְּדוּדִים.
בַּתְּפִלָּתָם יְשַׁלְּמוּ פָּרִים וְעַתּוּדִים,
עֲבוּר הַצַּדִּיק אֲשֶׁר הָלַךְ צִיּוֹת וּשְׂבַע נְדוּדִים,
בֵּין עַמֵּי מִזְרָח וּמַעֲרָב הָאֲמוּצִים וְהַבְּרוּדִים.

לְהַחֲיוֹת בְּנֵי יְשֻׁרוּן שָׁם מְפוּזָרִים וּפְרוּדִים,
אֹרֶךְ יָמִים וְכָל טוּב יִהְיוּ בוֹ צְמוּדִים, אָמֵן.

אדוננו השר היקר והנכבד!

יהי נא לרצון לפניך פרי עטנו ותהיינה עיניך פקוחות על השורות האלה, אשר הבאנו לפניך, יקר רוח ויועץ פלא! בשלישי בשבת העבר שבעה יום להדש אדר שני נקבצו לפי מנהג אבותינו הנהוג בינינו כל בני **חברת גומלי חסדים הקדושה** לשפוך שיח בבית מועד לכל חי, להקשיב לקול תוכחה, המביאה טובה וברכה, להביא בכור הבחינה את מפעלות חברתנו בשנה אשר עברה, ולהמתיק סוד ועצה על דבר התקונים הנאים לימים הבאים, למען חברתנו לא תמיש מעשות פרי, והיתה בחסד העליון כעץ שתול על פלגי מים, עד יום שיבת ציון וירושלים.

ויהי בהקבץ כל בני החברה הסכמנו כולנו בלב אחד ובפה אחד לאמר:

א. הארון הגביר הנכבד והמהולל בקצוי ארץ ואיים רחוקים, כבוד שמו מו"ה **משה מונטיפיורי** נר"ו הדורש טוב לעמו ורצוי לכל אחיו יהיה מן היום הזה והלאה **חבר נכבד** membre honoraire להברתנו. ולהיות שבלי ספק במקום גדולתו של הגביר היקר הזה גם ענותו תמצא, נקוה שיקבל בסבר פנים יפות את בקשתנו ויארח להברה עם פועלי צדק וגומלי חסד עם החיים ועם המתים מימים ימימה, על פי מצות תורתנו הברה והתמימה.

ב. הגבירה היקרה מנשים באהל תבורך הצדקת מרת **יהודית מונטיפיורי** עליה השלום תהיה נזכרת בין הנשמות הטהורות הנזכרות לפי מנהג עדתנו הקדושה יצ"ו ביום הכפורים וברגלים ע"י אדמ"ו הרב אב"ד נ"י, וגם ביום **יארצייט** אשר לה יאמר עבורה קדיש וידלק נר נשמה בבית הכנסת כפי תקנת

חברתנו יצ״ו, ונצפה שתיקר שאלתנו בעיני הגביר הנכבד נר״ו, להודיענו את שם אבי זוגתו ואת שם אמה עליהם השלום.

אדונינו היקר והנכבד!

התבשר נא, שקהלתנו, שבח לאל, תמנה בין הקהלות הגדולות והחשובות במדינתנו. בעדתנו תופיע האחדות כבקר לא עבות, אין פרץ, אין צוחה ואין פרוד לבבות. בבית אחד המקודש לעבודה, כולנו נזבח תודה, ונשא לבבנו אל כפים אל אבינו שבשמים; בית הספר ובית החולים פתוחים לרווחה, להשבית אנחה ולהפיץ ברכה, וכל בר לב יאמר: אשרי העדה שלה ככה! אמנם בכל זאת ידענו גם ידענו, שאין לאל ידינו לכבדך כראוי, ומי יעצור כח להוסיף תהלה על תהלתך? אך שמנו לבנו אל דברי רבותינו נ״ע: נאמר בעולת בהמה אשה ריח ניחוח, ובעולת העוף אשה ריח נחוח, ללמד שאחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכון לבו לשמים (משנה סוף מנחות): על כן באנו לפניך בלב מלא רגשות תודה.

וַתִּתְחַנֵּן כָּל הַחֶבְרָה: יָהּ יִשְׁמָרְךָ מִכָּל עֶבְרָה,
טוֹבָה, אֹשֶׁר, אֹרֶךְ יָמִים יַשְׁפִּיעַ לְךָ צוּר עוֹלָמִים
אַתָּה לָנוּ אוֹר זוֹרֵחַ
בָּרוּךְ כָּל בַּיִת הַר פּוֹרֵחַ!

והננו משתחוים מרחוק לפני הדרת כבודך
עבדיך מכבדיך היודעים להוקיר ערכך הרב
(שמות החתומים).

סעגעדין במדינת הגר יום א׳ י״ג אדר שני בשנת ואתה על במותימו תדר״ך לפ״ק.

Adresse

der isr. Gemeinde zu Pinsk.

הדר כבוד

הוד מעלת השר הישר בישרון, האדון הרם והנשיא,
שמש ומגן אחיו, רודף צדקה וחסד, פועל ישועות בקרב
הארץ, ולתושיה יפרוץ פרץ.

סיר משה מונטיפיורי סי״ו.

לפני שמש ינון שמו, וזכרו יקום לדור דורים.

רגשות קדש תהימנה בקרב איש עמוק בלב, עת שמש ביפיו עיניו תחזינה, ובהתענגו על מתק אורו וצהצחות יפעת נגהו הזרוע עלי חלד, תתרוצצנה רגשותנו אלה בהובו בעים רוח הענג הנעים המפעמו, תסוערנה מכליותנו, ותציקנה בלחש תודת-ענוה מול שפריר חביונו, מעין זבולי השמים. — רגשות קדש, שוע רם ונשא! תפעמנה ותהימנה בלב עם ישורן מאז לאורך, שמשם ומגינם! ילכו עלי ארחות החיים ויראו אור, ואז מאור פניך הנאור, קרני צדקה וחסד, קרני חמלה וחנינה, קרנו אל עבר פניהם, והשכם הושם לנגהות. ומאז רועה נאמן! ירחש לך לבבם תודה נצחת, בענות - כבוד. תודה טהורה יקרה השמורה במשמרת קדש במקדש רוחם. כי מה נשיב לך על כל תגמוליך עלינו? ומה מידינו תקח? אם לא את התודה אשר נשיב אל חיקך מטיבנו! העדה על הכבוד אשר מכבדים אנחנו את שמך וזכרך

וכי זכר רב הטוב והחסד אשר הנך עושה עמנו, בל נשי סלה.

עלילותיך נורא עלילות! מה נעלו, ומסעיך הנשיא! מה נשאו. — שם על לוח לב עם ישראל חרותות הנה ומפותחות בפתוחי קדש, אשר זכרן לא ימוש גם מזרעם, גם מזרע זרעם לעד. ובאין ספורות למפעליך גולהם, מה עצמו ראשיהם! אל הר י״י נחלת צבי צבאות אלהי הצבאות הרימות פעמיך קל כצבי למשוך הסדיך לעמך ליעקב, לרחמו ולהננו. — מדברה דמשק שולחת, רחום! לרחם צאן אובדות על לא חמס בכפם, לגול מעליהם עלילות ברשע, העלימו עלימו מנדיהם ומחרפיהם, ותחשוף זרועך ותהיש למו ישע וימינך הנאדרה בכח שגבתם מענים. — גם צפונה הביאך רוח החמלה הצרור בכנפיך, גם שם פקחת עיניך על בני עמך להשכילם להטיבם, ועל כן דרכיהם הגהת אור.

ובכל העלילות הגדולות האלה עוד לא שברה נפשך הצמאה והשוקקה לפעול צדקות ועוז, את צמאה. וגם היום, אם שיבה זרקה בך ועמודי בריאותך רופפו, לא התרפית ביום צר ותחיש להציל לקוחים למות, ותהגור שארית כח למארוקקה שמת פעמיך, להעביר את הרעה אשר התחוללה על אחינו בעיר טאנגיר בממשלה ההיא, עזרת י״י ההולכת לפניך סעדתך והפצך הצליח בידך, ותקרא לשבו ים דרור, וקוה אסורים פקחת, ואת הנהלאים המטים להרג הושעת זרוע עוז! ותעבור עליהם רוח נדיבתך גם לפתוח להם שערי החכמה והמדע ותושיעם תשועת בשר גם רוח יחד.

ולעת צלחך על דרכך זה, צבי עדינו, לעת יקדמוך ברכות מאליפות מרובבות עפות מכל לבבות אחינו, מכל עיר ועיר מדינה ומדינה, לעת הזאת — הואילה נא, שר ישר לקבל רצון גם מידנו, רגשות תודתנו, אשר בעוז אהבה ורעד ענוה יצוקים על הגליון הזה היוצא מלפנינו מארץ מרחק אל משכן כבודך, ותהי נא, שוע נכבד! המגלה הזאת לעדה על המית התודה אשר יהמו קרבנו לזכרון רב טובך וצדקתך: כי הדבר אין בנו, ומלה אין בלשוננו למלל גודל התודה אשר

לבבנו יחיש לכבודך, ואנו אין לנו כי אם להודיעך ולהבטיחך
נאמנה, כי מכירים אנחנו בכל הטוב אשר חסדך ייטיב עמנו ,
וזכרך הרות כבעט ברזל וצפורן שמיר על לוח לבב אחיך לעד
עד עולם, ולנצח לא נחדל מלהלות את פני היושבי בשמים בעד
שלומך והצלחתך. ומברכותיך, האל הטוב ! תברך זה הגבר ,
המגבר חילים לצדק ולאמונה, מדשן ביתך תרוהו , ומנחל עדניך
תשקהו, תנחומותיך אל ! תשעשענה את נפשו, תשגיא כחו
ותחדש כנשר נעוריו , תאריך ימיו בטוב ובנעימים, בנחת ובשלום ,
ותנהגהו אל - מות .

(שמות החתומים כל נכבדי העדה
וראשיה בראשה)

Adresse
der isr. Gemeinde zu Amschelberg.

תהלה למשה איש האלהים ·

לכבוד השר וגדול ליהודים הצדיק החסיד ועניו, חכמתו
תאיר פניו, ומושיע ישראל בעת צרה, אוהב עמו בכל
לבבו נפשו ומאודו

מוה' סיר משה מונטיפיורי ה"י

כי אהבנוך בעליך משה! מיום הלכת דמשקה עד שובך ממאראקקא, הנה העדה- קדש תאחוני, ושמחת לבבי תשגה עד למרבה. בשורי על הארצות האלו הנה תחזינה עיני מעוני כבל במחשכי ארץ, נוסרו באכזריות חמה, למען יתוודו את הרעה אשר לא עשו ואשר לא עלה על לבם. מעותדים למות, יפרשו כף וילילו: אהה! עוד לא נראה יה, יה בארץ החיים; נגזרנו מנשינו ובנינו, אשר אהבת עולם אהבנום, עד נצח לא נראה אותם ולא נתרועע אתם, כי הוכן לנו מטבח, דמינו כמים ישפך ארצה, אחינו בארצות אשר נפוצותם התעמדו מנגד ביום הורדנו שאול על לא עול בכפינו? האם לא תחישו מפלט לנו, להמליץ בעדנו בתחנות נמרצות לפדאנו מרדת שחת? עוד מלתם על לשונם ודמעתם על לחיים, קמת איש חיל! וגדעת בריחי הברזל ואמרת לאסורים: צאו, ולאשר בחשך הגלו! דלתי בתי כלאים נפתחו, ופני גאולים צהלו. נשוא עינים לי"י הגואל ישראל, מהרו לחבוק בניהם אשר לא פללו לראותם, ודמעי אבות עם דמעי בנים נמהלו, דומיה על פניהם ומלה אין

בפיהם. שאל נא אחי את הדומיה הזאת ותגדך, ואת הדמעות האלו ותבענה לך מה עצמה רגשת הנמלטים האלו, ומה גדלה תפארת השר הנכבד אשר הצילם! —

עוד לא שמת גבול להסדיק, וקצב לחנינותיך, ופרשת כנפי טובך גם על כל אחיך היושבים בארץ מאראקקא. בין יושביה הפיאים, האומרים לזדון אבינו אתה, ידל ישראל מאוד. היו רצוצי משפט, רמוסי רגל, משחק תעלולים ונושאי עול כבד, הנה עליהם חמלת, ולפני מלכם האדיר התיצבת. לבבתיהו ופלגי רחמיו על אחיך הטית, עדי צוה לכל עמו: הסירו סבל מבית יעקב, לא עתה פניו יחורו, כבנים אשיתם, משפט אחד יהיה להם עם שאר בני ארצי כגר כאזרח.

על אדמת צפון גדולות פעלת, בצאתך לישע עמך בארץ רוסיא, וקרני הוד חסדך הופעת על אחיך בארץ הצבי. כל מעגליך ירעפון חסד וחנינה; כל נרדף וכל כושל בצלך מצאו מפלט למו.

אליכם אישים, אשר המשרה או ההצלחה הזמנית תרגלה לכם לקחת אתכם על זרועיה, ולישן אתכם על ברכיה, ולא תדרשו את שלום אחיכם המדוכאים או גם תתנכרו אליהם; וגם אליכם אשר רוממות אהבת רעים בגרונם וחרב פיפיות בידם להכרית כל מוסר ולשרש כל חקי ודתי תורתנו הקדושה, אליכם אקרא לכו חזו גבר הוקם על ישיש בן שמונים שנה, ישיש כגבור לעבור ארחות ימים רחוקים, וישחק להמון גליהם כי גאו, יצעד בישימון לא-דרך, ולא יחת מישודדי ליל ופריץ חיות, יהישוב עקוב למישור ורכסים נהפכו לו לבקעה! יען מה? יען רוח י״י נחהו בו בטח לבו ונעזר: יראת י״י הערוכה עפ״י רבמנו בעלי התלמוד ז״ל היא משענתו גם מטה עזו בו יתנוסס על לוכדי ארצות אשר לקול נצחם תרעש ארץ ומלואה. כמוהם אמנם ירה גם הוא אך לא חצי מות ללב עגוש כי אם דברים נמרצים לישרי לב, כמוהם אסר מלכים גם הוא אך לא בזקים וכבלי ברזל כי אם בחבלי אדם ועבותות אהבה, כמוהם לכד גם הוא אבל לא ערים בצורות כי אם חכמים בערמם. שבית שבי לב בני עמנו אוהב ישורון

וחרדים לדבר י״י ותצת במו אהבה נמרצה לאחיהם העשוקים לנצח ינון זכרך בנו, עוד תנוב בשיבה דשן ורענן פרי מעלליך יבכרו וישראל ישגון לבטח ועיניך רואות. כה תבורך מפי עבדך המשתחוה מרחוק מול הדרך ואשר דמעי גיל נקוו סביבות בת עינו בזכרו אותך.

Adresse

der isr. Gemeinde zu Moholiw.

תהלה למשה.

שר וגדול בישראל!

מיום שמענו שמעך, כל העמים מספרים כבודך, וחסדיך יגיד ישראל, כי אתה ואשתך היקרה, זכרונה לברכה, חברתך עשה אלהים לך לעזר הקדשתם כל ימי חייכם להגן על ישראל, להושיעם בכל צרותם, ולהצילם מפח יקוש, טמנו לרגליהם משנאיהם בכל מקומות מושבותיהם. גם אנחנו בני יעקב תושבי עיר קטנה, מאהלוב שמה, על יד נהר דניעסטער שוכנת, ככל מקהלות אחינו בני ישראל ברגש תודה והדרת כבוד, לשמך ולזכרך תאות נפשנו, נשאנו כפינו לאלהי מרום, הרבינו תפלה לאלהי יעקב, אשר באברתו יסך לך, ויאזרך חיל לעשות אך טוב וחסד כל הימים.

אבל לא מצאנו בנפשותנו עוז, לבא ולקדם פניך אדוננו ולהגיש לך מכתב תודה כאשר עם לבותנו ורגשות נפשותנו, עד כי שמעו אזנינו החסד האחרון אשר הגדלת לעשות, עליו התפלאו והשתוממו כל בני תבל, ויחשבוהו לנזר תפארה בראש כל החסדים אשר הפלאת לעשות. כי אתה אם גם זקנת, קִנֵּאתָ קִנְאַת יי׳ צבאות, הלצת כגבור הלציך לרוץ אורח לעבור ארחות ימים, ותבא לארץ מאראקקא. שמה שברת דלתות נחושה, בריחי ברזל גדעת, והוצא את אחינו בני ישראל ממסגר אסיר

צפויים אלי מות, והצלתם מרדת שחת, כי אתה אדוננו כמלאך אלהים פקחת את עיני הממלכה הזאת, לראות כי ישר יעקב, ותמים ישראל תמיד עם מלכו ואלהיו, ולא תוסיף עוד לענות את בני ישראל כבני עולה ולתת אותם לגדופים.

אז החסד הגדול הזה מלא את כל לבותנו על כל גדותיהם ברגש תהלה ותודה לאלהי ישראל, אשר חנן אותנו לתתך לנו לגואל ומושיע ולעטרת תפארת בראשנו ואת נפשותנו ברגש תהלה וברכה, להלל ולברך את שמך במקהלות, על כל הטוב והחסד אשר גמלת את אחינו בני ישראל, ועל התקוה הנעימה אשר נטעת על תלמי לבות כל בני ישראל תושבי ארץ רוסיא, אשר כיום עשה, ויעשה פרי הזרע אשר זרעת ביום היית בעיר המלוכה פעטערסבורג. כי לצדק ימלוך עלינו הקיסר החסיד, דגלו עלינו אהבה, גם שריו למשפט ישורו כיהודים כנוצרים כבני אב אחד נחשבו, כלמו יחד טובו וחסדו ישבעו כל הימים.

ובעבור זה גם אנחנו בני מקהלה קטנה, לא יכלנו התאפק עוד מלשפוך לפניך אדוננו את כל רגשות לבותנו במכתב תודה הזה, כל דברינו אלה הכתובים בו, חרותים על לוחות לבותנו לדור דורים.

אנא אדוננו! יהי נא לרצון הגיון לבותנו לפניך, ותערב עליך תודתנו כתודת עיר גדולה, ותהיה לך לאות ולמופת אשר בכל מקום אם גם מצער הוא, שמה בני ישראל מצאו קן למו, בנית לך יד ושם, כבד יכבדו ויברכו את שמך לעד. ואנחנו תפלה לאל חי: שיוסיף לך שנות חיים, עוד תנוב בשיבה, דשן ורענן תהיה, לעשות טוב וחסד בארץ כל הימים.

יום השני לחדש אדר השני

סנת **רדף חסד, ימצא אך חיים וכבוד** לפ"ק

(שמות רבני וראשי העיר).

Adresse

der isr. Gemeinde zu Gyon.

ממשה ועד משה לא קם כמשה.

ב״ה יאהן במדינת הגר ב׳ תמוז תרכ״ה לפ״ק.

לכבוד השרים מובחר אנושי, נזר ראשנו ותפארתנו,
ההוד למעלה ונחמד למטה, פאר דורנו, מעוז לדך,
המשגב לעתות בצרה לאחינו בני ישראל המפוזרים
והמפורדים בין האומות, הלא הוא השר וגדול
ליהודים המפואר בכל קצוי ארץ ואיים רחוקים,
המוכתר בכתר הגדול הוא כתר שם טוב, מרנא
ורבנא כש״ת מו״ה **משה מונטיפיורי** נ״י
בעיר לונדן יע״א.

אנא אדוני! הנה קראנו בשורות מכתבי העתים, המבשרים פעלך הגדול, והישועה הגדולה אשר עשה משה לאחינו בני ישראל עם י״י בארץ מאראקקא, הוציאם מעבדות לחירות, מיגון לשמחה, מאפלה לאור גדול ומשיעבד לגאולה, לפיכך גם אנחנו חייבים להודות ולהלל לשמך הגדול. הלא אב אחד לכלנו ואל אחד בראנו, ותורה אחת לכלנו, על כן נאספו אלי כהיום הזה, ראשי עדתי ומנהלי קהלתי פה והגליל, ומבקשים אותי ללכת ולבוא לפניהם, להביא לפני אדוני השר ברכת תודתם, על הטובה אשר עשה עם אחינו בני ישראל; אך ירא

אנכי לגשת אל שר וגדול וחשוב כמוהו, אולי לא אוכל לצאת ידי חובתי בברכת תודתי ולכבדו כראוי לו — אכן תמכתי יתדותי במאמר חז״ל „אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכון לבו לשמים״ על כן באתי לפני אדוני השר ולהגיד לו: זה ארבע עשרה שנה אשר בתוך עמי אנכי יושב בעדתי פה יאהן והגליל הכולל שבע עשרה מקומות, כלם אהובים כלם חשובים אחודים וצמודים, אין בהם נפתל ועקש הם ושלום, שוחרי התורה והיראה, זרע ברך י״י, והנה אני ועדתי וכל הסרים למשמעתי, אנשים נשים וטף, כלנו כאחד באים בברכת תודה וקול זמרה לפני אדוני השר! ושופכים תפלתנו לפני אבינו שבשמים, שיאריך עוד ימיו, חיים של שלום, חיים של בריאות, ויחדש כנשר נעוריו למען יוכל לעמוד כחומה בצורה לאחינו בני ישראל. — ולהושיעם מכל צרותם, ומלאך י״י יושיעו. — האל הטוב יהיה עמו, כמו שהיה עם אדוננו משה רבנו עליו השלום. ותפלתנו ותפלת כל ישראל, העומדים לבקש בעדו תפלה ותחנה בכל עבר ופנה. יהיו נא לרצון לפני אבינו שבשמים, וזכות הרבים יגן עליו ועל משפחתו מעתה ועד עולם. אמן! —

דברי אלה היוצאים מקירות לבב עבד לעבדי י״י, ועבדו, המשתחוה מרחוק לפני הדרת כבודו. זעירא דמן חבריא החותם את עצמו ביראה, בעדו ובעד ראשי עדתו והגליל.

Adresse

der isr. Gemeinde zu Soroki.

ברכה למשה

אשר הקריבה עדת ב"י יושבי סאראקי בבעססאראביען.

אל כבוד השר הישר באדם, תפארת ישראל, זקן ונשוא פנים, דורש טוב לעמו,

סיר משה מונטיפיורי!

אדון נכבד! קהלות רבות מאחב"י יושבי רוסלאנד הריקו ברכתם ותודתם אל חיקך על הגבורות ועל הישועות שעשית לאחב"י במאראקקא; כל לשון לך תשבע וכל פה לך יודה, כי אתה הוא אשר הוצאת את עמך ישראל מעבדות להרות ומשעבד לגאולה ואמרו לפניך ברכה חדשה: הללו משה כי גבר עלינו חסדו! — אמנם, אתה רב להושיע את אחב"י מאז, כי איה סופר ואיה מונה את טובותיך וישועותיך בימים עברו, ועתה גם בימים ההם ובזמן הזה בעת שיבה זרקה בך, לא יגעת והדישת כנשר כח נעוריך לעשות טוב עמנו ועם כל בית ישראל; וי"י אמר „לך לך מארצך וממולדתך אל ארץ אפריקא אשר „אראך ואברכבה ואגדלה שמך למען תמצא חן בעיני הסולטאן „ויתן הרות עמך כבקשתך; אל תירא משה, עבדי אתה!" שמעת את אשר צוך אלהיך ואמרת: עת לעשות לעמי. וכגבור ישיש לרוץ אורח שנסת מתנך ומהרת לאחיך, אשר קוו עליך כי אתה תושיעם מן המצר — והנה צלחה בידך להשיג מטרת

הפצך, והעם ההולכים בחשך ראו אור גדול — אור החרות. ועתה כל איש ישראל ישבחך יפארך ויברכך: ברוך אתה **משה** גואל ישראל! גם אנחנו העבדים הנאמנים יושבי סאראקי, נקדמה פניך בתודה, והנה הט אזניך ושמע לקולנו, קול מברך מברך ואומר: ברוך הבא בשם ישועה! ברכות שמים מעל תהיינה לראש **משה** ולקדקד **מונטיפיורי זיר** אחיו.

טרם נכלה לדבר, אנחנו תפלה: אנא י״י! תן לו; מה תתן לו? תן לו אורך ימים ושנות חיים, ימצא חן בעיני מלכי ורוזני ארץ ויהי לאל ידו לשנות לטוב את מצב אחב״י בכל עת אשר יקראוהו. — ועליך משה עינינו נשואות כי עוד עשה תעשה וגם יכול תוכל להושיע את עמך ישראל – כי לכך נוצרת! —

(על החתום באו: הרב מהממשלה יר״ה, המשגיח הנכבד וראש המורים, והמורים לביה״ס ונכבדי העדה)

Adresse

der isr. Gemeinde zu Trebitsch.

I.

חסדי משה הנאמנים.

ב"ה פק"ק טרעביטש יום ב' כ"ב חשון התרכ"ב ליצירה.

שפע ברכות לראש איש חיל רב פעלים, נזיר אחיו ודורש טוב לעמו, ה"ה האדון היקר והמהולל בפי כל, הנדיב אשר על נדיבות יקום ועומד בצדקתו ותומתו לנס ולמופת לרבים כבוד מוה' **משה מונטיפיורי** נ"י ושמו יכון לעולם! —

מה מאד שמח לבי ויגל כבודי בבוא עדי מכתבו הנחמד לי מפז ומכתם אופיר ורוב תודה תבענה שפתי לו, על אשר יקרתי בעיניו ונכבדתי ממנו לשלוח לי בטובו פתשגן הכתב אשר שלח אל החכמים היושבים על מדין ועל כסאות למשפט במדינת מאראקא*) הכולל דברי חכמה ותוכחת מוסר, להורותם איך

*) השר משה מנטיפיורה בשובו לביתו בשלום ממסעו ממאראקא, כתב מכתב ללמד אחינו יושבי הארץ ההיא אי זה דרך ישכון אור הדעת. והדפיסו גלוי לעין כל. וישלחהו לחלקהו במאראקא ולהפיצו גם בין רבני אירופא. ראוים הדברים למי שכתבם, וקוראי נוה תהלה ימצאוהו בשער הישועה (נד 30) והמכתב הלזה מאת ידידי הרב הגאון החכם המפורסם מוה' חיים יוסף פאללאק נ"י האבד"ק טרעביטש הוא מענה אל השר וגדול ליהודים על אשר כבד גם אותו ואת עדתו בו. כהן צדק.

יתנהגו למען יוכלו בחמלת י״י עליהם למצוא חן בעיני מלכים ושרים, ולהטות לבותם ולב העם כלו עליהם לטובה, ולהשמר ע״ז מדוברי עתק ומוציאי דבה רעה עליהם. ואני תקותי כי כמו שהיה הש״ית בעזר אדוני עד הנה לתמוך בימינו למען יוכל להועיל לאחב״י בהרבה ארצות וממלכות בבחינה מדינית, להרים קרנם בכבוד, ולהצילם מיד עושקיהם כח; כן יצליח י״י את דרכו גם בבחינה מוסרית, להעיר לבב אחינו יושבי הארץ הרחוקה הזאת לשמוע בקולו, לאהוב את מלכם ולשמור הקיו ומשפטיו אשר ישים עליהם, כתורה וכמצוה על כל איש אשר בשם ישראל יכונה.

ויען כי דברי מוסרו אלה הנוסדים על אדני החכמה והיראה, הם יקרים מאד וראוים להשמע מכל אחב״י בכל מקומות מושבותם בארצות אשר נפזרו שמה, אחשוב למשפט לשום מכתבו היקר הנ״ל עם פתוחי חותם תכנית שלו לזכרון בהיכל י״י בבית הכנסת הישן פה, למען ידע גם דור אחרון, בנים אשר יולדו לנו, מכל הטוב אשר פעל ועשה אדוני לבית ישראל רק לכבוד י״י ותורתו הקדושה.

ואני תפלה כי השי״ת יאריך ימי אדוני ויחדש כנשר נעוריו, ועוד רבות בשנים תעשינה ידיו כפלים לתושיה ועל בית ישראל יציץ נזרו לכבוד ולתפארת, ויחד תחזינה עינינו בשוב י״י אל נוהו בהר ציון וירושלים.

אלה דברי אוהבו ומוקירו כערכו הרם, הדורש שלומו מרחוק וחותם בשם קהל עדתו פה טרעביטש.

חיים יוסף פאללאק חופ״ק הנ״ל.

II.

ב"ה יום ג' כ"ג השון התרכ"ה ליצירה*) :

ישאו הרים שלום וברכה לאדם משכיל ומפיץ תבונה ודעת ה"ה ידידי וידיד ה' הרב הגדול החכם הנודע בשערים כבוד מו"ה יוסף כהן צדק נ"י המוציא לאור מ"ע המבשר הנשר ואוצר חכמה, ולפנים בישראל מגד ירחים , ומחבר שאר ספרים מועילים , ועתה יחבר ספר יקר הערך „נוה תהלה" לכבוד השר כש"ת
מו"ה **משה מונטיפיורי** נ"י !

הנה למשמע אוזן כל אוהב עמו ואחיו הנפוצים בארבע כנפות הארץ תשמח ותגל נפשי בשמעי צדקות איש המופת האדון היקר הירא את אלהים מרבים הנודע בשערים לתהלה ולתפארת כבוד מעלת השר מו"ה **משה מונטיפיורי** נ"י השוכן בעיר לונדן הבירה , אשר זה רבות בשנים פעל ועשה רב טוב לבית ישראל להיות להם לפה ולמליץ לפני מלכים ושרים להצילם מיד עושקיהם כח בכל מקומות מושבותם , וגם עתה אשר כבר בא בימים ושיבה זרקה בו , לא חסה עינו על בריאות גופו והשליך נפשו מנגד לעבור דרך אניה בלב ים התיכון ולעבור אורח ברגליו לא בא מעודו עד היום הזה בארץ

*) אם אמנם ברית כרתי לעטי מבלי הביא מכתבי ידידי ואהובי רבני וחכמי דורנו הי"ו אשר ערכו אלי ותהלתי ספרו על אשר מלאני לבי לאסוף ולהוציא את הספר היקר נוה תהלה הלזה, לעיני הקוראים, כי תעודתו רק להודיע לבני האדם תהלת השר ולא תהלתי ; בכל זאת יצאתי הפעם מגדרי , יען רובו ככולו תהלת השר המהולל יספר . — כהן צדק .

אפריקא הצפונית, וערב את לבו ללכת בדרך לא סלולה, ולגשת אל כס מלכות מאראקא, ולהתחנן מלפני השלטון היושב עליו לא לבד לפתח הרצובות רשע, ולהוציא ממסגר אחיו האסירים בכושרות, כי אם גם לדבר שלום ולדרוש טוב לכל בני עמו היושבים שם במצור ובמצוק על לא חמס בכפם, אשר על כן בשרתי צדקו זה בקהל רב בדרושי אשר דרשתי כמנהגי מאז בשבעה עשר להודש אדר שני תרכ״ד בבית הכנסת שבעירנו, וכל השומעים דברי אלה הללו וברכו את יי׳ כי לא השבית מישראל גואל, והעיר את לב השר הזה הישר באדם לעמוד בפרץ לפניהם, וללכת כפי יכלתו בעקבות צדיקי הדורות הראשונים אשר חרפו נפשם למות לעזור לאחיהם הנגשים והנענים, ויי׳ היה בעזרתםלבצע כל הטוב אשר יזמו לעשות להם. וע״ה בקראי במ״ע המבשר היקר כי בדעת מעכת״ה נ״י להוציא ספר יקר הערך, הוא נאה לשמו ושמו נאה לו, ויקרא שמו בישראל „נוה תהלה״ לכבוד הזקן ונשוא פנים רב פעלים זה, בעד כל החסדים והטובות אשר עשה לאחב״י, הנני שולח למעכ״ה את מכתבי אשר כתבתי יום אתמול בשמי ובשם עדתי קהל עדת ישרון פה טרעביטש אל אחינו השר, למען נהיה גם אנחנו חברים לפועלי צדק ומישרים המכירים טובת אחיהם הצדיק הזה, ומוריקים לו ברכות עד בלי די מקירות לבם.

אלה דברי ההותם בעדו ובעד האלופים קציני וראשי העדה בק״ק טרעביטש.

חיים יוסף פאללאק חופ״ק הנ״ל.

Adresse

der isr. Gemeinde zu Nowo-Moskwa.

קרבן תודה

לעוזר ישראל וואוסיעס לעתות בצרה הוא השר זיר
משה מונטיפיורי אים האלביס בהגילו עם
ישראל אחינו , עס ממוסך וננורטע ונרדת שחת,
ויואליס וואחסך לאור עולם ומאפלה לאור גדול !

נרהמך שר גדול , ונאהבך דגול מרבבה ! על אשר היית הומה בצורה לעם ישרון , סלע ומצודה לעם עני בצר לו , ובהקיר ביר מימיה כן הקרת רב טוב ליושבי מאראקא , ושפעת הסד השפעת למו מבלי הפוגה בשמך בים דרכך , ושבילך בשבלת המים , לשבור שמה רשפי קשת , ולהפיץ מעיני ישועה על עם אשר קדרו פניהם , מהעלילות אשר התעללו עליהם טופלי שקר ומלשיני רע על לא חמס בכפם , וישפכו דם נקיים כדומן על פני האדמה , אף כי חפה ידם מפשע , ואשר שמו את עם הקדש מן הוא והלאה , ללעג ולקלס בעיני יושבי הלו׳ על לא עון בכפיהם , ואתה ברוב חסדך עם זו גאלת , והרפת את נפשך לעבור ארחות ימים ! למשה את עם ישרון ממימי הזדונים אשר שטפו ועברו עלי ראשם , וכהר גבוה ותלול העומד בלב השדה אשר ישחק לקול הרעם בגלגל אשר ירעמו ברעם : כן שחקת — אתה נשיא אלהים ונזיר ישראל — לקול המתגעשים עליהם בשאון שאגתם , ולולא אתה בחירנו

עמדת למו בפרץ זה, לפצור ולבקש בעדם לפני מלכים זה פעמים רבות, כי עתה כרעו תחת אסיר מבלי אומר השב, אם אמרנו נבוא ונספרה כמו, נשמיע בקהל רב את מפעלך הרבים! הנה הַדָּבָר אין בנו ומלה אין בלשוננו למלל גודל התודה; ורק ברגשי לבבנו נרגיש, כי נאוה תהלה לך איש המהולל ורב העלילה. אבל תודתנו תהיה כדברי נעים זמירות ישראל „לך דומיה תהלה" וי"י אלהים ישפות שלום לך לעד ולעולמים, ונאמר אמן.

(ועל החתום באו ראשי העדה)

Adresse

der isr. Gemeinde zu Drohobycz.

דראהביטש כ"ד סיון לסדר והיית לנו לעינים
שנת ברכה וישועה לפ"ק.

להאדם הגדול בענקים
צבי ישראל והדרו
ליהודים שר וגדול
בכל קצוי ארץ
פאר הנדיבים והגבירים
לעמו הוא סגולה
כבוד מרן משה

צדיק באמונתו יקום
מלכים יחפצו ביקרו
מחסה מעוז ומגדול
יגדור ויעמוד בפרץ
מכובד שמו באורים
ולו דומיה תהלה
באראן מונטיפיורי.

אדוני נר ישראל וקדושו! האמנם האירה הארץ מכבודך ובקצוי ארץ ואיים רחוקים תהלתך יספרו, וכל בני ישראל ברנה יפארו שמך היקר, כי היית להם לעינים עמוד ענן יומם לנהותם הדרך ילכו בו, ויוכלו עמוד בגלות החל הזה, ועמוד אש להאיר להם את הלילה ליל חושך מעוף צוקה בה בחשיכה יתהלכו וכמעט שכנה דומה נפשם — האח! מימות משה עד משה נשיא אלהים בתוכנו לא קם כזה האיש משה. כי אתה המוציא והמביא את ישראל, ולא תעזוב אותם, טרחם משאם וריבם עליך המה כולמו. למען ציון לא תחשה וירושלים תעלה על ראש שמחתך, ובלכתך בדרך על מרכבות כבודך הצבת לך ציונים. לציון ויהודה. וערבה לך כל ם׳שמשחהמעך תקול כענו

הלושה אסירי עני וברזל מעניי עמך, ואל תתן דמי לך עדי תחיש מפלט למו ותוציאם לרוחה — ע"כ לשמך ולזכרך תאות נפש בית יעקב ומעי המו לך צבי ישראל! כאשר שמעתי שמעך כי תעבור ארחות ימים ציה גם חום מדבר וערבה יראתי בראותי כי תשלך נפשך הטהורה מנגד לזעקת שבר יעוררו אחינו הנדים במאראקא, הרימותי קולי כשופר ואקרא במכתבי עתים „המבשר" לבני ישראל „והמגיד" לבית יעקב, במאמרי תפלה למשה (לסדר, כי שרית עם אלהים ואנשים ותוכל) בו הערותי בצדק להעתיר במקום הרנה והתפלה לאלהי הרחמים, למען ישמר צאתך ובואך, ומלאכיו יצוה לך, על כפים ישאונך ועל דרכיך יגה אור, ונרך לא ידעך כל ימי עולם, וידי ש"ב הרב הגאון אבד"ק תמכו אותי במכתבו, לקיים דברי אלה בכל מקום נפוצות יהודה, וינהו כל בית ישראל אחרי, ותעל צעקת רבבות עמנו השמימה, ותפלתם לא שבה ריקם, כי הצליח י"י דרכך בקדש, גם שבת בשלום לביתך הרם. עתה מכנף הארץ כל איש ואיש לך אשכר יקריב, אלה בשיר וקול זמרה ואלה בברכת פיהם בתוך קהל ועדה, זה יכתוב ידו לי"י ולך, וזה פזר יתן לאביונים ומפי עוללים ויונקים ייסד עוזך ותפארתך למזכרת נצח — ואם איש את רעהו יתחרה לקדם פניך בתודה למה זה אעמוד מרחוק אבוש ופני יחורו מגשת אל הקדש? האמנם קרן פני משה מרוח י"י אשר נחה עליו, רם ונשא שמו, אכן האיש משה עניו מאד, ואת דכא ושפל רוח לא ידכה, מנחת עני לא יבזה, ע"כ אגיש לך אדוני נזר ישראל! תשורת הקטנה, בשמי ובשם העדה הקדושה אשר אנכי בה לסוכן על בית החולים דפה"ק מעת הוסדו עד היום הזה בעזר י"י, והבר לגבאי דביה"כנ הגדולה, ויהיו נא לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך אדון נכבד. — עבדך המשתחוה מרחוק בהדרת קדש.

זעליג הכהן לויטערבאך.

II.

בשם י״י, דראהאביטש ה׳ לסדר: קומה י״י ויפוצו אויביך.
כ״ב סיון דרכ״ת לפ״ק.

ישאו הרים שלום לכבוד השר וגדול בישראל, ונודע לתהלה בכל קצוי הארץ, הממלא ביתו צדק, ועליותיו ברחמים, עוטה כמעיל צדקה, לובש אמת כשריון, השם עבות צדק רכובו המהלך על כנפי יושר, ויצא על אדרת אהבת אדם, עטרת הנדיבים, תפארת הרוזנים, כבוד שם תהלתו מורנו רב סיר **משה מונטיפיורי** י״י ישמרהו ויחיהו לאורך ימים, ועוד כל ימי הארץ ינון שמו לתהלה לצבי ולתפארת.

שמעני אדוני! — נשיא אלהים אתה בקרב כל הארץ, ומאציליה קורא בשמך לכבוד ולתפארת על הסדך ועל אמתך את אחיך האומללים, כי בכל צרתם לך צר... אם רוח מושל יעלה עליהם, או שריו ויועציו יתעצו להדיהמו, או עם הארץ יתנכלו עליהם להמיתם, היש קל מהרה תנה מקום קדשך, נוה שאנן, ותרים פעמיך, במלאכות י״י, למשואות נצה. למדבר תהו יליל ישימון; תעבור ארהות ימים נוראים, גם תעלה הרים תרד בקעות לבא אל מהוז הפצך להבוש לנשברי לב ולהחיות דכאי רוח, וכימיך דבאך בל תנה ידך מעשות צדקה והסד לאין מספר. — אתה פוררת בעוז משפט צדקך ראשי ההטאים בנפשותם לצודד נפשות נקיים מאהינו בדמשק העיר. אתה רצצת משפט מעקל יצא מצפון על בני ברית אלהים היים, כי הרכבת לשונך הטהורה על קשת אמת וצדק וירית חין תשועה. אתה בקעת מעין טהור מקור מים

נאמנים בעיר הקדש בירושלים בהטותך לב המלך על אחיך, החוסים בצלו לטובה, והרבית לפאר מקום מקדש מלכנו י״י אלהים צבאות. אתה הובשת במאראקא בארות בארות חמר ואין מעמד לרגלי אחיך כי טבעו ביון הרפה וכלימה ומשא לעיפה, גם עיפה נפשם להרגה, וכרית להם באר מים חיים, הינקתם דבש מסלע, ומחלמיש צור נהרי נחלי שמן הוצאת להם; רוח נכון חדישת בקרב המלך וההבת בנפשו עוז לשית נוכח י״י דרכו ולצדק ימלוך מלך. לא ישמע עוד חמס בארץ מאראקא אך ישועה ותהלה. — וראו כל יושבי תבל כי שם י״י נקרא עליך וכבודו עליך יראה, כי ישמור צאתך ובואך, ובסתר כנפיו יחופף עליך כל היום. — מאז מעולם חרבך לא שבה ריקם כי מלחמת י״י אתה נלחם. הרבך חרב לי״י לא חרב נוקמת, לא חללים הפילה, לא רותה מדם, אך י״י שם פיך כחרב חדה וחן הוצק בשפתותיך ויהי נועם י״י עליך וכצנה רצון עטרך כל הימים. למשחית אמרת „הרף״ ואל הסלע דברת: „הוצא מים חיים מים נאמנים״. מלכי ארץ נשאו מדברותיך, ויכבדוך ויפארוך עד כי יצא שמך לתהלה עד אפסי ארץ, כל פה יאשרך וכל לשון תברכך. כי שלהבת יה הצת בלב כל אוהב מישרים, להבת שלהבת אהבה, ימים רבים לא יוכלו לכבותה, ואלפי שנים לא ישכחוה. שמן ששון משחך אלהים אלהיך, עד קצוי ארץ יתן ריח ניחוח לא ימירנו. — גם אלי קורא מחדרי לבבי, קול הוצב להבות אש אהבה ויראת רוממותך: „ מה לך נרדם! קום קרא בגרון רבבות אלפי תודות לאיש האלהים הנורא! ואם רחוק ורב ממך הדרך לראות את פני האדון הגדול והיקר הלזה הן קסת הסופר אשר במתנך תהי נביאך, עשה כל אשר בכחך כי צדיק וישר הוא השר הנכבד, יגביהי לשבת מרומי על אך ישפילי לקבל ברצון גם מנחה הנעשה במרחשת לב טהור בלולה בדמעות גיל ורעדה״ —

יהיו נא, שר שלום !, אמרי לרצון לפני הדרת קדשך ! כי מאז שמעתי שמעך איש אהבת ויראת גדולתך אש תמיד, תוקד על מזבח לבבי, אזכרתה לך, משיח אלהי יעקב ! וכל עוד רוחי בקרבי תברכך נפשי הצמאה וערגה לראות הוד תפארת פניך המזהירים, כראות פני אלהים.

ברוך י״י אשר לא השבית לנו גואל כמוך, גדול כבודו בישועתך וממזרח שמש עד מבואו מהולל שמו בגוים. יחייך אלהים חיים, ישגבך שם אלהי יעקב, ימים על ימיך יוסיף ושיקוי לעצמותיך. — צדיק! כתמר תפרח ותנוב בשיבה, ועיניך תחזינה מלך ביפיו משיח צדקנו במהרה בימינו אמן !

והנני משתחוה מרחוק מול הדרת קדשך ואקוד אלף פעמים אפים ארץ לפני כבוד הוד תפארתך עבד עבדיך.

יצחק יעקב סג״ל איש הורוויץ.

Adresse Lembergs.

II.

תהלה למשה.

בית יעקב! זה האיש הרב הצדיק מוהר״ר זיר משה מונטיפיורי נ״י ידענו מה היה לו, מעת הגדיל משה יצא לראות בסבלות אחיו, ועיניו צופיות כה וכה להקל עלָם מעליהם— ובאספקלריה המאירה יראה למרחקים — בכל מקום ומקום יחנו בני ישראל, שם יתן אל לבו להטיב מצבם. כי ידוע ידע בנפשו שהוא מתוקן לגאולה — וראה כמה חביבות מצות על משה שבהשכמה יעלה מביתו לשמוע צעקת אחיו הקוראים אליו מפני נוגשיהם, וירד להצילם מיד מבקשי רעתם.— ואם רבו טרדותיו מאד מאד; יקח לו מועד לשפוט מישרים ולקרוא המון המכתבים הבאים אליו ברצוא ושוב מאת אחיו הנתונים בצרה.— זה יבא לבקש עזר מצר; וזה יתן לו תודה על אשר הציל חייתו מרדת שחת — והוא ברוב צדקתו וענותו יטה אזנו לכל שואל. כי אין טוב אלא משה. ויבא טוב וייטיב לעלמא, כי לא איברא להיטיב לעלמא אלא משה! —

ונבחר שמו של משה מעושר, כי לא פנה אל רהבים, רק יתעסק להקים את אחיו מעַרמת עפר ולהפיח רוח חיים בעצמות יבשות — אף ביתו פתוח לרוחה, וכל הפושט יד נותנין לו, ועליו משלו שמשה תקן ברכת הזן —

ולא זו בלבד עשה לנו משה -- אף שלש ערים הבדיל משה: לדמשק שם פניו, להציל אחיו הנתונים בשביה על לא חמס. רק על ידי עלילות שקר דורשי דמים — אותם זכר — וממרום שבתו השגיח אותם לרחמה. ויסע לשם, ולמלאך (ארץ צרפת) המשחית אמר „הרף!" והציל ידידים משחת.

וממראה הסנה הבין בצערן של ישראל. ואל ארץ הצפון (רוסיא) נסע להיות המליץ, בינותם ובין מלכם — והחכמה תעוז לחכם זה משה. וישא חן בעיני המלך והשרים, דבריו הכו שרש על תלמי לבותם אף עשו פרי.

והקול נשמע מרחוק כי לא אלמן ישראל, וגואלם חי, וביד משה יושיע י"י אותם, והעיר בלבות אחינו בני ישראל אשר בגלות המר תחת יד עם קשה בארץ מאראקא לשפוך שיחם אל חיקו לגלות לו כובד עול גלותם ולבקש מפניו לעמוד בפרץ. תפלתם לא שבה ריקם, ומיד כשמוע משה את הקול מדבר אליו — שרק הוא שמע, וכולם לא נתנו לב ואוזן לשמוע צעקת האומללים — הבין שאין השעה עומדת אלא למשה (ציר נאמן) וכמו שאמרו על אדון הנביאים שהקול היה יוצא כמין סילון לתוך אזנו של משה.—

וצעקתם הבאה אליו, עוררה את כונתו הרצויה, וישלך את נפשו מנגד. ואל המדבר שם פניו, ויסע לארץ שממה ושאיה, ארץ לא סדרים לה, ארץ לא עבר בה רוח העת החיה, ארץ אבניה ברזל להרוג אי-נקי; ומהרריה יחצבו נחשת לאסור ישרים בזקים ולא הטה אזנו אל דברי היצר המסית „הלא התחתים בדרך" ואם אמנם דבר נכונה, הן אף לרך בשנים קשה כח הסבל לנסוע בדרך רחוקה כזאת, אף כי לאיש בא בימים (ימים על ימיו יוסיף) כי אוהב מצות לא ישבע מצות זה משה. לזאת לא כהתה עינו לראות בצרת אחיו, ואזניו לא הכבידו משמוע קול יללתם — ויעמוד אף לקול צפור

המעיק לישראל, וישחו כל בנות השיר בביתו, מקול אנחות אחיו — ואחד מאלף מצאתי זה משה. — ואל תאמר שאני משה דרב גובריה בעושר; רק שאני משה דתקיף ליה אבליה שמתאבל על צער אחיו ובצרתם לו צר — ולכן לא תשש כחו של משה, וישם לו במדבר דרך ובישימון מסלה לעבור בה גואל ישראל. ועל הארץ לן, רצפת אבנים רפד יצועו, וכי לא היה לו למשה כר וכסת? אלא אמר „הואיל וישראל שרוין בצער אהיה עמהן!" —

אף הוליך לימין משה זרוע תפארתו — כי הארון הלך עמו — ועל פני הככר נטע אהלו. והוא היה הראשון לפנות במדבר הלזו דרך לקרוא שם בשם י"י אלהים חיים ולהשמיע הוד קול הקריאה מדברי תורתנו הקדושה.

ושלשה דברים עשה משה, והקב"ה הסכים על ידו. גנון והציל על ידי משה בהירו שעמד בפרץ, ובידו לומר כמו שאמר רועה נאמן לישראל, אמר משה לישראל „בשבילי נצלתם!" וכמו שהמשילו למרע"ה א"ל כרועה נאמן שנפל גדר סמוך לחשכה עמד וגדרה משלש רוחותיה; כן נמשיל אנחנו כי בעת שהתחיל החשך להחשיך ונתן יד להתגולל עלינו דברים שקרים וכזבים — אז שלח מלאך זה משה להוציא עמו מבין סבכי היגון. ואם אמנם אין עניו כמשה, ולגבי משה כל מעשיו אשר פעל ועשה מלתא זוטרתא היא: אנן ידעינן בדידן שאין לנו גדול במעשים טובים יותר ממשה, ואם מיעט את עצמו ותלה בזכות אחרים, על זה נשיב „משה שפיר קאמרת?" ומבעי לן לאחזוקי טבותא למשה להודיע טבעו בעולם. ונכריז מעשיו ברבים שיהיו נקראים על שמו וידעין שמשה ניסן של ישראל הוא. וחובה היא על כל בר לבב ועל כל המושכים בשבט סופר למשוך קסתם ולשלוח ידם למושיע ישראל; לברכהו על פועל כפיו מעודו עד היום הזה, למען ידע דור אחרון צדיק מה פעל בדורנו. וגם אנכי הצעיר

הנני עומד על הברכה לברכהו כי יאריך י״י ימיו בנעימים למען יוסיף לעשות את הטוב והישר בעיני אלהים ואדם.

יעקב יצחק יוטעש בעמ״ח ס׳ שו״ת אהלי יעקב ומקראי קדש, יושב בעיר תושיה מלאה ק״ק לבוב יע״א.

III.

הגיון לב

להשר החסיד המרומם על כל ברכה ותהלה
מוהר״ר **משה מונטיפיורי** יצ״ו.

עיני הרואות להקת נבונים ראשי קהלות יעקב נועדו יחד להוק בספר רגשי לבבם לאיש הדגול מרבבה, זה מ ש ה השר, הפודה את עמו מיד צר, זה בא בשירתו, וזה בתפלתו, זה ברכה ותודה ישפיע, וזה תהלה ושבח יביע, ואני במה אני בא? — לדבר לא אוכל, כי אף אם כל נהרות איתן דיו, מרחבי רקיע יריעות, כל עצי היער קולמוסים וכל שוכני תבל סופרים, לא יהי לאל ידם לכתוב אפס קצה צדקת האדם הגדול הזה והמון חסדיו אשר עשה מעודו; הן מלאך רחמים הוא אשר שלח י״י לבית יעקב, עיר וקדיש מן שמיא נחית להרים קרן ישראל, ולהיות צנה וסוחרה לזרע אברהם, לא בשר ורוח הוא, כי אם עמוד אש ושלהבת יה אשר האציל שדי מתחת כסא כבודו להאיר מהשכי יהודה וללהט צוררי עם קדש, מטה אלהים הוא עושה אותות ומופתים לגוי קדוש, מקל נועם מתוך עצי עדן להמתיק מרורות ישרון ולרעות בני אל חי, שמש צדקה ומרפא הוא, להביא צרי ותעלה לנשברי לב ולשום זדים ועושי רשעה לאפר ויקוד אש; סוף דבר, שקול מ ש ה כנגד כל ישראל, בני יעקב ברוכים הם בכל המדות הטובות הראויות לנוצר בצלם אלהים, זה רב נדיבות, הון ועושר

לכל דורש ישפיע, וזה רחום וצדיק ובצרת עמו שק ואפר יציע, זה קנאת י״י ודתו יעטה כבגד, בעד עמו ישליך נפשו מנגד, וזה בהצרות מלכים ומושלי ארץ, בעבור שלום אחיו יעמוד בפרץ, זה מליץ יושר לעדת י״י בניב גרונו, לב אבן לבשר יהפוך בנועם לשונו, וזה חסיד בר לבב נוצר תורה, פקודי אל עליון לו חיים ואורה, זה נכה רוח ועניו, לכל דך ושפל ישא פניו, וזה אוהב חכמים יוקיר תושיה מאוד, לנבוני מדע יתן תפארת והוד. בכל המתנות היקרות האלה חנן י״י את זה משה האיש אשר לפנינו, כולן יחד ביתר שאת משולבות בו, ועוז והדר יעטרוהו. מי לא שמע את התשועה הגדולה אשר היתה על ידו לאחינו בני דמשק (ככתוב ממני במאמר משא דמשק הנדפס בסוף ס׳ שארית ישראל)? — אזני מי לא הקשיבו את הפדות אשר הצמיח לבני ישראל יושבי ארץ רוסיא בדבריו הנעימים אשר השיק לאזני הקיסר והפך לבו להטות חסד למו? — מי לא ראה את הכבוד אשר הנחיל לאחינו במלכות ישמעאל בדברו על לב הסולטן לטוב למו? — עיני מי לא חזו את האור אשר הופיע בגללו לשארית יהודה בארץ מאראקא? — מי מנה את הכסף הרב אשר שלח ואשר שולח עדנה להכמים ולנרדפים מפגעי הזמן בכל כנפות הארץ, גם לי הזיל זהב מכיסו פעמים רבות כיד המלך בעבור הספרים מעשה אצבעותי אשר שלחתי אליו, זה ארבע שנה כאשר מתה עליו אשתו התמימה מרת יהודית נצבה״ה עלה זכרוני לפניו ושלח לי משאת כפיו צרורה באמרי נועם לאמר: „נפש אשתי הצנועה תגיל בעולם האמת אם יהנה ת״ח מנכסיה", ואף אם ת״ל אינני נצרך למתנת חנם קבלתי את כספו בסבר פנים יפות לפי שאין מסרבין לגדול, וקניתי לי ספרים בעבורו לזכר נשמת הגבירה ז״ל. (מכתבו ותשובתי אליו נדפסים בהמגיד לשנת תרכ״ג סי׳ ו׳ צד מ״ה). בעוד לא כביר באה אלי אגרת מנאמן ביתו הרב הגדול נזר החכמים מוהר״ר אליעזר הלוי נ״י המכונה בתואר הכבוד דאקטר לעווע, בה הלה את פני בשם הישר הצדיק

כי אשלח לו ציון למצבת קבורת אשתו, ואחרי מלאתי חפצו שלח לי מכתב תודה ומנחה יקרה בקרבה.

אחרי הדברים האלה, הנני אומר עוד הפעם, לדבר לא אוכל, כי בכל אשר אוסיף לספר תהלתו, בן יוסף הקורא לאמר, סיימתינהו לכולהו שבחי דמר? — אולם גם להשות לא אוכל, כי אחרי אשר דעת הקהל היא להקריב מנחת תודה להשר הנאדר בקדש, הדומיה תהי לי לעון — כולם מברכים, כולם משבחים, כולם מפארים, ואני מחשה? — אך במה אקדם פני קדוש עליון הלזה? בברכה! — אכוף ואשתחוה ליקר גדולתו מרחוק ברוחי ונשמתי, כפי פרושות השמימה בתהגתי נפישו בשאלתי ושלומו בבקשתי: שומר ישראל! משוך הסדך לאיש הסידך, אל מישה מונטפיורי האר פניך, חדש נעוריו וברך שנותיו, שלח חיים לבשרו ושקוי לעצמותיו, ישבע נחת יאריך ימים, ועיניו תחזינה בנין בית עולמים.

לבוב יום ג׳ כ״ד למב״י שנת תרכ״ו.

א. מענדל מאהר.

Adresse

der isr. Gemeinde zu Winiza.

האבערלגעבארענער, האבפערעהרטער
סיר מאזעס מונטיפיורי!

אויך וויר יודען אויס וויניצא, פערנאמען דיא טראסט-פאללע נאכריכט פאן דער בעפרייאונג אונזערער אונגליקליכען גלויבענסברידער צו מאראקא, דיא דורך איהרע וואהלטהעטיגע פערמיטטעלונג אויס דער גרעסטען נאטה הערויסגעהאלפען וואור-דען. — אונזערן גלויבענסברידערן צו מאראקקא ערשיענען זיא אלס איין געזאלבטער גאטטעס דער זיא אויס פינסטער-ניסס צו ליכט, אויס קנעכטשאפט צור פרייהייט הערויס-געפיהרט האט. — געבע איהנען דער אלמעכטיגע דען טוי-זענדפאכען זעגען פיר איהרע גראססע אונד עדלע טהאט, אונד עמפפאנגען זיא אויך היערמיט אונזערען הערצליכסטען אונד איננינגסטען דאנק פיר דיעזע הולדפאללע בעפרייאונג אונזערער אונגליקליכען גלויבענסברידער! —

איהר טוגענדפאללעס אונד טהאטענרייכעס לעבען גאסס איבער דיא יודען אללער וועלטטהיילע איין מעער פאן זעגען, איהר הילפרייכעסווירקען, דאס ניכט אויס אירדישען אייסערן טריעבפעדערן ענטשפרינגט, זאנדערן אים נאמען דעס היממעלס, אים נאמען דער ריינסטען מענשענליעבע געשיהט, זעטצט איינע קראנע אויף איהר גרייזעס אונד עהרפורכטספאללעס הויפט, דיא קראנע דער ליעבע, דער האכאכטונג אונד דער בעוואונדערונג!

איהר לאָב ערטאָנט פאן אסטען ביז וועסטען, פאן זיע־דען ביז נארדען ; דענן אויס פערנען לאנדען אונד וויטען הימּעלסצאָנגען שטרעקטען זיא אימּער איהרע הילפרייכע האנד אויס — דיא געפאללענע אויפצוריכטען אונד דיא בע־דרענגטען צו בעפרייען ! —

עדלער סיר ! פאלגען זיא אימּער דיעזעס שענען טריעבע איהרעס עדלען אונד גראָסמיטהיגען הערצענס ! זייען זיא אימּער דער שוטצענגעל אונזערער געפאללענען אונד ניעדערגעבייגטען גלויבענסברידער ! שטעהען זיא אונז אויך פערטאָן אין אללען שטירמען אונזערער צייט, אין אללען קעמפפען אונזערעס ערדענלעבענס, זא הילפרייך צור זייטע ; אונד ווא דאס בעדראֶנג־ניס אונזערער גלויבענסברידער גראָסס, ווא דיא נאָטה ביז צום האָכסטען געשטיעגען איזט, דא זאָלל אויך פארטאן איהר נאמע גענאננט ווערדען, אלס דער נאמע דעס ערלעזערס אונד בעפרייערס ! —

אונד דיעזער גראָססע נאמע משה, עדלער סיר, דער הייליגע נאמע משה, דען זיא טראגען, דער אונז שאן אלליין זא ווערטהפאלל איזט, זא פיעלבעדייטענד, דען מילליא־נען מענשען מיט עהרפורכט נעננען, ווירד זיך פארטפפלאנ־צען פאן מונדע צו מונדע, פאן גענעראַטיאָן צו גענעראַטיאָן, אונד אויף עוויג אונד אימּער אונשטערבליך בלייבען אין איזראעל ! —

(פאלגען דיא אונטערשריפטען).

Adresse

der isr. Gemeinde zu Plonsk.

העליון יושב הכרובים , יופיע הוד השלום כטל וכרביבים,
ואל רחום שוכן מרומים , ימלא שנותיך עלומים ,
לנחת לעזרת אחיך בני עמך , ולישע כל מוקירך ומכבדך ,
ומלאך מושיע בעת צרה , לכל איש ומבקש עזרה ,
ה"ה השר והטפסר , נשיא ישראל , ונגיד ישורון ,
צדיק מושל ביראת אלהים , צדקתו עומדת לעד , תהלתו
מלא כל רחבי חלד , בפי ישיש וזקן נער וילד , כבוד
קדושת שם תפארת גדולתו מורינו ומאורינו , מוהר"ר
משה מונטיפיורי נרו יאיר ויופיע ! שלום !

י"י עמך איש גבור חיל !

שר וגדול בישראל !

שלהבת-יה ושביב-איש-דת ורגש קדש אשר תלהט בקרב לב עבדיך בני עמך , תרהיב בנפשם עוז ותעצומות לגשת בלבם המלאות רחשי תודות וברכות לפני הדרת גאון עוזך , להודות לך ולפאר את שם כבוד תפארתך בשער בת רבים , על הטוב והחסד אשר הפלאת לעשות לבני עמך ואחיך, למען תחזינה עיניך את כל הנפיש אשר רכשת לך בהסדך וצדקותיך הרבים , וישמח לבך . עיניך תחזינה , כי נפש כל בית ישראל גם מכנף ארץ פולין יתנו צדקות פרזונו של זה האיש משה , ושמך לנס מתנוסס ולזר תפארה , לראש אחיך אשר יעריצו זמר שם כבודך , ולזכרך תאות נפשם . עיניך לנוכח יביטו , כי גם מכנף

ארצינו זמירות ישמיעו וישפכו שיח ויורידו כנחל דמעה לפני יוצר כל, בעד טוב שלומך ואורך ימיך, עיניך תשורנה, כי למענך חמדת כל בית ישראל נשאו רנה ותפלה רבבות אלפי ישרון ואלפי רבבות צעירי צאן קדשים תחת יד מוריהם ומנהליהם, לבל יקרך הלילה כל אסון ופגע, כל מחלה ונגע. למענך אדונינו! שפכו בכל תפוצות ישראל לבם כמים, אלי שוכן שמים, כי יצליחך י״י בדרך אשר הלכת עליה, ויתנך להן ולחסד ולרחמים בעיני מושלים וימלאו כל משאלות לבך, ולהפיק מהם רצון; ואם אמרנו לפרוט כל מפעלותיך ועלילותיך אחת לאחת בשם, הנוכל להם? איה שוקל וסופר ומונה כי יספר גודל צדקותיך והסדיך אשר הסכנת לעשות לבני עמך כמלאך מושיע בצר להם? הלא כל גליוני שחקים היספקון להם? וכל פרטי אצבעות אנוש היפרטום? וכל פה ולשון וכל הגיוני בני איש היכילו לספרם? מה גדלו מעשיך מה מאד נפלאו! — אז בהתחולל רוח זלעפות מחמת מקנאים ושואפי הון לא להם, בקרית גוים עריצים בעיר דמשק, לעולל עלילות ברשע על כבישה תמה — אחיך בני עמך — כי ידיה דמים מלאו, וכנפיה נגאלו בדמי נקיים, חיש מהר שנסת מתניך כגבור חיל, מסע דמשקה שמת אל לבך, וכרגע הוצאת את הרעיון הקדוש הזה לפעלו, ומשאון עריציה לא פחדת פחד, ועד מהרה הופיעו קרני הוד זהרך ויפעת פניך על אדמת דמשק, לקחת דברים את פני מושל אכזרים, לבקש רצון על אחיך המרודים אשר לנהושתים הוגשו, על לא המס ועול בכפיהם. והנה כאשר נפלאו עלילות איש האלהים ומפעלות אבי הוזנו — אשר שמו כשמך -- כן גדלו גם נפלאו מעשיך ועלילותיך. — הן הוא הפך במטה אלהים תהומות מי נוף ויאורי תחפנס לנחלי דם; ואהה איש חסדינו! במטה חכמת לבך, נהרות-דמי-דמשק למעיני ישועה הפכת! בחכמת אלהים אשר בקרבך הפקת רצון מאת מושל עריצים, ואסירים הוצאת חפשי, ולמלאך המשחית — מעלילות דם אמרת הרף! וירף! — לכן כאשר אז בהרוף מלאך

המשחית בדרך את איש האלהים, קראה בת כהן און את שם אישה „התן דמים אתה לי" כן גם אנו בצדק נכנך סלה: „חוסן דמים אתה לנו" כי מגן ומחסה אתה לנו מכל מנדינו ושוטנינו. אולם שר נכבד מחמד ישרון! למעינות תהום רבה דלתים ובריח יוצרו, ולים עד פה תבוא; אפס לצדקותיך אין חקר ואין תכלה, עודך זה משה האיש גבור חיל לצאת לישע עמך עתה לעת זקנתך, כאשר היית מאז מתמול שלשום. עודך מהרף נפשך בעד אחיך הנתונים בצרה עתה עת שיבה נזרקה בך, כמו מאז בימי עלומיך. הן זה שנתים עת הרמות פעמיך אל ארץ תלאובות, מקום ציה ושממה, במדבר לא אדם בו, הרחקת נדוד יום ולילה, עזבת היכלי שן ותענוגות בני אדם, ותלך לכתת רגליך וליגע נפשך לעת זקנתך במדבר ערב, בארץ מאראקקא, להציל גם שם אחיך המרודים הנתונים בצרה ואסורים בזיקים וצפוים אלי חרב, על לא חמס בכפיהם, ובאשם וחטאת לא נגאלו. שם עם פראי לאומים שרית — ותוכל להם, ואת גוים עריצים אחזת קרבות— לא בחרב וחנית וכדון, ולא בכל כלי משחית לחבל; אך במטה הכמת אלהים אשר בקרבך שרית עמם וגברה ימינך! — כרגע בואך—ולאסירים אמרת צאו! וליושבי חשך—יהי אור! ויהי! עוד הגדלת הסדיך ומעשיך, כי לא על עם יעקב צאן מרעיתך לבד פרשת כנפי הסדיך, כי כן גם את אחינו הנוצרים זכרת שמה באהבה לדבר טובות עליהם ולתת להם חוקים ישרים, יחד עם כל אחיך ובני עמיך; כן עתה שמוע שמענו וישמח לבנו כי עתה הדשת כנשר נעוריך — כן יחזקך י״י הטוב ויאמץ זרועותיך ויאריך ימיך בטוב ובנעימים — ותהליך כח כאיש גבור חיל ילבש בהרות ביום קרב, ורעיון קודש מלפניך יעטוף, ככרוב נורא משרפי מעל, ותשם אלי לבך לעלות שנית אל עיר הקודש ירושלימה, ולהזות שמה בשמחה את אחיך שמה, ואת שלומם ומצבם ולהסר מהם כל מבשול ואבן נגף, לבל יהיה להם לפוקה הלילה, ולהיטיב מצבם ומעמדם אשר ברע הוא כיד י״י הטובה עליך, ותקח אתך ללוית הן לראשך, את אהוזת מרעיך

הרב החכם הלוי נ״י כי יארח אתך לחברה , בדרך אשר אתה הולך עליה ; אם כן איפוא ! נזר לאומינו ! מה הגמול אשר נשיבה לכבודך חֵלֶף הסדיך הרבים ? ומה מידנו תקח ? אם אמרנו נכבדך בשער בת רבים , ונעטרך כבוד עלי כתבי העתים, הלא ידענו כי שֹבַעַת כבוד למדי. כבודך נודע בלאומים , ותהלתך באיים יספרו . אם כן הוא ! קצרי יד אנחנו לגמלך טוב בעד מפעלותיך הטובים והעצומים , אולם כאשר גדלה תפארתך וכבודך , כן גדלה גם ענותך וטהרת לבך — לכן ענות רוחך תרבינו , כי נדבות פינו וארשת שפתינו יעלו לך לריח נחוח , וברכות לבבינו תקרב כמו נגיד לרצון לפני כבוד הדרת תפארתך, לאות על חוב נפשינו אשר ידענו כי חובבנו — ואין בידינו לשלם די נשיינו — אלה דברי עבדיך בני עמך, המשתחוים לך מול כבודך אפים ארצה , ומבקשים פניך כי פני תורתנו תרצה, הנושאים לך רנה ותפלה , לפני אל נורא עלילה , בעד שלומך הטוב ואורך ימיך , וימלא כל הארץ תהלותיך.

פלונסק בפולין , יום ו׳ ד״ו אדר שנת ברכת ד׳ לפ״ק .

(חברת דורשי התורה והחכמה) .

Adresse

der isr. Gemeinde zu Romann.

להשר הנודע לתהלה פאר ישראל וקדושו נזר לאומנו יקר ונעלה כבוד מו"ה **משה מונטיפיורי** עד כלה יכון שמו .

אדון יקר ונכבד !

רבות עשית אין ערוך אליך , חכמת לבך רבה היא , והליכות מצעדי רגליך באמת ובתמים הרימות כבוד ישראל בעמים ותעש לך ולהם שם כהיום הזה , ומי כמוך נאדר לתהלה מליץ ישורן, מלאך מושיע לבני עמיך על כנפי רוח דמשק דאית לראות בצרות אחיך היושבים בשפל תחת עול סבל אנחות, ובצוף נועם לקחך נטפו מבין שכל מליך ברגש קודש מעלילה הנוראה הצלתם , מישם הרימות פעמיך למלך הצפון ובדבריך הנעימים והיקרים דברת לפניו טובות בעד עמך ישראל להטיב מעמדם ומצבם , עדי נוגה הצלחתם הולך ואור עד נכון היום הזה קוינו לו אלפים שנה , חשת ולא התמהמהת לילך רומא ובשפתותיך נטפו מור ואהלות היטבת דבר על לב ראש כמריהם להשיב הילד מילדי העברים הנלקח ביד חזקה מבין זרועות אבותיו ומדת קדשם. לא פעם אחת ולא שתים הרבת חסדך עם אחיך השוכנים על אדמת ציון , והחונים על עפר ארץ הקדושה בצוק להם עתותם ויכופו תחת מחסור ורעבון , פתחת ידך הנדיבה

והריקות לעניים מרודים (באין הבדל בין דת ועם) העטופים ברעב כל טובך למען כלכל חייהם בעת רעה. גם עתה עת אחיך צעקו אליך מרה מירכתי מערב בארץ מאראקא, כי ברע המה וכי נתמלא סאסאה מעמל ותלאה, והנה נכמרו נחומיך על אחיך ורוח י״י לבשה אותך ובארי מרבצו קמת עזבת היכלי עונג מעולפת ספירים מטות שן ומשכנות מבטחים ומסרת נפשך בכפך לעבור ארחות עקלקלות הרים ובקעות, ימים אגמים ונהרות מקים לאיש הולך ולא לגבר יכין לבטח דרכהו סללת מסלה בישימון ציה מצרים לצעדיך להיות מגן ומחסה לאחיך להרים רום מעלות חיי הצלחתם, וי״י נתן חנך בעיני מלכי ורוזני ארץ להטות לבם לחפצך למלאות כל משאלות נפשך, בזכות תפלת רבבות עמך הפורשים כפיהם ברעדה לבקש מאת אל הצבאות בעד הצלחת דרכך זה הלכת לבל יאונה אליך כל רע. —

גם זאת לא נכחד שר וגדול בישראל כי לא למען הודך והדרך אף לא למען תרב גדולתך בקצוי תבל כל הגיוני רוחך הקדוש, כי אם מאהבת אחיך ואש דתם העמסת על שכמך העבודה הגדולה הזאת, ומה נרבה עוד בתהלתך על רבי התשועות הגדולות והנפלאות אשר פעלת לבית יהודה, אם עצמו מלספר ולא ישא אותם הגליון ולך דומיה תהלה. — ומי יתן ולפידי תושיה אלה תשא אותם איש אלהים בידך להאיר קצות ארצות תבל במערב מקום מושבות אחינו במחשכים וליהודים היתה אורה, בם תאיר קרני אור יקרתם אף אלינו להגיה השבת עלטה הלוט על פני ארץ רומאניא; ובלבבך תעורר רעיון קדש לדבר טוב לעת מצוא בעד אחינו השוכנים בשתי אלה הארצות הנשכחים מני זכרך האדם הגדול בענקים פועל ישועות עמך ומתכבד בכבוד ישראל, למנות אף אותנו בין הפקודים, להרים מעפר קרנם לבלתי נשב עוד בשפל בסתר המדרגה לעת כזאת עת רצון מאת פני י״י למען יתנו אף לנו ברכה בנחלת הארץ ככל תושביה. לא רק לתשלומי המס להם ידמונו, ולתת בנינו להיל הצבא כאזרחיה יחשבונו — והאל הטוב ישלם לך כגמולך

וכחסדך, ובטחונינו במדת טובך כי תעשה אף עמנו אות לטובה .
הואל נא ארון נכבד לקבל ברצון מנחת תודתינו ההובאת לפניך
בשם אחיך השוכנים פה בגלילות דאנויא המשתחוים אפים ארצה
מול פני שר וגדול כמוך, ומצפים להושע על ידך , ציר נאמן
מאת אלהים בגוים שלוח , כאשר לשמך ולזכרך תאוה נפשינו
ומבקשים בכל עת מאת אלהי הצבאות להוסיף ימים על ימיך
פה על הארץ בין אחיך אשר אהבתם .

(שמות החתומים כל נכבדי העדה) .

Adresse

der isr. Gemeinde zu Jekaterinoslaw.

הדר כבוד הודך! נשיא אלהים, גבר תמים, נזר תפארתנו, עטרת קדשנו, ירא אלהים באמת ובתמים, מלאך מושיענו, גואל עדתנו, מו"ה סיר משה מונטיפיורי נ"י.

שלמי-תודה, היא אחת מן המדות המוסריות אשר חנן אלהים את מבחר יצוריו שכם אחד על כל ברואי מטה, באשר הוא חי מדבר. ידע ויבין למי ההוד, למי התפארת, ולמי נאוה תהלה. וביותר עת אשר תראינה עיניו, או תשמענה אזניו דבר יוצא מגבולו. דבר, אשר לא האמין כי יסופר, דבר אשר היה כמוס וחתום מעין אנוש אנוש ומבן אדם הנדמה לאדמה, ופתאום יראה אור. יראה את הדברים אשר לא קוה לראות, ולא פלל לחזותם; אז ירחש לבבו רחשי תודה, ורגשו בו רגשי קדש, לברך ולפאר את הפועל אשר פעל בימים אשר הוא חי, ולבבו יפחד ורהב ויתרוצצו בקרבו עשתנות שונות, מחשבות השובות, ומשכיות נקיות, וברכות עד בלי די, עד אשר תדחקנה אשה רעותה לצאת. ובכן נאה גאו מי-ים-רגשות העדינות אשר יסערו בלב איש משכיל לצאת, עד אשר ישובו ויהפכו אחור ויפתח פיו, ואין מלה בלשונו—ודומיתו—תודתו.

וכן גם אנחנו בני-עיר הזאת שמענו את שמעך, ואת פעל פעלת בימינו אלה, את אחינו בני-ישורון אשר במאראקא. הצפוים אלי הרב, ושלהת הפישי לנפשם להנפש מעבודתם אשר עבד בם עד עתה, מלא את לבבנו רגשי-תודה להללך ולברכך על טוב לבבך וישרת נפשך, כי השלכת את נפשך מנגד לעבור בארץ שוהה וערבה, ורק למען עשות נחת רוח לבוראך

להציל עם נגוע מוכה אלהים ומעונה; אבל מה נזבח לפניך זבחי תודתנו? הן אנחנו עם שסוי, גוי קו-קו ומבוסה גוי אשר אין כחו רק בפיו, ולזאת נברך אותך בפינו כי יקים י״י את כל ברכות אחינו המפוזרים בכל קצוי תבל אשר יברכוך בכל לב ובכל נפש, ובתוכם גם ברכותנו אשר נברכך בברכה „מי שברך״ בכל שבת ושבת, כּכתוב עלי ספר (המליץ שנה רביעית גליון 8) ע״י סופרנו זה.

ואתה אדונינו! הואל נא וקח את ברכתנו זאת, וגם את „המזמור לתודה״ אשר נקריב לפניך פה מאמר קטן אשר יסופר בו בקצרה את כל מפעליך בקצור נמרץ, המכונה בשם „תהלה למשה״ וי״י אלהים יושב שמים אבי השפה היפה הזאת ישלח עזרך מקדש, ומציון יסעדך, ויתן לך חיים ארוכים חיים של שלום ותהי דשן ושמן כבימי עלומיך לעשות טוב, צדק וחסד עם כל ישראל אחינו. ונאמר אמן!

(א) תהלה למשה מנטיפירי איש האלהים
מעם בני־־יקטרינסלב ביום הציל את־יהודי
מארקא ושלח רצוצים חפשים: (ב) אדני מעוז
אתה לישראל עמך בדור ודור ומעולם ועד עולם
מחסה ליעקב בהיותך הנך: (ג) הן מאז היה
ישראל לגוי ועד היום הזה עומדים עלינו
שנאינו ומנדינו לכלותנו ואתה אדני אלהים
תצילנו מידם: (ד) הן כאשר מצרים ירד־עמך
בראשונה לגור שם ולשבת בארץ חם: (ה) קם
עליהם מלך חדש להשמידם עדי־עד ולהכרית
מארץ זכרם: (ו) ויענם בסבלותיו ויכם ויכתם
וירצצם בארצו ובשדה צען שדהו: (ז) כה עברו

ימים רבים אשר נענו תחת ידם ושנים למאות
רדו במו נגשיהם׃ (ה) עד־אשר שמע אלהים
את־נאקתם וישלח למו עזר מקדש משה בן־
עמרם לפדות עם־רב׃ (ט) ומאז | ועד עתה אין
עת בלי חת ואין שנה בלי קנה אין יום בלי
צום ואין רגע בלי נגע׃ (י) לולא משה בחירו
עמד בפרץ לפרוץ ולהפציר במלכים בעדנו
כי־אז כבר נפרצנו פרץ על־פני־פרץ׃ (יא) כי
קמו עלינו אנשים אי־מעולים לעולל אחרי
מעללינו ולהתעולל עלילות מהתלות למען
הכבד עלם עלינו ועל־עוללינו עד־עולם׃
(יב) באמרם כי־אבלי אדם אנחנו והם אנשים
נשתה׃ (יג) כה הרעו לנו ברעיונותיהם הרעועות
והוציאו אל־הורג אותנו ובנינו׃ (יד) והמת־
הממסם זה עד־שבר הגיעה שם בדמשק דם־
נקיא כמים שפכו ובמשק גבים שוקקו בה׃
(טו) ואתה | אדני אלהים שמעת לקול תרועת
ישראל כי ברע הוא ושלחת לנו מושיע ורב
לישע את־עמך־ישראל מיד צר׃ (טז) כיום
צאתנו מארץ מצרים הראיתנו נפלאות וביום
עלותנו משדה חם הפלאת ביד מנטיפירי עבדך׃
(יז) כי על־ידי האיש משה זה הפליא אדני
חסדו לנו כביד משה בן־עמרם בארץ נף

וְתַחְפַּנְחֵס׃ (יח) הֵן בֶּן־עַמְרָם הִשְׁלִיךְ מַטֵּה וַיְהִי
לְתַנִּין וְהוּא הָרַךְ לְבַב־תַּנִּינִים בְּקָנֶה וָסוּף׃
(יט) בֶּן־עַמְרָם נָטָה יָדוֹ וַיְהִי דָם וּלְמַנְטִיפִירִי הוֹשִׁיעַ
יָדוֹ לוֹ לִמְנוֹעַ מִבּוֹא בְּדָמִים׃ (כ) הָרִאשׁוֹן
שָׁלַח חֹשֶׁךְ וַיַּחְשִׁיךְ וְהָאַחֲרוֹן שָׂם מַחְשָׁךְ לָאוֹר׃
(כא) הָרִאשׁוֹן הִזִּיל מַיִם מִצּוּר וְהָאַחֲרוֹן הֵמַיִם
לְבַב־אֶבֶן וַיְהִי לַמָּיִם׃ (כב) מֹשֶׁה בֶּן־עַמְרָם מֹשֶׁה
עַמּוֹ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּמַנְטִיפִירִי מֹשֶׁה עַמּוֹ מֵאֲפֵלָה
לְאוֹרָה׃ (כג) וַיָּשֶׂם אֶת־נַפְשׁוֹ בְּכַפּוֹ וְעָבַר בְּאֶרֶץ
צִיָּה וַעֲרָבָה בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־לֹא־יָשַׁב אָדָם שָׁם׃
(כד) כֵּן הִקְדִּישׁ נְשִׂיא אֱלֹהִים זֶה כָּל יְמֵי חַיָּיו
לְמַעַן אַהֲבַת עַמּוֹ וְדָתוֹ מִנְּעוּרָיו וְעַד עַתָּה׃
(כה) וַאֲנַחְנוּ | בְּנֵי עִיר־הַזֹּאת נַפִּיל תְּחִנָּתֵנוּ לִפְנֵי
הֲדוֹם רַגְלֶךָ אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ כִּי־תוֹסִיף יָמִים עַל־־
יְמֵי הַשַּׂר הַזֶּה וְכִימֵי מֹשֶׁה עַבְדְּךָ יִהְיוּ יָמָיו׃
(כו) וְחַזְּקֵהוּ וְאַמְּצֵהוּ וְעוֹדְדֵהוּ וְגַם בִּימֵי זִקְנָה
וְשֵׂיבָה תְּסַבְּלֵהוּ עַד־יוֹצִיא כָל־מַחְשְׁבוֹתָיו לָאוֹר׃
(כז) וּלְגָלֻיּוֹת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בִּסְפָרַד יִהְיֶה מַלְאַךְ
מוֹשִׁיעַ וַאֲשֶׁר בְּהַגְּסְטֵין יַצִּיל׃ (כח) וְאַתָּה | אֲדֹנָי
אֱלֹהִים תְּנָה לוֹ יָד וָשֵׁם טוֹב מִבָּנִים וּמִבָּנוֹת שֵׁם
עוֹלָם תִּתֶּן־לוֹ אֲשֶׁר לֹא־יִכָּרֵת מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם׃

שער הזמרה

הוא השער השלישי מספר

נוה תהלה ׃

זה השער לי״י, שירי זמרה יבואו בו ׃

כולל

שירי גדולי משוררי ומליצי זמננו בארצות שונות, אשר מברכתם ברכו הודו והללו, את שם כבוד אחינו הוא אבינו, הלוחם מלחמת דתו ואמונתו, בשמחת אחיו לו שמחה ובצרתם לו צר

כקש״ת

מו״ה סיר משה מונטיפיורי נ״י

אחרי שובו בשלום לביתו ממסעו למאראקא

אחרי הצילו אחיו היהודים ממר-עקא .

שנת וזמרה נריע לו לפ״ק.

בִּזְמִרוֹת נָרִיעַ לוֹ

(תהלים צ״ה ב׳.)

המלאך הגואל.

לכבוד השר וגדול ליהודים הנכבד למאד מוהר"ר
משה מונטיפיורי נ"י עת שם לדרך פעמיו
ללכת ארצה מאראקא תרכ"ד.

„קוֹל שָׁמַעְתִּי מִמְּדַבְּרִים סָרָה
„עֵת רָצוֹן הִנֵּה עָבָרָה
„עֵת מַלְאֲכֵי אֵל אַרְצָה בָאוּ
„עִקְבוֹתָם הַיּוֹם בַּל נוֹדָעוּ —

„מַלְאֲכֵי אֵל בָּאָרֶץ אֵיפֹה הֵם ?
„חָדְלוּ הֲלוֹךְ בֵּין יְלִידֵי אֵם
„וּבֵין שׁוֹכְנֵי בָתֵּי חֹמֶר
„מִרְצוֹן קוֹנָם בַּל יַבִּיעוּ אֹמֶר" —

אַל נָא ! — הֵן הַמַּלְאָכִים
מְרוֹם שָׁמַיִם אֵלֵינוּ נִשְׁלָחִים
כְּמִקֶּדֶם גַּם הַיּוֹם כָּכָה
וְתַחַת כַּנְפֵיהֶם יֶשַׁע וּבְרָכָה —

רְאוּ זֶה מַלְאָךְ הַמְּהַלֵּךְ בָּאֶרֶץ
זֶה הָאִישׁ מֹשֶׁה עוֹמֵד בַּפֶּרֶץ
לִגְאוּלַת יִשְׂרָאֵל קְדֵשׁ הַחַיִּים
לְהָבִיא אַרְצָה יְשׁוּעַת שָׁמַיִם.

אִישׁ אֲשֶׁר קִנֵּא לְמִשְׁפָּט וָצֶדֶק
לְהָסִיר מִרַגְלֵנוּ מִכְשׁוֹל וָחֵדֶק
לִגְאוּלַת מְדוּכָּאִים הֻכּוּ בִנְחֻשְׁתַּיִם
יָצָא כְּאֶחָד מִצְּבָא הַשָּׁמַיִם.

אִישׁ אֶרֶץ אוֹיֵב דָּרַךְ בְּרֶגֶל
וּכְגִבּוֹר חַיִל הֵרִים דֶּגֶל
אִישׁ מוּכְתָּר בַּעֲטֶרֶת שֵׂיבָה
יָצָא לִקְרָב נֶגֶד שִׂנְאָה וָאֵיבָה.

אִישׁ דָּרַךְ בְּמַיִם עַזִּים נְתִיבָה
לְהָסִיר מֵאֶחָיו חִצֵּי מְרִיבָה,
אִישׁ לָקַח מִישׁוּעַת אֵל פִּי שְׁנַיִם
הֲלֹא עִקְּבוֹתָיו עִקְּבוֹת מַלְאֲכֵי שָׁמַיִם.

לְאִישׁ אֲשֶׁר אֵלֶּה לוֹ לְמָנָה
נָאוָה תְּהִלָּה, שִׁיר וּרְנָנָה
לְהַשֵּׁב מַחֲשָׁבוֹת לְעוֹשֶׂה וּפֹעֵל
נָאוָה שֵׁם עוֹלָם „מַלְאָךְ הַגּוֹאֵל".

אהרן עהרענטהייל
רב דק"ק הארשיץ.

דבר שלום.

לכבוד נשיא אלהים, שר וגדול ליהודים, אוהב שערי ציון ודורש שלום ירושלים, אין על עפר משלו, בש"ת מו"ה **משה מאָנטעפיאָרע** נ"י, בשובו בשלום ממסעו לארץ מאראָקקאָ להציל אהב"י מיד מבקשי רעתם. ויהי בכל **דרכיו משׂכּיל** וי"י עמו. לפ"ק.

מַ לְאָךְ מֵלִיץ מִנִּי אֶלֶף, אִישׁ הַבֵּינָיִם,
שָׁ לוֹם בּאֲךָ מֵאֶרֶץ מַר־עָקָה *) צָרָחַת!
הֶ רֶף, קָרָאתָ לְאַכְזָר נֵקֵם שִׁבְעָתַיִם,
מַ ה־ בֶּצַע כִּי תַהֲרֹג נָקִי כִּי יִרְאֶה שָׁחַת?

אָ מַרְתָּ — וְלֵב אֲרִי נָמֵס, דָּמוֹ נֶהְפַּךְ לְמָיִם,
נִ בְהַל מֵרְאוֹת חָמָס וְשֹׁד פַּח יָקוּשׁ וָפָחַת;
טֶ רֶם תְּבַקֵּשׁ, מֵעַז יָצָא מָתוֹק פִּי שְׁנָיִם,
עֹ וֹדְךָ מְדַבֵּר, וְשֶׁמֶשׁ צְדָקָה לְקֹדְרִים זָרָחַת. —

*) מאראָקקאָ

פְּ אֵר וְכָבוֹד לָבֵן תִּנְחַל, זָקֵן, יְדִיד-שָׁמַיִם,
יְ שֻׁרוּן יְזַמֵּר חַסְדְּךָ, יִשָּׂאֲךָ עַל כַּפַּיִם
אָ ב לְבָנִים יְסַפֵּר מִפְלָאוֹת צִדְקְךָ בְּלֵב שָׂמֵחַ.

רְ צוֹן שַׁדַּי יְעַטֶּרְךָ שֹׂבַע שְׂמָחוֹת וָנַחַת,
ע וֹד תִּפְרַח שֵׂיבָתְךָ כַּחֲבַצֶּלֶת פֹּרַחַת,
נֵרְךָ יַזְהִיר כְּזֹהַר שַׁחַק עַד בְּלִי יָרֵחַ.

כחפץ עבדך האוהבך והמכבדך בכל לב ונפש

חיים יעקב אונגער
אב״ד דק״ק איגלוי.

צפירת תפארה, וברכה לראש צדיק.

בִּרְכַּת כֹּהֵן וּמוֹרֶה
לְסִיר מֹשֶׁה מַנְטִיפִיוֹרֶה.

גִּבּוֹר כִּי יָשׁוּב מִקְּרָב וּמִלְחֶמֶת,
וַיָּשָׁב אֶל תַּעְרָהּ חֶרֶב נֹקֶמֶת
הַדְּשֵׁנָה מֵחֵלֶב אוֹיֵב אַרְצֵהוּ;
כִּי הָיָה בַּצָּרָה אֵל עִמּוֹ עֵזֶר,
בִּתְרוּעָה עַל רֹאשׁוֹ יָשִׂימוּ נֵזֶר,
יָשִׂישׂוּ מָשׂוֹשׂ וִיקַדְּמוּ פָנֵיהוּ.

וּלְגִבּוֹר מַשְׂכִּיל, יֶשַׁע יַפְרֶה יֶרֶב,
מִבְּלִי חֵץ וָקֶשֶׁת רֹמַח וָחֶרֶב,
מָה הוּא הַנֵּזֶר עַל רֹאשׁוֹ נָשִׂימָה?
עֲטֶרֶת דַּפְנָא *) עָלֶהָ נֹבֶלֶת
גַּם עֲטֶרֶת פָּז לֹא נֶצַח מֹשֶׁלֶת,
הָאוֹיֵב כִּי יָעוֹז אוֹתָהּ יָרִימָה.

*) לָארבעער (פסקים כ״ו).

מָה הַנֵּזֶר יָצִיץ עַל רֹאשׁ אִישׁ הֶחָיִל,
הֹפֵךְ לָאוֹר צַלְמָוֶת לְיוֹם לָיִל,
מַעֲבִיר אַשְׁמַת עַמּוֹ גּוֹי חַף מִפֶּשַׁע,
הֹלֵךְ בָּעֲרָבָה בִּישִׁימוֹן לֹא דֶרֶךְ,
הַצֵּל עַם דַּכָּא, הוֹשִׁיעַ פִּיק בֶּרֶךְ,
לַעֲשׂוֹת לוֹ מִשְׁפָּט צֶדֶק תַּחַת רֶשַׁע?—

מִבִּרְכוֹת עַם דָּל מֵעָפָר הֲקָמוּ
מַלְאֲכֵי שָׁלוֹם לוֹ נֵזֶר יִרְקָמוּ;
וּכְמוֹ כֹּכָבִים נוֹצְצִים בַּשָּׁמַיִם;
כָּכָה מִפְּעָלָיו בַּנֵּזֶר יַזְהִירוּ,
וּמַלְאָכִים יִתְרוֹעֲעוּ אַף יָשִׁירוּ,
וּצְבָא מָרוֹם יַחַד יַטּוּ אָזְנָיִם.

מֹשֶׁה! אָבִינוּ! הֲתִשְׁמַע שָׁמוֹעַ?
וּזְמִירוֹת אֵלֶּה הֲתֵדַע יָדוֹעַ? —
תַּקְשִׁיב אָזְנְךָ שִׁיר אֵלִים בַּקֹּדֶשׁ!
וּבֵין כֹּכְבֵי נִזְרְךָ מִי זֹאת שָׁמָּה?
יְהוּדִית הִיא! רֶגַע מִמְּךָ נֶעְלָמָה,
תַּזְהִיר כַּיָּרֵחַ בַּחֲצִי הַחֹדֶשׁ!

אַל־תִּתְמַהּ מֹשֶׁה, כִּי תִרְאֶה כִפְלַיִם
וּשְׁתֵּיהֶם יַחַד תְּשַׁלַּחְנָה קַרְנַיִם:
אַחַת אִשְׁתְּךָ הַשֵּׁנִית עַמְּךָ!
וִיהוּדִית בִּשְׁמָם גַּם יַחַד נִקְרָאוּ
וּלְהִתְנוֹסֵס עַתָּה בְּנֵזֶר בָּאוּ,
אַשְׁרֶיךָ מֹשֶׁה! וּבָרוּךְ טַעְמֶךָ!

מַעְיַן־תִּפְאָרָה וּמְקוֹר עַנְוַת צֶדֶק!
עֹמֵד בַּפֶּרֶץ וּמְחַזֵּק הַבֶּדֶק!
שִׁמְךָ נָאוֶה לְךָ וּלְשִׁמְךָ כֵּן אָתָּה:
מִקֶּרֶב צָרָה אַחֶיךָ מָשִׁיתָ,
וּלְמָגֵן וּלְמַחְסֶה לָהֶם הָיִיתָ,
תַּעֲלֶה מַעְלָה הַיֹּרְדִים מַטָּה מָטָּה.

מִי רָאָה כָזֹאת, מִי שָׁמַע כָּאֵלֶּה,
שָׂב וּמְלֵא יָמִים לֹא יִיעַף לֹא יִלְאֶה,
יָרוּץ אֹרַח, נַפְשׁוֹ יַשְׁלִיךְ מִנֶּגֶד,
יִרְכַּב עַל גַּלִּים אַף יִשְׂחַק לְסַעַר,
יִגַּשׁ לַמֶּלֶךְ וִידַבֵּר בַּשַּׁעַר,
וַעֲשׁוּקִים יַצִּיל מִיַּד בֹּגְדֵי בֶגֶד!

הֲנִמְצָא אִישׁ כָּזֶה בְּמֵתִים מְהָלֵךְ,
אֹהֵב עַמּוֹ, אָח לַצָּרָה יוּלָּד.
פּוֹדֶה וּמַצִּיל גֹּאֵל וּמוֹשִׁיעַ?
מִי זֶה מֵאֶרֶץ מֶרְחָק יַט אָזְנֵהוּ,
יִשְׁמַע אֶנְקַת אֶחָיו, יֶחֱרַד לִבֵּהוּ,
יִתַּר מִמְּקוֹמוֹ לֹא יִשְׁקוֹט יַרְגִּיעַ.

יַעֲבוֹר אָרְחוֹת יַמִּים מֵחוֹל וָמָיִם,
יָעוּף חִישׁ קַל כַּנֶּשֶׁר בַּשָּׁמַיִם,
לֹא יַהֲרִידוּהוּ גַּלִּים וּבְנֵי שַׁחַץ;
עֲרָבָה לוֹ שָׁרוֹן, הַיָּם יַבֶּשֶׁת;
מַצָּעוֹ חוֹל מִדְבָּר, כִּסְאוֹ דַבֶּשֶׁת,
וּמְגַמַּת פָּנֵיהוּ — אֶחָיו בַּלַּחַץ!

אֶל אֶרֶץ נוֹרָאָה בָּא זֶה הַהֵלֶךְ,
וַיָּבֹא וַיִּתְיַצֵּב לִפְנֵי מֶלֶךְ
עַם נוֹרָא גּוֹי שׁוֹבֵב מוּסָר פּוֹרֵעַ.
וּבַשָּׁמַיִם, מִבֵּין שַׂרְפֵי מַעַל,
מִיכָאֵל שַׂר יִשְׂרָאֵל עָף וַיַּעַל,
אֶל מֶלֶךְ כָּל הַמְּלָכִים וַיְשַׁוֵּעַ:

„אֵל אֶרֶךְ אַפַּיִם!
הַבֵּט מִשָּׁמַיִם,
וּרְאֵה שָׁם עַמְּךָ,
כִּי בוֹשׁוּ גַּם חַתּוּ,
כַּצֹּאן לִשְׁאוֹל שַׁתּוּ,
שׁוֹתִים כּוֹס זַעְמֶךָ.

„עַם פֶּרֶא מְרַחֵם,
אֲכָלֵהוּ כַּלֶּחֶם,
יַשְׁחִית וִיבַלֵּעַ;
אוֹתוֹ יַשְׁקֶה רַעַל,
עָלָיו יַשְׁלִיךְ נַעַל,
בּוֹ חִצָּיו קִלֵּעַ.

„וּמֹשֶׁה עַבְדֶּךָ,
זֶה אִישׁ חֲסִידֶךָ,
וּבְךָ הוּא בֹטֵחַ,
יָחִישׁ לָמוֹ יֶשַׁע,
וּבֵין יַלְדֵי פֶשַׁע,
הוּא הַיּוֹם אֹרֵחַ.

מָגִנּוֹ מַחֲסֵהוּ,
עֶזְרוֹ וּמְפַלְטֵהוּ,
הֱיֵה נָא אֵל אָתָּה.
אֵל שַׁדַּי, הִנְנִי!
צַוֵּנִי! צַוֵּנִי!
שַׁלְּחֵנִי נָא מַטָּה!"

וַיַּקְשֵׁב יְיָ וַיֹּאמֶר: "לֵכָה!
וּבְפִי משֶׁה עַבְדִּי תָּשִׂים מִלֶּיךָ,
וִידַבֵּר משֶׁה אֶל נוֹשֵׂא הַכֶּתֶר.
וּבְיָדִי לֵב מֶלֶךְ אֲנִי אַטֵּהוּ,
עַל סוּס לָבָן יִרְכַּב, זֶה אוֹת חַסְדֵּהוּ,
וּלְמשֶׁה, מֶלֶךְ הַפְּרָאִים יֵעָתֶר.

"וּרְצוּצִים חָפְשִׁים הוּא יְשַׁלַּח מִכֶּלֶא,
אָנֹכִי, אָנֹכִי, אֵל עֹשֵׂה פֶלֶא,
מָחַצְתִּי וָאֶרְפָּא, לֹא אֶאֱנַף נֶצַח:
וּדְבַר מֶלֶךְ שִׁלְטוֹן יֵצֵא בָאָרֶץ,
יָשִׂים קֵצֶב לָעֶצֶב, קֵץ לַקָּרֶץ,
יִכְלֶה זַעַם, יִתַּמּוּ שֹׁד וָרֶצַח"

כֹּה דִּבֵּר בַּקֹּדֶשׁ , אָמַר וַיֶּהִי ,
וּלְשָׂשׂוֹן הָפַךְ קוֹל בּוֹכִים וָנֶהִי ,
וּפְנֵי מֹשֶׁה אוֹרוּ כִּפְנֵי הַשֶּׁמֶשׁ .
וּדְרוֹר קָרָא הַמֶּלֶךְ לִבְנֵי עֵבֶר ,
וַתְּהִי לַיְּהוּדִים שָׁם תִּקְוָה וָשֶׂבֶר ,
כִּי יָאִיר אֵל חֶשְׁכַת שׁוֹאָה וָאֶמֶשׁ .

אִם כִּי אוֹר בָּהִיר עוֹד רָאָה אֵינֶךָּ ,
אַל תִּירָא מֹשֶׁה , אַל יִפּוֹל לִבֶּךָ ,
הֱיֵה שָׂמֵחַ כִּי עָלָה הַשַּׁחַר !
כִּי כַאֲשֶׁר הֵחֵל אֵל הַרְאוֹת חַסְדֵּהוּ ,
לֹא יָשׁוּב עוֹד אָחוֹר לַעֲזוֹב עַמֵּהוּ ,
וּקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל לֹא עוֹד אַפּוֹ יִחַר .

שָׁם בַּשָּׁמַיִם שָׁמוּר לָנוּ עֹשֶׁר :
צַדִּיקֵי דוֹר וָדוֹר וּמְלִיצֵי יֹשֶׁר ,
וִיהוּדִית עִמָּם שָׁם כָּבוֹד נֹחֶלֶת .
גּוֹי שֹׁמֵר אֱמוּנִים אֲשֶׁר לוֹ אֵלֶּה ,
לִבְטוֹחַ בַּיְיָ נֶצַח לֹא יִלְאֶה ,
לָעָם כָּזֶה לֹא תִכָּזֵב תּוֹחֶלֶת .

מֵאֵת יְיָ אַךְ אַחַת נִשְׁאָלָה,
הִתְחַנֵּן אֵלָיו עַל זֹאת לֹא נֶחְדָּלָה:
יְחִיֶה מֹשֶׁה! וּבְקִרְבֵּנוּ נָא יֵלֵךְ!
וּכְמשֶׁה בֶּן־עַמְרָם יַאֲרִיךְ יָמֵיהוּ,
וִיהִי מִשְׁעַן עֹז לִישֻׁרוּן עִמֵּהוּ,
יַגִּיד צִדְקָם לִפְנֵי שָׂרִים וָמֶלֶךְ!

אברהם בער הכהן גאטטלאבער.

תהלה למשה.

רב ברכות ורב תודה להאיש הרם והנעלה השר הגדול הקצין בעמו משובח ומפואר במעשיו ומהולל בפעולותיו לבני עמו ישראל הנאנחים והנאנקים תחת סבל עול צרות רבות במדינות שונות, בעת שובו ממסעו בארץ מאראקא בירח ניסן שנת תדר״ך נפשי עוז לפ״ק; אחרי אשר כארבע ועשרים שנה צדקה עשה לאחיו היהודים בעיר דמשק בשנת „אל הגדול ליהודים ורצוי לכל אחיו״ לפ״ק. מלבד מפעלותיו הטובות והיקרות, נפלאות ונודעות בישראל ובאדם, זה כמה; הנה כתת רגליו זה פעמים ללכת למדינות רחוקות להציל לקוחים למות, לפדות משחת חייתם, ולהיות שלוים באמונתם, לא בחיל ולא בכח כי אם ברוח, ברוחו פי שנים, בכבוד פניו ותארו, בטובו וצדקת ישרו ובבטחונו באלהים עוזרו, השר היקר בעמו ובדורו, כבוד שם הודו והדרו, הלא הוא המרומם סיר משה מונטיפיורי יחיה אמן!

שיר בהלל לטוב!

לפ״ק.

„מִי מֹשֶׁה עַד מֹשֶׁה״ לְיִשְׂרָאֵל תִּפְאֶרֶת,
שֵׁם זֶה מֹשֶׁה גַּם הוּא, אֶבֶן חֵן לַעֲטֶרֶת,
הוּא כְּאֶחָיו אַנְשֵׁי־שֵׁם, לְעַמּוֹ רַב טוּב פָּעַל!

מ י זֶה לֹא יֵדַע, יֵקַר פְּעוּלוֹתָיו פַּעֲמַיִם,
אַ רְבַּע וְעֶשְׂרִים שָׁנָה, כַּיּוֹם חָלְפוּ בַחַיִּים,
נָ סַע־וְהִצִּיל! — יְיָ אֱלֹהָיו עִמּוֹ וַיָּעַל! —
ט וֹב פָּעֳלוֹ בְדַמֶּשֶׂק כְּמֵאָז כֵּן גַּם עַתָּה,
ע וֹד לֹא מָשׁ חַסְדּוֹ, רוּחוֹ עוֹד לֹא שָׁקָטָה,
פְּ אֵר חָבַשׁ גַּם בְּמַארָאַקָא רַב נְפָשׁוֹת חִיָּה!
י וֹם שָׁמַע מֵרָחוֹק, צָרַת אֶחָיו כִּלְפָנִים,
אָ ז הִישׁ קָם בִּגְבוּרוֹת *) כַּצָּעִיר בַּשָּׁנִים,
רַ בִּים פָּדָה מִמָּוֶת — בְּפִיו עוֹז וְתוּשִׁיָּה! —
יִ שְׂמַח גַּם מֹשֶׁה זֶה, פֹּה בְמַתְּנַת שָׁמַיִם,
יִ זְרַח שִׁמְשׁוֹ לָעַד, שָׁם בְּאוֹר שִׁבְעָתַיִם,
חַ י חֵי מִפָּעֳלוֹ, וְכֵן יִחְיֶה לְאֹרֶךְ יָמִים;
יִ חְיֶה בְּרוֹב טוֹבָה, כִּיקַר עֶרֶךְ הַפְּעוּלָּה,
ה וֹדוֹ יִפְרַח כַּזַּיִת, בְּהוֹד נֶפֶשׁ הַמְעוּלָּה,
"אָ מֵן!" יֹאמַר כָּל יִשְׂרָאֵל, בְּנֶפֶשׁ וְלֵב תָּמִים! ——
אשר עמהם תחד גם נפש הצעיר באלפי ישראל

מרדכי בן דוד סטרעליסקער.

*) בעת שמונים לחייתו
עם למאראקא נסיעתו.

משא מתתיהו.

מַהֲלָל משֶׁה מוֹנְטִיפְיוֹרִי.

(ממי״ן מספר מש״ה)

מֵאָז משֶׁה מְחוֹקֵק, מָשׁוּי מִמָּיִם,
מוּרָם מֵעָם, מֵאֱלֹהֵי מָרוֹם מָשִׁיחַ,
מֵרֶחֶם מִשְׁחָר, מֵהֵיכַל מֶלֶךְ מִצְרָיִם,
מֵאֵן מֵהִתְעַלֵּם מֵאֶחָיו, מֵצִיץ מַשְׁגִּיחַ.

מָאַס מוֹשַׁב מַשְׂכִּיתוֹ, מְעוֹנַת מַדְהֵבָה,
מְפַלֵּט מְרֵעֵהוּ מִיַּד מִצְרִי מִתְנַקֵּם,
מִפֶּרֶךְ מַתְבֵּן מַלְבֵּן, מֵעֲמַסַת מַעֲצֵבָה,
מִתְאַב מְנוּחַת מַעֲדַנּוֹת, מִתְבּוֹנֵן מִתְחַכֵּם.

מוּצָל מֵחֲמַת מְקַנְאָיו, מָרְרוּהוּ מִיּוֹמָיִם,
מֵהֵר מַחֲרִישׁ מְדִינָה מִבְּלִי מַרְגּוֹעַ,
מִשָּׁם מִמַּחֲזֶה מִסְּנֶה, מִנְּאוֹת מִשְׁפְּתָיִם,
מְבַקֵּשׁ מִקְנֶה מַרְעִיתוֹ, מְעוּנֶּה מֵרֹעַ.

מַצִּיל מֵחָזָק מִמֶּנּוּ מְפַתֵּחַ מוֹסְרוֹתֵימוֹ,
מְקַלֵּט מֵאוֹיְבִים מִנֵּהוּ, מְלַטֵּם מִשְּׁחִיתוֹתָם,
מוֹצִיאָם מִמִּדְבָּר, מָן מְחֻסְפָּס מַשְׂבִּיעֵמוֹ,
מְנַהֲלֵם מִקְדַּשׁ מַמְלָכָה, מָנוֹחַ מִסִּבְלוֹתָם.

מַלְאֲכוּת מֹשֶׁה מַלְפֵנוּ מִקֶּדֶם מוֹפִיעַ,
מְמַלֵּא מֹשֶׁה מוֹנְטִיפְיוֹרִי מֵאַהֲבַת מֵישָׁרִים,
מֵרִים מִכְשׁוֹל מֵעַמּוֹ, מַחְשָׁךְ מַגִּיהַּ,
מוֹצִיא מִמַּסְגֵּר מֻרְדָּף מִדָּמִים מְגֹרִים.

מֵרֵעַ מֶהֶבְרַת מַלְכָּת, מוֹשֶׁלֶת מִבְּרִיטַנְיָה,
מְפַקֵּד מֶקֶעְנְט, מִכְלוֹל מִלּוֹנְדוֹן מַעֲטִירָה,
מָשׂוֹשׂ מִירוּשָׁלַיִם, מִקְוֵה מִבְנֵה מוֹרִיָּה,
מַלְאָךְ מֵלִיץ, מְהוּלָּל: מֵאִיר מִצְּפִירָה.

מִלָּיו מְפִיקִים מְאוֹרוֹת, מִשְׁפָּט מוֹרִים,
מִתְיַצֵּב מוּל מְלָכִים, מַרְבִּית מִנְזָרִים,
מַצְמִית מִרְמָה מֵאֶרֶץ, מַמְתִּיק מַמְרוֹרִים.
מָנוֹס מְתֵי מָצוֹק, מָעוֹז מִצָּרִים.

מִדְּבָרָיו מְעוֹרְרִים מְשָׁלִים, מִפָּז מְסֻלָּאִים,
מְקַסֵּם מִבְטָא מִשְׁאֲלוֹתָיו, מֵחָרוּץ מְזֻקָּקִים.
מְתוּקִים מִדְּבַשׁ, מַעֲדַנֵּי מֶלֶךְ מְמֻלָּאִים,
מִשְׁבְּצוֹת מַזָּרוֹת, מִלִּים מֵאֱלֹהַּ מְחֻשָּׁקִים.

מַבָּט מַרְאֵהוּ מִתֹּאַר מַלְאָךְ מֵאֶרְאֵלִים,
מִקֹּדֶשׁ מַחֲצַבְתּוֹ, מֵעֵדֶן מַחֲמַדֵּי מַטָּעָיו, —
מֵאֵין מָסָךְ מַבְדִּיל, מְלִים מֵעֲרֵלִים,
מַעֲנִיק מֵהוֹנוֹ, מֵיטִיב מַצַּב מְיוּדָּעָיו.

מֵאָז מִדַּמֶּשֶׂק מִמִּזְרָח מַשְׂכִּיל מַצְלִיחַ,
מָנַע מַאֲכֶלֶת מְרוּטָּה מִצֻוָּאר מְרוּדִים,
מְסִבּוֹת מִתְהַפְּכִים מִצָּפוֹן מַשְׁבִּית מַשְׁבִּיחַ,
מִתֵּימָן מַחְסֶה מָרְטָרָה, מְדָה מִיְּהוּדִים.

מֵעַתָּה מְמַהֵר מַסָּעָיו מְדִינַת מַעֲרָב,
מְרוֹמֵם מָטֵי מָוֶת מֵאֶרֶץ מַאֲרָאָקָה;
מִגּוֹי מְמֻשָּׁךְ מוֹרָט, מְרוּבְצֵי מַאֲרָב,
מֵרְכָסֵי מֻכֵּי מִסַּנְוֵרִים, מְפִיצֵי מוּעָקָה.

מֵאֶנֶקֶת מְדֻכָּאִים, מִשֹּׁד מְהַלְכֵי מַעֲמַקִּים,
מִתְנוֹסֵס מִמֶּרְחָק, מְעוֹדֵד מְשַׁוְּעֵי מַרְזֵחַ,
מָשָׁה מֵרֵעָיו מִתַּחַת מִפְלְשֵׁי מַחְשַׁכִּים.
מִלַּעֲגֵי מָעוֹג, מֵרִגְשַׁת מְבִינֵי מַטְבֵּחַ.

מִי מָנָה מִפְּעֻלּוֹתָיו מַאֲלִיפִים מְרוּבָבִים, —
מַלְאוּת מִצְוֹת מְלֻמָּדוֹת מְגַמָּתוֹ מֵעוֹדוֹ,
מַחְשְׁבוֹתָיו מַעֲלָלָיו מְאֹד מַתְאִימִים מְשֻׁלָּבִים,
מְחוֹנֵן מִסְכֵּנוּת מִלְּבָבוֹ, מִנַּפְשׁוֹ, מִמְּאֹדוֹ.

מִקּוֹל־מְחַצְּצִים מִבֵּין מַשְׁאַבֵּי מוֹשָׁעוֹת,
מִיּוֹשֵׁב מִשְׁכַּן מֶלֶךְ, מְחוֹבֵק מַדְמֵנָה,
מְתַנִּים מִצְדְקוֹת מַעֲשָׂיו מִבִּלְתִּי מִגְרָעוֹת,
מִכֻּלָּם מְשֻׁבָּח מְפֹאָר: מַשְׁעֵן מַשְׁעֵנָה! —

מָרוֹם מֵרִאשׁוֹן, מֹשֵׁל, מֶלֶךְ מְלָכִים!
מֵרִים מֵאַשְׁפּוֹת מִסְכֵּן, מָגֵן מוֹשִׁיעַ,
מוֹרִיד מַטָּה מְעַוֵּל מֵעֲלִיּוֹת מְרֻוָּחִים,
מַגְבִּיהַּ מָךְ, מַשְׁפִּיל מִלָּשְׁנֵי מַרְשִׁיעַ!

מַגֵּר מֵטִיל מוֹטָה, מַשְּׁאוֹת מַדּוּחִים,
מְזִמּוֹת מוֹקְשֵׁי מְעַשְּׁקִים, מְחַבְּלֵי מַלְאֲכוּתֶיךָ.
מְחֵה מְעֻוַּת מֵאָדָם, מַשְׂטֵמָה מְנֻבּוּכִים,
מְנַע מַסַּת מַשְׁחִית, מַגֵּפָה מִנַּחֲלָתֶךָ.

מַגְדִּיל מְיַחֲלֶיךָ מִתִּגְרַת מוֹעֲלֵי מָעַל,
מַהֵר מוֹעֵד מַמְטִיר מַלְקוֹשׁ מוֹרֶה!
מְבֹרָךְ, מִמְתִים מֵהֶלֶד, מְבָרֵךְ מִמַּעַל.
משֶׁה מְחוֹקֵק, מַיְמוֹן, מְנַחֵם, מוֹנְטִיפְיוֹרֶה!

בשנת מִי חָפֵץ חַיִּים, מָן־טוֹב־יוֹרֶה לפ"ק

מתתיהו שמחה ראבענער.

אמרים אמת .

אל כבוד הגבר הֻקַם עָל, נשיא אלהים בתוכנו,
נדיב נדיבות יעץ, מרים קרן ישראל ופודה ומציל
עשוקים בכל עת מצוא, ה"ה השר השוע המפורסם
האלוף המרומם מוהר"ר **משה מונטיפיורי**
שליט"א .

בַּמֶּה אִכַּף לָךְ בַּמֶּה אֲקַדֵּמָה
רוּחַ אַפֵּינוּ מַלְאַךְ אֲדֹנָי צְבָאוֹת !
הֵן עַל כָּל תְּהִלָּה צִדְקָתְךָ רוֹמֵמָה
וְאֵיךְ אֶתְהַלֵּךְ בִּגְדוֹלוֹת וּבְנִפְלָאוֹת ? - -

וְאִם אָמַרְתִּי אָבִיא תּוֹדָה וּבְרָכָה,
הֲלֹא אֵלֶּה יְבִיאוּ לָךְ רִבּוֹתַיִם !
וּמַה־תִּתֵּן וְתוֹסִיף לְאִישׁ שֶׁלּוֹ כָּכָה
בִּרְכַּת אֹבֵד כִּי תַעֲלֶה בְּמֹאזְנַיִם ? —

לֹא לְמַעַנְךָ אֵיפוֹא טוּרֵי אֶעֱרוֹכָה,
כִּי קָטֹנְתִּי לְהַלֵּל גֶּבֶר כָּמוֹכָה,
אָכֵן לְמַעַן אַחַי אוֹמֶר אַבִּיעַ,
לְבַל יֹאמְרוּ כִּי פְּעָלֶיךָ לֹא אַכִּירָה,
עַל כֵּן אֶעֱבוֹר בַּסָּךְ עַל כֵּן אָשִׁירָה,
וּכְגוֹדֶל חַסְדְּךָ רְצֵנִי רַב לְהוֹשִׁיעַ.

אלכסנדר הלוי לאנגבאנק.

תהלה למשה.

צִיר צוּר יִשְׂרָאֵל וְגוֹאֲלוֹ, עַמִּים הַר נִצָּנִים 1)
יִקְרָאוּהוּ: שֶׂה פְּזוּרָה יִשְׂרָאֵל קָטֹן יַעֲקֹב וְדַל:
עַמִּים סָבִיב שָׁתוּ עָלָיו, לַחְמָם הוּא בְּכָל פֶּה
יֹאכְלוּהוּ: אֵלֶּה מִזֶּה חַיָּיו לִשְׁאוֹל יַגִּיעוּ, וְאֵלֶּה
מִזֶּה כְּבוֹדוֹ לֶעָפָר יַשְׁכִּינוּ סֶלָה: מִי יָקוּם כְּבוֹד
יַעֲקֹב בַּגּוֹיִם כִּי יְחֻלַּל לוּלֵי אֱלֹהֵי אֲבוֹתָיו בְּעוֹזְרָיו:
וּמִי יִתְיַצֵּב חֵיל יִשְׂרָאֵל בַּלְאוּמִים כִּי יְשֻׁסֶּה. לוּלֵי
יְיָ שֶׁהָיָה לוֹ: לוּלֵי יְיָ אֱלֹהִים שֶׁהֵקִים לוֹ בְּכָל
דּוֹר וָדוֹר מוֹשִׁיעַ וָרָב: מוֹשִׁיעַ יְקַר כְּבוֹדָם אִם
בָּרַגְלַיִם יְרֻמַּס, וְרָב אֶת רִיב אוֹנָם אִם כַּצֹּאן
לִשְׁאוֹל שַׁתּוּ: אָז בְּצֵאת בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם
תַּחְפַּנְחֵס, אַרְבָּעָה עַל הַיָּם עָמְדוּ, צֹאן צַר צִיר
צוּר 2): צַר הֵצִיק לְצֹאן, צֹאן צָרָה לְצִיר, צִיר
צָעַק לְצוּר: צִוָּה צוּר לְצִיר לְהַצִּיל צֹאן מִצַּר:
הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה כִּי מִמֵּי נַחֲלֵי בְלִיַּעַל אֶת
עַמּוֹ הוּא מוֹשֶׁה 3): וּמִפְּנֵי אָז וְעַד הֵנָּה אֶת הַשֵּׁם

1) Monte fiori בלשון רומאית.
2) פיוט בסדור האמבורגו.
3) הראב"ע שאל ומפני מה אין שמו משוי? ואם בבינו
ני פועל ירמוז על ההוה, אז נבואה נזרקה בפיה.

מֹשֶׁה, בָּחַר לוֹ יָהּ לִסְגוּלָּתוֹ ׃ בְּשֵׁם מֹשֶׁה קָרָא לְמַלְאָכָיו עוֹשֵׂי דְבָרוֹ, לְהַצִּיל חַיֵּי עַמּוֹ וּכְבוֹדוֹ ׃ מֹשֶׁה בֶּן עַמְרָם הֶעֱבִיר כַּפָּיו מִדּוּד וְגָאַל נַפְשׁוֹ מֵרֶדֶת שָׁחַת ׃ מֹשֶׁה בֶּן מַיְמוֹן מִלֵּט אֶת עַמּוֹ מֵרֶשֶׁת הַשְּׁגִיאָה, וְהֵרִים הֲדַר כְּבוֹדוֹ בַּגּוֹיִם ׃ מֹשֶׁה בֶּן מְנַחֵם הִגְדִּיל יְקָרוֹ בָּעַמִּים, וְגָאַל אוֹתוֹ מִשַּׁחַת בְּלִי, מִנֶּפֶשׁ וְעַד בָּשָׂר יְכַלֶּה ׃ וְהָאַחֲרוֹן הִכְבִּיד מֹשֶׁה מוֹנְטִיפְיוֹרִי הִצִּיל צֹאן אוּמָּתוֹ מֵחֶרֶב נוֹקֶמֶת, וַיַּאְדִּיר תִּפְאַרְתּוֹ בֵּין הָאֻמִּים ׃ וּכְמוֹ עַל יַם סוּף שָׁרוּ נוֹגְנִים לַיְיָ וּלְמֹשֶׁה נֶאֱמָן בֵּיתוֹ ׃ כֵּן מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִירוֹת שָׁמַעְנוּ לַיְיָ, צְבִי לַצַּדִּיק מוֹנְטִיפְיוֹרִי עַבְדּוֹ ׃ אַשְׁרֶיךָ אִישׁ הָרוּחַ בָּאָרֶץ, אַף שָׁפְרָה נַחֲלָתֶךָ בַּשָּׁמַיִם ׃ בְּמַקְהֵלוֹת שָׂרִים וְנוֹגְנִים תִּתְהַלֵּךְ אֶת הָאֱלֹהִים בָּאָרֶץ וּבְסוֹד שִׁירֵי שַׂרְפֵי יָהּ תִּשְׂבַּע נְעִימוֹת נֶצַח בַּשָּׁמָיִם ׃ לְמַעֲשֶׂיךָ וְלִגְבוּרוֹתֶיךָ נָאֲוָה קֹדֶשׁ, לְשִׁמְךָ וּלְזִכְרְךָ תַּאֲוַת בַּת יְהוּדָה תַּאֲוַת כָּל נֶפֶשׁ יְשָׁרָה בְּיִשְׂרָאֵל וּבְאָדָם סֶלָה ׃

שלמה ראבין ׃

תְּהִלָּה לְנָוֶה תְהִלָּה.

מִ פְּעָלֵי אִישׁ גָּדוֹל תַּחְצְבִי לְעוֹלָ ם
שְׁ מוֹ לְמַעַן יִנּוֹן לִפְנֵי שָׁמֶ . . . שׁ
הֱ לֹא לְזֹאת אַתְּ חֶבְרַת מוֹעֵדָ . ה
מַ צֵּבָה אַתְּ תַּגִּיעִי מָרוֹ . . . . ם
וְ צִיּוּן תְּהִי לְסַפֵּר לְצֶאֱצָאֵינ . . ו
נְ יב שְׂפָתָיו לִפְנֵי כִּסֵּא מְלָכִי . ן
טַ ל רְפֻאוֹת הִזִּיל לְמַחַץ מָרָ . . ט
י וֹסֵף כֹּהֵן „הַמְבַשֵּׂר" יִסָּדְכ . . י
פּ וּצִי עוֹפִי בְּנֵי קִנֵּךְ כָּעוֹ . . . . ף
יְ גִיעָתוֹ יְגִיעַת צֶדֶק תְּעַטֵּר . . . י
וְ עֵינֵי מֹשֶׁה תְּשַׂבַּעְנָה בְּקָרְבָּנ . וֹ
רַ ב בְּרָכוֹת עָלָיו וְאָז נָשִׁיר שִׁי ר
יַ ד מֹשֶׁה תְּהִי אֱמוּנָה וְאַל תִּכְבָּדִ י :

גדל שווארץ,

מורה ילדי ישרון בקרעמזיר.

שאלות ותשובה ·

מִי מִמַּאֲסָר מִמְּבוּכָה מוֹצִיא מְסֻגָּרִים, מָשָׁה מִמְּצוּקָה מִמְּצוּלָה מָטֵי מָוֶת ? 1)

מִי מַמְצִיא מָזוֹר מַרְגֵּעַ מְנוּחָה, מֵסִיר מַדְאֵבָה מִנְּדוּדִים מִסְפָּר מִמֶּלֶךְ מֵצִיק מֵצִיר מְמֻשָּׁךְ מֹרָט מֵאָז ? 2)

מִי מֵטִיב מִכֹּחוֹ מַזִּיל מִזְּהָבוֹ מַשְׁפִּיעַ מֵהוֹנוֹ (לְ) מְשַׁחֲרֵי מְעִי מַפֶּלֶת מְעוֹן מִקְדָּשׁ 3), מַשְׁקֵם מֵימֵי מַדָּע 4), מֵימֵי מִרְקַחַת 5), מְקוֹם מַטְוֶה מֵכִין ? 6)

מִי מֵנִיד מַעֲגָלָיו מַיִם מִדְבָּרָה מַשְׁאוֹן מַאֲרָאקָא, מֵשִׂים מַבָּטוֹ מָרוֹמָה, מִשָּׁם מָצָא מַעַן מִלִּפְנֵי מֹשֵׁל מֵעִיק מוֹצָאִים מִסִּבְלוֹת מִצְרָיִם ? 7)

מַעֲנֶה : מְשִׁישֵׂנוּ, מְשׁוֹשֵׂנוּ, מָגִנֵּנוּ מִמָּרוֹם

משה מונטיפיורי !

הנ"ל ·

---

1) דמשק. — 2) פעטערסבורג. — 3) אחינו בירושלים. 4) בנה להם בתי תורה. — 5) גם בית רוקח סמים לתרפא — 6) גם בית לטוות לנער גפן. — 7) אחינו ב"י בני גאולי מצרים. —

שיר תהלה וברכה.

מִכַּנְפוֹת הָאָרֶץ זְמִירוֹת נִשְׁמָעוּ
צְבִי לְמוֹנְטִיפְיוֹרִי יֶשַׁע מַצְמִיחַ
כָּל פֶּה כָל לֵב בְּרָכָה מָלָאוּ
וִיבָרְכוּ שֵׁם מֹשֶׁה שָׁלוֹם מַפְרִיחַ.

שֵׁם מֹשֶׁה בַּת עַמִּי ! הֲלֹא תִזְכֹּרִי
שֵׁם נִסִּית כְּבָר לַחֲסוֹת בְּצִלּוֹ
זִכְרִי אֶת בֶּן־עַמְרָם וּרְאִי מוֹנְטִיפְיוֹרִי
אִם לֹא כָמוֹהוּ רָם מַהֲלָלוֹ.

הֵן תָּוֵי שְׁנֵיהֶם נֶגֶד עֵינֵינוּ
כָּזֶה כֵּן מִשְׁנֵהוּ עֹז אֲזָרוּ
תֵּת יֶשַׁע וָרֶוַח לִישֻׁרוּן עַמֵּנוּ
וּמֹטוֹת עֻלָּם שְׁנֵיהֶם שָׁבָרוּ.

וּכְמוֹ מִכַּף נוֹף בְּלִי מָגֵן וָנֶשֶׁק;
הוֹשִׁיָעֵנוּ בֶּן־עַמְרָם וַיּוֹצִיאֵנוּ לָרְוָחָה
כֵּן הֵשִׁיךְ מוֹנְטִיפְיוֹרִי חֲמַת דַּמֶּשֶׁק
אַךְ בְּרוּחַ שְׂפָתָיו, וַיַּשְׁבִּית אֲנָחָה.

רְאוֹת הָהָר הַטּוֹב רְאוֹת הַלְּבָנוֹן
נֶפֶשׁ בֶּן־עַמְרָם מַה־כָּלְתָה נִכְסָפָה!
וְעַל אֶחָיו שָׁמָּה חָסוּת וְגָנוֹן;
חֶמְלַת מוֹנְטִיפְיוֹרִי מַה חָשָׁה עָפָה!

שָׁמָּה בֶּן־עַמְרָם הוֹבִישׁ מֵי־יָם
מַלֵּט אֶת־עַמּוֹ בַּל יִקְרָאֵם אָסוֹן
וּמֵי־דֶמַע נִגְּרוּ פֹה ... וְשָׁם ...
הָפַךְ מוֹנְטִיפְיוֹרִי לְמֵי יֶשַׁע וְשָׂשׂוֹן.

אַשְׁרֶיךָ שַׂר נִשָּׂא! שַׂר שָׁלוֹם שַׂר צֶדֶק
כִּי דַרְכֵי חַסְדְּךָ כֹּה רָמוּ גָּבָרוּ
—כֵּן תּוֹסִיף עָצְמָה חַזֵּק כָּל בֶּדֶק
וַעֲשׂוֹת תּוּשִׁיָּה לַיָּמִים יֻצָּרוּ —

אַךְ לֹא לָנוּ לֹא לָנוּ סַפֵּר מַעֲלָלָיו
לֹא לָנוּ תַּנּוֹת בִּדְבָרִים וָאֹמֶר
תְּהִלּוֹת [צִיר־אֵל נִפְלָאוּ מִפְעָלָיו
כְּמוֹ הָיָה רוּחַ וּכְאֵינֶנּוּ חֹמֶר.

כֹּה נָשִׁיב אֶל לֵב לָכֵן נֶחְדָּלָה
לָשִׂיחַ עֲלִילוֹתָיו לַשְׁמִיעַ הוֹדֵהוּ
אַךְ בִּרְכַּת פִּינוּ בַּל נִמְנַע סֶלָה
כִּי מַה־נָּשִׁיב לוֹ עַל כָּל תַּגְמוּלֵהוּ? —

אָנָּא אֵל נָאוֹר הַגִּיהַּ נָא אוֹר
לַמֵּאִיר בִּכְבוֹדוֹ אֲפֵלַת עַמֶּךָ
זֶה משֶׁה הָאִישׁ זִיר מוֹנְטִיפִיוֹר
הַבּוֹחֵר בִּירוּשָׁלַיִם וּבִישֻׁרוּן בְּחִירֶךָ.

מִשָּׁמֶיךָ רַב חֶסֶד! אָנָּא הַשְׁקִיפָה
וּבָרֵךְ אֶת חֲסִידְךָ משֶׁה מָגִנֵּנוּ;
טַל נְעִימוֹת־נֶצַח עָלָיו הַרְעִיפָה
וּכְבָבַת נִצְּרֵהוּ כִּי הוּא כָל נְחוּמֵנוּ.

יָמִים עַל יָמָיו תּוֹסִיף וּשְׁנוֹתָיו
יָנוּב בְּשֵׂיבָה בְּשַׁלְוָה וְגִילָה
תֵּן שִׁקּוּי וְשֶׁמֶן לְמוֹחַ עַצְמוֹתָיו
וּשְׁמוֹ יִנּוֹן לָעַד לְדוֹר וָדוֹר סֶלָה.

צבי הכהן שערשעוסקי,
ספרא דמתא בפינסק.

מזמור לתודה ·

לכבוד השר הצדיק רב פעלים דורש טוב לעמו
ועושה חסד לאלפים מעודו עד היום הזה, ה״ה :
סיר משה בן יוסף אליהו מונטיפיורי
הי״ו.

שִׁמְעִי בַּת יְהוּדָה וְהַטִּי אֹזֶן קַשֶּׁבֶת
מַה־פָּעַל מֹשֶׁה מוֹנְטִיפְיוֹרִי יִשְׁעֵךְ וּכְבוֹדֵךְ
שִׁכְחִי יָגוֹן וַאֲנָחָה הָסִירִי עַצֶּבֶת
כִּי הוּא אֲדוֹנַיִךְ, זֶה רֵעֵךְ וְזֶה דוֹדֵךְ!

קְהִלַּת יַעֲקֹב! בָּךְ חַיֵּי רוּחוֹ תְלוּאִים
מֵעָיו יֶהֱמוּ לָךְ וִחַבְּקֵךְ בִּזְרֹעוֹת אַהֲבָה,
בְּקִרְבֵּךְ יֶחְפָּץ וְהָיִיתְ עִמּוֹ שַׁעֲשׁוּעִים
בֹּאִי חֲסִי בְּצִלּוֹ וְלֹא תוֹסִיפִי לְדַאֲבָה!

בְּקוּם עָלַיִךְ מְרֵעִים חוֹרְשִׁים עַל גַּבֵּךְ
הוּא זוֹרֵעַ לִצְדָקָה וַיַּעַשׂ פֶּרִי ;
אַךְ הוּא יְשׁוּעָתֵךְ מָעֻזֵּךְ וּמִשְׂגַּבֵּךְ
לֹא הִנִּיחַ לְעָשְׁקֵךְ וְלַהֲלֹךְ עִמֵּךְ קֶרִי ·

בַּאֲרָם וְדַמֶּשֶׂק אוֹיֵב פִּיהוּ פָּעַר
„אֹכֶלֶת אָדָם אָתְּ !" הוֹצִיא תוֹאֲנָה וְדִבָּה ;
זֶה משֶׁה הָאִישׁ לִדְמָמָה הֵקִים סָעַר
וְאֶל תַּעְרָהּ הֵשִׁיב חֶרֶב מִדַּם עֲקֻבָּה . —

מִצָּפוֹן קוֹל נְהִי וִילָלָה בְּאָזְנוֹ עָלָה
מִפְּנֵי חֲמַת הַמֵּצִיק מַשָּׂא מֶלֶךְ וְשָׂרִים ;
הוּא הֶעֱמִיד לַיְּהוּדִים מְרוּדִים רֶוַח וְהַצָּלָה
וְהָיָה מַחֲנֵה הָעִבְרִים לִפְלֵטָה מִיַּד צָרִים .

מָה עָצְמוּ מִפְעָלָיו בְּאַרְצוֹת יִשְׁמָעֵאל
חָבַשׁ שֶׁבֶר עַמּוֹ וּגְאָלוֹ מִכַּף מְעַנֵּיהוּ ;
מֹשֵׁל תּוּגַרְמָה בִּגְלָלוֹ הֵיטִיב לְיִשְׂרָאֵל
כּוֹשֵׁל אִמֵּץ וְאֶת דַּכָּא הוֹשִׁיעַ לִמְעַנֵּהוּ . —

יֶלֶד מִיַּלְדֵי עִבְרִים כִּי לֻקַּח רוֹמָה
מֻדָּח מִדַּת יְשֻׁרוּן מִזְּרוֹעוֹת אָבִיו וְאִמּוֹ ;
לוֹ דִּבֶּר מוֹנְטִיפְיוֹרִי : לֹא אֶחֱשֶׁה אֲדוֹמָה
אֲשִׁיבֶנּוּ לְחֵיק הוֹרָיו וְחַסְדֵי אֶרֶב עִמּוֹ !"

זֵכֶר אַדְמַת הַקֹּדֶשׁ עַל לִבּוֹ חָרוּת
עֲפָרָהּ יְחוֹנֵן וְרוּחוֹ בָּהּ מִתְהַלֶּכֶת ;
דְּבָרוֹ שָׁלַח וַיְּרַפֵּא מְעוֹנָהּ הֶהָרוּס
וַיְּכוֹנֵן בֵּית מִרְקַחַת, סֵפֶר וּמְלֶאכֶת . —

גַּם בְּכָל מָקוֹם וּזְמַן וּבְכָל פַּעַם
הֶעָלָה תְעָלָה לְיִשְׁרֵי לֵב בִּהְיוֹתָם כּוֹאֲבִים
בְּדַעַת וְטוּב טַעַם הֶעֱבִיר מַטֵּה זַעַם
וְכָל מָרֵי נֶפֶשׁ מִמַּעַיְנֵי יִשְׁעוֹ שׁוֹאֲבִים.

פָּעֳלוֹ תָמִים רַבִּים רַחֲמָיו וַחֲסָדָיו
וְכָל פֶּה יִמָּלֵא תְהִלָּתוֹ וְשִׂפְתֵי רְנָנוֹת
הֲלֹא הוּא אָבִינוּ וּמַעֲשָׂיו הֵם יְלָדָיו —
וְשֵׁם עוֹלָם שָׂם לוֹ מִבָּנִים וּמִבָּנוֹת —

עוֹד בִּנְעוּרָיו כְּבָר הָיָה זָקֵן וְשָׂב
וְשָׁנָיו לְפִי קִנְיָנָיו כְּחוֹל וְכוֹכְבֵי שָׁמַיִם;
כִּי פָּדָה מִמָּוֶת נַפְשׁוֹת אָדָם רָב
וְלוֹ נֶחְשְׁבוּ הַיָּמִים אֲשֶׁר הֵמָּה חַיִּים. —

וּבְכֹחוֹ אָז כֹּחוֹ עַתָּה וַחֲיָלִים יְגַבֵּר,
וּלְהָבִיא יֶשַׁע כְּלָבִיא יָקוּם כַּאֲרִי וְנָמֵר;
הֱיוֹת עָלֵינוּ סִתְרָה נֶגֶד מְלָכִים יְדַבֵּר,
וּכְיַיִן יָשֵׁן—רֵיחוֹ מְזוּקָּן לֹא נָמֵר. —

אָכֵן עוֹד הִגְדִּיל לַעֲשׂוֹת בִּימֵי שֵׂיבָה
בְּצַעֲדוֹ בִישִׁימוֹן לְמַאֲרָאקָא בְּעֵת הַחוֹרֶף
לֹא אָמַר: חַלָּשׁ אָנִי! בְּבֵיתִי אֵשֵׁבָה
אֶשְׁקְטָה בִמְכוֹנִי וּלְעַמִּי אֶפְנֶה עוֹרֶף!"

אַף חָדַל מֵהַבִּיט אֶל שִׁבְרוֹן־גֵּווֹ
בְּמוֹת עָלָיו אִשְׁתּוֹ יְהוּדִית הַטּוֹבָה וְהַיְקָרָה—
וְאֶל עַם יְהוּדָה שָׁעָה כִּי גָדַל כְּאֵבוֹ
כְּנַפְשׁוֹ אֲהֵבוֹ וְדָאַג עַל אֲסוֹנוֹ אֲשֶׁר קָרָה.

רָאָה כִּי כָלְתָה הָרָעָה וְצָרָה קְרוֹבָה,
וַיִּסַּע אֶרֶץ מֶרְחַקִּים וַיּוֹשַׁע הָאֻמְלָלִים;
טָרְחָם הוּא נָשָׂא, סָבַל וַיְמַלֵּט מֵהֹוָה
הֵפִיץ עַנְנֵי מַחֲשַׁכִּים וְנָסוּ הַצְּלָלִים. —

יָמִים וְשָׁבוּעוֹת עָבַר נְדוֹד אָרְחוֹת יַמִּים
חַם לְבָבוֹ — לֹא עֲצָרוּהוּ סוּפָה וְקָרָה;
הִפְלִיא תְּשׁוּעוֹת וַיָּפֶק רָצוֹן לְעֵינֵי עַמִּים
גִּלָּה מִשְׁפָּט כָּאוֹר וְלַשְּׁבוּיִם דְּרוֹר קָרָא!

„גִּבּוֹר אָנִי!″ אָמַר, אֶעֱשֶׂה כָּל אֲשֶׁר בְּכֹחִי,
לְמַעַן אַחַי בְּנֵי אֱמוּנָתִי מִבֶּטֶן מִלֵּידָה;
וַיַּעֲבוֹר עָלַי מָה — עִמָּם בְּצָרָה אָנֹכִי,
צַעֲקָתָם בָּאָה עָדַי וּמַכְאוֹבָם אֲנִי אֵדָע. —

בְּעוֹד יָדָם וְרַגְלָם בְּזִקִּים נֶאֱנָקִים וְנֶאֱנָחִים
יָדַי לֹא אֲחַבֵּק וְרַגְלַי אֲשַׁוֶּה כָּאַיָּלוֹת!
וְאֵיךְ אוּכַל לִשְׁכּוֹן הֵיכָלוֹת וְטִירוֹת מְרֻוָּחִים
וְהֵם נְתוּנִים בַּכֶּלֶא וְעֵינֵימוֹ מְיַחֲלוֹת וְכָלוֹת!″—

לָכֵן בִּגְלָלָם שָׁת פְּעָמָיו לַמְּסִלָּה
וּבָאֱלֹהִים אָזַר חַיִל עָשָׂה גַּם יָכוֹל;
לֹא שָׁקַט עַד אִם מְלַאכְתּוֹ כִּלָּה
וַיַּהֲפוֹךְ לְבוֹקֶר לַיִל וּמִסְפֵּד לְמָחוֹל. —

כָּבוֹד גָּדוֹל עָשָׂה לוֹ הַקֵּיסָר בְּבוֹאוֹ
וְשֵׂם יְהוּדִים בְּמַארָאקָא שָׂם שָׁם לִתְהִלָּה.
רָמָה יְמִינָם וַתּוֹשַׁע לָהֶם זְרוֹעוֹ,
וְלֹא יֵלְכוּ עוֹד יְחֵפִים כַּאֲשֶׁר בַּתְּחִלָּה!

וְעַתָּה הִנֵּה שָׁב מִדַּרְכּוֹ בָּרִיא וְשָׁלֵם
שָׂשׂ וְעָלֵץ כִּי חִלֵּץ אֲסוּרִים בַּכּוֹשָׁרוֹת;
הֶאָח! לֹא יֵבוֹשׁ יַעֲקֹב וְלֹא יִכָּלֵם
הֲלֹא אָח לוֹ מוֹנְטִיפְיוֹרִי עֶזְרָה בַּצָּרוֹת.

כָּל הַלְּבָבוֹת לִרְבָבוֹת יוֹדוּהוּ לְעוֹלָם
בְּסוֹד יְשָׁרִים הוֹדוֹ בְּמוֹשַׁב זְקֵנִים וִישִׁישִׁים
מִקְּטַנָּם וְעַד גְּדוֹלָם בְּרִנָּה יִשְׂאוּ קוֹלָם —
וּמִכָּל מָקוֹם מִנְחָה וּבְרָכָה לוֹ מַגִּישִׁים.

גַּם אֲנַחְנוּ יוֹשְׁבֵי טַארְנָאוו בְּגַאלִיצִיאָה
לְשַׁלֵּם תּוֹדוֹת רֶגֶשׁ לְבָבֵנוּ בָּנוּ נוֹשֶׁה;
עַל כָּל תַּגְמוּלוֹהִי תְּרוּמַת יָדֵנוּ נְבִיאָה
וְעָרְבָה לוֹ נִדְבַת פִּינוּ: תְּהִלָּה לְמֹשֶׁה!

וַיַּחְדָּו נַעֲרוּכָה תְּפִלָּה וְנִשְׁפּוֹכָה שִׂיחַ׃
אֵל נָא! חַדֵּשׁ שְׁנוֹתָיו כְּנִשְׁרֵי שָׁמַיִם
בָּרֵךְ יְיָ פָּעֳלוֹ וְחֶפְצְךָ בְּיָדוֹ יַצְלִיחַ
שָׁלוֹם יְהִי בְּאָהֳלוֹ יִשְׂגֶּא שִׁבְעָתַיִם.

עוֹד יָנוּב בְּשֵׂיבָה כְּעֵץ שָׁתוּל עַל מַיִם
וּבְעוֹדֶנּוּ חַי קֶרֶן עַם יִשְׂרָאֵל תַּצְמִיחַ
בְּיָמָיו וּלְעֵינָיו תִּוָּשַׁע יְהוּדָה וִירוּשָׁלַיִם.
וּבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל בֶּן יִשַׁי הַמָּשִׁיחַ!

כחפצו וכרצון עבדיו מכבדיו ומוקיריו בערכו
ובתוכם גם אני הכו״ת בשם כל העדה הקדושה

מרדכי ווייסמאן חיות.

דסנת משה בן יוסף אליהו אהוב ה׳ לפ״ק.

תפארת למשה.

הוא השר משה מונטיפיורי, ביום שובו ממאראקא אשר הציל שם את בני ישראל מיד עושקיהם כח. סנת תדר"ך נפשו עוז, לפ"ק.

אלה ברכב ואלה בסוסים
ואנחנו בשם י"י אלהינו נזכיר.
(תהלים ך').

מַה זֶּה הַקּוֹל בְּאָזְנֵנוּ יִשָּׁמֵעַ,
קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה מִכְּנַף הָאָרֶץ?
אִישׁ גִּבּוֹר חַיִל מִשְּׂדֵה קְרָב נוֹסֵעַ,
בְּיָדוֹ הָעֹז וּבְאוֹיְבָיו עָשָׂה פָּרֶץ!

אִישׁ גִּבּוֹר חַיִל! וְאַיֵּה הֶחָרֶב?
גְּדוּדָיו אֵיפֹא, נוֹשְׁקֵי קֶשֶׁת וְצִנָּה?
הֶחָלוּץ וְהַמְאַסֵּף וְהָאוֹרְבִים כְּמוֹ אָרֶב?
זִקִּים וְחִצֵּי מָוֶת בְּכָל עֵבֶר וּפִנָּה?

מָגֵן אִם יֵרָאֶה? סוּסִים לֹא יְדָהֵרוּ!
אֵין רֶכֶב וּפָרָשִׁים שׁוֹאֲפִים לְרֶצַח;
דְּמֵי אֱנוֹשׁ גַּם הֵם כִּפְלָגִים לֹא יִנְהָרוּ —
הֲלָזֶה יִקָּרֵא קְרָב? הֲזֶה עֹז וָנֶצַח? —

כָּל מֵבִין וְיוֹדֵעַ אָרְחוֹת עַמֵּנוּ
לֹא יִשְׁאַל כָּזֹאת, יַבִּיעַ אִוֶּלֶת;
לֹא בְרֶכֶב וְלֹא בְסוּס עֵזֶר מִצָּרֵינוּ,
לֹא בְחֶרֶב וַחֲנִית — כִּי יַד אֵל מוֹשֶׁלֶת.

מוּל מַעַרְכוֹת אוֹיֵב בְּרֶכֶב רִבּוֹתַיִם
יָקוּם בָּנוּ אֶחָד צַדִּיק מוֹשִׁיעַ;
בְּפִיו יָמִית רָשָׁע, בְּרוּחַ שְׂפָתַיִם, —
בְּשֵׁם אֱלֹהֵינוּ יַזְכִּיר — וְקָמָיו יַכְרִיעַ!

כֵּן משֶׁה הָרִאשׁוֹן בְּמִצְרַיִם לְפָנִים
בְּשֵׁם „אֱלֹהֵי הָעִבְרִים" שִׁבֵּר גְּאוֹן רֶשַׁע;
וּבְכָל דּוֹר וָדוֹר, עַל אָבוֹת וּבָנִים,
רַבִּים קָמִים לְאַבְּדֵנוּ, וּבִשְׁמוֹ — יֶשַׁע! —

גַּם אַתָּה משֶׁה הָאִישׁ, גִּבּוֹר חָיִל,
מִשְּׂדֵה הַמַּעֲרָכָה שַׁבְתָּ הַפַּעַם;
נִלְחַמְתָּ כְּקֶרֶן אוֹר עִם חֶשְׁכַת לָיִל —
נִלְחַמְתָּ גַּם יָכוֹלְתָּ שְׁבוֹר מַטֵּה זָעַם.

לֹא בִזְרֹעַ גְּבוּרָה, לֹא בְחַיִל וָכֹחַ,
עִם אוֹיְבֶיךָ נַפְתּוּלֵי־יָהּ נִפְתַּלְתָּ;
דָּם לֹא נִשְׁפַּךְ, לֹא לֻקַּח מַלְקוֹחַ,
בְּשֵׁם אֱלֹהֵינוּ תַזְכִּיר — וְעַמּוֹ הִצַּלְתָּ!

בַּמֶּה נְקַדְּמָה פָנֶיךָ אִישׁ רַב פְּעָלִים?
בַּמָּה נִכּוֹן לִקְרָאתְךָ בְּשׁוּבְךָ הַבָּיְתָה?
הַבְּתֻפִּים וְכִנּוֹרוֹת, בְּזִמְרַת נְבָלִים?
בַּעֲטֶרֶת עַנְפֵי הַדָּס וַעֲלֵי הַזָּיִת?

אוֹ אִם נִבְנֶה לְךָ שַׁעֲרֵי תִפְאֶרֶת,
נָרוּץ לִפְנֵי רִכְבְּךָ וְנִמְשֹׁךְ הָאוֹפַנִּים?
בִּתְרוּעָה נוֹבִילוּךָ עַל מְרוֹמֵי קָרֶת,
וְנִזְרֶה לְרַגְלֶיךָ פְּרָחִים וְשׁוֹשַׁנִּים? —

כָּל הָעַמִּים לְגִבּוֹרֵיהֶם יַעֲשׂוּ כָּכָה,
וְלָנוּ עַם יַעֲקֹב אֵין חֵלֶק בְּכָאֵלֶּה;
בְּשֵׁם אֱלֹהֵינוּ נַזְכִּיר שִׁמְךָ לִבְרָכָה,
כִּי בִשְׁמוֹ הוֹשַׁעְתָּ, עָשִׂיתָ פֶּלֶא.

בְּשֵׁם אֱלֹהֵינוּ נַזְכִּיר, בִּשְׂפָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה
הִיא תְהִי תִפְאַרְתְּךָ כְּצִיץ עַל מֵצַח;
הִיא מַחְמַד לִבֵּנוּ, אֶבֶן הָרֹאשָׁה, —
אַבְנֵי שַׁיִשׁ תְּמוּטֶינָה, וְהִיא תַעֲמוֹד נֶצַח

הִיא תָּחֹק מַעֲשֶׂיךָ, לֹא בַּרְזֶל וְעוֹפֶרֶת,
וּלְעוֹלָם יִהְיוּ נִקְרָאִים לִפְנֵי הָאֵל;
בְּסֵפֶר מִלְחֲמוֹת־יָהּ יֵאָמֵר לְמַזְכֶּרֶת;
בַּהֲרִים משֶׁה יָדוֹ וְגָבַר יִשְׂרָאֵל!

נפתלי קעללער.

תהלה למשה.

תֵּן מֵלִיץ הוֹד לַגִּבּוֹר, עַל אוֹיֵב כִּי יִתְגַּבָּר
הַשְׁמִיַע עֻזּוֹ בַּחוּץ, לִתְהִלָּתוֹ פִּיךָ פְּעוֹר!
אֹזֶן שׁוֹמַעַת תִּמְצָא, עֵת כִּי תָנִיב, תַּבִּיעַ,
אֵיךְ הִכָּה צָר בַּשָּׂדֶה, אֵיךְ שִׁקַּע אֹתוֹ בַּבְּאֵר.
אָנֹכִי לֹא כֵן עִמִּי, מִדַּרְכְּךָ אַט אַשְׁרִי,
אֶל כִּנּוֹרִי אֶקְרָא: דּוֹם! הַרְחֵק מֵעָלָיו וַעֲבוֹר!
יַד מוֹרָאָה נִגְאָלָה, מִדַּם חָלָל הַשָּׁפוּךְ,
לָהּ לֹא אָשִׁיר שִׁירָתִי, לֹא אַגִּישׁ סַמִּים וּמֹר
בִּיקַר הָאִישׁ אֶחְפּוֹצָה, בִּדְבָרָיו יָמִית רָשָׁע,
לֹא יִתֵּן מוֹט לַצַּדִּיק, אֶל חַיַּת נֶפֶשׁ הַתּוֹר.
גַּם הַיּוֹם כֵּן מִפָּעֳלִי, בַּהֲגִיגִי אֵשׁ לוֹהֶטֶת,
עֵת בַּקָּהָל וְעֵדָה, אֶכְרָעָה לִפְנֵי הַחוֹר,
כֹּחוֹ, אוֹנוֹ בִּשְׂפָתָיו, פִּיהוּ חַרְבּוֹ הַשְּׁלוּפָה,
בָּם יָרִים הַמִּכְשׁוֹלִים וִיצַוֶּה לַפֶּגַע: עֲצוֹר!
וּמִי כָמוֹךָ מֹשֶׁה, מִי יִדְמֶה לָּךְ, מִי יִשְׁוֶה,
הַבּוֹחֵר הֵן לָאֵזוֹר וּבְמָתְנָיו הַחֶסֶד חָגוֹר?

קוֹל מִדַּמֶּשֶׂק נִשְׁמַע : „הִנֵּה אַחֶיךָ מֻכִּים ,
עַם אַכְזָרִי יִרְדֵּמוֹ ; מֵעֲלֵיהֶם יַפְשִׁיט הָעוֹר ,
יַעַן כִּי צוֹרֵר אָרוּר , הוֹצִיא דִבָּתָם רָעָה ,
כִּי דַּם נוֹצְרִים יֹאכֵלוּ , עֵת נִשְׁבַּת מִבֵּיתָם שְׂאֹר !
כִּשְׁמוֹעַ זֹאת אָזְנֶךָ , אֶל יִשְׁעָם צֵאת מִהַרְתָּ ,
כְּנֶשֶׁר חִישׁ דָּאִיתָ , לִרְאוֹת נִקְיוֹנָם כַּבֹּר .
מוֹשֵׁל הִקְשִׁיב וַיֵּדַע , תַּרְמִית רָכִיל כִּי רַבָּה ,
עַל כֵּן פָּקַד אַחֶיךָ וַיּוֹצִיא צִדְקָם כָּאוֹר ...
לָמָּה תִצְעַד בַּמְּזָרִים , תִּבְחַר דֶּרֶךְ הַצָּפוֹן ,
עָלָיו יִתְעַלֵּם שֶׁלֶג , בּוֹ יִנְוֶה ; יִמְשׁוֹל הַקֹּר ?
דָּת לָעִבְרִים נִתָּנָה , הִרְחִיקָם מִגְּבוּל אֶרֶץ
וְלִשְׁכְּנָם עַל טְבוּרָהּ , הוֹי דָּת הַחֲזָקָה מִצֹּר !
לִפְנֵי מַלְכָּם תִּתְיַצֵּב , רַכּוֹת פִּיךָ יַבִּיעַ —
וּרְצוֹנוֹ תַפְלִיט , תַּשִּׂיג , לָעִבְרִים הוּא קוֹרֵא דְרוֹר .
גַּם עַל אַדְמַת מָרוֹקוֹ , יָצִיץ יִפְרַח הַזָּדוֹן ,
חַיַּת עַמְּךָ נִדְכָּאָה , כֵּן יוּבַל לָטֶבַח שׁוֹר .
מַה פִּשְׁעוֹ וּמַה חַטָּאוֹ ? עַל מֶה יֻכֶּה ? מַדּוּעַ ?
עָוֶל לֹא יָדַע הָשִׁיב , חֵטְא עַמְּךָ חָתוּם בִּצְרוֹר .
הַיֶּעֶצְרְכָה מֶלֶכֶת , מִקְרֵה אָסוֹן בַּדֶּרֶךְ ,
עַל הַזִּקְנָה וְשֵׂיבָה , עָצְמוּ פִּגְעֵיהֶם מִסְּפוֹר ?
לֹא ! כַּלָּבִיא תִתְנַשֵּׂא , תֵּלֵךְ לִמְחוֹז חֶפְצֶךָ ,
תָּבֹא , תִרְאֶה גַּם תוּכָל , תוֹצִיא אֶת אַסִּיר מִבּוֹר .

הֵן זֶה דַּרְכְּךָ משֶׁה, מִלְחָמָה לְךָ בָּרִשְׁעָה,
אַךְ לֹא לַחֶרֶב תֹּאמַר: אֶזְרוֹעַ הָרֶשַׁע שְׁבוֹר!
כִּידוֹנְךָ דִּבְרֵי שָׁלוֹם, מָגִנְּךָ אִמְרֵי נוֹעַם,
בָּהֶם תּוֹשַׁע אַחֶיךָ, לֹא תִקַּח תַּחְתֵּיהֶם סְגוֹר.
לָכֵן מִפְּרִי מַעֲשֶׂיךָ, תִּשְׂבַּע גִּבּוֹר הֶחָיִל,
טוּבְךָ יַגִּיד הַמֵּלִיץ, אֶת שִׁמְךָ מִדּוֹר לְדוֹר.
וּבְעוֹד יִצְנְפֶךָ הָדָר, לָאֵל הָעָם יִתְפַּלֵּל:
"תֵּן עֻזְּךָ עוֹד אֶל משֶׁה, מִכֹּל מִשְׁמָר אֹתוֹ נְצוֹר!"

מאיר קאהן ביסטריטץ.

רחשי תודה

אל האיש הגדול ורם נשיא הוא בישראל השר **משה מונטיפיורי** יחיה שלום לו וכל טוב על כל החסד אשר עשה לב״י במזרח ומערב, ובפרט על אודות מסעו לארץ מאראקא וידבר טוב אל המלך להוציא אסירים לחרות עולם ולתת להם משפט אזרחי הארץ, לכן לא ישכח זכרו מקרב אחינו ב״י ותהלתו עומדת עד בלתי השמים. כתבתי השירה ההיא (במספר התנועות ומלעיל) יום ד׳ דחוה״מ פסח שנת **בעזר השם** לפ״ק ורחשי תודה כאלה אין להם עתות קבועות שנעבור עליהן בבל תאחר כי כשם השר משה כן הכרת טובתו בפינו ובפי זרעינו לא תמוש לעולם ועד.

יְהוּדָה בַגּוֹלָה, הוֹי שֶׂה הַנִּדָּחָה,
לֹא מָצָא מָנוֹחַ לִפְנֵי רוֹדְפֵיהוּ׃
יוֹמָם הַשֶּׁמֶשׁ עַל רֹאשׁוֹ זָרְחָה
לָתֵת בִּידֵי זָרִים אֶת שְׂרִיד פְּלִיטֵיהוּ׃

וְהַיָּרֵחַ בְּאִישׁוֹן לַיְלָה הִגִּיהַ
קוֹדֵר עַל סֻכַּת דָּוִד הַנּוֹפֶלֶת ...
בַּת יְהוּדָה בָעַמִּים שָׁכְחָה הַגְבִּיהַּ
אֶת רוּחָהּ עֲלֵי אֶבְרוֹת הַתּוֹחֶלֶת!

וּבְכָל זֹאת יַעֲמוֹד יְשֻׁרוּן עַד יַפְרִיחַ
כְּעֵץ נָטַע יְיָ עַל פַּלְגוֹת מָיִם
כִּי בְּכָל דּוֹר וָדוֹר רוּחַ אֵל יַצְלִיחַ
עַל אִישׁ אֶחָד וִיהִי לָעָם לְעֵינָיִם.

הוּא יְדַבֵּר מִשְׁפָּטִים אֶת אוֹיְבִים בַּשַּׁעַר
יִהְיֶה אֶל אֶחָיו צוּר מַחְסֶה מִזֶּרֶם
הוּא יַצִּילֵם מֵרוּחַ שׁוֹאָה וָסַעַר
וְנוֹתַר עַם יְיָ — כְּסֻכָּה בַכָּרֶם!

כִּי אֵין שָׁלוֹם לוֹ וְעוֹד מַחְשַׁבֵי לַיִל
עַל נִדְחֵי יְהוּדָה בְּכָל פִּנָּה נִפְזָרוּ
קָמוּ וְגַם יָקוּמוּ בָהֶם בְּנֵי חַיִל
אֲשֶׁר לְטוֹבַת רַבִּים נַפְשָׁם מָסָרוּ.

אַךְ אַתָּה מֹשֶׁה עַל כֻּלָּם עָלִיתָ
בֵּין הַכּוֹכָבִים הִנְּךָ שֶׁמֶשׁ אוֹרָה
כִּי שֶׁמֶשׁ וּמָגֵן לַאֲחֶיךָ הָיִיתָ
הֶהָלְכוּ בְּמַר רוּחָם פְּשׁוּטָה וָעוֹרָה.

מַה־גָּדְלוּ פְּעָלֶיךָ כְּלִילֵי תִפְאֶרֶת
אִישׁ דָּגוּל מֵרְבָבָה לַעֲשׂוֹת הִפְלֵאתָ
בַּצָּפוֹן וָנֶגֶב וְאֶרֶץ נִבְחֶרֶת
שַׁהֵי נֶפֶשׁ בְּטַל הַנּוֹחַם הִרְוֵיתָ.

לִפְנֵי מְלָכִים נִצַּבְתָּ וְרוֹזְנֵי אָרֶץ
לְדַבֵּר אֲלֵיהֶם טוֹב בְּעַד בְּנֵי עַמֶּךָ
עָמַדְתָּ בְּיוֹם צָרָה לָהֶם בַּפָּרֶץ
פְּדִיתָם מִשַּׁחַת בְּתוֹקֶף מִלֶּיךָ.

כֵּן הֲדַרְכְּךָ בִּהְיוֹתְךָ אִישׁ מָלֵא כֹחַ
לֹא כִלִּיתָ כֹּחֲךָ לְהֶבֶל וְתֹהוּ
כִּי יָצָאתָ לְיֵשַׁע הוֹלְכֵי שָׁחוֹחַ
זָרַעְתָּ צֶדֶק כְּאִישׁ אֵין קָם כָּמוֹהוּ.

הֵן משֶׁה שִׁמְךָ כְּשֵׁם אֲבִי נְבִיאֵינוּ
אָמְנָם כָּמוֹךָ כָּמוֹהוּ מָשִׁיתָ
דָּלִיתָ מִמַּיִם צָרָה אֶת אַחֵינוּ
וּלְעֶזְרָתָם חוּשָׁה כְּנֶשֶׁר דָּאִיתָ

הִנֵּה זָקַנְתָּ וּבְרוֹב שָׁנִים בָּאתָ
קָנִיתָ לְךָ שֵׁם עוֹלָם לֹא יִכָּרֵת
מַה־טּוֹב חֶלְקְךָ ! מְנוּחָה לְנַפְשְׁךָ מָצָאתָ
שָׂבַעְתָּ עוֹנֶג רַב בְּהֵיכְלֵי תִפְאָרֶת ! — —

אוּלָם מִצָּרַת אָחִיךָ שָׁמַעְתָּ
וַתָּקָם כְּגִבּוֹר מִתְרוֹנֵן מִיָּיִן
וַתִּסַּע בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ
נָטַשְׁתָּ בְּאַרְצְךָ כָּל מַחֲמַדֵּי עָיִן.

מְגַמַּת פָּנֶיךָ אֶל מֶלֶךְ הַנֶּגֶב
לִפְדּוֹת אָחֶיךָ אֲסוּרֵי נְחֻשְׁתַּיִם
וַתִּטּוֹף אֵלָיו אוֹמֶר יִפַּח בְּרֶגֶב
וּבְאֶבֶן דּוּמָם נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים.

אָז שָׁמַע הַמֶּלֶךְ לְךָ אִישׁ רַב דֵּעַת
גַּם אִוָּה לְהַחֲיוֹת הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה
קָצוּ מֵהֶם כְּמִפְּנֵי נֶגַע צָרַעַת
וַיֹּאמֶר לַאֲסִירִים צְאוּ מִבֵּית כֶּלֶא!

הִנֵּה בַּמֶּה אֲבָרֶכְךָ טוּב טַעַם
וְאַתָּה נַעֲלֶה עַל שֶׁבַח דּוֹבְרֵי שֶׁפֶר
שִׁמְךָ זִכְרְךָ לֹא בָא כַּבֹּשֶׂם הַפַּעַם
וּמִי יִשָּׂא לְפָנֶיךָ מִשְׁלֵי אֵפֶר!

אַךְ תְּפִלָּתִי תַּעֲלֶה לָאֵל הַשָּׁמַיִם:
שַׁדַּי נָא הַרְבֵּה יְמֵי מֹשֶׁה בְּחִירֶךָ
הָאֵר דְּבָאוֹ בְּאוֹר מְזֻקָּק שִׁבְעָתַיִם
וְיִשְׂמַח לָרוֹב שָׁלוֹם וּשְׁלוֹם בְּנֵי עַמֶּךָ!

יעקב צבי הלוי לעוו
מורה בית הספר בהוהעלי.

תהלה למשה.

ממשה ועד משה לא קם כמשה.

א.

בְּמִדְבָּר תַּלְאוּבוֹת בְּאֶרֶץ צִיָּה
מְקוֹם גַּם עַיִט לֹא יָדַע נְתִיב לְדֶרֶךְ,
יֵלֵךְ אִישׁ בְּרוּחַ סוֹעֲרָה וְהוֹמִיָּה
מַעְיָנוֹ בְּעַמּוֹ הַמְעֻנֶּה בְּפֶרֶךְ,
בְּמַלְאֲכוּת אֱלֹהֵי הָעִבְרִים, שׁוֹכְנֵי שָׁמַיִם
יֵרֵד לְהוֹצִיאָם מִסִּבְלוֹת מִצְרָיִם!...

מְרַדֵּף מֵאוֹיֵב אָחוֹר נוֹסֵעַ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי קָרֵבוּ
אֶל חוֹף יָם סוֹעֵר שׁוֹאֵן לְבַלֵּעַ
לִרְאוֹת יְשׁוּעַת אֱלֹהִים הִתְיַצָּבוּ.
בְּמַטֵּהוּ הָאִישׁ הַמַּיִם בִּקֵּעַ
בַּיַּבָּשָׁה הָלְכוּ, וְהַצָּר—טוֹבֵעַ!...

בְּחַרְבוֹנֵי קַיִץ בִּרְפִידִים כִּי בָאוּ
רָבְתָה בָמוֹ תְּלוּנָה וּצְעָקָה
כָּל הָעָם לְמַיִם הֵן צָמָאוּ
וּלְשׁוֹנָם מִשָּׁרָב לְחִכָּם דָּבָקָה ,
הָאִישׁ שֶׁכְּבָר הֶאֱכִילָם לֶחֶם שָׁמַיִם ,
עַל הַסֶּלַע הָךְ וַיֵּצְאוּ מָיִם ! ...

לְהָזִיר עַמּוֹ מִתּוֹעֲבוֹת מִצְרָיִם
וְכָל הַבְלֵי שָׁוְא בָּם הִתְגָּאֲלוּ *)
הוֹרִיד מִסִּינַי לָמוֹ תּוֹרַת שָׁמַיִם
וּלְקוֹל הַשּׁוֹפָר רָגְזוּ חָלוּ
כָּל הָעָם עָמְדוּ בַשָּׁפֶל
וְהוּא נִגַּשׁ — אֶל הָעֲרָפֶל ! ...

כֵּן לֹא יָדַע רַב הַפְּעָלִים מָנוֹחַ
מִלְחֶמֶת עַמּוֹ לָחַם וַיִּשְׁבְּ שֶׁבִי ,
וּבִימִינוֹ עֹז הֶחֱלִיף כֹּחַ
לַהֲבִיאָם עַד גְּבוּל אֶרֶץ הַצֶּבִי ...
וּמֹשֶׁה זֶה הָאִישׁ ! — הוּא מְחוֹקְקֵנוּ !
בֶּן עַמְרָם הוּא , מָעוֹז עַמֵּנוּ ! .

*) מלשון הכתוב צפניה ג'.

ב.

מַה־זֶּה עוֹד תִּרְאֶינָה עֵינֵנוּ,
אַחֲרֵי שְׁנוֹת אֲלָפִים שֶׁכְּבָר עָבָרוּ?
אִישׁ אֱלֹהִים קָדוֹשׁ הוֹלֵךְ בְּתוֹכֵנוּ
וּבַעֲנְוַת־צֶדֶק יָדָיו עֹז גָּבָרוּ,
לְהַעֲנִיק מָנָה אַחַת אַפָּיִם
לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַיּוֹשְׁבִים בִּירוּשָׁלָיִם!

בְּעִיר דַּמֶּשֶׂק בִּמְדִינַת סוּרִיָּה
יְדֵי בְנֵי עַמּוֹ בַּאֲזִיקִים כִּי בָאוּ
בִּמְצֻלָּה רוֹתַחַת יָרַד בָּאֳנִיָּה,
וּלְהִתְחַנֵּן בַּעֲדָם בִּרְכָּיו כָּרָעוּ
לִפְנֵי שִׁלְטוֹן תּוֹגַרְמָה וּמִצְרָיִם...
וַיְגַל צִדְקָתָם לְעֵינֵי הַשָּׁמָיִם!

לְצַעֲקַת בַּת־עַמּוֹ מִקְצֵה הָאָרֶץ
בִּמְדִינַת הַצָּפוֹן כִּי סָבְלוּ לַחַץ,
הִתְעוֹדֵד הוּא לִגְדּוֹר הַפֶּרֶץ
לַחֲבֹשׁ מַכָּתָם וּלְרַפְּאוֹת הַמַּחַץ,
הוֹרָם לָלֶכֶת לְרוּחַ הָעֵת קָדִימָה...
וּשְׁלוֹמָם וְאָשְׁרָם יִשְׂגֶּה מִיָּמִים יָמִימָה!...

יֶלֶד כִּי שֻׁדַּד מִזְּרוֹעוֹת הוֹרֵהוּ
(שָׁמַיִם שֹׁמּוּ עַל זוּ הַפֶּשַׁע)
לַעֲשׁק מִמֶּנּוּ גַּם אֵשׁ דָּתֵהוּ
מִהֵר הוּא לִמְקוֹם הָרֶשַׁע,
וַיְדַבֵּר מִשְׁפָּטִים בַּשָּׁעַר
בְּעַד זֶה הַנָּעַר!...

כֵּן לֹא חָדַל לְהוֹשִׁיט עֶזְרָתוֹ
לִבְנֵי עַמּוֹ — עַם עָנִי וּמְדֻכָּה
עֲדֵי גַם עַתָּה בִּימֵי שֵׂיבָתוֹ
יָרַד לְהוֹשִׁיעָם בְּעַרְבוֹת מַארָאקָה..
וּמֹשֶׁה זֶה הָאִישׁ! — הוּא מוֹשִׁיעֵנוּ!
מוֹנְטִיפְיוֹרִי הוּא! מָעוֹז עַמֵּנוּ.

ג.

עַתָּה לִכְבוֹדְךָ, רַב הָעֲלִילָה!
רִפֵּא שֶׁבֶר עַמּוֹ, וּמְחַזֵּק בֶּדֶק!
מְשׁוֹרְרֵי יַעֲקֹב לִנְוֵה תְהִלָּה
נִקְבְּצוּ בָּאוּ לְרַגְלֵי הַכֹּהֵן־צֶדֶק.
כּוּלָּם יְרַנְּנוּ רִנָּה יִפְצָחוּ
לִישׁוּעַת יְשֻׁרוּן יַחַד יִשְׂמָחוּ!

בֵּין מְנַצְּחֵי זֶמֶר אַדִּירֵי הַשִּׁירָה
מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרוֹתֵיהֶם יַשְׁמִיעוּ
גַּם בַּת שִׁירָתִי לָשׁוֹן תַּגְבִּירָה,
לְדוֹכֵב תּוֹדַת אַחֶיךָ לְךָ יָרִיעוּ
הַקְשֵׁב קוֹל הַקּוֹרֵא מִיאַנִישְׁקִי אֵלֶיךָ
שֶׁגַּם שָׁם הוֹפָעַתְּ בְּהוֹד פָּנֶיךָ *).

„מַה־נָּשִׁיב לְךָ עַל כָּל תַּגְמוּלֶיךָ
אָדוֹן רָם! מַלְאַךְ מוֹשִׁיעַ!
עַל כָּל הַטּוֹב שֶׁעָשִׂיתָ לְעַמֶּךָ
קָצַר כָּל לָשׁוֹן תּוֹדָה לְהַבִּיעַ,
וְאִלּוּ גַם פִּינוּ מָלֵא שִׁירָה
לֹא נוּכַל לְהוֹדְךָ מַאנְטִיפְיָארָה!"

„בַּמֶּה נְכַבֶּדְךָ, רַב הַגְּדוּלָּה!
אֵיזֶה יְקָר תִּקַּח מֵאַחֶיךָ?
יָדַעְנוּ כִּי שָׂנֵאתָ כָּבוֹד וּתְהִלָּה,
וְאֵיךְ נַמְרֶה בָּזֶה אֶת חֶפְצֶךָ,
רַק זֹאת יֵשׁ לָאֵל יָדֵנוּ
לָשֵׂאת בַּעַדְךָ תְּפִלָּה לֵאלֹהֵינוּ! —"

---

*) היא עיר אחת ומארץ ליטא על גבול ארץ קורלאנד, במחוז קאוונא, ברוסיה, ושם היה השר בנסעו לקרית מלך רב פעטערסבורג.

„אֵל אֱלֹהִים יְיָ אֵלֶיךָ נִתְפַּלֵּלָה
תֵּן לְעַבְדְּךָ משֶׁה אוֹרֶךְ יָמִים וְחַיִּים !
וּכְבֶן עַמְרָם הָעוֹמֵד לְנֵס סֶלָה,
יִנּוֹן זִכְרוֹ תַּחַת הַשָּׁמַיִם !
כִּי כְּמשֶׁה נֶאֱמָן בֵּיתֶךָ
הִנֵּה הוּא מוֹשִׁיעַ עַמֶּךָ !"

יהושע לעווינזאהן מילכיסקי .

דירא דתשבוחתא׃

אפ אנא מן הילי אשהיד מנתי איכנא דברכני מריא אלהי ובהפיטותא אכרוך כלילא דתשבוחתא לריש גברא גנברא דשפירין עבדוהי, לריש רבה דעמא דכלבית איסראיל.

סר משה מונטיפיורי נ״י

לְמוּשֶׁא!

א) מוּשֶׁא לָךְ נוּדוּן אַחַיךְ
מְטֻל דתַדמַרתָּא עֲבַדת
לָךְ שַׁרְכָא דַשְׁקוּלְתָּא
וּשַׁרְכָא דעוּשְׁנָא לָכְהִי׃

ב) נפַקת לְמֶפרַק לַעֲמָךְ
סַקת לאוּרשְׁלֶם בסַיבוּתָךְ
לָא דהַלת לְמֵחַת לְמֶצרִין,
קַמת הַלכתָךְ לַדרמְסוּק׃
וַפסַעתָךְ לְמַארָאקָא׃

ג) קדָם מַלכַי דַארעָא
אֵיךְ שִׁיפִּירָא אַרִימַת קָלָךְ
עַדמָא דסִימוּן דִינָא בַארעָא

דִינָא גֵיר דַעֲמָךְ בְּקוּשְׁתָא ׃

ד) מְטַלְהָנָא זְלִיקֵי נוּרָא דְרַחְמְתָא
מִתְגַוְזְלִין בְּלִבֵּי אֲמִינָאִית
אֵיךְ בְּלֶבָּא דְכֻלְבַּיִת אִיסְרָאֵיל ׃

ה) וּמֶן סוּפֵּיה דְאַרְעָא
זְמִירְתָא שְׁמַעַן
הַיְלָא לְזַדִּיקָא ;

ו) וַלְוָת אַלָהָא דְבַשְׁמַיָא
נֶשְׁקוּל לֶבַּין עַל אִידַין
לְמַצְלִין קֳדָם מָרְיָא בְּקוּשְׁתָא ׃

ז) אָו מָרְיָא אַלָהָא חָילְתָנָא !
חוּר מֶן מַעְמְרָא דְקוּדְשָׁךְ
וּבָרֵךְ לְהָנָה מוּשֶׁא עַבְדָךְ ;

ח) לְמַתַּל לֵה נוּגְרָא דְיוּמְתָא
וַשְׁנַיָא דְהַיָא וַשְׁלָמָא ׃
לְמֶחְדַת אֵיךְ דְנֶשְׁרָא עֲלִימוּתֵה
וְנֶסְבַּע מֶן חֶדְוָתָא דְפַרְצוּפָךְ
לְדָרְדָרִין וַלְעָלַמְעָלְמִין ׃ אַמִין !

מיכל וואלף .

מאמר מרדכי.

מנחה מרהשת מערכת מטעמים מפרי מגד מפעלות מגיננו משגבנו
מליץ מגן מפורסם

משה מונטיפיורי, מלונדן.

מזכרת מעט מהרבה מעלותיו, מזגו, מהותו, מעללו ומהללו,
מבורך מאלהי מרום!

מִי מָנָה מַעַלְלֵי מוֹנְטִיפְיוֹרִי מֶקֶדֶם מִפְּעָלָיו מֵאָז? מִדַּבְּרוֹתָיו מִגְדָּלוֹת מֶרְקָחִים מְסוּלָּאִים מֵאוֹצַר מַכְמַנִּים מְזוּקָּקִים מִזָּהָב מִפָּז, מֵישָׁרִים מְנַת מַדָּיו מִטְרַת מְגַמָּתוֹ מֵעוֹדוֹ, מַצִּיל מִסְכֵּן מְסֻכָּן מֵהָזֵק מִמֶּנּוּ מְחוּסְרֵי מִחְיָה מְחוֹנֵן מִמְּאוֹדוֹ, מַשְׁלִיךְ מֵעַמּוֹ — מְמֻשָּׁךְ מְמֹרָט מוּזָר מְפוֹרָד — מֵטִיל מוֹטוֹת מַסִּים מוֹסְרוֹת מַכְאוֹבִים, מְפַתֵּחַ מוֹשְׁכוֹת מְעֻמָּסָה מֵעַל מַפְרַקְתּוֹ, מֵיטִיב מַצָּבוֹ מְכוֹנֵן מַהֲלָכוֹ, מְשַׂנְאָיו מְנַדָּיו מַמְרִים מְרֵעִים מוֹרִישׁ מִפָּנָיו, מְפַלְטֵהוּ מִכַּף מְעַוֵּל מִתְחַכֵּם מִתְנַקֵּם, מַחַץ מַכָּתוֹ מְחַבֵּשׁ, מְרוֹמְמוֹ מִשַּׁעֲרֵי מָוֶת! —

מַה מָתוֹק מִבְטָא מַשְׂכִּיל מוּשְׁלָם מֵבִין מָשָׁל, מְנַחֵם מֶעֶנְדִיל מָאהר מִלֶּעמְבֶּערְג *) מֹשֶׁה מְחוֹקֵק, מֹשֶׁה מוֹנְטִיפְיוֹרִי, מַעֲשֵׂיהֶם מְשׁוּלָּבִים מַתְאִימִים !" — מֹשֶׁה מוֹרֵנוּ מְאוֹרֵנוּ מוֹפִיעַ מִפָּארָן, מָשָׁה מְרוּדִים מֵעֳנִי מִצְרַיִם, מְכוּרִים מִבְּלִי מְחִיר מִלֵּט מְכוֹבֶד מַשָּׂא מֶלֶךְ מוּסָר מִמּוּסָר, מֵעֲבוֹדַת מְלֶאכֶת מֶלֶט מַלְבֵּן מְדוּשַׁת מַתְבֵּן מַדְמֵנָה, מִקְנֶה מַרְעִיתוֹ מָנַע מִתּוֹךְ מַרְבֵּק מִהְיוֹת מַאֲכַל מַלְתְּעוֹת מֵחִים מְרַצְּחִים; — מוֹנְטִיפְיוֹרִי מֵלִיץ מוֹשִׁיעַ מֵרֶחֶם, מִשְׁחָר. מָחָה מַשְׂטֵמָה מִלְּבַב מוֹשֵׁל מַקְשִׁיחַ מִצְחוֹ מִשָּׁמִיר מוּצָק. מוֹכִיחַ מְשָׁרְתָיו מוּמָם מֵהַקְשִׁיב מְלָשְׁנִי מִסְתָּר, מְכַבֶּה מְדוּרַת מַצִּיתֵי מַצָּה, מַשְׁבִּיחַ מַשַּׁק מֵי מְרִיבָה, מַבְרִיחַ מַעֲצֵבָה, מַשְׁבִּית מַדְהֵבָה, מַחְבּוֹא מִזֶּרֶם מָטָר מִשְׁקַע מְצוּלָה, מַחְסֶה מִשֶּׁטֶף מַבּוּל מְשׂוּכַת מִצִּנִּים, מָ:וֹם מֵאוֹפֶל מְנוּדָה מְעוּף מַשָּׁאוֹן מָדָךְ מְאוֹרוֹת, מֵרִים מִכְשׁוֹל מִכָּל מַעְגָּל מֵסִיר מוֹקֵשׁ מַמְאִיר מִשְׁטַח מַהֲמוֹרוֹת. מְיַשֵּׁר מְסִלּוֹת מַעֲקַשּׁוֹת מַשְׁקִיט מְהוּמוֹת מַשּׁוּאוֹת מַמְתִּיק מְרוֹרוֹת ! —

מִשְׁמוּעוֹת מַבְהִילוֹת מִדַּמֶּשֶׂק מָלְאוּ מָתְנָיו

*) ראה במחברת ציון וכתר שם טוב, ומשא דמשק.

מְחִתָּה, מֵאַן מֵהִתְעַלֵּם מֵאֶחָיו מְרוּדָפִים מִבְּלִי מַרְגֵּעַ מִזְעָר, מִהֵר מְלַאכְתּוֹ מְאֹד מַלֵּט מִשְׁחִיתוֹתָם מַדּוּעַ מְצָאתָם מוּעָקָה? מְדִבָּה מְבִישָׁה מַתְלָאָה — מְקוֹר מַחְצַבְתָּהּ מַבּוּעַ מָשְׁחָת — „מָעוֹג מַצַּת מֶלִים מְגוֹאָל, מָהוּל מִדַּם מְדוּקָרִים!" — מִי מַצִּילָם מִשְּׁאוֹל מָטָה? מֵלִיץ מְפוֹאָר מוּל מְלָכִים, מֹשֶׁה מוֹנְטִיפְיוֹרִי! מָנַע מַאֲכֶלֶת מְרוּטָּה מִדָּמִים מֻגָּרִים, מֵהוֹצִיא מִשְׁפַּט מָוֶת, מִבְּלִי מְצוֹא מוֹפֵת מוּחְלָט. — מִלִּים מְחֻכָּמִים מְלֵאִים מַדָּע מוֹצָאָם מִפִּי מוֹנְטִיפְיוֹרִי, מַטִּיף מוֹר מַפִּיק מַרְגָּלִיּוֹת, מוֹעִילִים מְאַת־מוֹנִים מִכְּלֵי מַפָּץ מָגֵן מִלְחָמָה, מוֹתַר מָעֻזָּם מִגִּבּוֹרִים מוֹרִים מְקַרְקְרֵי מְצָדוֹת מוּסְדוֹת מִבְצָרוֹת! —

מִצָּפוֹן מָגוֹר מִסָּבִיב מְסִבּוֹת מִתְהַפְּכוֹת, מְדָאָגָה מִדָּבָר מְחֲלִיפוֹת מַלְבּוּשִׁים, מִפְּרוּעַ מִנְהָגִים מִלְּפָנִים; מוֹנְטִיפְיוֹרִי מִהֵר מִצְעֲדֵי מַרְכַּבְתּוֹ מִשְׁכַּן מֶלֶךְ מִתְנַפֵּל מִתְחַנֵּן מֵהַקֵּיסָר מְצוֹא מֵאִתּוֹ מַעֲנֶה: מִלֵּאתִי מִשְׁאֲלוֹתֶיךָ!" —

מֵהַרְבֵּה מְחוֹזוֹת מָאלְדָוִיא מְעוּנִים מַחֲמַת מֵצִיק, מְבַקְשִׁים מִמֶּנּוּ מִשְׁעָן מִסְעָד מִמּוֹרֶה מוֹרֶה מְאוֹד; — מוֹנְטִיפְיוֹרִי מְמַהֵר מַלְאוֹת מַאֲוַיֵּיהֶם, מַצִּילָם מִכָּל מְגוּרוֹת מְגוּרֵיהֶם!

מֵהֲמַם מְעוֹלֵל מַאְרְטַאְרָא, מֻדָּח מִזְּרוֹעוֹת מוֹלִידָיו, מֵאֱמוּנָתוֹ, מִדַּת מֹשֶׁה מוֹרָשָׁה מִסִּינָי — מוֹנְטִיפְיוֹרִי מְרַחֲמֵהוּ מַרְעִישׁ מַמְלָכוֹת מַגְדִּיל מוֹשָׁעוֹת, מְבַקֵּשׁ מֵהָאֶפִּיפְיוֹר מִסְרֵי מִשְׁמַעְתּוֹ מַלֵּט מַאְרְטַאְרָא מִהְיוֹת מוּמָר — מֵהוֹצִיא מִשְׁפָּט מְעֻקָּל ! —

מְגִלָּה מְלֵאָה מִסְפֵּד מָר, מְרוּצַת מִכְתָּבִים מְקוֹרָאִים מִמֵּצַר, מָרְאֶה מֵאֶרֶץ מַאְרָאקָא מְלֵאָה מֻטֶּה; מְתֵי מִסְפָּר מֵאַחֵינוּ מְבַקְשִׁים מָוֶת מֵחַיִּים מַחֲנַק מֵעַצְמוֹתָם, מְאוּסָרִים מֻדְכָּאִים מֻכִּים מַכַּת מַרְדּוּת, מִידֵי מִתְלַהֲמִים מַעֲלִילִים מְלַחֲשִׁים, מֵאַנְשֵׁי מִרְמָה מַחְשְׁבוֹתָם מְזִמָּה מִתְאַנְּנִים מְכַחֲשִׁים ; מִלְּבַד מִכְסַת מִשְׁפְּחוֹת מִיִּשְׂרָאֵל מִשְּׁאָר מְקוֹמוֹת מְדִינַת מַעֲרָב מְעוּנִּים מֵאֵת מַקְהֵלוֹת מַהְמוֹרְנִים, מְדַהֲרוֹת מַתְעִים מִתְנַכְּלִים מְשַׁכְּלִים מְשַׁלְחֵי מְדָנִים. — מוֹנְטִיפְיוֹרִי מָאַס מִהְיוֹת מַחֲרִישׁ מִתְאַפֵּק, מִבְּלִי מוּשׁ מֵהַדְרֵי מַשְׂכִּיתוֹ מְעוֹן מוֹשַׁב מְנוּחָתוֹ מְמוֹרָךְ מִזֹּקֶן, מְקוֹר מְקֵרָה, מִקֶּטֶב מְרִירִי מִסַּעַר מִתְחוֹלֵל מִתְגּוֹרֵר, מִקּוֹלוֹת מִשְׁבְּרֵי מַיִם מְסַכִּים, מִקּוֹל מִצְהֲלוֹת מְהָרֵף מִסְתּוֹלֵל מִתְהוֹלֵל מְבִרוֹתָיו מַעֲשַׁקִּים — מִבְּלִי מוֹרָא מֵהֶם מֵהֲמוֹנָם מַהֵר מַסָּעוֹ מַרְחִיקִים,

מְקוֹם מַהֲפֵכָה מִדְבַּר מְלֵחָה מֵעִי מַפָּלָה מִפְּלְשֵׁי מַאֲפֵלְיָה מַחְשַׁכִּים, מַלֵּט מְרוּדִים מְבַכִּים מִמִּסְגְּרוֹת מְצוּקָה מִמְּצוּלוֹת מַעֲמַקִּים · — מִבְטָחוֹ מָעוֹז; מַלְאֲכֵי מִצְוָה מַנִּיחִים מִמְּקוֹמָם מֵאַהֲבַת מֵישָׁרִים מִבְּלִי מִקְוֶה מַתַּן מוֹהַר מַשְׂאַת מַשְׂכֹּרֶת מוּצָלִים מִנִּי מַהְוֶה מִכָּל מִשְׁלַחַת מִינֵי מִקְרִים מִתְרַגְּשִׁים מְפָרְשֵׁי מַכְמוֹרֶת ; מִלְאוּמִים מְנַסִּיכִים מִנְחָה מְרִיחִים, מְגַמָּתָם מַשְׁלִימִים מַפָּעֳיהֶם מַצְלִיחִים!

מֶלֶךְ מְלָכִים! מְקַשֵּׁר מַעֲדַנּוֹת מְחוֹגַת מַזָּרוֹת מְשַׁדֵּד מִשְׁטָר מַעֲרָכוֹת! מַלֵּט מְיַחֲדֶיךָ מְהַלְלֶיךָ מֵרְכֵּסֵי מְבוּכָה מְבוּסָה מַשְׁאוֹת מַדּוּחִים, מְנַע מַגֵּפוֹת מַדְהֵפוֹת מְחַבְּלִים מְנַהֲלַת מַטָּעֶיךָ, מַלֵּא מֵעֵיהֶם מָשׂוֹשׂ מִבְּלִי מַחְסוֹר מְאוּמָה, מַגֵּר מְרוֹם מַטֶּה מוֹנֵיהֶם מוֹגֵיהֶם מַלְעִיבִים מַהֲבִילִים ; מַהֵר מוֹעֵד מְשִׁיחֵנוּ מוֹשִׁיעֵנוּ, מְאַחֵז מֹאזְנֵי מִשְׁפָּט מְכַלֶּה מוֹעֲלֵי מַעַל מֵאֶרֶץ מְקַבְּצֵנוּ מִגּוֹלָה מְחַיֵּינוּ מִיּוֹמַיִם מְהוֹוֶה מֵפֵרֶץ מְנַהֲלֵנוּ מֵי־מְנוּחוֹת מְבִיאֵנוּ מְקוֹם מִקְדָּשֵׁנוּ מְנַטְּלֵנוּ מְנַשְּׂאֵנוּ מִשְּׁפַל מַדְרֵגָה מַעֲלָה מָעְלָה · —

מו״ח

מהבר מישל מליצה.

סנת תרכ״ד מהולל מונטיפיורי מאד מאד לפ״ק.

קול רנה וישועה.

והוא שיר המעלות, למעלות רום הדר כבוד השר הנשא והנעלה, מצמיח ישועות, זורע צדקות, גדל-חסד וטוב לכל, נודע בתפוצות נדחי יהודה בכל כנפות תבל, וגם בלאומים גדול שמו ושמעו מהולל מאוד, כש״ת **משה** לבית **מונטיפיורי** נ״ל — על דבר התשועה הגדולה אשר עשה בישראל יושבי מאראקא בארץ אפריקא, בשנת ה׳ תרכ״ד ליצירה, בברכת ה׳ עליו (לפ״ג)!

בֵּית יִשְׂרָאֵל עַמִּי! שִׁמְעוּ שָׁמוֹעַ
קָרוֹב גַּם רָחוֹק! הִתַּמְּהוּ תָּמוֹהַ
מִפְּעָלִים פָּעָלוּ — וּבְאֵלֶּה יָמֵינוּ!
וּמִי אִישׁ הַפְּעָלִים? וּגְדוֹל עֲלִילִיָּה?
בֶּן קִרְיַת לוֹנְדוֹן — שָׁם אֶרֶץ אַנְגְלִיָּה —
זֶה אִישׁ הַמּוֹפֵת! מֹשֶׁה אַדִּירֵנוּ.

לִימוֹת עוֹלָם לִשְׁנוֹת דּוֹר אַחַי! בִּינוּ
בִּידֵי זֵד, בִּידֵי מֵץ, מוֹשֵׁל מִצְרָיִם,
כִּלְאוֹם מֹשֶׁךְ וּמֹרָט אָז עֻנֵּינוּ
מָרָה שַׁוְעֵנוּ לַשּׁוֹכְנִי שָׁמָיִם
אֶת מֹשֶׁה שָׁלַח — אִישׁ חַי וְקָדוֹשׁ אֱלוֹהַּ
מִתְּהוֹם בּוֹר הֶעֱלָנוּ — לִמְרוֹם גָּבוֹהַּ.

לָעֵת הַהִיא לַיָּמִים הָאֵלֶּה
כֹּה הִתְבּוֹנְנוּ בִּינָה כֹּה עֵינְכֶם שִׂימוּ
כֵּן יִשְׁתּוֹמֵם לִבְּכֶם תִּתְפַּלְאוּ פֶּלֶא
פֶּרֶא עָם, עַל שִׁבְטֵי יָהּ, יָד הֵרִימוּ,
זַכִּים מִשֶּׁלֶג! כָּל חֵטְא לֹא יָדָעוּ
וּבַחֲמַת צוֹרְרֵיהֶם כִּמְעַט גָּוָעוּ.

כָּל מָאוֹס וּסְחִי עָלֵימוֹ טָפָלוּ
(אַךְ לִשְׁמוֹ וּלְזִכְרוֹ צָלְלוּ אָזְנָיִם)
"זֶרַע יִשְׂחָק" אָמְרוּ "אָדָם אָכָלוּ"
וּגְדוֹלוֹת עוֹד תּוֹעֵבוֹת — אֵי שָׁמָיִם!
וּכְאֵשׁ, עַל עַם יַעֲקֹב, עֶבְרָה נִתָּכָה
בָּאֲרָצוֹת — יִפְעַת הֵעַ לֹא זָרְחָה.

וִישֻׁרוּן דַּל, קַרְנוֹ עָפָר הִגִּיעַ
לָרוֹכֵב עֲרָבוֹת לִבּוֹ צָקוֹן לַחַשׁ
הִקְשִׁיבָהוּ, רִחֲמָהוּ, אֵל מוֹשִׁיעַ
וּלְךָ, מֹשֶׁה! קָרָא: "קוּם תָּאִיץ תַּחַשׁ
"עַמִּי, כִּימֵי מִצְרַיִם בְּרָע אֶרְאֵמוֹ
"וּכְמֹשֶׁה, מִצֹּעַן, אַתְּ, תִּגְאָלֵמוֹ.

„וּכְמוֹ יִרְמְיָה — מְרַחֵם הִקְדַּשְׁתִּיךָ
„וּלְסִתְרָה לִיהוּדָה תִּהְיֶה מֵעַתָּה
„לַאֲרָצוֹת וַעֲמָמִים הִפְקַדְתִּיךָ
„שָׁמָּה יָגוּרוּ נִדְחֵי עַמֶּךָ, אַתָּה,
„כְּמַלְאָךְ מֵלִיץ — וִישׁוּעוֹת לִזְרוֹעַ
„הַמְצִיא לָמוֹ פִּדְיוֹם — לִבְנוֹת לִנְטוֹעַ״.

בַּהֲמוֹן חֶמְלָה עַזָּה וּכְלַבַּת הֵשֶׁק
אֶל קוֹל הַקּוֹרֵא מִמָּרוֹם הֶאֱזַנְתְּ
אָז קֶדֶם מִפָּעֳלֵךְ הָיְתָה הַמֶּשֶׁק
אֶל שֶׁבֶר עַם־אֵל שָׁמָּה הִתְבּוֹנַנְתְּ
כְּנֶשֶׁר טַשְׂתְּ — לָאוֹהֱזֵי הַטֶּרֶף
וַתָּבוֹא — וַתֹּאמֶר — לַמַּשְׁחִית: הֶרֶף!

מִן רַגְלֵי אַסִּיר שִׁבַּרְתְּ הַנְּחוּשְׁתַּיִם
מִסְגּוֹר כִּלְאָם הָאוּמְלָלִים פָּדִיתָ
כִּבְרַק אוֹר חַמָּה בַּחֲצִי הַשָּׁמַיִם
זִיו צִדְקַת אַחֵיךְ לַכֹּל גִּלִּיתָ
וּכְיוֹסֵף, הַחַיּוֹת עַם רָב, בָּא מִצְרַיְמָה
כֵּן שְׁלָחֵךְ אֵל, משֶׁה! הַמַּשְׁקָה שָׁמָּה.

מִזְּרוֹעוֹת הוֹרִים מֵחֵיק דַּת קָדְשֵׁהוּ
מִיַּלְדֵי עִבְרִים נִגְזֹל נִגְזַל אֶחָד
רַעַשׁ זֶה — אַךְ אָזְנֶךָ קָהֲתָה קוֹלֵהוּ
הִתְנַשֵּׂאתָ כַּלָּבִיא וּבְאִי־פַחַד
לְבַת רוֹמָאָה — נַפְשְׁךָ עוֹז הִרְהִיבָה
לֵאמֹר לַגּוֹזֵל: הַגְּזֵלָה הָשִׁיבָה!

וּלְהֵיטִיב בָּאתָ לְאַחֶיךָ צָפוֹנָה
בִּגְבֶרֶת מַמְלָכוֹת מֶמְשָׁלָה רָמָה
וּפְעָמֶיךָ שַׂמְתָּ אָז הַהַרְמוֹנָה
לַהֲדַר מַלְכָּם הָאוֹהֵב צֶדֶק שָׁמָּה
בֶּטַח שַׁאֲנַנִּים שָׁם שׁוֹכֵן עַמֶּךָ
עָלֵימוֹ טוֹבוֹת, לוֹ נָטְפוּ שְׂפָתֶיךָ.

וּמֵחֲמֻדּוֹת חֶלֶד אָהֹב אָהַבְתָּ
אַדְמַת קָדְשְׁךָ — צִיּוֹן וִירוּשָׁלָיִם
וּכְתִרְשָׁתָא — חָרְבוֹתֶיהָ חוֹבַבְתָּ
בִּיקוֹד אֵשׁ אֲהָבִים לֹא פַּעַם וּשְׁתַּיִם
אֶל זוֹ אֶרֶץ חֵפֶץ הָלֹךְ הָלַכְתָּ
אַךְ לִשְׁאוֹל לִשְׁלוֹמָהּ הִרְבֵּךְ דָּרַכְתָּ:

עַל עַמְּךָ שָׁם חֲסָדֶיךָ מַה־גָּבָרוּ!
הִשְׁלִיכוּ אֶרֶץ אֲשֶׁר הוֹלַלְדָתְּמוֹ
וּלְמַקֶּבֶת בּוֹר נֻקָּרוּ, מָהֲרוּ
וִיחוֹנְנוּ עֲפָרָהּ — זֹאת כָּל נֶחָמָתָמוֹ
אַךְ צַר לָהֶם — כַּיָּם חַסְדְּךָ הִגְדַּלְתָּ
וּסְפָר אַיִן — לִצְדָקוֹת שָׁם פָּעַלְתָּ!

וּלְמֶלֶךְ תּוֹגַרְמָה לְשָׁאוּל נִגַּשְׁתָּ:
חוֹן יָחוֹן יַעֲקֹב צֵל שִׁבְטוֹ יֶחֱסָיוּ
וְהוּא — נִמְצָא נִדְרָשׁ לַאֲשֶׁר בִּקַּשְׁתָּ.
כֵּן אֵל גּוֹי קָדוֹשׁ — בִּמְדִינוֹת אָתָיו
אָתִיתָ חִלִּיתָ — רוֹזְנֵי הָאָרֶץ
לִמְשׁוֹךְ חַסְדָּם לוֹ — לַעֲמוֹד לוֹ בַּפָּרֶץ.

וּבְכֵה מֹשֶׁה! כֹּה גַּם עַתָּה הַפַּעַם
מֵאֶרֶץ מַאראָקָא — מִיַּרְכְּתֵי עֶרֶב
קוֹל דְּמֵי אָחִיךָ רָעֲמוּ לְךָ כָּרַעַם
כִּי יִרְמְסוּם כִּי יִטְרְפוּם כִּזְאֵבֵי עֶרֶב
וַתְּהִי רוּחֲךָ כֹּהֲךָ חֲדַשְׁתָּ
וּמִנִּי רָץ־קַל — קַל מַהֵר שָׁם חַשְׁתָּ.

כֵּן נַפְשְׁךָ חֵרַפְתָּ בַּעֲבוּר עַמֶּךָ
רַד אוֹנְךָ, רוֹפֵא גֵּוְךָ, לֹא חָשַׁבְתָּ
לֹא חָשַׁבְתָּ — נָטוּ צִלְלֵי יָמֶיךָ
אַךְ גּוֹנֵן, הַצֵּל, אֶת עַמְּךָ אָהַבְתָּ
עָבַרְתָּ עֲרָבָה, צָלַחְתָּ עוֹז מַיִם
לִבְּךָ לִלְאוּמְּךָ — עֵינְךָ לַשָּׁמַיִם.

עָבַרְתָּ מְהַרְתָּ — אַחֲרֶיךָ בָּאוּ
רִנּוֹת וּתְפִלּוֹת אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל סֶלָה
שָׁלְחוּ עָל — וּשְׁמֵי שָׁמַיִם קָרָעוּ:
"סֹךְ נָא עָלָיו יָהּ! נֵרְךָ לוֹ הָהֵלָה
"וּבִדְרָכוֹ שָׁמְרֵהוּ חֶפְצוֹ הַצְלִיחַ
"לַצְמִית זָדוֹן — שָׁלוֹם לְפְרִיחַ!

רַחֲמֵי אַב הָרַחֲמִים אוֹ אָז חָזִיתָ
נָצְרְךָ אֲבִי־עַד וַיְהִי נוֹעֲמוֹ עָלֶיךָ
יַעֲקֹב, מִמֵּי זֵדוֹנִים, מֹשֶׁה! מָשִׁיתָ
הוֹד מוֹשֵׁל וּסְגָנִים רָצוּ מִלֶּיךָ
הִצַּלְתָּ — אֲשֶׁר לַמָּוֶת לְקָחוּ
גַּם מָטֵי לַהֶרֶג — מֵהֲרֹג חָשָׂכוּ.

אַךְ חֲסָדֶיךָ רַב־חֶסֶד עוֹד לֹא כָלוּ
יִתְרָה עָשִׂיתָ — כֹּה תָמִיד דַרְכֶּךָ
„כֵּן גַּם הָלְאָה עַמִּי טוּבְךָ יְנָהֵלוּ״
פַּלֵּל לַשַּׁלִּיט אִמַּצְתָּ כֹּחֶךָ
וֵאלֹהֵי עַם אַבְרָם אֱלֹהֵי אָבִיךָ
הִטָּה לֵב מֶלֶךְ — תֵּת מִשְׁאֲלוֹת פִּיךָ .

בַּת עַמִּי ! אַחַי ! הֲשָׁמַעְתֶּם שָׁמוֹעַ ?
הִשְׁתּוֹמְמוּ , הִתְפַּלְאוּ , הִתַּמְּהוּ תָּמוֹהַ ,
מִפְּעָלִים פָּעָלוּ — וּכְאֵלֶּה יָמֵינוּ !
וּמִי אִישׁ הַפְּעָלִים ? וּגְדוֹל עֲלִילִיָּה
בֶּן קִרְיַת לוֹנְדוֹן — מֵאֶרֶץ אַנְגְלִיָּה —
זֶה אִישׁ הַמּוֹפֵת ! מֹשֶׁה מָעֻזֵּנוּ .

מֹשֶׁה ! גָּדוֹל וָשַׂר בִּישֻׁרוּן סֶלָה
מִן יוֹם פִּרְזוֹן עֲלִילוֹתֶיךָ שָׁמַעְנוּ
לֹא לִקְצוֹר לְךָ שֵׁם תִּפְאָרָה וּתְהִלָּה
הִגְדַּלְתָּ פָּעֳלְתָּ — יָדוֹעַ יָדַעְנוּ
לֹא לְגַדִּיל הוֹדְךָ אֶת חֵילְךָ נָדַבְתָּ
וּלְדָתְךָ וַעֲדָתְךָ נַפְשְׁךָ הִקְרַבְתָּ .

כִּי מָה הַתְּהִלָּה ? כִּי מָה הַתִּפְאֶרֶת ?
יֶאֱסֹף בִּמְלוֹא חָפְנַיִם אֱנוֹשׁ גֹּוֵעַ
נֹכַח עֵינֵי אִישׁ , חֲסִין־יָהּ עִטְּרוֹ עֲטֶרֶת
לִגְדוּלָּה לִגְבוּרָה , וּלְהַשְׂכִּיל יָדוּעַ ?
לָאִישׁ , אֲשֶׁר חֵן־חֶסֶד לוֹ נֵס וָדֶגֶל
וּלְמַעַן הַצְּדָקָה — עֹשֵׂה צֶדֶק יָגֶל ?

לָאִישׁ לוֹ רָאמוֹת וּסְגוּלוֹת כָּאֵלֶּה
כָּמֹכָה , אֲדוֹנֵינוּ מֹשֶׁה ! כָּמֹכָה
אֲשֶׁר כַּל תִּיעַף כַּל תִּיגַע כַּל תֵּלֶא
וּפְעוּלָּתְךָ מִמְּקוֹר קָדוֹשׁ תֵּלֵכָה
לְךָ אֲבִיר־יַעֲקֹב ! כַּבִּיר כֹּחַ תּוּשִׁיָּה
לְךָ הַכָּבוֹד — הַתְּהִלָּה — דוּמִיָּה !

אָמְנָם צִדְקַת צִדְקָתְךָ הִיא שׁוֹאֶלֶת
כַּל לִסְגּוֹר עַל מַסְגֵּר דַּל הַשְּׂפָתַיִם
וּלְמוֹפֵת לָרַבִּים לַאֲדִיר תּוֹעֶלֶת
בִּתְרוּעַת גִּילָה וּבְמוֹעֵל כַּפַּיִם
נַשֵּׂא רוֹמֵם שִׁמְךָ זִכְרֶךָ
וּבִגְלָלְךָ פַּלֵּל קוֹנְךָ צִירֶךָ .

וּבְכֵן הָבָה עַמִּי ! אַחַי הִכּוֹנוּ
גָּרִים וּמְפֻזָּרִים בִּקְצוֹת כָּל אָרֶץ
לָאֵל , אֱלֹהֵי קֶדֶם , רַנּוּ זַמֵּרוּ
וּלְמשֶׁה הַחֹסֶה מִשֹּׁד מִקָּרֶץ
שַׁאֲלוּ לוֹ — מִיּוֹשְׁבֵי חוּג הַשָּׁמַיִם
שֶׁלֶם תַּגְמוּלוֹהִי — יֶשַׁע וְחַיִּים .

וּבְיֶשְׁעֲךָ , חַי־אֵל ! פָּקְדֵהוּ מִקֹּדֶשׁ
כִּבִישׁוּעָתוֹ הוּא — פָּקַד אֶת עַמֵּהוּ
עֲלוּמָיו חַדֵּשׁ כִּמְאוֹר סַהַר בַּחֹדֶשׁ
וּצְבָא שָׁנִים , עֶדְנַת שֵׂיבָה חָנְנֵהוּ
לֵחֹה לֹא יָנוּס לֹא יִכְהוּ עֵינָיִם
בַּעֲבוּר יֶרֶב יֵיטִיב כִּפְלֵי כִפְלָיִם !

וּכְמוֹ עָגְמָה נַפְשׁוֹ עֵת כִּי דִכֵּאתָ
אֶת עַמְּךָ נַחֲלָתְךָ אֱלֹהִים אֱלוֹהַּ
כֵּן יָגֵל יַחַד , עֵת עַם זוּ קָנִיתָ
כִּימֵי קֶדֶם תַּעֲלֵם בָּמֳתֵי גָבוֹהַּ
וּבְיָמָיו , יָמֵינוּ , בִּכְבוֹד שִׁבְעָתַיִם
אֶל הַכָּבוֹד ! תָּשׁוּב לִירוּשָׁלָיִם .

שלמה זלמן זאלקינד

מורה בבית מדרש הרבנים בווילנא .

רנה ותפלה.

אל כבוד השר הגדול מושיע ורב לישרון עמו
מו"ה משה מונטיפיורי הי"ו.

מֵאָז צֵאת יִשְׂרָאֵל מִירוּשָׁלָיִם
וּלְמֶרְחֲבֵי אֶרֶץ רָחֲקוּ נָדָדוּ,
מֵאָז נַהֲרוֹת דָמָם עַל כָּל אַפְסַיִם
שָׁם כָּרְעוּ לַטֶּבַח שָׁם הוֹי! שֻׁדָּדוּ.

הִנֵּה גַּם שָׁם אֵל לֹא יִשְׁכַּח אוֹתָמוֹ
וּמַלְאָכָיו דוֹר דוֹר יִשְׁלַח לִפְנֵימוֹ,
הֵמָּה אַנְשֵׁי הַשֵּׁם מֵעוֹלָם בָּמוֹ
לִמְלִיצֵי יֹשֶׁר יָקוּמוּ בַּעֲדֵימוֹ.

אַךְ מַה־מִּצְעָר אֵלֶּה עָשׂוּ תוּשִׁיָּה
אַךְ בָּעִיר בַּמְּדִינָה שֶׁשָּׁם חָסָיוּ,
מֵעֵבֶר לִגְבוּל בַּת עַמָּם בּוֹכִיָּה
וּלְעַת פֹּה יֶהוֹגוּ שָׁם מַר יֶהֱמָיוּ.

וּרְאוּ זֶה הָדָשׁ, הַשַּׂר מוֹנְטִיפְיוֹרִי
זֶה הָאִישׁ מֹשֶׁה עוֹלֶה עַל כֻּלָּמוֹ!
וַאֲלָפִים אִם אֵלֶּה הֶעֱלוּ צָרִי
לִרְבָבוֹת זֶה הֶעֱלָה אֲרוּכָתָמוֹ!

אֶל כָּל נִדְחֵי עַמּוֹ תָּמִיד עֵינֵיהוּ
צוֹפֶה וּמַבִּיט אֶל כָּל אַפְסֵי אָרֶץ,
לִמְקוֹם אַךְ יִתְעַנּוּ, שָׁם חִישׁ רַגְלֵהוּ.
חִישׁ יַעֲמוֹד לִימִינָם יַעֲמוֹד בַּפָּרֶץ

לֹא לוֹ קִיר בַּרְזֶל לֹא שָׂטָן מַפְרִיעַ
לֹא יָחוּשׁ שֵׂיבָה כָּל אָסוֹן בַּדָּרֶךְ,
לִמְקוֹם הָעֹשֶׁק מַה יָחִישׁ יַגִּיעַ
לִמְקוֹם יִתְעוֹלֵל צָר יִרְדֶּה בַּפָּרֶךְ.

לִמְקוֹם בְּעַמּוֹ אַךְ יַד בּוֹגְדֵי בָגֶד
יַעֲבוֹר אָרְחוֹת יַמִּים גַּם מִדְבַּר צִיָּה,
וּבְכָל עֵת אֶת נַפְשׁוֹ יַשְׁלִיךְ מִנֶּגֶד
מֵרָחוֹק עֵין־נַעֲנָה כִּי לוֹ צוֹפִיָּה.

גַּם צִדְקוֹת פִּזְרוֹנוֹ לִמְאֹד נוֹדָעוּ
עַל כָּל מִדְרַךְ רַגְלָיו מֵחוֹל יִרְבָּיוּן.
כָּל הֵלֶךְ וְהֵלֶךְ אַךְ יָד יִשָּׂאוּ
מַה־מַּהֵר חֲסָדָיו אֵלֶּה יִרְוָיוּן.

קוֹל מ ד מֶ שֶׁ ק עֵת נִשְׁמַע בָּרָמָה
קוֹל הַלְלֵי בֵּית יַעֲקֹב כָּרְעוּ לַטֶּבַח
פִּתְאוֹם קוֹל נָשְׂאוּ „הָאִישׁ משֶׁה שָׁמָּה"
אֵין פֶּרֶץ וּצְוָחָה ! אַךְ שִׁיר וָשֶׁבַח !

מ מַּ ר־עָ קָ א מָרָה יִשְׂרָאֵל צָוָחוּ
מִבְּלִי חֶמְלָה שָׁם יַעַשְׁקוּם צָרֵימוֹ
מִקֹּצֶר רוּחַ הוֹי ! יַחַד נֶאֱנָחוּ
מֵהֶרְדַּת מָוֶת שָׁם תָּמִיד נֶגְדֵּימוֹ .

פִּתְאוֹם הַסַּעַר הִנֵּה קָם לִדְמָמָה
מָה הַחִידָה הַזֹּאת ? רַבִּים יִשְׁאָלוּ
הֵן כָּל פֶּה תַּעַן „הָאִישׁ משֶׁה שָׁמָּה
פָּנָיו הֵאִירוּ הַקּוֹלוֹת חָדָלוּ !"

גַּם מַר מִ סְפָּ ד בֵּית יַעֲקֹב הֵרִיעַ
כִּי הָיָה לִמְשִׁסָּה וּמְרַחֵם אָיִן,
מֵרָחוֹק לָמוֹ מוֹנְטִיפְיוֹרִי הוֹפִיעַ
אֵין קוֹל עֲשׁוּקִים ! אֵין עוֹד דִּמְעַת עָיִן!

מֶה רַבּוּ גִּבּוֹרִים תַּחַת שָׁמַיִם
לְעַמָּם וּלְאַרְצָם חַיִל גָּבָרוּ,
אַךְ דַּם אָדָם־רָב אֶל רַגְלָם כַּמַּיִם
מִשְּׁנֵי עֲבָרָם מִיָּדָם נִגְזָרוּ .

וְלְבַדְּךָ אַךְ אַתָּה, הַמַּלְאָךְ הַגּוֹאֵל
מִבְּלִי חֶרֶב וַחֲנִית חִצִּים וָקֶשֶׁת,
הוֹפַעְתָּ הוֹשַׁעְתָּ רִבְבוֹת יִשְׂרָאֵל
יֵשַׁע לִימִינְךָ — תַּחְתֶּךָ יַבֶּשֶׁת.

בִּכְבוֹדְךָ בִּדְבָרְךָ תַּפְלִיא מַעֲשֶׂיךָ
וּבְשׁוּבָה וָנַחַת תִּנָּהֵם שָׁעַר!
חָכְמָה וּשְׁאָר רוּחַ, חֶסֶד שִׁבְטֶךָ
וּלְאוֹר פָּנֶיךָ הַס סָעָה וָסַעַר!

לֹא צַעֲקוֹת שֶׁבֶר לֹא אֶנְקַת חֲלָלִים
לֹא יָתוֹם אַלְמָנָה חָמָס יִזְעָקוּ
לֹא אֵלֶּה אַחֲרֶיךָ! לֹא קוֹל אֻמְלָלִים!
אַךְ קוֹל נוֹשָׁעִים! אֶבְקְךָ יִשָּׁקוּ.

כִּי שַׁוְעוֹת אֵלֶּה תַּחַת יַד עוֹשְׁקֵימוֹ
מֵרָחוֹק שָׁמָּה עַד נַפְשְׁךָ נָגָעוּ
יָצָאתָ דִבַּרְתָּ אָח! עוֹד אֵינֵימוֹ
וּתְרוּעוֹת שִׂמְחָה תַּחְתֵּימוֹ נִשְׁמָעוּ!

קוֹל שָׂשׂוֹן קוֹל תּוֹדָה אַךְ עַל כָּל שַׁעַל
קוֹל הָמוֹן חוֹגֵג יוֹצֵא לִקְרָאתֶךָ!
קוֹל „מִי כָמוֹךָ“ מִכָּל עֵבֶר יַעַל
קוֹל רִנָּה וּתְפִלָּה יִשְׂאוּ בַעֲדֶךָ!

מֵרָחוֹק מִקָּרוֹב לְךָ לֵב עַמֶּךָ
אַהֲבָה וְכָבוֹד יֹאמַר כֻּלּוֹ סֶלָה,
לִשְׁלוֹמְךָ תָּמִיד וְאֹרֶךְ יָמֶיךָ
לָאֵל אֲבוֹתֵינוּ אֲנַחְנוּ תְפִלָּה׃

הֱיֵה נָא אָב רַחוּם הָהּ ! אֵל שָׁמַיִם
אֶל מַלְאָכְךָ זֶה כְּאָב אֶל בָּנֶיךָ !
הֶרֶב עָזְרֵהוּ פֹּה אֶרֶץ הַחַיִּים
עוֹד יִפְקוֹד בְּשָׁלוֹם יִשְׁמוֹר צֹאנֶךָ !

וּזְכוֹר לוֹ גַּם אַתָּה, אָנָּא אֱלוֹהַּ !
כֹּל אֲשֶׁר חֵרֵף נַפְשֵׁהוּ חַיֵּיהוּ
בָּרְכֵהוּ שָׁמְרֵהוּ מִשְּׁמֵי גָבוֹהַּ
וּכְכוֹכְבֵי שָׁמֶיךָ תֵּן נָא יָמֵיהוּ׃

וּכְמוֹ אֶל עַמְּךָ נִפְלָאוֹת עָשִׂיתָ
כֹּה הַפְלֵא נָא טוּבְךָ וּבִרְכוֹתֶיךָ׃
אֵל מַפְלִיא לַעֲשׂוֹת עִם עַם זוּ קָנִיתָ
אֶל זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ מַלְאַךְ פָּנֶיךָ׃

גַּם עַתָּה אָנָּא הֱיֵה עַל דַּרְכֵהוּ
לִפְעָמָיו כִּי יָשִׂים לִירוּשָׁלַיִם
הֱיוֹת עִם רָב שָׁם זֶה עַמְּךָ עִמֵּהוּ
מֵרָעָב מִדֶּבֶר נַתֵּךְ כַּמָּיִם ׃

אַל נָא שִׁיבָתוֹ, אֵל! תְּשַׁכַּח שָׁכוֹחַ
אַף הֵיכָלֵי עוֹנֶג כָּל עֵת יַעַזְבֵימוֹ,
לָנוּעַ עַל עַמְּךָ כִּי יַחֲלִיף כֹּחַ
בֵּין מִדְבָּר וְיַמִּים וַהֲמוֹן גַּלֵּימוֹ.

כֹּה כֹּחַ וָאוֹן שָׁלוֹם וּשְׁנוֹת חַיִּים
הוֹסִיפָה נָא לוֹ, אֱלֹהֵי הַצְּבָאוֹת!
וּנְעוּרָיו חַדֵּשׁ לְתוּשִׁיָּה כִּפְלַיִם
וּבְיֵשַׁע עַמְּךָ תַּרְאֶנוּ נִפְלָאוֹת!

אֶל הַרְרֵי קֹדֶשׁ שָׁלוֹם הֲבִיאֵהוּ
יָאִיר מַאֲפֵלְיָה כָּל חֹשֶׁךְ וָאֹמֶשׁ!
גַּם שָׁלוֹם אֶל בֵּיתוֹ אָנָּא הֲשִׁיבֵהוּ
לָעַד לַעַמְּךָ זֶה מָגֵן וָשָׁמֶשׁ!

ביאליסטאק י״ח ניסן תרכ״ה לפ״ק.

צבי דן הבבלי.

דברי דוד הקטן להשר הגדול.

לעמבערג יום ג׳ טו״ב לירח שבט שנת ולא יעזוב את חסידיו לפ״ק.

אורך ימים בימין ועושר וכבוד בשמאל אדוני השר וגדול ליהודים, מן הספרדים, העומד בפרץ עמו ועדתו, ועל ישראל הדרתו, בעת צרה ליעקב יתיצב לפני מלכים ושרים, וכשמש יפיץ אור לישרים, לו יאתה הגדולה, ולו הכבוד והתהלה, הצדיק החסיד העניו, וחכמתו תאיר פניו כקש״ת מו״ה סיר **משה מונטיפיורי** הי״ו!

אדוני ! רום גדלך ומך ערכי אדעה — אתה הוא הנשר הגדול המרחף על גוזלי יעקב ; ואנכי יונה קצוצת כנפים — ומי אנכי כי אקרב אל הדום כסאך ? — צעיר לימים ולחכמה הנני, ואיככה ארהיב בנפשי עוז לגשת אל האדם הגדול בענקים אשר לפני מלכים יתיצב ? אך צדקתך הגדולה, היא תתן לי עוז לגשת ולהשתחות לפניך אפים ארצה. ויואל אלהי ויתנני להן ולחסד לפניך, כאשר מצא כבוד אבא מארי הרב וכו׳ נ״י חן בעיניך —

והיום הוא יום השלישי יום שנכפל בו כי טוב, והוא טו״ב לירח שבט, הוא החדש אשר ימולאו לי בו טו״ב שנים לשני ימי חיי — בו אקריב את מנחתי הדלה והקטנה אל האיש הטוב ומטיב לכל, הוא אדוני משה מנטיף־יורה !

ואם לא עת לשיר היא לי עתה, כי עוד מחלת אמי מורתי הצנועה המשכלת תהיה, אנושה — ראשי עלי ככרמל, ונפשי ברעה תתמוגג — בכל אלה בראותי כי אדוני אבי מורי ורבי

פארי והדרי הרב וכו׳ הי״ו עוסק בסדור המאמרים והשירים היקרים אשר מכנף הארץ באו לידו מאת גדולי רבני וחכמי משוררי ומליצי דורנו לאספם בספר היקר „נוה תהלה״ אשר יוציא לכבודך אדוני בבית דפוסו הגאוה אשר הקים לו ; כלכל לא אוכל, ורוח המליצה לבשה גם אותי ואשירה נא לאדוני השיר הלוטה פה, אשר בו ימצאון טו״ב בתים. ואקוה כי מנחת הרש תטיב בעיני השר, כי כגדולתך כן ענותך והיא תהלתך. צדיק אתה צדקות תאהב, ותכסה בצדקתך על שגיאותי (אם ימצאון בפועל כפי) כי אתה המבדיל בין קדש (היא ארצנו הקדושה) לחו״ל, חטאתי תמחול. וזה יעוררני לעשות חיל בשדה חכמת ישרון.

הנני צעיר עבדיך המשתחוה לפניך אפים ארצה בהדרת כבוד ויקר. כהן צדק המברכך באריכת ימים ושנים עד יבא לציון גואל, אמן!

דוד כהן צדק.

אב ואם בישראל.

„לֹא יָדַעְתִּי דַבֵּר, כִּי נַעַר אָנֹכִי!"
עָנָה הַחוֹזֶה מַחֲזֵה שַׁדַּי, יִרְמְיָהוּ;
הָהּ! צָעִיר לַיָּמִים הִנֵּנִי מַה־כֹּחִי?
הֶאָנֹכִי אָשִׁירָה לִכְבוֹד בֶּן אֱלִיָּהוּ?

וּמִי אָנֹכִי כִּי אָשִׁיר לְמוֹנְטִיפְיוֹרִי?
עִלֵּג־לָשׁוֹן, עֲרַל־שָׂפָה אֵין בְּפִי מִלָּה! —
אֶשְׁמַע אֶת מִצְוַת אֲדוֹנִי אָבִי מוֹרִי
וְחָבֵר אֲנִי לְכָל מְכַבְּדָיו בִּנְוֵה תְהִלָּה.

לִבִּי יְצַוֶּה עָלַי „הַנַּח עֶטְךָ! בְּרַח דוֹדִי"!
וְאָבִי צִוָּנִי „כְּתוֹב זֹאת בַּסֵּפֶר זִכָּרוֹן"
לְמִי אֶשְׁמַע? לְלִבִּי? אוֹ לְאָבִי זֶה הוֹדִי?
דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ אֶבְחַר עֵת אֶקְרָא בַגָּרוֹן:

תְּהִלַּת מֹשֶׁה הֶעָנָיו מְאֹד, לֹא אֲסַפֵּרָה,
לְהַלֵּל אִישׁ חַי רַב פְּעָלִים לֹא אֶלְבַּשׁ גֵּאָה
אַךְ אֶת תְּהִלַּת יְהוּדִית אִשְׁתּוֹ; אֲזַמֵּרָה.
לְמַעַן קִנְאַת אֲנָשִׁים וְנָשִׁים תּוֹסִיף דֵּעָה—

חָנֵּנִי אֱלֹהֵי אֲבוֹתַי אוֹתְךָ אֶדְרוֹשָׁה
כִּנּוֹר נְעִים־זְמִירוֹת אָנָּא הַשְׁאִילֵנִי
שַׁדַּי ! הֱיֵה נָא עִם פִּי! אָנָּא אַל אֵבוֹשָׁה!
כִּי אַךְ לַעֲשׂוֹת מִצְוַת אָבִי הִנֵּנִי.

„אֵשֶׁת חַיִל מִי יִמְצָא" שָׁאַל הַקֹּהֶלֶת
„הֲנִמְצָא כִּיהוּדִית" יִשְׁאַל כָּל גָּבֶר
לְבַקֵּשׁ כָּמוֹהָ — הִיא סִכְלוּת וְאִוֶּלֶת,
אַחַת הָיְתָה בַּתֵּבֵל — הָהּ! יָרְדָה קָבֶר!

כְּנֶגֶד משֶׁה לֹא הָיְתָה, כִּי אִם עֵזֶר:
בְּנָסְעוֹ, נָסְעָה גַּם הִיא — וּבְנוּחוֹ, נָחָה;
הָהּ ! בְּיוֹם מוֹתָהּ נָפְלָה מֵרֹאשׁוֹ הַנֵּזֶר,
וְאַף גַּם בַּת יְהוּדָה לֶעָפָר שָׁחָה. —

שְׁנֵיהֶם הָיוּ אַב וָאֵם לְיוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלָיִם,
וּשְׁנֵיהֶם הִצִּילוּ בְּנֵי יְהוּדָה בְּדַמֶּשֶׂק:
כְּבֶן עַמְרָם גּוֹאֵל אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם,
הַלּוֹחֵם בַּעֲמָלֵק בְּפִיו וְלֹא בַנֶּשֶׁק.

בֶּן־אֵלִיָּהוּ בְּרִדְתּוֹ אַרְצָה יִשְׁמָעֵאל
הָלְכָה אִתּוֹ וְהָיְתָה עִם לְשׁוֹנוֹ הַזָּהָב;
כִּי הִיא הָיְתָה אֵם כִּהְיוֹתוֹ אַב לְיִשְׂרָאֵל,
וַתֵּלֶךְ אִתּוֹ לְהַצִּיל חַלְלֵי חֶרֶב וָרָעָב.

בְּרוֹמִי וּבְתוֹגַרְמָה מִי יֶשַׁע דָּלָה דָלָה;
וְהִיא הִשְׁקִית צֹאן יַעֲקֹב לְצִמָּאוֹן.
יָרְדָה וְעָלְתָה עֵת מֹשֶׁה יָרַד וְעָלָה;
לְמַעַן לֹא יִהְיוּ בְּנֵי יְהוּדָה לְדֵרָאוֹן.

כִּי הַבַּת יְהוּדָה מִיּוֹם בַּגּוֹלָה הָלָכָה
בְּרֶגַע הִיא כְלַפִּיד בּוֹז לְעַשְׁתּוֹת שַׁאֲנָן
מִמְּרוֹם קָדְשׁוֹ יִשְׁלַח בְּיַד מַלְאָכָיו לָהּ בְּרָכָה
וְלָצְמִיחַ אֶת זֶרַע יַעֲקֹב כְּאֶזְרָח רַעֲנָן.

גַּם בְּדוֹרֵנוּ הֵקִים לָנוּ מוֹשִׁיעִים וָרָב,
אֶת מֹשֶׁה מוֹנְטִיפְיוֹרִי וְאִשְׁתּוֹ יְהוּדִית:
אוֹתָהּ לְאֵם בְּיִשְׂרָאֵל, וְאוֹתוֹ לָאָב,
הָהּ! אֵינֶנָּה הָאוֹהֶבֶת יַעֲקֹב בִּידִידוּת. —

כִּי גֵּוָהּ הָיָה מֵעָפָר וְנַפְשָׁהּ מֵרָמָה,
וְאֹדוֹתָהּ הָעֶלְיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים נָצוּ,
וַתִּגְבַּר יַד מַלְאֲכֵי מָרוֹם עַל בְּנֵי הָאֲדָמָה
וַיַּשִּׂיגוּ בְּמוֹתָהּ — אֶת אֲשֶׁר חָפֵצוּ. —

אָכֵן לֹא מֵתָה — זִכְרוֹנָהּ לֹא יִכָּרֵת;
בִּכְתָב יְיָ קְדוֹשָׁיו, יִזְכּוֹר גַּם מַעֲשֶׂיהָ,
עַל תָּו הַנֵּצַח זִכְרוֹנָהּ יֵחָרֵת
וְשָׁבָה מְרוֹמִים לִשְׂבּוֹעַ מִפְּרִי יָדֶיהָ.

אֵל אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת לְכָל בָּשָׂר וָרוּחַ!
זְכוֹר נָא חַסְדֵי יְהוּדִית אֵשֶׁת חָיִל,
בַּת יְהוֹשֻׁעַ לֵוִי אֵשֶׁת משֶׁה. עֵדֶן תָּנוּחַ,
עַל עֲשׂוֹתָהּ צְדָקָה וָחֶסֶד כְּבַת אֲבִיהָיִל.

וְכַאֲשֶׁר כְּכָל צִדְקוֹת בַּעְלָהּ וַחֲסָדָיו עָשְׂתָה
אַךְ בְּדֶרֶךְ אֶחָד לֹא הָלְכָה — לְמַארָאקָא,
כִּי הֲלִיכוֹת עוֹלָם לַמְּרוֹמִים עָלָתָה...
כֵּן לָנֶצַח תַּפְרִידֵם יָדְךָ הַחֲזָקָה. —

שַׁדַּי! חַדֵּשׁ נָא נְעוּרֵי משֶׁה כַּנֶּשֶׁר
יִרְאֶה טוֹב וְנֶחָמַת יְרוּשָׁלַיִם תַּרְאֵהוּ
בְּיוֹם הַתְּחִיָּה יִקָּשֵׁר עִם יְהוּדִית שֵׁנִית קֶשֶׁר
וְעַד הַיּוֹם הַהוּא אוֹרֶךְ יָמִים תַּשְׂבִּיעֵהוּ! —
דוד כהן צדק.

מענת השר.

Holy Land.

בע"ה פ"ה ק"ק לונדן יום א' פרשת תרומה התרכ"ה לברי"ע.

שלום וישע רב לכבוד הרב' המופלג בתורה וביראת ה'
כ"ה דוד בהרב המאוה"ג המליץ המפורסם ונו"ה
יוסף כהן צדק נ"י בק"ק לעמבערג יע"א.

ראיתי את שירו הנחמד אשר שר לכבדני אחרי שובי מדרכי אשר הלכתי לישע עמי בערי מאראקא, ושמח לבי על דבריו דברי חן המיוסדים על אדני המשקל והמליצה. — ועתה הנה אנכי שולח לכבודו בזה את מנחת תודתי ... להיות לו לעדה כי חפצתי בו. ויהי נועם י"י עליו ועל כל בית אבותיו ותחזינה עינינו בשוב י"י את שבות עמו

כעתירת

משה מונטיפיורי.

שער הישועה

זה השער הרביעי מספר

נוה תהלה׃

זה השער לי״י, מכתבי אחינו מושיענו יבואו בו׃

כולל

מכתבי האדם הגדול בענקים רכב ישראל ופרשיו, משגב ליעקב לעתות בצרה, ראש לראשים ואב לרשים אשר אליו נגשים, גולת הכותרת, לישראל עטרת, ולבית יהודה תפארת.

כקס״ת

יוו״ה **סיר משה מונטיפיורי** הי״ו.

אשר כתב אל אוהביו ואהוביו להזכיר חסדי י״י עליו

בהיותו בדרך בנסעו מרוסיא מאראקא

להכיל חקיו היסודים הנולדים ממר-עקא.

שנת צַדִיק מֹשִׁיעַ לפ״ק.

וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיּוֹשִׁעָן

(שמות ב׳ י״ז).

א.

מכתב השר משה מונטיפיורי אל בן אחיו השר יוסף מונטיפיורי.

Schreiben Sir Moses, an Sir J. M. Montefiore.

*) פה עיר טאנגיר, 18 דעצעמבער תרכ"ד (1663).

אל האדון נו"ה י. מ. מונטיפיורי הי"ו
ראש חברת אלופי קהלות ענגלאנד וכו'.

ארוני היקר! מן דברי המעטים אשר הודעתיך ביום החמשה עשר לירח זה ע"י הטעלעגראף, הלא ראית כי בחסד עליון הצליח הפץ נסיעתי בידי, ובעזר צור ישראל לא יבצר ממני להפיק כל חפצי בדבר הגדול הזה. ידעתי גם ידעתי, כי לא לבד בעלי החבורה הנכבדה (אשר תעמוד אתה בראשה לכבוד ותפארת) אשר הרהיבו בנפשי עוז לשים לדרך פעמי, יודו לי"י על חסדו כי גבר עלי ורצה את פעלי, אך גם כל אחב"י בכל מקומות מושבותיהם שוש תשיש נפשם ויתנו לי"י כבוד ותודה על אשר האיר פניו אלי והצליח דרכי לטובת אחי האומללים והנדכאים על לא חמס בכפם.

על פי מכתבי אשר הריצותי אליך ביום השלשים לירח העבר מעיר מאדריד ובשביעי לירח דעצעמבער מעיר סעפיללא, נודעו לך כל פרטי נסיעתי עד היום שנכתב בו מכתבי האחרון

הנזכר, והטעלעגראף הנזכר למעלה הודיעך בקיצור נמרץ כי השבוים בעיר סאפפי יצאו לנפשם חיש אחרי הגיע פקודת סולטאן מאראקא אדות הדבר הזה, ואין כל ספק, כי הסולטאן הישר אשר אהבת אדם מצאה קן בקרב לבו לא יתמהמה למלא מישאלות ממשלות ענגלאנד ושפאניען בנוגע להשבוים מאחינו האומללים החפים מכל פשע. והנה אף כי הודעתיך בקיצור נמרץ תוצאות נסיעתי, בכל זאת אקוה כי לא למותר יהיה אם אספר בזה גם פרטי הדברים. ובאמת הרבה אנשים נכבדים הטיבו חסדם עמדי והיו בעזרתי מראשית נסיעתי עד היום הזה לטובת הדבר הגדול, עד כי עצור במלין לא אוכל מבלי להזכיר שמותם לתהלה וברכה על כל הטוב אשר פעלו ועשו לי לטובת אחי האומללים. בראשית כל היתה תנחומות לנפש הבשורה אשר נודעה לי כי ביום השבת קודש, טרם עזבתי את ענגלאנד, התפללו בעדי בבתי הכנסיות תפלות יקרות שהוברו מאת הרב הראשון מהר"נ אדלער נ״י ומאת הרב באר-נעט אבראהאמס נ"ע (ראש בית ספר הרבנים בלאנדאן). בשמחת לבבי זכור אזכורה את אותות האהבה אשר הראו לי אחינו יושבי עיר דאוועד בעברי דרך שם, וברכות פיהם להצלחת דרכי. ביום 17 לירח העבר יצאנו מעיר הנ"ל ובליל היום ההוא באנו לעיר המלוכה פאריז. למחרת היום ההוא בבוקר השכם באנו לעיר באררא, ושם עמדנו כל היום הבא להנפיש מעט מטורח הדרך, בעשרים לירח הנ"ל עזבנו את באררא ונבא לעיר באיאנע ושם עמדנו ביום השבת. והנה יארכו הדברים אם אמרתי לפרט אחד אחד את שמות כל הנכבדים מעדת ישראל בעיר ההיא אשר הראו לנו אותות כבוד ואהבה בלב תמים ורוח נאמנה. בכל זאת עצור לא אוכל להשיב תודה מקידות לבבי אל הרב הראשון שמה ואל האדון לעאן ועוד נכבדים אחרים מיקירי העדה ונכבדיה. בבית הכנסת שמה התפללו ברגש קודש ואוכל לשער בנפשי גודל השמחה אשר ירגישו הרב ועדת עיר באיאנע בשמעם כי תפלותיהם אשר

התפללו ליושב מרום להצליח דרכי, לא שבו ריקם. ביום 22 לירח הנ"ל נסענו מבאיאנע לעיר ס"ט סעבאסטיאן במרכבה מרקדה ונלן שם בליל היום ההוא. למהרתו כאור הבוקר נסענו משם ונלן בעיר בורגאס, ולמחרתו נסענו לעיר המלוכה מאדריד ונבוא שם בעת רדת היום ההוא. ביום החמשה ועשרים הלכתי לראות את פני ציר ענגלאנד היושב במלאכות ממשלתו בהצר מלכות שפאניען, ובערב יום ההוא הודיעני עפ"י מכתב כי נכון הוא לראותי ביום המחרת. למהרתו הלכתי אל היכלו והוא קבלני בכבוד וסבר פנים יפות, בעצם היום ההוא הלך עמדי והציגני לפני האדון פאן מיראפלארעס השר היושב ראשונה במלכות שפאניען, והשר הזה הבטיח לי כי אין לי לדאוג מאומה על אדות אחי האומללים השבוים בעיר סאפפי; כן הגיד לי כי כל אשר נעשה להאומללים ההם לא היה מפני שנאת הדת בעבור שהם יהודים. גם הבטיח לי כי ידרוש מאת המלכה לכבדני בתת לי הרשיום לראות פניה ולדבר עמה. כן נדרש השר ההוא לבקשתי אשר בקשתיו להת בידי מכתב מליצה אל דאן פראנציסקא קאלאן היושב במלאכות שפאניען בעיר טאנגיר.

המלכה יעדה את יום השמונה לעשרים לראית-הפנים, אך מאיזה סיבה לא יכלה לראותי עד יום השלשים לירח הנ"ל. ביום ההוא הציגני הציר הבריטאני לפני הוד המלכה ובעלה. לעולם לא אשכח את ההרגשות היקרות אשר התהוללו ברוחי בעת ראית פנים ההיא. שניהם יחד קבלו אותי בכבוד גדול וסבר פנים יפות, ובעלה המלך הבטיחני כי נותנים הם כבוד לכל דת ואמונה. (מי יתן והעיקר הגדול הזה ימצא קן לו בלבות כל האנשים, אז הצלחת כל בני האדם תעלה מעלה מעלה)! —

במשך שבתי במאדריד היתה לי שעת הכושר לראות את פני הדוכס מטעטואן הוא שר הצבא פרים (Prim) ואת פני צירי הממלכות היושבים בהצר שפאניען, ועוד שרים גדולים ונכבדים ורבים מהם נתנו בידי כתבי מליצה לאוהביהם ומכיריהם

בעיר טאנגיר והמכתבים ההם היו לי לתועלת גדולה ונמרצה להגיעני אל מטרת חפצי אדות אחי האומללים במאראקא.

אחרי אשר הצליח י״י חפצי בידי בעיר מאדריד, עזבתי את העיר בלוית מרעי ביום הראשון לירח דעצעמבער בבוקר השכם, ללכת לעיר סעפיללע למסור לידי האדון דאן אנטאניא מעררי, קאנזול לממשלות רוסלאנד ופרייסען שמה, והוא גם הוא אביו של דאן פראנציסקא מעררי, ציר שפאניען היושב בטאנגיר (הוא האיש אשר הביא את כל הרעה הגדולה על אחינו ב״י במאראקא) נסענו על מעגלי הברזל עד בואכה סאנטא קרוץ דע מודעללא. במקום ההוא אין בית נכון לאורחים ללון בו, אך האדון ווייסווײלער הטיב בחסדו עמנו להכין לנו מקום ללון בבית הבי-דואר שמה. ביום השני לירח הנ״ל נסענו משם במרכבה רתומה בסוסים ונבא לפנות ערב לעיר אנדויאר (Andujar). עיף ויגע מטלטול הדרך לא היה לאל ידי לעבור הלאה עוד בלילה ההוא, ורעי הנכבדים הרופא האדגקין והר״ר גדליה הי״ו מהרו לפני בטובם ויסעו לעיר קורדובא בלילה ההוא להכין לי מקום למנוחה ולמשיבת נפש. גם באנדויאר לא נמצא בית מלון, גם עתה הגדיל האדון ווייסווײלער חסדו עמדי ונתן בידי מכתב מליצה אל האדון יולעס פראגנא המשגיח הראשי על הבונים מסלת הברזל מן מאנאצאנארעס לקורדובא. האדון ההוא ואשתו הנכבדה קבלו אותי ואת האדון שמואל בכבוד ואהבה ומלאו כל מחסורינו. מאד ישמח לבי לתת למו בזה תודת לבבי על כל הטוב אשר עשו הנכבדים האלה עמדי, ואני תפלה שיהיה לאל ידי להודות להם בפועל ולא בדבר שפתים לבד. למחרתו עזבנו את אנדויאר ונסענו בעגלה עד קורדובא. ונבא שמה בחצי הלילה ושם נשארנו במשך יום שבת הקודש. בששי לירח הנ״ל נסענו מקורדובא על מעגלי הברזל לסעפיללע. שם מסרתי את המכתב הנזכר ליד האדון דאן אנטוניא, והוא בחסדו נתן לי מכתב אל בנו דאן פראנציסקא, ציר שפאניען היושב בטאנגיר. ביום השמיני נסענו מסעפיללע על מעגלי הברזל ונבא לעיר קאדים בליל היום ההוא, ולדאבון לבי ורוחי לא

מצאתי שמה אניה ההולכת לגיבראלטאר, ומלבד זאת נהייתי ונחלתי מטורח הדרך ולא יכולתי למוש ממקומי כל יום המחרת. ביום העשירי לירח הנ"ל אנה ה' לידי אניה מצרפת הנקראת בשם „Gorgone“ תחת פקודת רב החובל האדון Cellier de Stainor המיועדה ללכת עוד בערב יום ההוא בדרך ישרה לטאנגיר. מהרתי לדרוש מאת רב החובל לפנות מקום לי ולאחוזת מרעי באניתו היפה להביאנו לטאנגיר, ובטובו נדרש לשאלתי. ויוסף האדון הנכבד ההוא להראות לי טובו וחסדו בתתו לנו החדר היותר טוב באניה, והוא והסרים למשמעתו שמו עיניהם עלינו לטובה בכל לבבם כל משך היותנו על האניה, והנני נותן בזה לו ולהגלוים אליו את רגשות תודתי מקרב לבי. למחרת היום ההוא באנו בשלום בלי כל פגע, בחסד השי"ת עלינו, לטאנגיר. הודיתי לה' אלהי ישראל על כל תגמולוהי עלי על כי סך עלינו באברתו ומחלת יורדי הים אשר כמעט כל עוברי ארחות ים לא ינקו ממנה, לא עברה על נפשנו, ובלבד זאת היה לאל ידי למהר להגיע אל מטרת נסיעתי להוציא את אחי השבוים מבית כלאם שמה.

עוד טרם בואנו הטיבו בחסדם היקרים הנכבדים הר"ר משה פאריענטי ראש עדת ישראל בטאנגיר והר"מ נאהאן ממלא מקומו ועוד נכבדים אחרים מיקירי העדה, להכין לנו בית מיוחד וכל הדרוש למנוחתנו, וכל בני העדה מקטנם ועד גדולם קבלו אותנו בכבוד גדול ואהבה רבה, וכל זמן ישיבתנו בעיר ההיא, רבו כמו רבו אותות האהבה כבוד ויקר אשר יראו לנו תמיד בני העדה ההיא, באהבה נאמנה היוצאת ממקור לבבם. זכרה נא זאת להם אלהי לטובה ולברכה! כן לא אוכל עצור במלין מהגיד בזה לעין השמש כי תבונת אחי בני ישראל יושבי העיר הזאת ותהלוכותיהם ברעת והשכל, ביתר שאת מכל יתר יושבי העיר.

במשך שבתי פה באו אלי, לקדם פני בכבוד ואהבה, מלאכי קהלות ישרון, מגיבראלטאר, טעטואן, אלקאסאר, לאראש, ארזילא ומעקינעץ. ידעתי כי המלאכים ההם היה להם עמל גדול מטורח הדרך הרחוקה והוצאות רבות ונזק הזמן. ולא עשו זאת

רק מאהבה יתרה לבני עמם ורוח נאמנה המפעמת אותם בכל דבר הנוגע לטובת ישראל, זכרה להם אלהי לטובה! גם הגיעוני כתבי שלום וברכה מאחב"י יושבי הערים פעץ, אזעמאר ומאגאדאר, כלם בפנים מדינת אפריקא.

ביום שבת הקודש התפללנו תפלת שחרית בבי"הכנ הנבנה לתלפיות לא כביר על ידי האדון הנכבד (על הוצאותיו) הר"ר יוסף אשריקי נ"י אחד מעשירי ונכבדי אחינו יושבי טאנגיר והנכבד הזה עשה לו מזכרת נצח לכבוד מלאכותי לטובת אחב"י. ונדר נדר להזיר את כל הכנסות ביהכ"נ הזה לטובת עניי עמו, ובפירוש התנה כי על הדבר הטוב הזה יזכר שמו ושם אשתו הכבודה מרים ושם בנו היקר.

בשלשה עשר לירח דעצעמבער הלכתי לראות את פני השר יאהן היי דרומאנד הציר הבריטאני היושב בטאנגיר ודברתי דברי עמו, וכן עם האדון ריד (Reade) הגענעראל-קאנזול הבריטאני, אדות מלאכותי, השרים האלה קבלוני באהבה והבה יתרה. ולמותר יחשב לי להעיר לבך ולב כל אחינו יושבי בריטניא על כל הטוב והחסד אשר כבר פעלו ועשו השרים האלה ועוד עושים לטובת אחינו האומללים יושבי מאראקא.

בעצם היום ההוא הלכתי בלוית האדון שמואל אל המיניסטער הספרדי דאן פראנציסקא ומסרתי לו את המכתב מאביהו, וכן נתתי לו המכתבים מהשר היושב ראשונה במלכות ספרד ועוד מכתבים אחרים משרים אחרים גדולים ונכבדים מעיר מאדריד אשר המליצו בעדי אל השר דאן פראנציסקא הנזכר, השר הזה קבלני בפנים יפות ונרצה לבקשתי להוציא לחפשי את שני היהודים האסורים בכלא בטאנגיר (שם האחד שלום אלקאים בן עשרים שנה יליד עיר ראבאט, והשני יעקב בנהאריש, בן כ"ב שנה, נולד בעיר מאראקא); גם הבטיח לי לתת לי מכתב אל שרי ממשלת מאראקא שירפו ידם גם מהשבוים בעיר סאפפי — אחרי עבור שעה אחת מעת דברתי

עם המיניסטער הספרדי, הוציאו שני השבוים הנזכרים מבית כלאם והוצגו לפני לשמחת לבבי.

למחרת היום ההוא בארבעה עשר לירח דעצעמבער קבלתי מכתב שלומים מאת המיניסטער הספרדי הנ"ל אשר בו הודיעני כי מאד ישמח לבו על כי אנה הזמן לידו להדרש לחפצי בדבר השבוים, גם שלח לי רצוף במכתבו את המכתב לממשלת מאראקא בדבר השבוים בעיר סאפפי אשר הבטיחני ביום אתמול. ואני חיש אחרי השגתי המכתב הזה דרשתי את הציר הבריטאני להציגני לפני האדון סיד מחמוד בארגש, השר המופקד על עניני חוץ בממשלת מאראקא היושב בטאנגיר, השר הבריטאני מהר בטובו לעשות חפצי והלך עמי אל השר הנ"ל, וכבואי אליו מסרתי לו את מכתב המיניסטער הספרדי. ויהי אחרי קרא את הכתוב בו אמר לי כי בכל לבבו הנהו מוכן למלאות משאלתי. והבטיח לי כי עוד ביום ההוא ישלח את המכתב הנ"ל ביד רצי המלך (קוריער) אל הוד הסולטאן לעיר מלכותו מאראקא, אך אמר לי כי לפי השערתו יעברו שלשים יום טרם ישיג מענה מאת הסולטאן ממאראקא. גם הציר הבריטאני כתב עוד ביום ההוא מכתב אל הסולטאן אשר בו בקש את הסולטאן בשם ממשלת בריטניא להוציא לחפשי את היהודים השבוים בסאפפי והנתונים למות על לא חמס בכפם. ולמהר פדיון השבוים ההם, בקשתי את כותבי המכתבים אל הסולטאן, לדרוש ממנו שישלח פקודתו בדבר השבוים בדרך ישר לעיר סאפפי ולא לטאנגיר תהלה.

ביום הששה עשר לירח ההוא בקרתי את הרב מרדכי בענגיא הרב הראשון לעדת ישראל בטאנגיר, ועוד ביום ההוא הביאני הציר הבריטאני אל צירי ממלכות צרפת, ספרד, ארצות הברית מאמעריקא, איטליען, פארטוגאל וכו' וכו' אשר לרבים מהם היו בידי כתבי מליצה, וכלם קבלוני בפנים יפות וידברו אתי טובות והבטיחוני לעשות לטובת אחי כל אשר יהי לאל ידם.

בשובי מהמיניסטער המאראקאני, מצאתי בביתי יותר מחמשים מיושבי אפריקא (מאארען) ונשיאיהם בראשיהם אשר

באו אלי ממרחק רב והגישו לפני בקשתם להיות בעזרם להוציא לחפשי את אחד מבני שבטם היושב בבית אסורים שנתים ומחצה מפני החשד שנחשד אשר המית שני יהודים. אחרי אשר חקרתי ודרשתי פרטי החשד ההוא, ונודע לי כי השבוי הזה לא הובא עד היום לבית המשפט מאומה ואין אות ומופת כלל על עשותו הדבר הרע הזה, אמרתי בלבי כי שוה הדבר לעמוד גם לעזרתו. דברתי טוב עבור השבוי הזה באזני שרי הממשלה ולא עברו שתי שעות וכבלי הברזל הוסרו ממנו ויבא אלי בלוית בני שבטו וכלם התנפלו לפני והודו לי מקרב לבם על הטוב אשר גמלתי להם. ראשי ונשיאי השבט הזה נשבעו לי בשבועתם החמורה כי מהיום והלאה ייקר בעיניהם נפש כל איש יהודי אשר יעבור דרך מקומות מושבותיהם כנפשם, ולא יפול משערות ראש יהודי ארצה, ידעתי גם ידעתי כי מוצא פיהם ישמורו ואת שבועתם לא יחללו, ולנצח לא ישכחו את פעלי נגדם.

גם כהני הקאטאליקים והאפריקאנים באו אלי לברכני בכבוד גדול ויבטיחוני כי יעמדו לימין בני ישראל יושבי הארץ בכל יכלתם לבלי יאונה להם רעה וצרה על לא חמס בכפם.

ביום השבעה עשר לירח הנ״ל נאספו בביתי רבים מנכבדי עדת ישראל, אנשים ונשים, וידידי החכם היקר הרופא האדגקין דרש דרש לפניהם בעניני חכמה ומדע במתק שפתו וביקר הגיוניו, וישמחתי לראות את הנאספים בלעו דבריו כבכורה בתאינה ונהנו מאד מדבריו היקרים.

במה אכף לי״י צור ישראל על כל חסדו אשר הגדיל עמדי בנסיעתי זאת! לא פללתי בנפשי כי בזמן קצר כזה יצליח חפצי בידי להגיע אל מטרתי לטובת אחי האומללים בארץ הזאת! יהי שמו הגדול מבורך לעולם ועד!

ידעתי כי הסולטאן מארץ מאראקא לבו אך טוב לבני ישראל ההוסים תחת שבטו בארצות ממלכתו, תקותי חזקה, כי בעזר אלהי ישראל יצלח לי להטיב מצב אחי האומללים במדינה ההיא גם לימים הבאים והסולטאן הישר בטוב לבבו יאזין לקול

תהנתי אשר אתחנן אי"ה לפניו להאיר פניו אל אחי האומללים ולפרוק עולם מעל צוארם. מגויה וגמורה אצלי לעשות בעזרת השם יתברך דבר שלם ולא חצי דבר. לא אעזוב את הארץ ההיא עד עשותי ועד הקימי מהשבתי להטיב לאחי האומללים טובה תמידית. לבי אומר לי כי הסולטאן יתן מקום לדברי בקשתי וירצני. כאשר הודעתיך ע"י הטעלעגראף מיום 15. דעצעמבער, גמרתי בדעתי לשים בעזר העליון, לדרך פעמי לעיר הבירה מאראקא לראות את פני הסולטאן. תכלית נסיעתי הוא: לתת תודת פי ולבי אל הוד מלכותו על אשר הטה אזן קשבת לבקשת ממשלת ענגלאנד ושפאניען בדבר השבוים מאחב"י לשלח האסירים הפשי; להודות לו בשמי ושם כל אחי בני ישראל על טוב לבבו לבני עמי בכלל החוסים תחת שבטו; ולבקש ולהתחנן מלפניו להטיב מצבם גם לימים הבאים ולבטל כל החוקים הרעים המעיקים עוד על בני עמי היושבים בפנים מדינות ממשלתו, הרחוקים מכל עזר וישע.

והנה ידעתי גם ידעתי כי נסיעה רחוקה כזאת לקרית ממלכת מאראקא, קשורה בתלאות רבות ובסכנות עצומות — אבל המטרה הנשגבה אשר אליה שמתי מגמת פני: להביא ישע ותקוה טובה לבני עמי הנאנחים שמה תחת עול סובלם שוה היא לסבול עבודה כל עמל ותלאה וגם שימת נפש בכף. וי"י אלהים יעזר לי להוציא מחשבתי מכח אל הפועל; בידו אפקיד רוחי והטוב בעיניו יעשה. —

כן לא אמנע מתת תשואות תודות גם לך ידידי, ולבעלי ההברה הנכבדה אשר תעמוד בראשה, גם לאחינו בענגלאנד, בצרפת, באשכנז, באיטליען, ובאמעריקא, בעבור עזרתכם וברכותיכם על דרכי אשר הנני הולך עליה. כן הנני נותן בזה תודת לבבי לשרי ממשלת ארצי ולכל הפקידים הנכבדים הסרים למשמעתם, לממשלת שפאניען; להשר הבאראן ליאנעל דע ראטהשילד, להשר אנטוני ראטהשילד, להשר מאיר דע ראטהשילד בעד עזרתם אשר תמכו בידי בדבר הגדול הזה כי בעזרת י"י

ובעזרת השרים היקרים והנכבדים ההם הצליח חפצי בידי להציל לקוחים למות מבני עמי על לא חמס בכפם. אמנם העולה על כלם, חוב קדוש מוטל על כל בני עמי להודות ולהלל לאל עליון אשר בחסדו כי גבר עלי נתן בי כח ועוז ותמך בימיני בנטות צללי ימי ובכלות כחי לא עזבני והנחני בדרך אמת להציל ממות נפשות בני עמי ולגול אשמתם מעליהם במדינת מאראקא. לא למעני עשה זאת רק למען אחי האומללים.

אין כל ספק אצלי כי השנים מבני עמי אשר כבר נענשו בעונש מות נקיים היו מכל אשמה ופשע. הן אמנם המתים בל יחיו עוד; אין עוד לאל ידינו להשיבם לתחיה! אך זאת תהי נחמתנו כי גם מהרע הזה יצמח טוב. נפלאו דרכי אבינו שבשמים ונשגבו מבינת אנוש אנוש קצר-הראות. הלא ישמח לב כל איש מישראל ותגל נפש כל אוהב עמו לראות כי ע״י הרע הזה תגיע טובה גדולה ותמידית לחמש מאות אלפים נפשות מבני עמנו האומללים המפוזרים ומפורדים במדינת מאראקא.

וטרם אכלה דברי, הנני נותן בזה תודת לבי אל רעי הנכבד ה׳ שמשון שמואל המלוה אותי על דרכי על כל הטוב והאהבה אשר ירבה לעשות עמי כל משך ימי נסיעתי. כן לא אכלא תודתי לשני הנכבדים האחרים הרופא האדגקין וה׳ גדליה נ״י וכו׳. הנני ידידך מוקירך באמת כל הימים.

משה מונטיפיורי.

ב.

פקודת ממשלת ספרד על הפחות ושׂרי המדינות.

Erlass der hohen spanischen Regierung.

I.

*) ממשלת ספרד ראתה לדאבון רוחה את כל הנכתב בכתבי העתים בארצות אייראפא אדות המקרה בעיר סאפפי, כאלו נתנה הממשלה ידה לכל ציריה היושבים במאראקא לרדוף באף ובחמה את כל היהודים במאראקא ולהשמידם מתחת שמי י״י. ע״כ מחויבים אנחנו להראות לכל באי עולם כי הדבה ההיא בשקר יסודתה וחלילה חלילה לממשלת שפאניען לעשות כדבר הרע הזה ולחלל כבודה לעין השמש. ומפני זה הננו מצוים אתכם לעמוד בכל כחכם לימין היהודים יושבי ממלכת מאראקא בכל עת מצוא, ולהיות למגן ומחסה לבני העברים הסובלים עול כבד במדינת מאראקא, רק עי״ז נוכל להראות לכל, כי לא כצעקתה הבאה עלינו עשינו; ונהפוך הוא, עלינו להוכיח לעין השמש כי לבנו אך טוב לעם ישראל הממושך ומרט בגלות המר הזה באפריקא, ונתאמץ להטיב מצבם בכל כחנו ובכל נפשנו, עליכם מוטל החוב לעמוד לימין היהודים מול פקידי מאראקא בכל עת יתפוצו להרע להם ולהכביד אכפם עליהם. ובעת אשר יתפוצו השופטים והשוטרים לענות את אחד מהיהודים במכות חדרי בטן, לדוש בשרם בקוצים ועקרבים כאשר הסכן הסכינו לעשות לפעמים רבות, עליכם מוטל החוב למנוע האכזריות הנוראה הזאת בשם ממשלת שפאניען, ובזה תפיקו רצון ממשלת שפאניען ורצון המלכה אשר בשמה שולחתם שמה לעשות צדקה בארץ ולא לתת יד לפושעים לדרוך ולרמוס את עם היהודים על לא חמס בכפם.

ג.

מכתב השׂר משה מונטיפיורי אל בן אחיו השׂר יוסף מונטיפיורי.

Schreiben Sir Moses, an J. M. Montefiore.

אדוני הנכבד בקוראי שמו

מו"ה יוסף מונטיפיורי הי"ו

ראש נשיא חברת שלוחי הקהלות. שלום לך

ושלום לכל אנשי עצתינו!

זה היום שקויתי ראיתי, והנני שולח לך אדוני רצוף בזה מרוץ המכתבים ההיה בין יועץ ספרד וביני. אאמינה כי אתה בהירי וגם חברתינו הנכבדה תסכימו לדעתי, כי כשר הדבר וגם נחוץ הוא להודיע אלה בקהל רב בארצות רבות. כי לא לבד כבוד ממלכת ספרד ויועציה יגדל בארץ בהגלות נגלות אלה לעין כל כי אם גם בגלל הדבר הזה כעב יעוף פחד אחינו באירופא אשר דאגה שברה לבבם ונפשם צמאה לדעת את שלום אחינו היושבים פה במאראקא, ועתה קח נא את ברכת אוהבך באמת הכותב פה טאנגיר 21 דעצעמבר 1863.

משה מונטיפיורי.

ד.

מכתב יועץ ספרד אל השר משה מונטיפיורי.

Schreiben des spanischen Ministers an Sir M. Montefiore.

„נאום דאן פראנצעסקא מעררי קאלאן Don Francesco Merry Colon הנני נותן את בריתי שלום ואת הכבוד והיקר כאשר נאוה אל סיר משה מונטיפיורי. ומאד אכבדה לשלוח לך אדון נכבד את גוף כתב פקודת כתב הנשתון אשר הנני כותב אל כל גדולי הקונזולען ואל סגניהם (Viceconsuln) היושבים בממלכת מאראקא. דאן פראנצעסקא מעררי קאלאן יחלה ויבקש מאת השר משה מונטיפיורי לקרוא דלתות אלה מההלם עד תומם, ואחרי אשר ישית עינו עליהם יאבה נא בטובו להשיב לי את גוף הכתב. ובעת ובעונה הזאת אמצא נא עת מצוא להודיע אל סיר משה מונטיפיורי עד מה יקר כבודו בעיני המברכו בשלום. פה טאנגיר 20 דעצעמבר 1863

דאן פראנצעסקא מעררי קאללאן.

ה׳.

פקודה שניה מאת ממשלת ספרד על מלאכיה היושבים במאראקא.

Erlass der hohen spanischen Regierung.

II.

למורת רוח הוד ממשלת ארצנו [ספרד] בא באזנה מוסר כלימתה, לאמר גם ידי ספרד היו במעל, ציריה עזרו לרעה לאכול בני יעקב היושבים במאראקא בכל פה. חרפת ממשלתנו גדלה מנשוא, ועליכם לראות לגול מעליה חרפת חנם. עליכם להראות לעין כל כי ידינו לא שפכו את הדם וחפים אנחנו מפשע, והמלכה וכסאה נקי. ובזאת יכופר עון — אשר לא עשינו — בהגלות נגלות לעיני רואי השמש, כי מגן וסוחרה אתם להיהודים היושבים במאראקא, עת יכאבו יכאב לבבכם ותושיע להם ימינכם. כי כאשר הוגד לנו, העם הזה נכון למועדי רגל על לא דבר. בגלל מצוקיהם נשאנו כלימה, ועלינו לרחוץ בנקיון כפינו להראות תום לבבינו אל העם אשר ישבע לענה ורוש בשבט עברת המוריטאנען, ויכום ויכתום על לא דבר. כושל תקימו וברכים כורעות תאמצו. כל איש צר ומצוק כי יבא אליכם, תפרשו עליו כנפי האהבה ותעמדו לימינו לחלצו ממצר. וכאשר יענו שופטי ושוטרי מאראקא את הגוי הממושך ומורט הזה, תראו כי כן ירבה וכן יפרוץ. ולא ינוח שבט הנוגש על גורל העברים. פי המדבר אליכם בשם ממשלת ארצנו.

דאן פראנצעסקא מעררי קאללאן.

ו.

מכתב השר משה מונטיפיורי אל בן אחיו השר יוסף מונטיפיורי.

Schreiben Sir Moses, an Sir J. M. Montefiore.

אדוני הנכבד בקוראי שמו

מו״ה יוסף מונטיפיורי הי״ו

ראש נשיא חברת שלוחי הקהלות. שלום לך

ושלום לכל אנשי עצתינו!

*) פה עיר מאראקא, ביום השלישי לשבוע בששה ועשרים לירח יאנואר 1864 (שמונה עשר להודש שבט תרכ״ד).

ידידי היקר! מכתבי האחרון אליך מן יום הששי לירח שבט (14. יאנואר) נכתב מעיר מאגאדאר. בו הודעתיך כי עזבנו את עיר גיבראלטאר ביום 6. יאנואר ובאנו לעומת עיר סאפהי ביום התשיעי לירח יאנואר, ומפני הסופה אשר התהוללה אז בעים רוחה לא יכולנו להתור אל היבשה לבא לעיר הנ״ל, וכי הודיעו לי כי עוד ביום הששי לירח הנזכר יצאו להפשי השנים מאחינו ב״י אשר היו לקוחים שמה למות. בעשירי לירח ההוא באנו בשלום לעיר מאגאדאר. את כל זאת מצאתי להודיעך בראשי פרקים מיראתי אולי לא הגיע לידך

מכתבי הנ"ל אשר בו הודעתיך בארוכה פרטי נסיעתי ההיא. —

קשה היה לנו מאד להכין כל הדברים אשר היו דרושים לנו להפיק נסיעתנו ממאגאדאר למאראקא, דרך מדבר תלאובות המלאה מכשולים ומפריעים על כל צעד, ובפרט לשיירא גדולה כשלנו. אחרי השתדלות גדולה הצליח לנו ליעד את יום השבעה עשר לראשית נסיעתנו, בשעה השנית אחרי חצות היום ההוא עזבנו את עיר מאגאדאר, שר המחוז ורבי הפקידים הסרים למשמעתו הלכו אתנו עד שערי העיר, ומשם לוו אותנו מהלך שעה מחוץ לעיר; בעל הבית הנכבד הר"ר אברהם קארקאס (Corcos) אשר גרנו בביתו כל ימי שבתנו בעיר הנ"ל, ואתו הרב הראשון ומשנהו ועוד רבים מנכבדי עדת ישראל יושבי מאגאדאר נלוו לנו והלכו אתנו מהלך יום אחד. ונשארו במחנה שלנו כל ליל יום הראשון לנסיעתנו.

והנה אם אמרתי לספר לך מקרי ותלאות כל יום ויום מנסיעתנו דרך המדבר עדי הגענו למחוז חפצנו, תקצר היריעה מהכיל; ומלבד זאת הלא לא זה המקום ולא תכלית מכתבי זה. די לי להודיעך בזה כי אחרי מהלך שמונה ימים דרך ערבות הישימון הנורא, באנו בשלום לעיר מאראקא בעזר עליון יתברך שמו. בכל משך ימי המסע היינו ביום אכלנו החרב הנורא וזלעפות השמש הבוערת בחום לוהט, וקרח וסופות וסערות בלילה. בחמלת י"י עלינו לא נתך מטר ארצה במשך מסענו, כי אם היה גשם שוטף בימים ההם אז מלבד אשר הרבו תלאות דרכנו עוד גם היינו מוכרחים אז לסבב הדרך ולעבור נהרים יאורים רחבי ידים, ונסיעות כאלה תמיד בחזקת סכנה מלבד אשר נמשכה אז נסיעתנו ימים רבים. ככה לא נמשכו ימי מסענו רק שמונה ימים (מלבד יום השבת אשר נחנו בו כל היום) ואתמול באנו הנה. כהגיענו לא רחוק מהעיר פגשנו בגדוד רוכבים משומרי ראש הסולטאן אשר שלח לקראתנו לכבודי. והביאונו לאחד מהיכלי הסולטן אשר יעד לי ולבני לויתי לגור בו כל ימי שבתנו בעיר המלוכה. הארמון הזה בנוי

לתפארת בתוך גן נחמד, ולמותר יחשב להבטיחך יקירי כי נעמה לי המנוחה בתוך הארמון הזה אחרי סבל תלאות רבות במסעי דרך המדבר. והנה טרם נוכל לעזוב את הארמון נהיה מוכרחים לשבת על מקומנו שלשת ימים עפ"י מנהג המדינה הזו; בפקודת הסולטאן הובאו לבית מגורי כל הדברים הדרושים למחיה וכלכלה כיד המלך, והנני רואה מראש כי לא יחסר כל לנו כל ימי היותנו פה.

ביום 22 לירח זה באו נכבדי אחינו יושבי העיר לביתי לשאול בשלומי, ולברך בואי בשם כל בני העדה. היהודים יושבי עיר המלוכה, ובלי ספק גם אחינו ביתר ערי הממלכה אינן רשאין ללכת ברחובות העיר רק יחפים לאות עבדותם ובזיונם. והנה מאד ישמח לבי אם יצליח חפצי בידם להטות את לב הסולטאן להסיר מאחינו אלה את אות הבוז והחרפה הזה מהם, ולהחשיבם ככל יתר יושבי הממלכה, למען לא יהיו עוד לקלסה וחרפה בין שכניהם. אם יש תקוה כי בקשתי זאת תעלה לרצון לפני כסא מלכות הסולטאן, לא אוכל לדעת זאת לעת עתה. יהיה איך שיהיה אנכי מוכן לעשות לטובת אחי האומללים בכל אשר יהיה לאל ידי ואדבר עם הסולטאן ככל אשר ישית י"י בפי. ואף אם תשוב בקשתי ריקם חלילה, אנכי אתנחם בזה אשר עשיתי כל אשר היה ביכלתי לטובת בני עמי הנדכאים; נכון לבי ובטוח, כי על כל פנים ראותי פני הסולטאן תסבב טובה לבני עמי יושבי מאראקא; וכאשר הגדיל י"י חסדו עמדי עד היום, כן יעזור לי גם בדבר זה ויהי נועמו על השתדלותי לטובת אחי ובני עמי בצר להם. המרחק מן מאגאדאר למאראקא (עיר הבירה) הוא לערך מאה ועשרה פרסאות, ולפי זה נסענו לערך שש עשרה פרסאות בכל יום. ידעתי כי אלה הרגילים לנסוע בארץ במרכבות הקיטור על מעגלי ברזל לא יתמהו על מהירת נסיעתי הנ"ל, אך להם לדעת כי במקום הזה לא נמצאו מעגלי ברזל, בל יראו ובל ימצאו בכל הממלכה, גם דרכים רצופות באבנים אינם בזה, וכי היינו מוכרחים

לנוח ולשבות בכל יום שבע שעות טרם רד היום, למען יוכלו הגמלים והפרדים הטעונות משא לעיפה להשיג אותנו בכל ערב למען נוכל לנטות אוהלינו וכו׳ ; ומלבד זה היינו מוכרחים לנוח וללין תמיד אצל שפת נהר או יאור למען לא נגוע בצמא. במשך הימים הראשונים אחרי עזבנו את עיר מאגאדאר היו לנגד עינינו הרי-אטלאס המכוסים בשלג עולמים וראשם מגיע ממעל לעבים. אין לספר ולצייר יופי מראות הטבע אשר התראו לעינינו בכל יום תמיד. על המשה עשר גמלים רכבנו, ופרדים וסוסים וחמורים רבים נשאו משא לעיפה כל הדברים הנצרכים לנו. מספר כל השיירא היה יותר ממאה אנשים. לעת כזאת הננו כלנו ת״ל בריאים ושלמים, ונפשי תערוג מאד לראות פני הסולטאן ולהגיע למטרת חפצי.

יהי נא מטובך להודיע תוכן מכתבי זה אל בעלי ההברה הנכבדה. כן תוכל להגיד להם כי ביום השבת העבר שבתנו במדבר הגדול וכאשר נקראתי לברכת התורה ברכתי (מי שברך) אותך ידידי ואת רבים מיקירי חברת שלוחי הקהלות, ואת הרב מהר״נ אדלער נ״י וכו׳ וכו׳.

הנני ידידך

משה מונטיפיורי.

איש טוב מבשר טוב.

Schreiben des Dr. Loewe, an der Redaction des Hamwasser.

בע"ה פה ק"ק ברייטאן יום ג' פ' ויקהל התרכ"ד לברי"ע.

שלום וכל טוב לכבוד הרב המאוה"ג המליץ המפורסם מוה' יוסף כהן צדק נ"י בק"ק לבוב יע"א.

אתמול הגיעני ספר מגיד חדשות מעיר גיבראלטר אשר שלח אלי השר הגדול **סיר משה מונטיפיורי** הי"ו להודיעני כי הצליח י"י את דרכיו, כי מצא חן וחסד בעיני השלטן של מאראקא למלאות את כל דברי בקשתו — ביום ו' כ"ה לחדש טבת העבירו קול ודת נתנה בכל מקומות ממשלתו מטעם המלך שיתנהגו השופטים והפקידים וכל עמי הארץ עם אחינו היושבים תחת צל שבטו על פי הצדק והמשפט האמת והיושר, לא יכירו פנים במשפט, פני איש ישראלי כפני איש מאמונה אחרת יהיה — כקטן כגדול אליו ישמעון — ולא יגרעו ממנו אפילו נקודה אחת מהצדק והמשפט היאות אליו לפי דבריו ולפי מעשיו — לכלם נתן דת לבלתי הרע לעם הזה — גם צוה שלא יזידון עוד להעביד את בני ישראל חנם אין כסף כי אם במיטב כספם יתנו משכורת כל איש ישראל, לפי מלאכתו ועבודתו — עיני המלך על כל יושבי הארץ לטובה. תורה אחת וחקה אחת לכלם תהיה — גם הוסיף ואמר: הן מלפנים כבר הודענו את אשר בלבבנו בענין הזה, אכן באנו שנית היום להוסיף להזהיר את העם באזהרה לבל ירשיעון עוד נגד בני ישראל, וידעו כי אחריתם מר תהיה,

ולמען הראות את בני ישראל כי הגדלנו לעשות חסד עמהם והוספנו אליהם כעת עזר סומך ומחסה לפני כסא המשפט יותר מאשר היה להם בראשונה.

אלה דברי מוקירו

אליעזר בהרב המנוח מו"ה מרדכי **הלוי** זצ"ל.

המכונה

Dr. L. Loewe.

בשורת הדלוג־רב.

Telegraphische Nachricht.

לונדן 26 פעברואר 1865 השר משה מונטיפיורי הודיע לביתו ולכל אוהבי עמם, ביד הדלוג רב: כי עוד בשבעה עשר לירח הזה שב בשלום ממאראקא לגיבראלטר, אחרי אשר רצה אותו הקיסר ויט אליו חסד לעשות ככל אשר שאל לטובת אחיו העברים יושבי ממלכתו. וכתב ה״ת (Edikt) נתן לו 'הקיסר, ואמר עם הספר כי רצון משה יעשה. ופתשגן כתב הדת ישלח השר ביד הדאר.

דבר מלכות קיסר מאראקקא.

Erlass der hohen marockanischen Regierung.

בשם י״י הטוב והמרחם על כל, אשר לו העוז והממשלה, ואפס בלתו, המתנשא לכל לראש! להתודע ולהגלות לעין כל רצון מלכנו ירוממהו אלהים בכבוד עדי שמי רום שחקים, בזבול ומעון שמש וירח! ממנו הושם טעם לכל הפרתמים והפחות ושרי המדינות, לנטות קו המשפט במאזני צדק ישאו יחד משפט היהודים היושבים בכל מדינות מלכותו, ובכל מקום אשר הי׳ה רוח אלהים להושיבם שמה, ישפטו משפט העברים כשאר העמים משפט צדק, ולא יפליאו ולא יבדילו בין יהודי לאיש אחר, לשחתו או לפגוע בו בלא משפט, והפקידים מושלי הארץ אין להם לנגוע בקצה אחוזת איש יהודי, לא איש כנעני ולא איש עובד עבודה יוכלו לנגוש לעבוד בו עבודת עבד. כי העול והאון הנעשה פה בארץ מתחת, הוא עון פלילי בשמים ממעל, ולא נוכל כלכל ונשוא עשות הדבר הזה, למרות כבודנו. כל איש מאזרחי ותושבי ארצנו משפט אחד וחקה אחת לכלם, ואשר יזיד לעשות דבר עול לאיש יהודי לא ינקה, בעזר י״י על ידינו ענוש יענש! —

אלה דברי פקודת דבר מלכות יצא מלפנינו להיות גלוי לכל העמים, למען ישמרו לעשות כמשפט וכמצוה, ולא יזידון עוד, ולהיות סתרה ומגן ליהודים לבל יאונה להם כל און, וישכנו בטח ושאנן מן הוא והלאה. — זה דבר המלכות אשר נתן י״י בלבבינו בששה ועשרים לחדש סיון (Shabon) 1280 (למספרם) שלום!

ו.

מכתב השר משה מונטיפיורי אל בן אחיו הגביר מו"ה יוסף מאיר מונטיפיורי.

Schreiben Sir Moses Bart an J. M. Montefiore Esq.

*) בבואי למאראקא באו רבים מנכבדי עדת ישראל מהעיר הזאת לבקר פני בהיכל שבתי, ומספרם היה לערך ארבע מאות איש. הזות פניהם תעיד על ענים ומרודיהם, אבל בכל לבבם ובכל נפשם דבקים הם בדת יי' ובתורתנו הקדושה. רבים מהם המה לומדים מופלגים בתורת יי' באופן מאד נעלה.

ביום 31 לירח יאנואר הודיע לי שר המלוכה כי ביום המחרת מוכן הקיסר לראות פני. ביום השני טרם אור הבוקר השמיעו להקות מנגנים נעימות זמירותיהם לעומת היכל הקיסר. בשעה השביעית בבוקר בא אל היכלי לראות פני, השר היושב ראשונה במלכות מאראקא והודיע לי כי מאד ישמח לב הסולטאן לראות פני בהיכלו, וכי צוה למלא כל מחסורינו כיד המלך בכל עת שבתנו בעיר מלכותו. אחרי הפרד השר הזה מעלי בא השר אשר על פיו ישק כל בית המלך בראש גדוד רוכבים אל היכל מושבי להביאני אל הוד הסולטאן. אחרי מהלך רבע שעה באנו אל השער הפותח הדרך לחצר המלכות. על יד השער עמדו כמה מאות אנשי חיל רגלים. כבואנו אל חצר בית המלכות מצאנו שמה המון אנשי צבא רוכבים ורגלים לערך ששת אלפים איש

עומדים בשורות שורות. אז באו לקראתנו כל שרי ורבי המלוכה ויברכו את בואנו לשלום. — אז עמדנו כלנו האורחים בטור אחד לחכות על הוד הסולטאן. פתאום הריעו החצוצרות והמנגנים וכרגע הופיע הסולטאן רוכב על סוס לבן כשלג. מראה סוסו אשר רכב עליו הודיע לנו כי הצליח י״י את דרכנו. וכי מצאנו חן בעיני הסולטאן. רשמי פני המושל האדיר הזה יעידו על טהר רוחו וטוב לבבו. את אשר דבר עלי הסולטאן אז ואשר מסרתי לו מכתב הבקשה כבר הודעתי במכ״הע Gibraltar Chronicle.

אח״כ שבתי להיכל מושבי בכבוד גדול לפני כסא מושבי הוליך שר אחד מגדולי המלוכה סוס לבן כשלג, וזה לאות יקר וגדולה גדול מאד בממלכה ההיא. בערב יום ההוא נכבדנו מאת השר היושב ראשונה במלכות להיות קרואים אל היכלו. שם קבל אותנו בכבוד ואהבה. במרוצת הדברים אשר דברתי עמו בערב ההוא הצעתי לפניו פרטים רבים ממצב אחב״י יושבי הממלכה ההיא כי ברע הוא מאד. גם את אשר הבטחתי לאחינו יושבי מאגאדאר קיימתי ובקשתי את השר להרחיב גבול מגרש היהודים יושבי מאגאדאר אשר צר להם המקום, גם דרשתי ממנו לתת להם כר נרחב לבנין בית חולים וכו׳ וכו׳. על כל אלה אמר לי השר כי ידרוש ויחקור אחרי כל הפרטים האלה וכל אשר יהי לאל ידו לעשות לטובת בני עמי יעשה בכל לבבו ובכל נפשו, גם הבטיחני כי לב הסולטאן טוב מאד לישראל יושבי ממלכתו, וכי מרצון נפשו הטוב יתאמץ להטיב גורלם כיד מלכותו.

ביום הששי כ״ה שבט (5 יאנואר) שלח לי הסולטאן את כתב הדת, כתוב וחתום בעצם ידו, לטובת בני עמנו יושבי ממלכתו, ביום המחרת הודיע לי הסולטאן כי מוכן הוא לראות עוד את פני טרם עזבי עיר מלכותו, ביום 7 לירח הנ״ל בבוקר בא להיכלי אחד מגדולי שרי המלוכה בראש גדוד רוכבים, להביאני אל היכל הסולטאן. בפעם ההוא הובאתי אל הסולטאן

והוא יושב בגינת הביתן אשר לו בכבוד והדר, עוד הפעם הבטיחני הסולטאן כי יעשה כל אשר לאל ידו לטובת בני עמי יושבי ממלכתו, וראיתי והבנתי כי ה״ז דברים יוצאים מן הלב באמת ותמים, אח״כ צוה את אחד מרואי פניו להוליכני בתוך הגן העדן הנשען להיכל תפארתו. הגן ההוא גדול מאוד ורחב ידים, ובו כל מיני עצים נושאי פרי נחמדים למראה ותאוה לעינים, ובתוך הגן שני יאורים נחמדים וכל תענוגות בני אדם. ילאה כח הדמיון לצייר כל מראה ההוד והיופי אשר בגן עדן ההוא, במשך כמה שעות אשר עברנו והלכנו בגן ההוא לא יכולנו לעבור רק שבילים אחדים, כי גדול הגן מאד מאד מהלך יום שלם, אחרי אשר עזבנו את הגן הלכנו לראות את אחינו יושבי העיר, ותוכלו לשער בנפשכם כי קבלו אותנו בכבוד ושמחה רבה מאד, בראשונה באנו אל אחד מבתי התפלה הגדולים, שם מצאתי את הרבנים הראשים ונכבדי העדה. משם הלכתי לראות פני הנכבד הר״ר קארקאס, ש״ב של היקר והנכבד ר׳ אברהם קארקאס מעיר מאגאדאר, ואת פני ה׳ נאהאן ש״ב של ה׳ משה נאהאן מעיר טאנגיר, שני אלה המה מקריאי ונכבדי עדת ישראל בעיר מאראקא.

בערב היום ההוא נקראנו עוד הפעם לבקר בהיכל השר היושב ראשונה במלכות. ביום השמיני לירח הנ״ל בחצי היום נפרדנו מן עיר מאראקא. כצאתנו את העיר, שלח הסולטאן גדוד רוכבים ורגלים ללות אותנו על דרכנו, ורבים מהם הלכו אתנו עד בואנו לעיר מאזאגון. הסולטאן נתן לי על דרכי אוהל נחמד מאד, האדונים קארקאס, נאהאן, ועוד רבים מנכבדי העדה הלכו אתנו מהלך יום אחד, ונשארו במחנינו כל הלילה, ואין זה המקום לספר כל פרטי הנסיעה וכו׳ וכו׳. לפי הנראה אשוב לביתי אי״ה דרך ספרד וצרפת, לא דבר קטן הוא לעבור דרך היבשה בעת השנה ההיא ובפרט בירח אדר.

אני מאמין, כי ע״י כתב הדת הנ״ל יוטב מצב אחב״י במאראקא לא לבד לפי שעה כי גם לימים יבואו יפתחו להם;

שערי טובה והצלחה. כל היהודים היושבים בפנים הממלכה מוכרחים היו עד היום ללכת יחפים בחוצות העיר לאות בוז ודראון כל זה והדומה לו יתבטל אי"ה מהיום והלאה ושם ישראל לא יהיה עוד לחרפה בארץ.

הנני נותן תודה לראשי החבורה הנכבדה ולכל אשר תמכוני בדבר זה. לפי הנראה אכתוב לכם עוד הפעם טרם שובי ללאנדן אי"ה.

משה מונטיפיורי.

י״א.

מכתב השר משה מונטיפיורי אל מעריך המבשר.

Schreiben Sir Montefiore Bart an die Redaction des Hamwasser, Holy Land.

בע״ה פה ק״ק לונדן יום ג׳ ב׳ חשון התרכ״ה לב״רי״ע.

לכבוד הרב הנאו״ה בתורה ובחכמה המליץ המפורסם
מו״ה יוסף כהן צדק נ״י שלום וברכה.

יען אשר ידעתי כי נכספה וגם כלתה נפשו לדעת את כל ההליכות אשר הלכתי לישע עמי, באתי היום להריץ אל מעכ״ת את דברי הספר אשר ערכתי לפני ראשי עם וזקני העדה היושבים תחת ממשלת השלטן יר״ה בערי מאראקא להראותם הדרך אשר ילכו למצא חן בעיני המלך והשרים. וי״י ברב רחמיו והסדיו יאר פניו אלינו ויחננו יקבץ נדחנו וימהר לגאלנו

כעתירת מוקירו הנאמן

משה מונטיפיורי.

י״ב.

מכתב השר משה מונטיפיורי אל היהודים יושבי מאראקא.

Schreiben Sir Montefiore Bart an die Israeliten Marockas.

שויתי יי לנגדי תמיד.

פה ראמסגט יום ד׳ ו׳ לחדש אני לדודי ודודי לי שנת התרכ״ה לברי״ע.

ברכות נשגבות וטובות לרבבות לראש אַחַי וְרֵעַי ומיודעַי החכמים המפורסמים בתורה וביראת י״י טהורה, ראשי עם וזקני העדה היושבים לנהל את קהל עדת ישרון אורם יאיר, כשמש בצהרים, ויזכו לראות בטוב ירושלים. אכי״ר.

אחרי שפוך שיחי לחלות את פני יוצר יודע עלילות להאיר עינינו בתורתו להזק לבנו בתורתו לקרבנו לעבודתו ולהודות לו על כל הטוב אשר גמלנו, באתי להגיש לפניכם היום את דברי שאלתי ובקשתי: מודעת זאת בכל הארץ שאחינו בני ישראל בכל מקומות מושבותיהם שומרים את דתי המלך אשר בצלו יחיו ויתלוננו, את משפטיו ינצרו והקיו בל יעברו, דורשים את שלום העיר ויושביה, ומתפללים בעדה ובעד שריה. ובזה עשו להם שם העומד לתהלה בין העמים. בימים האלה אשר התהלכתי בתוככם התבוננתי על דרכיכם הישרים, וראיתי שגם אתם אינכם יוצאים

מכלל אחינו במדה הטובה הזאת . כי גם אתם תעשו הטוב והישר בעיני מלככם הצדיק השלטן האדיר יר"ה ותשמרו את כל מצותיו והקיו ותתפללו בשלומה של מלכות כאשר יאות לאנשים יראים ושלמים הדבקים בי"י. ובזה אתם עושים את מצות מלך מלכי המלכים אדון כל היצורים , ככתוב בתורתנו הקדושה , בדברי נביאים , ובדברי הז"ל: שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו .

לכן אמרתי אני אל לבי היום הזה כי הרחיב י"י לכם בארץ , והמלך האדיר אדון ארצכם ירום הודו, העביר קול ונתן דת שיתנהגו השופטים והפקידים וכל עמי הארץ היושבים תחת צל שבטו על פי הצדק והמשפט האמת והיושר , אבקש ממעלתכם שתדברו אל כל אחיכם למגדול ועד קטן להוסיף לרומם ולהדר את מלכם השלטן האדיר ולהתפלל בעדו, ולשמוע בקול השרים השופטים הפקידים והשוטרים העומדים תחתיו .

ואף גם כי יקרה שאחד מן השופטים או השוטרים יסלף דבר המשפט אשר בידו, להרשיע את הצדיק ולהצדיק את הרשע ולהרע לכם על לא חמס בכפכם, בו תדברו נגד כבודו ונגד כבוד האנשים העומדים אתו , כי אם שלום שלום תענו לבלתי יאמרו : תחת אשר לא דברו היהודים נכונה ומעלו מעל בכבוד היושבים על כסא המשפט תבאנה כל הרעות האלה עליהם. זכור תזכרון אהבתכם אל המלך האדיר יר"ה כי עזה היא, בישרת לבבו ובתום דרכיו תאמינו ובצדקתו תבטחו , אליו לבדו תקראו ביום צרה להעביר רשעה וליסר כל עושה עול .

גם במעשיכם ובמעלליכם עם אחיכם יושבי ארצכם אנשי המסלמין תתנהגו תמיד באמת בצדק ובמשפט בתם וביושר , למען לא יעלה על לבם לאמר : היהודים האלה אינם מתנהגים עמנו כאשר יאות לאנשים העומדים תחת שבט מלכנו השלטן יר"ה כי אם תשתדלו בכל עת ובכל רגע להראות לעיני כל את גודל אהבתכם אל המלך אדון הארץ ירום הודו , וכי נכספה נפשכם לכרות ברית אהבה ואחוה עם יושבי הארץ .

רק אם בדרך הזה תלכו ואת עצתי תקחו, קוה קוינו לאלהי אבותינו שתזכו להטות לטובה את לבב האנשים העומדים לבא עליכם בעלילות דברים או להרע לכם, את צדקותיכם יכירו ואת שמכם יאמירו, ואם יזיד איש להרע לכם ימהר להביאו במשפט לתת לו כדי רשעתו.

אתם ידעתם את כל העמל והטורח, המשא הנורא אשר נשאתי בעבורכם, למען הטיב אתכם; לכן בטחתי שיכנסו דברי אלה בלב מעכ"ת ותשתדלו בכל עוז להפיק רצוני ולמלאות את בקשתי.

גם להאנשים האלה אשר נבערו מדעת, תדברו על לב, למען ישמעו בקול השופטים והשוטרים: ואם לפעמים יקרה שיקים איש אחד להצר להם מעט, יעבירו עיניהם מראות באיש ההוא ויטו שכמם לסבול. אכן אם ח"ו רעה יהריש עליהם ואין מציל; אז ישימו מבטחם במלכם מלך צדיק ונאמן יר"ה, ילכו ויביאו משפטם לפני כסא מלכותו, והוא ברחמיו יציל העשוק מיד עושקו, יסר ייסר את כל העוברים על מצותיו ואת כל אשר לא לבם שמו לדברי פקודתו, ויעניש לכל העושים רעה לאחינו בני ישראל העומדים תחת שבט מלכותו.

וכפי פרושות לפני י"י אלהי אבותנו, להסיר כל יגון ותוגה מקרב מחניכם, ולא ישמע עוד צוחה בבתיכם, יריח את כל שופטי הארץ ביראת י"י והיה צדק אזור מתניהם, והאמונה אזור חלציהם. ירים קרן מלככם מלך צדיק וישר מעלה מעלה יזכה לעמוד בגדולתו ובהדרת תפארתו שנים רבות. בימיו ובימנו ישפוך י"י את רוחו על כל בשר, יהפוך אל העמים שפה ברורה לקרא כלם בשם י"י אחד, ותחזינה עינינו בתפארת ציון וירושלים אלה דברי מוקירכם הנאמן.

משה מונטיפיורי.

ט.

מכתב הלוי אל הכהן צדק.

Schreiben des Dr L. Loewe, an die Redaction des Hamwasser

בע"ה פק"ק ברייטאן יום א' י"ב שבט התרכ"ו לברי"ע.

לכבוד הרב המאוה"ג המליץ המפורסם
מו"ה יוסף כהן צדק נ"י שלום וברכה.

היום הזה הק"ה י"י לפני שהשר מו"ה משה מונטיפיורי הש"י, בא אלי לשמחני בבשורה טובה ולהראות לי המכתב אשר הגיע לידו ביום ו' עש"ק העבר, משרי הממלכה הזאת. והוא תוכן תשובת **שַׁאה נאצר אל דין** מלך פרס, על בקשתו אשר השים לפני כסא מלכותו זה כמו ששה חדשים להעביר הרעה מאת אחינו היושבים תחת ממשלתו. ויען אשר ידעתי כי רבים המה הנכספים לדעת מהנעשה עם אחינו יושבי פרס להמציא להם פדות ורוחה, לכן אמרתי למען קוראי דברי המבשר לא אחשה היום להזכיר חסדי י"י ולהעתיק לפניהם את דברי המכתב הנ"ל וישמחו גם המה בישועת י"י על ידי משה עבדו:

לונדן בית הממשלה מקום אשר יִוָּעדו השרים ויועצי הממלכה להשים עינם על כל אשר נעשה במדינות שונות הקרובות והרחוקות. בששה ועשרים לחודש יאנורי שנת 1866 למספרם.

אדוני!

עלז לבי בקרבי היום לבשר את כבודך בפקודת השר עֶראל אָו קלאֶרענדאן (Eral of Clärendon) שנודע מדברי

המכתבים אשר הגיעו לידינו מהשר ציר נאמן היושב במדינת פרס בשם הגבירה גברת ממלכות בריטניא, שהזכיר **השאה** את הבקשה אשר שמת לפני כסא הדר מלכותו לטובה על ידי המליצה שהמליץ השר ציר נאמן הנ"ל בעדך. והמלך בהדר כבודו ובעצמו כתב להשר העומד בראש הצבא (**סִפֶּהסַלאַר**) לצוות

עליו כדברים האלה „יען אשר שמע הדר כבוד המלך שהיהודים היושבים תחת ממשלתו המה בצר ובמצוק, נגד רצון היד מלכותו, לכן מצוה היום בבל עוז ותוקף על השר העומד בראש הצבא (**סִפֶּהסַלאַר**) להשים עינו על כל דבר ודבר אשר יעשה ליהודים

שיהיה על פי משפט צדק ודרך אהבה"

אלה דברי עבדו

אויסטען ה. לֶאיאַרד.

Austen H. Layard.

מהדברים היקרים האלה נראה שהמלך יר"ה שם מבטחו בדברי בקשת השר מו"ה משה מונטיפיורי הש"י, ובדברי מליצת השר ציר נאמן לממשלת ענגלאנד, ולא עלה על דעתו לדרוש ולחקור מפי שריו ויועציו, אם כזעקת בני ישראל אשר באה לפניו עשו אויביהם או לא; כי אם מיד אחרי שמעו את צר ומצוק אשר ימצאו בני ישראל, ינופף ידו להציל העשוקים מיד עושקיהם—כה יתן י"י וכה יוסיף לפרוס סוכת שלום וישע על אחינו יושבי פרס ועל כל הנדחים בארצות רחוקות ויודע בגוים לעינינו כי שם י"י נקרא עלינו.

אחרי ימים אחדים ישים השר משה מונטיפיורי הי"ו, לדרך פעמיו לעלות לציון עה"ק. וגם עבדו אליעזר ילוה אליו להסתפח על אדמת הקודש.

כעתירת מוקירו

אליעזר בהרב המנוח מו"ה מרדכי **הלוי** זצ"ל

המכונה

Dr. L. Loewe.

נעילת שערים.

הספר הזה אשר הנני נותן לפניכם היום בית ישראל, שלם הוא בפני עצמו, ויכיל חמש עשרה יריעות (בעגען). ובכל אלה אחשבהו רק לחלק ראשון מספר נוה תהלה, ואני תקוה כי בקרב הימים אוציא (ברצות יי׳ דרכי) גם החלק השני.

גדול יהיה (בעזר הצור) כבוד החלק האחרון מן הראשון, ואם להראשון האלפים, להשני הרבבות. כי בלעדי התפלות, מכתבי התודה והשירים על אדות מסע מאראקא אשר נשארו אתי בכתובים, עיד יגדל כבוד השער המכונה „שער הישועה" בכמות ובאיכות. ובראשו אכתוב מאמר „דרכי משה" אשר יספר לדור אחרון קורות ימי חייו וחיי משפחתו היקרה להתיחש, שבעתים מאשר כתבתי הפעם במאמר „צדיק מה פעל". ועל כלנה קורות מסעו האחרון ארצה רומאניא (מאלדויא-וואלאכייא) ומכתבי התודה אשר נשלחו אליו מארצות שונות בשובו מבוקארעסט לונדונה.

והפעם אבקש סליחת מכבדי אשר כבדוני מארצות שונות בתפלותיהם, במכתבי תודתם ובשיריהם לכבוד השר, ונשארו לעת עתה בכתובים שהדי במרומים כי בגשתי אל המלאכה מלאכת הקודש הלזאת, חשבתי דרכי להרפיס את כל הדברים השלוחים אלי בפעם אחת; ואולם מיום אז (שנת תרכ"ד) ועד עתה (תרכ"ח) רבות רעות ראתה עיני, אסונות שונות בקישוני ומצאוני ובתיכנה מחלת ומות אשת נעורי נ"ע אשר רוששו אמתחתי, ודכאו לארץ חיי ואחץ את הספר הזה לשני חלקים.

במפתח השערים הקיתי את שמות המחברים הכותבים בשמם או בשם עדתם, ועזבתי כל התוארים הנאוים להם. אי גבר בידו מאזני צדק לשקול תואר איש ואיש מחכמי העם החכם והנבון? יראתי פן ח"ו אפגע בכבוד אחד מהם, על כן את כל רב בעדתו תארתי בשם „הרב" ואת כל חכם לב בשם „החכם". כבוד רבנים והכמים ינהלו, ואתם הסליחה.

סדר מאמרי שלשת השערים הראשונים הדפסתי לפי סדר זמן בואם לידי, אין מוקדם ומאוחר כי כלם שוים לטובה.

יב"א כהן צדק.

מפתח השערים.

שער התפלה.

שער התודה.

שער הזמרה.

שער הישועה.